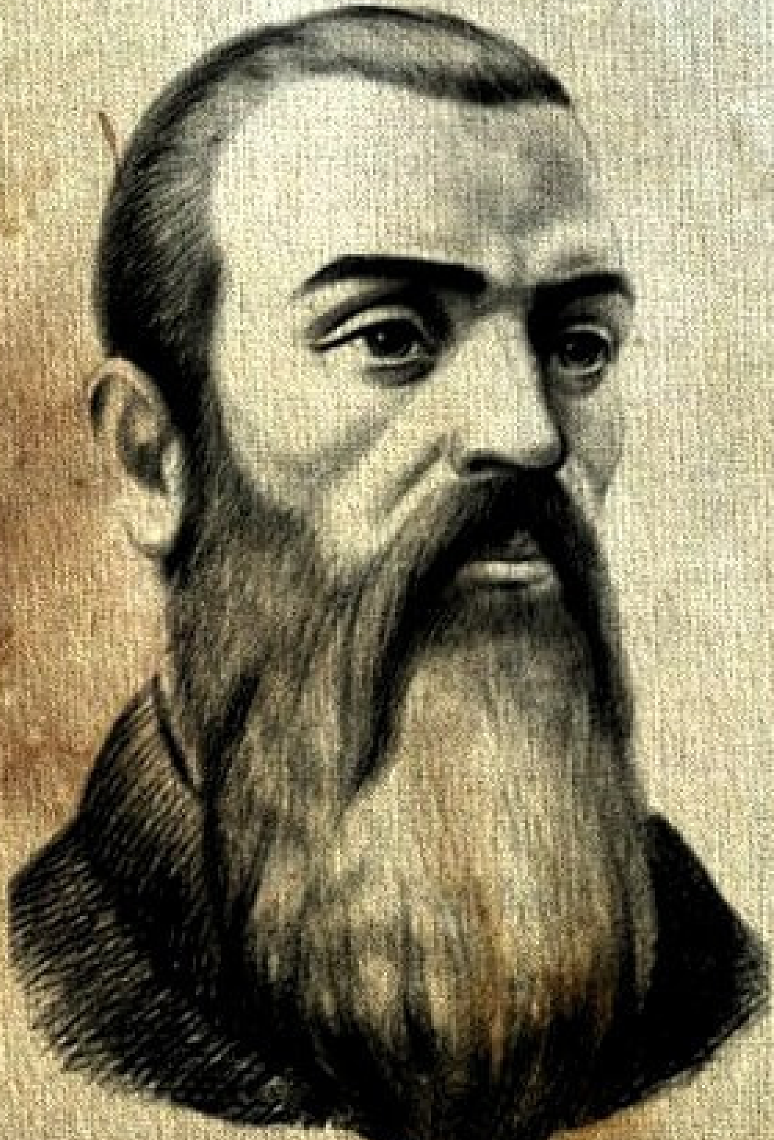
Ion Neculce

Letopisețul Țării Moldovei

O samă de cuvinte

ION NECULCE

Letopisețul Țării Moldovei de la Dabija-Vodă până la a doua domnie a lui Constantin Mavrocordat
O samă de cuvinte

1744

Predoslovie

Acest pământ al Moldovii n-au fost aședzat de demult de oameni, să fie fost trăit într-însul cu pace, ce în câteva rânduri au fost și pustiiu. Deci pentru acee nu să află letopisețe scrisă de pământeni vechi. Ce de la o vreme, de la descălecatul lui Dragoș-vodă, târziu s-au apucat Urechi vornicul de au scris istoriile a doi istorici leșești. Și l-au scris până la domnia lui Aron-vodă.

Apoi au mai făcut după Ureche vornicul și un Simion dascal, și un Misail călugărul, și un Evstratie logofătul, și iar l-au scris, cât au scris Ureche vornicul, până la Aron-vodă. Numai aceștie, poate-fi, au fost oameni neînvățați, de n-au citit bine la istorii, că au defăimat pre moldoveni, scriind că sunt din tălhari. Pentru aceasta dară nimene din scrisorile lor, nici cele ce ar fi fost adevărate, audzite sau vădzute a lor, nu le pot oamenii crede.

Iară pre urma acestora s-au apucat dumnealui Miron Costin, vel-logofăt, de au făcut un letopisățŭ. Și cât n-au putut istovi Miron logofătul l-au istovit fiiu-său, Nicolai Costin, biv-vel-logofăt, și l-au scris di-nceputul lumii, arătând cine au trăit pre acest pământ, cu mărturii a istorici sreini. Și l-au scris până la Dragoș-vodă, și de la Dragoș-vodă l-au scris di pe izvodul lui Ureche vornicul până la Aron-vodă. Însă mult l-au mai împo-dobit, mai frumos, și Miron logofătul și fiiu-său Nicolai Costin. Iar mai înainte nu să mai găsește scris de Miron sau de fiiu-său Nicolai. Poate-fi, de ar fi și scrise de Nicolai logofătul, dar or fi poate tăinuite, și până acmu la ivală n-au ieșit.

Iară de la Dabije-vodă înainte îndemnatu-s-au și Ion Neculce, biv-vel-vornic de Țara de Sus, a scrie întru pomenirea domnilor. Însă până la Duca-vodă cel bătrân l-au scris di pe nește izvoade ce au aflat la unii și alții și din audzitele celor bătrâni boieri; iară de la Ducă-vodă cel bătrân înainte, până unde s-a vidè, la domnia lui Ion-vodă Mavro-cordat, nici de pre un izvod a nemărui, ce au scris sângur, dintru a sa știință, cât s-au tâmplat de au fost în viiața sa. Nu i-au mai trebuit istoric strein, să citească și să scrie, că au fost scrisă în inima sa. Deci vă poftescu, cetitorilor, pre unde ar fi greșit condeiul mieu, să priimiți, să nu gândiți că doară pre voia cuiva sau în

pizma cuiva, ce, precum s-au tâmplat, cu adevăr s-au scris. Doar niscaiva veleaturi a anilor de s-or fi greșit, iară celelalte întru adevăr s-au scris.

Mai socotit-au și din letopisățul lui Evstratie logofătul și a lui Simion dascalului și a lui Misail călugărului nește cuvinte câteva, de nu le-au lăsat să nu le scrie, ce le-au scris, măcar că dumnealui Miron logofătul și cu Nicolai fiiu-său nu le-au scris, și-i ocărește. Și să cade să-i ocărască, unde face că sunt moldovenii din tălhari. Bine face că-i ocărește și dzice că sunt basne. Iar pentru Dumbrava Roșie, cum că au arat-o Bogdan-vodă cu leșii, Miron logofătul au lăsat de n-au scris. Dar acee dzicŭ să nu fie basnă. Și pentru neamul Movileștilor, și cum li s-au numit acest nume, dintru Ștefan-vodă cel Bun, Moghila, iar nu-i basnă. Și altele multe n-or fi știut istoricii streini, ca să le pomenească toate. Deci o samă de istorii mai alese și noi nu le-am lăsat să nu le scriem. Însă nu le-am scris la rândul lor, ce s-au pus de o parte, înaintea domniii Dabijii-vodă s-au scris. Ce cine va vrè să le creadă, bine va fi, iar cine nu le va crede, iarăși bine va fi, cine cum îi va fi voia, așa va face. Că mulți istorici streini, de alte țări, nu le știu toate câte să fac într-alt pământu. Tot mai bine știu cei de locŭ decât cei streini, însă ce să face în viiața lor, iară nu în delungate vremi, iar istoriile celi vechi mai bine le știu istoricii, că le au scrisă, iară nu audzite.

Deci, fraților cetitorilor, cu cât veți îndemna a ceti pre acest letopisățŭ mai mult, cu atâta veți ști a vă feri de primejdii și veți fi mai învățați a dare răspunsuri la sfaturi ori de taină, ori de oștire, ori de voroave, la domni și la noroade de cinste.

O samă de cuvinte

O samă de cuvinte ce suntu audzite din om în om, de oameni vechi și bătrâni, și în letopisețŭ nu sunt scrise, ce s-au scris aice, după domnia lui Ștefăniță-vodă, înaintea domniii Dabijii-vodă. Deci cine va ceti și le va crede, bine va fi, iară cine nu le va crede, iară va fi bine; cine precum îi va fi voia, așa va face.

I. Ștefan-vodă cel Bun, luund domnia Moldovii și viind turcii în dzilele lui să treacă în Moldova la Galați, i-au bătut foarte rău pre turci și au luat și Cetatea Albă și Chilia de la turci. Apoi mai pe urmă iar le-au luat turcii aceste doao cetăți. Și în câteva rânduri s-au bătut Ștefan-vodă cu turcii. Iar

când s-au bătut la Războieni, atunce s-au aședzat turcii cu Ștefan-vodă. Și le-au dat hotar și olat Bugeacul și au făcut pace. Și turcii apoi au adus tătarî din Crâm și i-au aședzat în Bugeac, carii stau și pănă astădzi, precum au aședzat și la Hotin lipcani.

II. Ștefan-vodă cel Bun multe războaie au bătut. Și așe să aude din oameni vechi și bătrâni că, câte războai au bătut, atâte mănăstiri cu biserici au făcut.

III. Ștefan-vodă cel Bun, când s-au apucat să facă mănăstirea Putna, au tras cu arcul Ștefan-vodă dintr-un vârvu de munte ce este lângă mănăstire. Și unde au agiunsu săgeata, acolo au făcut prestolul în oltariu. Și este mult locu de unde au tras până în mănăstire. Pus-au și pe trii boierenași de au tras, pre vătavul de copii și pre doi copii din casă. Deci unde au cădzut săgeata vătavului de copii au făcut poarta, iar unde au cadzut săgeata unui copil din casă au făcut clopotnița. Iar un copil din casă dzicu să fie întrecut pe Ștefan-vodă și să-i fie cădzut săgeata într-un delușel ce să cheamă Sion, ce este lângă mănăstire. Și este sămnu un stâlpu de piatră. Și dzic să-i fie tăiat capul acolo. Dar întru adevăr nu să știe, numai oamenii așè povestescu. Fost-au și bisericuce de lemnu întru acel delușel și s-au răsipit, fiind de lemnu. Și așè au fost făcut mănăstirea de frumoasă, tot cu aur poleită, zugrăvală mai mult aur decât zugrăvală, și pre dinlăuntru și pre denafară, și acoperită cu plumbu. Și dzicŭ călugării să fie fost făcut și sfeșnicile cele mari și cele mici și policandru și hora tot prisne de argint, și pe urmă să li fie luat un domnu și să fie făcut alteli de sprije, care le-am apucat și noi. Iar stricându-să un clopot mare la mănăstire și făcând călugării clopotul a doa oară, au pus aceste toate ce scriu mai sus în clopot, ca să fie mai mare.

Lăsat-au Ștefan-vodă cel Bun la mănăstirea Putna, după moartea lui, arcul lui și un păhar, ce vorbiè călugării la mănăstire că este de iaspis, ce era în chipul marmurii albe și al farfurii, ca să fie întru pomenire la sfânta mănăstire. Și arcul l-au fost trăgând cu vârtej. Și la vremea lui Constantin Cantemir-vodă, fiind răscoale, au vinit niște căzaci cu leși, cu moldoveni joimiri, vrând ca să jecuiască ce ori găsi în mănăstire. Deci fiind un turnu cu bună tărie, nu putè să jecuiască. Deci au dzis călugarilor să dè turnul, că nu vor lua a mănastirii nemică. Iar călugării necredzind, nu vrè să dè turnul. Iar

acei căzaci cu leși și cu moldoveni îndată au aprinsu mănăstirea, iar călugării, vădzând că aprind mănăstirea, îndată au dat turnul. Atunce, îndată, având pușci de apă, acei căzaci, leși și moldoveni au stânsu focul. Deci atunce au jecuit tot din turnu ce au fost a boieri și a neguțitori, iar a mănăstirii n-au luat nemică, fără numai arcul lui Ștefan-vodă. Iar păharul au fost pănă la a triia domnie a lui Mihai Racoviță-vodă. Și scoțindu-l din turnu un egumen, pre anume Misail Chisiliță, și vrând să să fălească, au băut la masă cu acel păhar a lui Ștrfan-vodă, cu niște slugi boierești, ce era zlotași. Și bând mult cu acel păhar, s-au îmbătat și, fiind beți, au stricat un lucru scumpu domnescu și de minune ca acela.

IV. Ștefan-vodă cel Bun, bătându-l turcii la Războieni, au mărsu să intre în Cetatea Neamțului. Și fiind mumă-sa în cetate, nu l-au lăsat să intre și i-au dzis că pasirea în cuibul său nu piere. Ce să să ducă în sus, să strângă oaste, că izdânda va fi a lui. Și așè, pe cuvântul mâne-sa, s-au dus în sus și au strânsu oaste.

Iară împăratul turcescu au vinit cu toată puterea lui la Cetatea Neamțului. Și au suit pușcile deasupra unui munte pre despre Moldova. Și au început a bate Cetatea Neamțului foarte tare. Iar pre acee vreme era un neamțu închis în cetate. Și vădzind că bat cetatea, au dzis păzitorilor să spuie mumei lui Ștefan-vodă să-l sloboadă de la închisoare, din temniță, pre dânsul, că el va mântui cetatea de acel greu. Deci, slobodzindu-l pre acel neamțu de la închisoare, s-au și apucat acel neamțu de au îndreptat pușcile din cetate asupra turcilor, unde sta acolo în munte, de avè nevoie cetatea. Și au și lovit în gura unii pușci turcești, de au sfărmat-o. Și au început a bate în corturile turcilor, cât și boldul de la cortul împăratului l-au sfărmat. Deci n-au mai putut sta turcii întru acel vârvu de munte, de unde avè cetatea nevoie, ce numai le-au căutat a să da în laturi de la acel locŭ.

Iară Ștefan-vodă, mergând de la Cetatea Neamțului în sus pre Moldova, au mărsu pe la Voroneț, unde trăiè un părinte sihastru, pre anume Daniil. Și bătând Ștefan-vodă în ușa sihastrului, să-i descuie, au răspunsu sihastrul să aștepte Ștefan-vodă afară pănă ș-a istovi ruga. Și după ce ș-au istovit sihastrul ruga, l-au chemat în chilie pre Ștefan-vodă. Și s-au ispovedit Ștefan-vodă la dânsul. Și-au întrebat Ștefan-vodă pre sihastru ce va mai face, că nu poate să să mai bată cu turcii: închina-va țara la turci, au

ba? Iar sihastrul au dzis să nu o închine, că războiul este a lui, numai, după ce va izbândi, să facă o mănăstire acolo, în numele Sfântului Gheorghie, să fie hramul bisericii. Deci au și purces Ștefan-vodă în sus pe la Cernăuți și pre la Hotin și au strânsu oaste, feliuri de feliuri de oameni. Și au purces în gios. Iar turcii, înțălegând că va să vie Ștefan-vodă cu oaste în gios, au lăsat și ei Cetatea Neamțului de a o mai bate și au început a fugi spre Dunare. Iar Ștefan-vodă au început a-i goni în urmă și a-i bate, pănă i-au trecut de Dunăre. Și întorchându-s-înapoi Ștefan-vodă, s-au apucat de au făcut mănăstirea Voronețul. Și au pus hramul bisericii Sfântul Gheorghie.

V. Ștefan-vodă cel Bun, când s-au bătut cu Hroit ungurul, precum dzicŭ unii la Cașen, iar letopisățul scrie că s-au bătut la Șcheie pe Siretiu, au fost cadzut calul cu Ștefan-vodă în războiu. Iară un Purice aprodul i-au dat calul lui. Și nu putè în grabă încăleca Ștefan-vodă, fiind om micŭ. Și au dzis Purice aprodul: „Doamne, eu mă voi face o moviliță, și vino de te sui pe mine și încalecă“. Și s-au suit pe dânsul Ștefan-vodă și au încălecat pre cal. Și atunce au dzis Ștefan-vodă: „Sărace Purece, de-oi scăpa eu și tu, atunci ți-i schimba numeli din Purice Movilă“. Și au dat Dumnedzeu și au scăpat amândoi. Și l-au și făcut boier, armaș mare, pre Purece. Și dintru acel Pureci aprodul s-au tras neamul Movileștilor, de au agiunsu de au fost și domni dintru acel neam. Dar și aprodzii atunce nu era din oameni proști, cum sunt acum, ce era tot ficiori de boieri. Și portul lor: era îmbrăcați cu șarvanele, cu cabanițe. Așè trebuie și acum să să afle slugi, să slujească stăpânului, și stăpânul să miluiască pre slugă așè.

VI. Când au aședzat pace Ștefan-vodă cel Bun cu leșii, fiind Ion Tăutul logofăt mare, l-au trimis sol la leși. Și au dăruit craiul leșescu Tăutului aceste sate la margine: Câmpul Lungu rusescu, Putila, Răstoaceli, Vijnița, Ispasul, Milie, Vilavce, Carapciul, Zamostie, Vascăuții, Voloca. Toate acestea le-au dăruit craiul leșescu Tăutului logofătului. Și au pus hotar apa Cirimușul, întru o duminică dimineața.

VII. Ștefan-vodă cel Bun, vrând să margă la biserică întru o duminică dimineața, la liturghie, în târgu în Vasluiu, și ieșind în polimari la curțile domnești ce era făcute de dânsul, au audzit un glas mare de om strigând să aducă boii la plug. Și mirându-să ce om este acela să are duminica, și îndată au trimis în toate părțile, ca să-l găsască pre acel om, să-i aducă la dânsul.

Și l-au aflat pre om în sus, pre apa Vasluiului, cale de patru ceasuri, arând la o movilă ce să cheamă acum Movila lui Purcel. Că pe acel om încă îl chema Purcel. Și ducându-l pre acel om la Ștefan-vodă, l-au întrebat Ștefan-vodă: el au strigat așè tare, și pentru ce ară duminica? El au dzis că au strigat el să aducă boii la plug, și ară duminica, că este om sărac, și într-alte dzile n-au vrut frate-său să-i dè plugul, și acum duminica i-au dat. Deci Ștefan-vodă au luat plugul fratelui celui bogat și l-au dat fratelui celui săracŭ, să fie a lui.

VIII. Ștefan-vodă cel Bun și cu fiiul său Bogdan-vodă, de multe ori au avut războaie cu leșii. Și multe robii au făcut în Țara Leșască, cât au pus pe leși în plug de-au și arat cu dânșii, de au sămănat ghindă, de au făcut dumbrăvi pentru pomenire, ca să nu să mai acolisască de Moldova: Dumbrava Roșie la Botășeni și Dumbrava Roșie la Cotnari și Dumbrava Roșie mai gios de Roman. Și leșii încă nu tăgăduiescu, că scrie și în cronica, în letopisățul lor. Numai mă mier de Miron logofătul, cum au acoperit acest lucru de nu l-au scris. Și așè vorbăscu oamenii, că, când au fost arând cu dânșii, cu leșii, i-au fost împungând cu strămurările, ca pre boi, să tragă. Iar ei să ruga să nu-i împungă, ce să-i bată cu biciușcile, iar când îi bătè cu biciușcile, ei să ruga să-i împungă.

IX. Când au murit Ștefan-vodă cel Bun, au lăsat cuvânt fiiului său, lui Bogdan-vodă, să închine țara la turci, iar nu la alte neamuri, căci neamul turcilor sunt mai înțălepți și mai puternici, că el nu o va putè ținè țara cu sabia, ca dânsul.

X. După ce au luat Bogdan-vodă domnia, au și triimis pre Tăutul logofătul sol la turci, când au închinat țara la turci. Și așè vorbăscu oamenii, că l-au pus viziriul de au ședzut înaintea viziriului pre măcat, și n-au fost având mestei la nădragi, că, trăgându-i cibotile, numai cu colțuni au fost încălțat. Și dându-i cahfè, nu știè cum o va bè. Și au încept a închina: „Să trăiască împăratul și viziriul!“. Și închinând, au sorbit felegeanul, ca altă băutură.

XI. Când au pus țara întăi domnu pre Petru-vodă Rareș, el nu era acasă, ce să tâmplase cu măjile lui la Gălăți, la pește. Și au triimis boierii și mitropolitul haine scumpe domnești și carătă domnească cu slujitori, unde l-ari întâmpina să-l aducă mai în grabă la scaon, să-l puie domnu. Deci el, întorcându-să de la Gălați, au fost agiunsu la Docolina, de au mas acolo cu

dzece cară, câte cu șase boi carul, pline de pește. Și piste noapte au visat un vis, precum dealul cel di cee parte de Bârlad și dealul cel di-ncoaci era de aur, cu dumbrăvi cu totul. Și tot sălta, giuca și să pleca, să inchina lui Rareș. Și deșteptându-să din somnu dimineața, au spus visul argaților săi, celor ce era la cară. Iar argații au dzis: „Bun vis ai visat, giupâne, că cum om sosi la Iași și la Suceavă, cum om vinde peștile tot". Și au și îngiugat carăle dimineața, și au purces Petru-vodă înaintea carălor. Și când s-au pogorât în vadul Docolinii, l-au și întâmpinat gloata. Și au început a i să închina și a-l îmbrăca cu haine domnești. Iar el s-au zimbit a râde și au dzis că „de mult așteptam eu una ca aceasta să vie". Și când au purces de acolo, argații lui au dzis: „Dar noi ce-om face, doamne, cu carăle cu pestile?" Iar el au dzis: „Să fie carăle cu pește, cu boi cu tot, a voastre. Și viniți după mine, să vă fac cărți de scuteală, să nu dați nemică în dzilele mele".

XII. Petru-vodă Rareș, fugând pin târg pin Piatră, și gonindu-l pietrenii, l-au fost agiungând un popă. Și au tras Petru-vodă înapoi în popă cu arcul și l-au lovit cu săgeata în oblâncul șelii. Și i-au dzis: „Întoarce-te, popo, înapoi, nu-ți lăsa liturghia nesfârșită". Iar după ce au vinit Petru-vodă domnu cu a doa domnie, au scos ochii popii și pietrenilor acelor ce l-au gonit și le-au făcut și blăstăm, afurisanie.

XIII. Petru-vodă Rareș, când era închis în cetatea Ciceului în Țara Ungurească, avè nevoie de nemți și de unguri. Iar fiind doamna lui sirboaică, de neamul Despoților, fată lui Despot crai, au scris o carte sirbască la împăratul turcescu și la viziriul, cu rugăminte. Și au slobodzit cartea pre o fereastră gios din cetate. Și au învățat pre o slugă a lor, sirbu, ce avè, să să ducă cu cartea la Poartă, la viziriul. Și mergând sluga acee la Poartă, a lui Petru-vodă, au scris viziriul la unguri să-l sloboadă pre Petru-vodă. Și după ce l-au slobodzit, s-au dus la Poartă. Iară după ce s-au dus Petru-vodă la Poartă, așe vorbăscu oamenii, că au grăit viziriul împăratului să-l ierte și să-l puie iar domnu în Moldova. Iar împăratul au răspunsu că-i giurat, pănă nu va trece cu calul preste dânsul, să nu-l lăsă. Deci viziriul au dzis că-i „prè lesne a plini măria ta giurământul". Și l-au scos la câmpu și l-au culcat la pământ, învălit într-un harariu, și l-au sărit împăratul de trii ori cu calul. Iar alții dzicu că au ședzut supt un pod, și împăratul au trecut de trii ori pe pod. Deci l-au îmbrăcat cu caftan, să fie iarăși domnu în Moldova. Deci cum au slujit mai pre urmă turcilor, scrie letopisățul.

XIV. Ilieș-vodă, ficiorul lui Petru-vodă, după ce s-au turcit, dzic să fie rămas o fată creștină după moartea lui. Și au luat-o un grec mare, bogat, vestit la Poartă, anume Scarlat, carele și sulgeria împărătească o ține el. Și cine s-au născut dintru ace fată, mai gios arată la rândul sau.

XV. Alexandru-vodă Lăpușneanul, fiind domnu, au făcut mănăstirea Slatina. Și așè dzicu oamenii că, trăind un săhastru acolo și fiind un paltin, copaciu mare, unde este acum prestolul în oltariu, vidè acel săhastru spre duminici și spre alte dzile mari multe lumini întru acel paltin la vremea slujbii bisericii. Și i s-au arătat Maica Precistă în vis și i-au dzis să margă la Alexandru-vodă, să-i facă mănăstirea. Și mergând săhastrul la Alexandru-vodă, s-au îndemnat Alexandru-vodă de săhastru de au făcut mănăstirea Slatina întru acel loc, unde au fost paltinul. Și au adus și capul Sfântului Grigorie Bogoslov, de stă până astădzi la sfânta mănăstire la Stalina, ferecat cu argint și cu pietri scumpe.

XVI. Începerea lui Despot-vodă cum au fost de au agiunsu de au fost domnu. El n-au fost rudă lui Despot cel Mare, ce au fost slugă lui Despot. Și murind Despot, precum dzicŭ unii, la Veneție, iar alții dzicŭ că au murit la Râm, s-au sfătuit cu cele slugi să dzică că el este nepot lui Despot, și să împartă ei averea a lui Despot, și să-i dè lui toate scrisorili câte au avut Despot cel Mare și puținè din averea lui. Iar ceelaltă avere au împărțit-o celelalte slugi. Și așè, mărturisind cătră venețieni că-i este nepot lui Despot cel Mare, au credzut venețienii că-i este nepot lui Despot. Și n-au luat nemică din averili lui Despot venețienii, ce toate averili lui Despot cel Mare au împărțit-o slugile. Iar Despot ce au dzis că-i este nepot au luat numai scrisorili și hrisovul cel de la Carol, împăratul nemțăscu. Și cu acele scrisori au făcut meșterșug de au agiunsu de au fost domnu, precum scrie letopisățul.

XVII. De la a doa domnie a lui Alexandru-vodă Lăpușneanul au început domnii a să aședza mai cu temei în scaon în Iași. Și când au purces de la Poartă cu a doa domnie, dzicŭ să-l fie învățat turcii să taie boierii, să-i slăbască. Și pe cuvântul viziriului au tăiat atâta mulțime de boieri. Și au triimis și au ales din curteni de țară, pre Racovițăști și pre Sturdzești și pre Bălșăști și pre alții mulți.

XVIII. Ieremie-vodă au fost pus multă avere la mănăstire la Sucevița, într-un beciu supt curțile domnești. Iară după moartea lui, vinit-au doamna cu ginerii ei din Țara Leșască și au luat acè avere toată, de s-au dus cu dânsa de au făcut oaste în Țara Leșască, și au vinit în Moldova. Care stau tainele și pănă astădzi deșarte, unde au fost acè avere.

XIX. Când au bătut turcii pre Gașpar-vodă la Țuțora, întrocându-să leșii înapoi, tăiat-au un tătar pre Jolcovschii, hatmanul leșescu, lângă Movilău, precum scrie și letopisățul. Numai tătarul nu l-au știut că este Jolcovschii, hatmanul leșilor. Ce după ce l-au omorât, au găsit ceasornicul, în sân, de aur cu diiamanturi. Și aflând tătarul că au fost hatmanul leșescu, să fie dzis tătarul acela că nu trebuiește să trăiască omul în lume, dacă nu va avè năroc, și să fie giunghiiat sângur.

XX. Având Radul-vodă o fată din trupul lui, să fie fugit cu o slugă, ieșind pre o fereastră din curțile domnești din cetatea Hârlăului. Și s-au ascunsu în codru. Și au făcut Radul-vodă năvod de oameni și au găsit-o la mijlocul codrului, la o fântână ce să chema Fântâna Cerbului, lângă podul de lut. Deci pre slugă l-au omorât, i-au tăiat capul, iar pre dânsa au dat-o la călugărie, de-au călugărit-o.

XXI. Radul-vodă făcând nuntă cu fiiul său Alexandru-vodă, domnul muntenescu, au luat pre fata lui Scarlat celui bogat de la Țarigrad. Care să pomenește într-alt rând mai sus, că au ținut Scarlat fata lui Ilieș-vodă celui turcit. Și având fata lui Scarlat albață pre un ochiu, n-au avut viiață bună cu Alexandru-vodă. Și au trimis Scarlat ferman împărătescu de ș-au luat fata de după Alexandru-vodă, de au dus-o la Țarigrad, și au dat-o după un grammatic, anume Mavrocordat. Și acel Mavrocordat au făcut pre Alexandru Ecsaporitul, și Alexandru Ecsaporitul au făcut pre Nicolai-vodă, și Nicolaie-vodă au făcut pre Constantin-vodă, careli au fost domnu aice la noi în Moldova în anii de la zidirea lumii 7242. Careli să trage de pre strămoașă-sa neam din domnii cei vechi moldovenești.

XXII. Barnovschii-vodă mergând cu multă gloată de aice din țară la Poartă, cu mulți boieri și mazili și curteni, și cu di ceielalți mai proști, și preoți și cu călugări, și mergând pe drum și poposind și ședzind la masă, au început a strănuta Barnovschii-vodă des și tare. Iar boierii carii era la masă cu Barnovschii-vodă, după obicei: „Sănătos, doamne, și pre voia mării

tale!“. Iar pre urmă, vădzind că tot strănută, un boier să fie dzis: „Viermi, doamne“. Și cum i-au dzis „viermi, doamne“, au și tăcut de strănutat.

XXIII. Când i-au tăiat capul lui Barnovschii-vodă, calul lui au și început a sări, cât n-au mai putut să-l ție comisul în mână. Și scăpându-l din mână, pe loc au cădzut de au murit. Și vădzind turcii, mult s-au mirat și au dzis: „Nevinovat au fost acest om“. Și au cunoscut pre Barnovschii-vodă turcii, că au fost drept, și s-au căit pentru că l-au tăiat. Și s-au giurat ca să nu mai taie de acum domnu de Moldova. Numai letopisățul de aceasta nu scrie nimicŭ. Iară oamenii așè vorbescu, că au apucat unii dintru alții.

XXIV. Vasilie-vodă, după ce au luat domnia de la Țarigrad, s-au rugat viziriului să lasă țara de bir trii ani, și al triili anŭ să dè birul țărâi o dată, și pre turci pre carii or avè datorie în țară să-i scoată, să nu supere oamenii. Și i-au făcut pre voie viziriul. Și după ce au vinit el în țară, la scaonul domniii, contăș cu soboli n-au îmbrăcat trii ani, ci numai cu hulpi. Și pe dzi numai o mierțe de pâine să mânca și doi berbeci și o ialoviță la curtea domnească. Cheltuială puțină, mai mult de doi galbeni pe dzi nu ieșiè. Și au făcut cărți de slobodzie în toată țara. Și nemică din țară n-au luat pănă nu s-au plinit trii ani. Numai din desetină și din mortasipii, din goștină și din vamă ce lua să chivernisiè. Iar pănă în trii ani s-au umplut țara de oameni. Și au scos atunce pre țară fumărit, câte un leu de casă. Și au plinit atunce tustreli birurile de le-au trimis la Poartă. Și încă au rămas și lui Vasilie-vodă o mie de pungi de bani dobândă. Atunce au triimis la Poartă poclon, de au mulțămit împăratului și viziriului și altor turci mari, blane de spinări de soboli pentru bine ce au făcut de au așteptat țara. Care acest dar n-au fost nici de un folos țărâi, că au rămas obicei de dă țara baraiamlâc de atunce încoace în toți anii. De mirat lucru este că au fost domnu strein și nu au fost grabnic la lăcomie.

XXV. Tot atunce, când au vinit Vasilie-vodă în scaon, era niște joimiri moldoveni în Țara Leșască și prăda în multe rânduri țara aceasta a Moldovii. Deci Vasilie-vodă scriè la leși, să poroncească oamenilor săi celor de oaste să nu strice Țara Moldovii. Iară leșii să mântuiè de cătră Vasilie-vodă și dzicè că nu sunt leși, ce sunt moldoveni aceie ce pradă. Ce Vasilie-vodă, vădzind că-i dau acel răspunsu de la leși, au ales și el puțintei moldoveni de ai lui și au strigat în lefe oameni de oaste slujitori și i-au

pornit a prăda în Țara Leșască. Deci moldovenii cei din Țara Leșască ce strica și prăda aice în țară, vădzind așè, au vinit toți la Vasilie-vodă de s-au închinat. Și au început și ei a prăda în Țara Leșască. Apoi leșii, văzindu așè, au început să scrie cu bănat la Vasilie-vodă, iar Vasilie-vodă răspundzind: „Ceie ce prăda țara mè aceie pradă și țara voastră“. Și nu au ținut aice pre mult acè gâlceavă, și s-au aședzat cu leșii Vasilie-vodă. Și pre joimirii aceie i-au aședzat la margine slujitori. Numai pre doi, trii, ce era mai căpetenii, neaședzindu-să, i-au omorât. Și apoi s-au făcut bună pace.

XXVI. La domnia lui Vasilie-vodă rămăsese o beizadè a Radului-vodă, tânăr. Și au fost avut Radul-vodă un turcu mare priieten la Poartă. Și să ruga acel turcu viziriului totdeauna pentru acel beizadè a Radului-vodă, să-l facă domnu în Moldova în locul lui Vasilie-vodă. Și poroncind viziriul să-l aducă să-l facă domnu, au dzis că-i prè tânăr, dacă l-au vădzut viziriul. Și au dzis turcului să mai aștepte vreo doi, trii ani, și apoi l-a face domnu la Moldova. Și au trimis pre acel turcu la Moldova viziriul cu o treabă, și să vadă și pre Vasilie-vodă și țara cum este. Iară Vasilie-vodă oblicisă, pentru acel turcu, că-i este nepriietin și-i este stricată domnia despre acel turcu. Și au și răpedzit la Gălați, și i-au ieșit mulțime de slujitori înainte, și la Bârlad, și la Vasluiu, și la Scânteie, și la Iași încă și mai mulți slujitori. Și la drum au poroncit și i-au ieșit mulțime de plugari și țară înainte, de-i vidè turcul. Și cum au sosit la gazdă în Iași, cum i-au trimis Vasilie-vodă cinci mii de galbeni de aur. Și apoi, după ce s-au împreonat cu Vasilie-vodă, poronca ce au avut acel turcu îndată au plinit. Și stând la vorbă cu turcul, Vasilie-vodă au spus povestea cum că el știe că i-i domnia stricată despre dânsul. Și i-au mai dăruit și atunce la purces cinci mii de galbeni de aur. Și după ce au purces turcul, pe drum i-au mai trimis și alte cinci mii de galbeni de aur. Iar când au agiunsu turcul la Țarigrad, i-au mai dat alte cinci mii de galbeni de aur, carii s-au făcut preste tot doaodzăci de mii de galbeni de aur. Iar după ce au mărsu turcul la viziriul de s-au împreunat, întrebându-l viziriul de Vasilie-vodă, au început turcul a dzice viziriului: „Bine ai nemerit, măria ta, de nu te-ai grăbit să-l mazilești pre acel domnu harnic și de treabă și putincios. Că este mulțime de oameni în țara lui, și de l-ai fi mazilit, s-ar fi făcut mare greșală, că are niște slujitori mulți și țară cu putere mare, și poate s-ar fi hainitŭ și ar fi vinit și el la o peire. Și acmu el știe că vei măria ta să-l mazilești și să pui domnu pre ficiorul Radului-vodă, și este în grije. Deci de vei socoti măria ta, să faci surgun pre ficiorul Radului-vodă, să audă

Vasilie-vodă, și atunce îi va ieși grija“. Deci viziriul îndată au poroncit de l-au făcut surgun, și s-au tâmplat de au murit ficiorul Radului-vodă în surgunie. Și s-au mântuit Vasilie-vodă cu doaodzăci de mii de galbeni de aur și au rămas în pace. Așè țin turcii prieteșugul, pentru voia banilor.

XXVII. Vasilie-vodă, aproape de mazilie, au greșit lui Dumnedzeu, că i s-au întunecat mintea spre lăcomie, de au stricat mănăstirea Putna, gândind că va găsi bani, și n-au găsit. Și s-au apucat să o facă de’ nou iarăși precum au fost, și nu i-au agiutat Dumnedzeu să o facă. Că au zidit-o numai din temelie din pământ până la ferestri, și i-au luat Dumnedzeu domnia. Că s-au sculat Gheorghie Ștefan logofătul cu oaste asupra lui și l-au scos din domnie. Iar plumbul cu careli au fost acoperită mănăstirea Putna l-au luat căzacii lui Timuș, a ginerelui Vasilie-vodă, de l-au dus la cetate la Suceavă, de au făcut glonțuri de pușcă, să apere cetatea Sucevii despre Gheorghie Ștefan-vodă. Ce știu că au apărat-o bine, că s-au osândit și Timuș pentru prada și jacurile ce au făcut pe la sfintele mănăstiri. Și ș-au pus și el capul de glonțu, precum scrie letopisățul. Și pre urmă au gătit mănăstirea Putna Gheorghie Ștefan-vodă, după ce au luat domnia, de este zidită precum să vede acmu.

XXVIII. După ce s-au dus Vasilie-vodă la Poartă, l-au închis turcii în Edicula. Și-l pârâè domnul muntenescu și domnul moldovenescu și Racoți, craiul ungurescu, și sta tare asupra lui, să-l omoară împărăția. Și giuruiè trii mii de pungi de bani. Iar Vasilie-vodă îș pierdusă toată nedejdea de viiață. Și ș-au chemat toate slugile, câte ave prè lângă dânsul, acolo la Edicula și ș-au împărțit toată averea lor. Și le-au dzis, de a peri, să fie averea acee a lor, iar de nu va peri, să i-o de iarăș înapoi. Și-ș aștepta numai ceasul, să vie să-l omoară. Iară atunce viziriul au chemat pre toți pașii de era la Poarta împărătească și au sfătuit cu dânșii și li-au spus cum dăruiescu trii mii de pungi de bani, ca să-l omoară pre Vasilie-vodă. Și toți au sfătuit să-l omoară, numai unul dintre dânșii au dzis că mulți bani sunt, dar la o împărăție o leafă nu agiungu bani și nu sunt mulți. Și acest om poate-fi este trebuitoriu, de giuruiescu ei atâte pungi de bani să-l omoară. Că acest om să cunoaște că-i harnic. Și poate să vie o vreme să trebuiască și să slujască împărățiii mai mult prețul decât trii mii de pungi de bani, îndzăcit decât giuruiescu ei. Și grăind acel pașe acel cuvânt, au lăsat toți după cuvântul lui.

Și l-au iertat împărăția pre Vasilii-vodă și l-au slobodzit din Edicula. Și după acee curund era să-l puie domnu. Iar n-au zăbăvit și au murit.

XXIX. Gheorghie Ștefan-vodă, când era boieriu, murindu-i giupâneasa, au rămas văduvoiu. Și tâlnind o giupâneasă săracă, frumoasă, tânără, anume Safta, de neamul Boieștilor, au timpinat-o pe drum mergând cu rădvanul la Iași. Și au poprit rădvanul cu sila, și s-au suit fără de voia ei în rădvan, și au întorsu rădvanul înapoi la casa lui. Și pre urmă au priimit și è și s-au cununat cu dânsul, care au agiunsu de au fost și doamnă.

XXX. Gheorghii Ștefan-vodă, când era logofăt mare, au fost ședzind odată în divan cu toiagul în gură . Iar Iordachi Cantacuzino cel bătrân, vel-visternic: „Ce dzici în fluier, dumneata, logofete?“ Iar el au răspunsu: „Dzic în fluier, să mi să coboare caprile de la munte, și nu mai vin“. El au răspunsu în pildă, și alții nu s-au priceput. Că el aștepta oștile ungurești să vie de preste munte.

XXXI. Gheorghie Ștetan-vodă trecând cu oaste ungurească prin Roman, să scoată pre Vasilie-vodă din domnie, iar un bivolar bătrân al lui au ieșit înainte dintr-o cârcimă, fiind bat, în mijlocul târgului. Și au început a râde și a bate în palme și a dzice: „Dragul badii, Ștefan-vodă, mai bine îți șade în domnie decât în boierie. Așè să mi te porți!“ Iar Ștefan-vodă l-au întrebat: „Ce ți-i voia, măi?“ Iar bivolariul au dzis: „O bute de vin am negușat și n-am bani să o plătescu, să beu pentru sănătatea mării tali și a oștii mării tali!“ Atunce Ștefan-vodă s-au zâmbit a râde și au dzis la șoltuzul: „Pas’ să ți-o plătească“. Și au mărsu de au băut butea cè de vin toată, cu soțiile lui cu cine au fost, și au plătit șoltuzul butea cè de vin.

XXXII. Gheorghie Ștefan-vodă, după ce au luat pre doamna lui Vasilii-vodă din Suceavă la mâna lui și pre Ștefăniță-vodă, pre fiiul său, l-au însămnat la nas puțintel, și pre doamna au vrut să-și râdă de dânsa. Ce doamna lui Vasilii-vodă l-au probozit și au început a-l blăstăma și a-l sudui și a-i dzice dulău fară de obraz, cum nu să teme de Dumnedzeu, că i-au fost domnu-său stăpân, și i-au mâncat pita. Și așe i-au dat pace și o au trimis la Buciulești de au închis-o în curțile lui. Și i-au luat averea și multă spaimă i-au făcut.

XXXIII. Gheorghie Ștefan-vodă, după ce ai prinsu pre Toma vornicul Cantacozino în Suceavă, l-au îmbunat pănă a aduce pre frate-său Iordachi Cantacozino din Țara Leșască, cu giurământ, de la Camenіță. Și apoi, prindzind pre amândoi frații, i-au închis pre amândoi frații împreună cu doamna lui Vasilii-vodă la Buciulești. Și acolo multă groază le făcè, și umbla noaptea cu luntrea pre apa Bistriții, de-i spăriè că-i vor răsturna în Bistriță. Și le-au luat tot ce-au avut, și sate, și haine, și odoară, și bucate, și bani gata noaodzăci de mii de galbeni de aur ungurești. Și au trimis pre armașul cel mare, pre Hăbășescul, să-i omoară. Ce Hăbășescul nu s-au grăbit cu moartea. Și au scris în doao rânduri Gheorghie Ștefan-vodă numai să-i omoare, și tot n-au vrut să să grăbească să-i omoare. Iar al triile rând, scriind Gheorghii Ștefan-vodă la armașul Hăbășescul numai să-i omoară, și stând cărțile gata pre masă, întru acel ceas au sosit un căpitan din Țara Muntenească, anume Ușurelul, cu cărți de la Constantin-vodă Băsărabă, domnu nou, poftind cu scrisoare pre Gheorghie Ștefan-vodă să-i sloboadă pre acei doi boieri, să nu-i omoară. Iar de-i va omorî, vor strica prietеșugul, și să fie gata de războiu. Și Gheorghie Ștefan-vodă nu știè nemică de moartea lui Matei-vodă. Că, cum au murit Matei-vodă, au și rădicat domnu pre Constantin-vodă slujitorii și boierii și țara. Întru acel ceas au cădzut cu rugăminte Constantin postelnicul Cantacozino, frateli Tomii vornicului și a lui Iordachi vistiernicului, de au scris Constantin-vodă Băsărabă la Gheorghii Ștefan-vodă, precum s-au pomenit mai sus. Și căpitanul acela, ce-au vinit cu cărțile, întru o dzi și într-o noapte din București au agiunsu în Iași, i-au pus muntenii numai de atunce, Ușurelul. Careli după acee multă milă au avut de la Cantacozinești. Și așè cu această tâmplare i-au iertat Gheorghii Ștefan-vodă pre acești doi boieri și li-au dat moșiile înapoi, iar altă nemică nu le-au dat ce le luasă.

XXXIV. Gheorghii Ștefan-vodă, după ce s-au dus în Țara Ungurească, umblat-au pin multe părți de loc, ca să-i dè oaste, pe la nemți, pe la leși, pe la Moscu, pe la șvedzi. Și au dăruit împăratului moschicescu o cruce ferecată cu aur și cu pietri scumpe de patru sute de pungi de aur de bani, ca să-i dè oaste, să vie în Moldova. Și tot l-au purtat cu voroave și nu i-au mai dat oaste, pănă ce i s-au tâmplat de au murit acolo la Moscu. Și pe urmă i-au adus oasăle lui în Moldova, în mănăstirea lui la Cașen, de l-au îngropat.

XXXV. Iară pre doamna lui Gheorghii Ștefan-vodă, pe Safta, ce o luasă cu sila, precum s-au scris mai sus, o urâsă Gheorghii Ștefan-vodă, umblând prin țări streine, și au triimis-o în țară aice, pănă a nu muri el. Și el ș-au fost luat o slujnică țiitoare dintru aceli țări streine. Iar doamna Safta au trăit aice în țară cu multă vreme și după moartea lui Gheorghii Ștefan-vodă.

XXXVI. Fost-au luat Iordachi Cantacozino și Toma frate-său toate moșiile Ceaureștilor, pentru acè pradă ce le-au făcut Gheorghii Ștefan-vodă, cu dreptate și cu giudecată. Dar mai pre urmă s-au socotit Toma vornicul și cu frate-său Iordachi visternicul de voia lor și le-au dat iar la neamurile lui moșiile, la Ceaurești, să le stăpânească. Iară Racovițăștii, nu să știe din ce pricină au fost luat și ei moșii de-a Ceaureștilor atunce și nu le-au mai dat înapoi, care moșii din neamul Racovițăștilor și astădzi le țin de le stăpânescu, satul Roznovul și alteli.

XXXVII. Ghica-vodă, de neamul lui fiind arbănaș, copil țânăr au purces de la casa lui la Țarigrad, să-ș găsască un stăpân să slujască. Și cu dânsul s-au mai luat un copil de turcu, iar sărac, din ostrovul Chiprului. Și mergând amândoi dempreună la Țarigrad, multe vorbe bune au vorbit: de vor găsi pită, să să caute unul pre altul. Și au dzis Ghica-vodă: „Tu ești turcu, poți să agiungi să fii om mare, și ce mi-i face pre mine atunce?“ Iar turcul au dzis atunce: „De voi fi eu om mare, te voi face de vii fi mai mare în Chipru, giudecătoriu.“ Și mergând în Țarigrad, s-au despărțit unul de altul, să-ș caute stăpâni. Deci copilul cel de turcu au nemerit la un agă, ce era de curtea împărătească. Și au slujit așè din stăpân în stăpân, pănă au agiunsu de era pașe. Și fiind pașe sărac, avè un priietin musaip împărătescu. Și mergè totdeauna la vorbă la acel musaip împărătescu. Și pre acee vreme să tâmplasă de era 1 Insula Cipru. Este o greșeală a cronicarului, sau, poate, a copistului, care, lăsându-se ademenit de asemănarea fonetică dintre numele insulei și acela al satului albanez, Küprüli, de unde au pornit în lume cei doi băietani săraci, a crezul că este vorbă de bine cunoscuta insulă din Marea Mediterană. Kogălniceanu a corectat această greșeală în ediția sa, punând multe zorbale în Țarigrad, de nu să mai putè aședza Poarta. Deci Chiupruliolul au dzis cătră acel priietin musaip de casa împărătească: „De m-ar pune pre mine viziriu, aș potoli eu zorbaleli aceste“. Iar împăratului i să supărasă cu zorbaleli, și să miera ce va face, și întreba sfat și pre unul și pre altul. Și aflând vreme acel musaip împărătescu, au spus împăratului că

„este un pașe sărac, și el dzice să-l pui măria ta vizir, că a potoli toate gâlcevile aceste, pre careli îl cheamă Chiupruliolul“. Deci împăratul îndată l-au adus și l-au pus viziriu. Și cum l-au pus viziriu, îndată au și pus și au strigat oastea, și pre de altă parte au început a tăiè capetili celor vicleni, până i-au spăriiat, de au aședzat toate zorbaleli. Și au rămas viziriu lăudat la turci, precum s-au vădzut și să vede și până astădzi neamul lui.

Iară Ghica-vodă, intrând în Țarigrad, au nemerit la capichihăile moldovenești de au slujit, apoi au vinit la Moldova cu neguțitorie, apoi la Vasilie-vodă, lipindu-să de curte, fiind și Vasilie-vodă tot de un neam, arbănaș. Și vrând și Dumne-dzeu, au agiunsu de au fost capichihaie la Țarigrad și vornic mare aici în Moldova. Deci tâmplându-să atunce, la vremea lui Gheorghii Ștefan-vodă, de au fost la Poartă cu alți boieri, viziriul vădzându-l l-au și cunoscut cine este. Iar Ghica-vodă nu-l cunoștè pre viziriul. Deci viziriul Chiupruliolul au și chemat pre haznatariul lui și i-au dzis în taină: „Vedzi cel boieriu bătrân moldovan ce este la Divan? Să-l iei și să-l duci la odaia ta, până s-a rădica Divanul, și apoi să-l aduci la mine în taină cum trebuiește“. Iar Ghica-vodă, după ce îl luasă dintre ceielalți boieri, să spăriiasă tare, că nu știè povestea ce este. Și după ce s-au rădicat Divanul și l-au adus la viziriul, l-au îndrebat viziriul ce om este și de unde este, și au dzis: „Cunoști-mă pre mine, au ba?“ Iar Ghica-vodă s-au spus de unde este de locul lui, iar a cunoaște pre viziriul nu-l cunoștè. Atunce viziriul Chiupruliolul s-au spus și au dzis: „Ții minte ce am vorbit când viniiam amândoi pre cale?“ Și au dzis: „De ai uitat tu, dar eu n-am uitat, și iată că te voi face domnu în Moldova; numai să taci mâlcom“. Iar Ghica-vodă au și mărsu de i-au sărutat mâna și s-au rugat atunce pentru stăpânu-său, să-l lasă să fie domnu, să nu-l mazilească. Iar viziriul au răspunsu: „Acmu deodată îl las să fie, iar mai pre urmă cuvântul mieu gios nu l-oi lăsa, ce te voi face pre tine“. Și pre urmă, chemând la Poartă pre Gheorghii Ștefan-vodă, și nevrând Gheorghii Ștefan-vodă să margă, au pus pre Ghica-vodă domnu în Moldova, după cum scrie letopisățul. Așè au fost povestea ieșirii acestor doi oameni, Chiupruliului viziriului și Ghicăi-vodă, că unde este voia lui Dumnedzeu să biruiescu toate firili omenești.

XXXVIII. Ștefăniță-vodă, ficiorul lui Vasilie-vodă, fiindu domnu tânăr dezmierdat și inimos, de multe ori ieșind cu boierii la primblări, punè de lua frâile din capeteli cailor boierilor și le da chiot cailor, de cădè boierii gios

de-ș sfărma capetile, cât să îngrozise boierii a mai merge cu dânsul cu cai buni la primblări.

XXXIX. Ștefăniță-vodă vrând odată să scoată fumărit pe țară câte șase orți de casă, și înainte vreme era obicei de da numai câte un leu de casă, iar Toma vornicul și cu Iordachi, frate-său, Cantacozineștii nu-l lăsa să-l scoată mai mult decât un leu și-i dzicè să nu facă obicei nou, că nu-i bine. Iar Ștefăniță-vodă îndată s-au mâniiat și au scos hamgeriul și s-au răpedzit să dè într-înșii, și ei au fugit din casă afară. Măcar că acei boieri era greci, dar să punè tare pentru țară și pentru obicei nou să nu să facă, că obiceiele cele noao fac răsipă țărilor și peire domnilor.

XL. Audzind aceste fapte răle Vasilie-vodă, tată-său, la Țarigrad, nu-i părè bine și-i scriè de multe ori să să lasă. Și de nu ar fi murit, era numai să-l scoată din domnie pre fiiul său, să vie el domnu în Moldova, că cunoștè că nu va procopsi fiiul său în domnie, Ștefăniță-vodă.

XLI. Era un boier, anume Neculai Milescul Spătariul, de la Vaslui de moșia lui, prè învățat și cărturar, și știè multe limbi: elinește, slovenește, grecește și turcește. Și era mândru și bogat, și umbla cu povodnici înainte domnești, cu buzdugane și cu paloșe, cu soltare tot sirmă la cai. Și lui Ștefăniță-vodă îi era prè drag, și-l ținè prè bine, și tot la masă îl punè, și să giuca în cărți cu dânsul, și la sfaturi, că era atunce grammatic la dânsul. Iar când au fost odată, nu s-au săturat de bine și de cinstea ce avè la Ștefăniță-vodă, ce au sedzut și au scris niște cărți viclene, și le-au pus într-un bățŭ sfredelit, și le-au trimis la Constantin-vodă cel Bătrân Băsărabă în Țara Leșască, ca să să rădice de acolo cu oști, să vie să scoață pre Ștefăniță-vodă din domnie. Iar Constantin-vodă n-au vrut să să apuce de acele lucruri ce-i scriè, ce s-au sculat și au trimis bățul acel sfredelit cu cărți cu tot înapoi la Ștefăniță-vodă, de le-au dat. Deci Ștefăniță-vodă, cum au vădzut bățul cu cărțile, s-au prè mâniet și l-au și adus pre acel Nicolai Milescul înaintea lui, în casa cè mică, și au pus pre calău de i-au tăiat nasul. Scoțând Ștefăniță-vodă în grabă hamgeriul lui din brù, au dat de i-au tăiat calăul nasul. Și n-au vrut să-l lasă pe calău să-i taie nasul cu cuțitul lui de calău, ce cu hamgeriul lui Ștefăniță-vodă i-au tăiat nasul. După acee, Nicolai Cârnul au fugit în Țara Nemțască și au găsit acolo un doftor, de-i tot slobodziè sângeli din obraz, și-l boțiè la nas, și așè din dzi în dzi sângele să închega, de i-au

crescut nasul la locu, de s-au tămăduit. Iar când au vinit aice în țară, la domniia lui Iliieș-vodă, numai de abiè s-au fost cunoscut nasul că-i tăiat. Numai tot n-au ședzut în țară mult, de rușine, ce s-au dus la Moscu, la mareli împărat, la Alexii Mihailovici, la tatăl marelui Petru împărat, carele au vinit la noi aice în Moldova. Și pentru învățătura lui au fost terziman împăratului și învăța și pre fiiul împăratului, pre Petru Alexievici, carte. Și era la mare cinste și bogăție. Și l-au trimis împăratul Alexii Mihailovici sol la mareli împărat al chitailor, de au zăbăvit la Chitai vreo doi, trii ani. Și au avut acolo multă cinste și dar de la mareli împărat la chitailor, și multe lucruri de mirat au vădzut la acè împărăție a chitailor. Și i-au dăruit un blid plin de pietri scumpe și un diiamant ca un ou de porumbu. Și întorcându-să pe drum înapoi, s-au tâmplat de au murit împăratul Moscului, pre anume Alexii Mihailovici, iar senatorii de la Moscu i-au ieșit întru întimpinare, și i-au luat aceli daruri și tot ce au avut, și l-au făcut surgun la Sibir. Și au ședzut câțiva ani surgun la Sibir. Iară mai pre urmă, rădicându-să Petru împărat, fiiul lui Alexii Mihailovici, carele au vinit aici în țară, în Moldova, de s-au bătut cu turcii la Prut, la Stănilești, din gios de Huși, în ținutul Fălciiului, agiuns-au Cârnul din Sibir cu cărți la dânsul, la împăratul Petru Alexievici, de i-au făcut știre de toate ce-au făcut și cum este surgun.

Atunce Petru Alexievici împărat îndată au chemat senatorii și au întrebat dzicând: „Unde este dascălul mieu cel ce m-au învățat carte? Acmu curund să-l aduceți“. Și îndată au răpedzit de olac și l-au adus la Petru Alexievici, împăratul Moscului, în stoliță. Și l-au întrebat ce-au vădzut și ce au pățit, și i-au plătit lucrurile toate acele de la senatori ce-i luasă, până la un cap de ață, și diiamantul cel mare. Și împăratul, după ce l-au vădzut, s-au mirat și l-au dat în haznaoa cè împărătească, iar Cârnului i-au dat optdzăci de pungi de bani. Și l-au luat iară în dragoste și în milă și l-au pus iar sfetnic.

Și când au ras barbeli, împăratul, a moscalilor, atunce când s-au schimbat portul, atunce sângur împăratul i-au ras barba cu mâna lui. Și au trăit Cârnul până la a doa domnie a lui Mihai-vodă Racoviță, și atunce au murit. Care mare cinste i-au făcut împăratul la moartea lui și mare părere de rău au avut după dânsul, că era trebuitoriu la aceli vremi.

Rămas-au acelui Cârnu ficiori și nepoți, și au agiunsu unii de au fost polcovnici spre slujba oștirii. Că să însurasă el acolo, de luasă moscalcă. Și s-au mai dus după dânsul de aice din Moldova trii nepoți de frate, de să aședzase și ei pe lângă unchiu-său. Și aceie avè milă de la împărăție, și acolo au murit.

XLII. Ștefăniță-vodă dzicu unii că pentru vrăjmășia lui și supărarea ce făcè boierilor, atunce la Tighine, la Bender, când s-au bolnăvit, să fie murit de otravă. Dar adevărul nu să știe, că letopisățul nu scrie nemică de acest lucru.

Letopisețul Țării Moldovei de la Dabija-Vodă până la a doua domnie a lui Constantin Mavrocordat

CAP. I Domnia Dabijii-Vodă

După moartea lui Ștefăniță-vodă, ficiorul lui Vasilie-vodă, în anul 7170, au trimis boierii la Poartă pre Chiriță Drace, cu rugăminte de la boieri și de la țară, pre cine or vrè ei să lè dè domnu de țară. Și le-au ieșit răspunsul de la împărăție să margă boierii toți la Poartă și acolo, pre cine or alege ei, pre voia lor vor face.

După acee mers-au toți boierii la Țarigrad, după poronca viziriului. Și cu dânșii era și Evstratie Dabije vornicul. Și dintre cei boieri mulți carii trăgè nedejdea domniii, numai Toma vornicul și cu frate-său vistiiernicul Iordachi, Cantacozineștii cei bătrâni, s-au agiunsu cu nepotu-său, cu cupariul Rusăt cel bătrân. Având cupariul trecere și cinste la Poartă, au isprăvit lucrul de domnie pentru Dabije vornicul. Și ieșind boierii înaintea viziriului, să ținè cela di cela să-i aleagă la domnie. Iar Dabije vornicul nemică nu știè, nici în gând nu-i era. Ce cum intrară boierii în casă la viziriul, fiind lucrul tocmit și aședzat cu cupariul, și întrebă viziriul care este Dabije. Și arătându-l boierii, l-au și îmbrăcat cu caftan de domnie. Iar alți boieri ce trăgè nedejde domniii au rămas numai cu nedejdea.

Vinit-au Dabije-vodă în scaonul domnescu în Iași, tuturor cu bucurie de bună părere pentru domnu bun de boieriu de țară. Și era tuturor cu bine.

Și nu era nici un boieriu în prepus sau în minciuni la acest domnu, nici țara nu era împresurată cu dările pre acea vreme.

Acest domnu avè obicei, când șidè la masă și vidè niscaiva oameni săraci dvorind prin ogradă, învăța de lua câte doao, trii blide de bucate din masa lui și pâine și vin și le trimitè acelor oameni acolo în ogradă, de mânca acei oameni. Și dzicè cătră boieri: „De mult or fi dvorind ei și or fi flămândzi, neavând de cheltuială“. Și făcè divanuri dese, ca să nu zăbăvască oamenii mult, dacă or vini la Iași pentru nevoile lor. Și multe divanuri făcè din amiadzădzi în desară. Care aceli divanuri den amiadzădzi în desară nu cădè toate prè de laudă. Așijdere el bè vin mai mult din oală roșie decât din păhar de cristal, dzicând că-i mai dulce vinul din oală decât din păhar. Și el era de locul lui din ținutul Putnei, și știind elŭ încă din boierie că au oamenii săraci dobândă bună din vie, din toate cele rele au scornit și el acestu obicei rău de vii: de pogon câte un leu să dè; care să trage și pănă astădzi.

Având un hiiastru al său, anume Lupașco, făcut de Dabijoaie cu Buhușu, căci Dabijoaie au avutŭ și alți bărbați mai nainte, păn-a o lua Dabije, făcut-au mare nuntă în curțile domnești cu acel hiiastru al său, cu Lupașco, care acel Lupașco au agiunsu mai pe urmă și spătarŭ mare în Țara Muntenească și au luat o fată a lui Iordache vistiernicul Caănâtacozino. Și încuscrindu-să Dabije-vodă cu Iordachi, l-au pus spătarŭ mare, și n-au spătărit vreme multă ș-au murit Iordachi spătarul, care cu multă pofală și cu mare jele despre toți pemintenii l-au îngropat înŭ Bărnovschii, că, măcar că era grec, omŭ strein, dar era om bun; să punè tare pentru peminteni la domnie.

Într-acea vreme tâmplatu-s-au de avè oștire Turcul cu Neamțul. Și au venit poroncă la Dabije-vodă, de s-au gătit de oaste, de au mărsu la Uivaru, în Țara Nemțască, și au trecut Dunărea pre la Rusova, împreună cu Grigorie, feciorul Ghicăi-vodă, domnul Țărâi Muntenești. Și împreunându-să cu viziriul, au bătut cetatea Uivariul ș-au dobândit-o de la nemți, și s-au întorsu înapoi cu multă dobândă moldovenii și muntenii, aducând cară încărcate de haine și multe lucruri.

Iară la anul după această oștire, iar au venitŭ poroncă de la Poartă la Dabije-vodă și la Gligorie-vodă, de s-au gătit de oștire, de au mărsu în Țara

Nemțască la Leva, împreună cu oștile turcești, cu viziriul. Au lăsăt viziriul la Leva pe un sarascherŭ cu oastea turcească și pre un soltan cu treidzăci de mii de tătari și cu domnii acestorŭ țări la cetate la Leva, s-o dobân-dească. Iară viziriul să dusesă la altă cetate, mai înlăuntru, și l-au bătut pe viziriul nemții de la această cetate. Și după ce l-au bătut pe viziriul nemții, s-au dat viziriul cu oastea sa în laturi ș-au răpedzit cum mai degrabă să margă și oștile care lăsase la Leva, să margă la viziriul, să-i dè agiutoriu. Ce n-au apucat să margă la viziriul, că i-au și lovitŭ nemții și pe-cea oaste de la Leva, de i-au bătut nemțâi și i-au răsipitŭ. Că li să și supărasă turcilor a mai oști, fiindu vreme de toamnă, pre la Simedru, și trăgându și nedejde ca dorŭ i-or slobodzi să margă pe la casâli lor. Și Dabije-vodă și Gligorii-vodă sfătuisă să fug-în Țara Leșască. Și cum au lovitŭ nemțâi acolo la Leva, fugându oastea înapoi spre Dunăre, ei au și trecut Dunărea cu oștile lor, fără știrea viziriului, ș-au vinit prin Țara Muntenească, iară Stamatie, ce era postelnicŭ mare la Dabije-vodă, au dzis Dabijăi-vodă: „Să nu fugi, măriia ta, ce să te întorci înapoi la viziriul, că apoi poate să viie din urmă poroncă la țară să te prindză, ce să lași pe Gligorie-vodă să facă el ce știe“. Deci Dabije-vodă s-au întorsu și ș-au tocmit lucrul despre viziriul.

Gligorie-vodă, neștiindu nemic de întorsul Dabijăi-vodă, ș-au pornitŭ doamna cu toată casa lui de au trecut în Țara Ungurească, iară el au vinit prin Țara Moldovii, ca să afle pe Dabije-vodă în țară. Și au mărsu păn’ la Suceavă și neaflându-lu pe Dabije-vodă, i s-au răzlețit și oastea sa, ce avè, de dânsul și au rămas numai cu 50 de oameni. Și temându-să să nu sară țara după dânsul să-l prindză, au purces noaptea de la târgul Sucevei spre Botășeni și de-acolo au lovitŭ la Prut la Bogdănești. Și de-acolo au luat asupra Nistrului ș-au trecut tocma la Movilău. Și cându au trecut demeneața pe o negură pe lângă Botășeni, i s-au rătăcitŭ un cămăraș a lui, anume Iștoc, c-o păreche de desagi de galbeni, și cădzindu pre mâna Jorăi, ce era atunci vornicŭ în Botășeni, au luat banii și l-au triimis pre Iștoc la Dabije-vodă și cu banii. Numai păn-a-l triimite, au dispecetluit banii Jora ș-au luat câțiva galbeni ș-au dat samă cătră Dabije-vodă că așè despecetluiți i-au găsit.

Gligorie-vodă n-au zăbăvitŭ mult în Țara Leșască ș-au trecut pren Țara Ungurească, de ș-au luat doamna, ș-au trecut cu toată casa lui la Beciu, la împăratul nemțescu, ș-au zăbăvit acolo câțiva ani la Beci.

Dece pe această vreme, audzindu stolnicul Costantin Caănâtacozono, fratele lui Șerban-vodă, îndată s-au dus și el din Țara Muntenească la Beciu, de au făcut jalobă la împăratul nemțescu pe Gligorie-vodă, precum cându era Gligrie-vodă domnu în Țara Muntenească au închis pe tată-său, pe Costantin postelnicul, la mănăstire la Snagovŭ și i-au făcut acolo multe cazne, și i-au luat mulți bani, și l-au și omorât. Și el n-au fost vinovatŭ lui Gligorie-vodă cu nemic. Iară Gligorie-vodă tăgăduiè, dzicând că-l năpăstuiește înaintea divanului împărătescu. Iar Costantin stolnicul s-au agiunsu cu o slug-a lui Gligorie-vodă, anume Ionașco Cap-de-ghindă, și l-au scos martur înaintea divanului împărătescu, de au mărturisit cum că l-au omorât stăpânu-său, Gligorie-vodă, fără nici o vină, pe Costantin postelnicul.

Dece Gligorie-vodă, dac-au vădzut că mărturisește așè sluga lui, n-au avut ce mai răspunde, că s-apucasă de cap înaintea divanului că i-i năpaste, ș-au rămas vinovatŭ ș-au cădzut la-nchisoare și-n mare grijă. Sfătuitu-s-au c-un prietin să-l facă catolic, că într-alt chip n-a putè scăpa de moarte, și așè priimind, ș-au dat și un copil la împăratul, de l-au botedzat și i-au pus și nume copilului Leopold, pe numele împăratului.

Cătatu-ș-au vreme ș-au fugit de la Beci la Veneție, și așè i s-au trăgănat vremea, de au zăbăvit în streinătate 7 ani, păn’ s-au făcut pace la turci. Și s-au dus pre taină iar la Țarigrad, și ședè în Țarigrad pre taină, de nu-l știè nime.

Iară boierii muntenești rădicasă cap un domnu în locul lui Gligorie-vodă pe un om prostu, anume Antonie, și-i da nafaca lui pre dzi de cheltuială câte 10 potronici. Iar viziriul au triimis de-au chematŭ pre acel domnu la Poartă, cu boierii depreună, dzicând să le înnoiască domnia. Și-ndată s-au rădicat pe poronca viziriului cu Antonie-vodă ș-au mărsu la Poartă, neștiindu nemic de vinirea lui Gligorie-vodă, că-l ține viziriul tăinuit.

Dece împreunându-să boierii cu viziriul, rugatu-s-au viziriului să le puie un domnu dintre dânșii, pe care ș-ar alege ei, că acel domnu ce-l rădicasă ei este un om prè prostu. Atunce i-au întrebat viziriul pe boieri pentru Gligorie-vodă, unde să află și, de i-ar scrie, oare n-ar vini? Iar muntenii îlŭ suduiè, că-i omŭ rău și nice a mai vini de unde îi dus. Dzisu-le-

u viziriul: „Alegeți-vă un domnu dintre voi, pe cine v-a plăcè, și viniți mâne dimineața să vi-l fac“. Iar Gligorie-vodă, după perdeaua viziriului, asculta toate. Ducându-să boieri la gazdă, sfătuitu-s-au ș-au ales dintre dânșii pe un frate mai mare a lui Șerban-vodă, anume Drăgiciu. Și cum au purces cu dânsul a doua dzi la Poartă să îmbrace căftan, ș-au intrat în casă la viziriul.

Iară viziriul au și scos pe Gligorie-vodă și l-au îmbrăcatŭ în căftan. Iară boieri muntenești, dacă l-au vădzut, numai ce-au încremenit. Și i-au dat pe toți de grumadzi pe mâna lui Gligorie-vodă. Numai ce-au scăpatŭ Șerban-vodă dintre dânșii, că, vrând și el să intre în casă la viziriul, după cielalți, un prietin i-au spus în taină că-i Gligorie-vodă în casă la viziriul. Și el n-au mai apucat să spuie celoralalți frați, și-ndat-au fugit și s-au ascunsu. Iar pe Drăghiciu Caănâtacozono și pe frate-său Mihaiu și pe frate-său Costantin, care îl pârâsă pe Gligorie-vodă la Beci și pe frate-său Mateiu și pe Iordachi, i-au luat pe aceștea pre toți de grumadzi, de i-au dus în Țara Muntenească. Dece pe Drăghiciu l-au omorât, iară pe cielalți i-au închis înŭ curțile domnești, la simeni. Ș-au răpedzitŭ Gligorie-vodă oamenii săi înainte cu schimi-aga, de au prinsu pe giupâneasa lui Șerban și pe celelalte a celoralalți boieri, de le-au închis la simeni. Și după ce au mărsu în București, Gligorie-vodă îi tot bătè și-i tot căzniè pe acei boieri și pe giupânese.

Care lăsăm acmu povestea lui Gligorie-vodă, de omŭ scrie mai înainte, cându i-a vini rândul. Și-ncepem iar a Dabijăi-vodă, la rându nostru. Dabije-vodă, aice în țară domnindu cu pace și cu domnie aședzată, cu țară întemeiată, era omŭ bun și blându, fără nice o răutate. Și neplinindu bine 4 ani a domniei lui, fiindu și om bătrân, au plătit și el datoria cè de opștie, de-au muritŭ. Și l-au dus cu toată boierimea, cu mare cinste, de l-au îngropat în mănăstirea lui, în Bârnova, carei este de dânsulŭ isprăvită, iară din temeiul ei au fost-o început-o Barnovschie-vodă, și n-au apucat s-o isprăvască, c-au pierit la Poartă, cum să pomenește mai sus.

CAP. II Domnia Ducăi-Vodă Celŭ Bătrân leat 7174

Duca-vodă era de moșie din Țara Grecească, de la Rumelia, și viindu aice în țară de copil, au slujit la Vasilie-vodă în casă și la alți domni, păn-au agiunsu la boierie mare. Și s-au însurat aice în țară, de-au luat o fată a

doamnei Dabijoaie, anume Nastasia, ce era făcută cu Buhuș, ș-au agiunsu de au fostu și visternicu mare în dzilele Dabijăi-vodă. Ce, după ce au murit Dabije-vodă, au mărsu doamna Dabijoaie în Țarigrad, cu Duca visternicul, ginere-său, având pe Cupăreștii cei bătrâni în Țarigrad, purtători de trebile domniei, la viziriul și la alte căpetenii a Porțâi împărătești. Scris-au și Toma vornicul Caănâtacozono la nepoțâi lui, la Cupărești, ca să fie nevoitori pentru Duca visternicul. Și așè i-au isprăvitŭ, de l-au îmbrăcat cu căftan de domnie în Țara Moldovei, în locul Dabijăi-vodă.

Dece viindu în scaonul domniei, în Ieși, le era tuturor cu bine, fiindu și el din boierii țărâi domnit, cât nu să plângè nime nice de o strâmbătate. Dar numai giumătate de an au domnit, și i-au și vinit mazâlia, pentru povestea unei cărți ce au scris el la hanul tătărăscu.

Dzic că atunce să cerca acel hanu să s-închine la împărățâia Moscului și să lipsască de supt împărăția turcului. Și înțelegându la împărăție de povestea aceasta, n-au credzutŭ, ce au scris viziriul la Duca-vodă aice în țară, să caute numai să adeverească acestu lucru, să-i facă știre.

Și viziriul, din Țarigrad au purces la oaste. Duca-vodă, vrând să ispitească pre hanul, să afle adevăriul pe poronca viziriului, au scris și el la hanul, cum și el este robu și plecat suptu puterea hanului, și altele multe ca aceste. Și mărgând omul Ducăi-vodă pre la Vozâia, la trecătoarea Niprului, l-au prinsu pașea de Vozâia, și fiindu pașea neprietin Ducăi-vodă, i-au și triimăsu cărțile la Țarigrad, la camaicanul. Și camaicanul, neștiindu povestea, îndată au arătat cărțile împărăției. Și împărăția au triimis de l-au mazilit. Și era să-șŭ puie și capul. Atunce în grab-au pus împăratul pe Iliieș-vodă, ficioriul lui Alexandru, domnu.

Numai nărocul Ducăi-vodă ce au fost de nu ș-au pus capul, că camaicanul au triimis acele cărți a Ducăi-vodă la oaste, la viziriul, de le-au vădzut. Dece viziriul au scris la împărăție cum că Duca-vodă cu poronca lui au scris la hanul, ca să-l ispitească, și nu-i vinovatŭ. Și așè au scăpat Duca-vodă cu dzile, de n-au pieritŭ. Iară mazâl tot au rămas, că apucasă împărăția de pusesă pre Ilieșŭ domnu. Și au domnit Duca-vodă numai șesă luni într-această domnie întâiu.

Și când au vinit mazâlia, era ieșit Duca-vodă la primblare cu toată casa și boierii lui pe Prut în sus, la Berehoiești, de-ș lua sama oilorŭ de avè din boierie. Și acolo, fără nedejde, i-au vinit mazâlia, și de acolo lùndu-l aga împărătescu, cu toată casa lui, de l-au dus la Țarigrad.

CAP. III Domnia lui Ilieşu-Vodă, ficiorul lui Alexandru-Vodă

La acè vreme ce au vinit cărțile Ducăi-vodă la Poartă, care le scrisesă Duca-vodă la hanul și le prinsesă pașea de Vuzâia, precum arată mai sus, s-au tulburatŭ tare împărăția, ș-au întrebat împăratul ce domni să află aice la Țarigrad mazâli. Și tâmplându-să de murisă Alexandru-vodă, tatul lui Ilieș-vodă, rămâindu sărac și la mare lipsă și cu datorii multe, de pre cum este obiceiul domnilor mazâli, de rămân săraci după ce să mazâlescu, din blăstămul cel mult a oamenilor.

Mergè și Ilieș-vodă după oasăle tătâne-său la îngropare, cu multă grijă și frică de datornicii tătâne-său, să nu-l prindză să-l închidză. Și tâmplându-să într-acel ceas de l-au tâmpinat, cu oasele ducându-le la gropniță, un omŭ împărătescu și tâmplându-să la acea întrebare a împăratului de domnii mazâli de Moldova, iar acel omŭ împărătescu, cine-r hi fostu, au dat samă c-au vădzut acmu pe Ilieș mărgându după oasăle tătâne-său. Și așe îndată au răpedzit împăratul un ceauș, de l-au luat de la îngroparea tătâne-său și l-au dusŭ la saraiu, de l-au îmbrăcat cu căftan de domnie, de l-au pus domnu în Moldova în locul Ducăi-vodă, pe cum să pomenește mai sus. Iară păn-a-l îmbrăca cu căftanul, foarte rău să spăriiasă, că nu știè la ce-l duce și la ce. Ce mila dumnedzăiască este mare, de bucură pe om cându nu gândește.

Și după ce au vinit Ilieș-vodă domnu în țară, pre acie vreme era pace. Și acestu domnu era bun țărâi și boierilor, îi avè în cinste. Numai, fiind născut, crescut în Țarigrad, nu știè limba țărâi, ce grăiè cu tălmaciu la divan. Și multe giudețe a lui, fiindu cu tălmaci, nu să giudeca bine, și câteva ispisoace au ieșit pe urmă rele. Așijdere pe o samă de boieri ce era de casa Ducăi-vodă i-au pus câțiva bani de au dat împrumutare, și pe care boieri îi aflasă c-au fostu sfetnici la rădicarea țărâi asupra tătâne-sau, lui Alexandru-vodă, încă nu le pre căuta cu bine.

Tâmplatu-s-au pre acea vreme de au vinit și un ficiorŭ a lui Batiște visternicul cu domnia din Țarigrad. Și aflându pe un orheian, anume Bosè, care au ucis pe tat' său, Batiște visternicul, l-au fost închisŭ în vartă, fără știrea domniei. Iară după ce au vădzut alții că l-au închisŭ, pe afar-au început a strâga și a gâlcevi ce poate să fie acest lucru. Dece domnia înțelegând, îndat-au poroncitŭ de l-au slobodzit și poroncindu să nu să teamă nime de nemic, că acele lucruri toate le-au iertat. Și-ncă au ținut și pe ficiorul lui Batiște de rău. Și țara era împresurată cu dările, că să făcè cheltuiele mari la visterie, și era și darnicŭ: bacșișuri da mari, că era om bun. Și așe să pomenește că, după ce s-au mazâlit ș-au trecut Dunărea, n-au fost avându de cheltuială, s-au fostu îndatorindu la boierenași de bani, de au fostu cheltuindu pe drum. Și puțin n-au plinit 3 ani cu domnia și s-au mazâlitŭ. Și fiindu Duca-vodă domnu mazâl la Poartă, au ieșit domnu al doile rându la velet 7177.

CAP. IV Domnia a doaa a Ducăi-Vodă celui Bătrân

Viindu Duca-vodă cu a dooa domnie în țară, arătă-să la hire mai aspru decât cum era cu domnia dintăiu. Și și începu a zâdi mănăstirea Cetățuia, că era țara plină de oameni și cu hrană și agonisită bună.

Iară în al triile anŭ a domniei lui, la vleato 7180, rădicatu-s-au Hânceștii cu toți orheienii și lăpușnenii cu oaste asupra lui, pentru urâciunea grecilor ce adusesă prè mulți de la Țarigrad.

Și mai ales pentru Cupărești, ce era aice în țară. Dece, viind Hânculŭ și cu Durac sărdariul aice în Ieși, cu toate oștili, strâga să prindză pe greci, să-i omoare. Fugit-au toată boierimea care încotro au putut. Iară Duca-vodă, vădzându că s-au rădicat atâta țară asupra lui, au ieșit din curtea domnească cu toată casa lui ș-au purces în gios pre iaz. Iară Hânceștii au intrat în curte și prin casăli boierești și neguțitorești, pen târgu, strâgându și jăcuind. Și prindzindu pre greci, pre câți i-au găsitŭ, pe toți i-au omorât.

Duca-vodă au trecut deodată peste Dunăre, și cu o samă de boieri, iară o samă trecusă în Țara Muntenească. Și isprăvindu-și Duca-vodă de la Poartă, și ș-au luat tătari câți i-au trebuit, de i-au triimis cu Alexandru

Buhuș, ce era pe acie vreme sărdariu, de-au lovitŭ pin oastea Hânceștilor la Iepureni și i-au bătut pe Hâncești și i-au împrăștiat.

Iară tătarâi, după ce au bătut pe Hâncești, pe mulți oameni au robitŭ dintr-acele ținuturi și pe mulți din căpetenii, căpitani, hotnogi, prindzându-i, i-au spândzurat și pe unii i-au înțepat. Duca-vodă după ce s-a întorsu de piste Dunăre, iarna era mare atunce. Hânceștii atunce, nu știm, n-au vrut au n-au îndrăznitŭ să facă vrun rău domnului. Ce pentru doi, trii vinovați au pierit mulți nevinovați, și s-au potolit toți. Numai numele Hânceștilor au rămas în pomenirea oamenilor de atunce pănă astădzi.

Iară dup-aceste zarve, cât s-au făcut vară, s-au gătit împărăția turcului și au purces cu oști să vie asupra Țărâi Leșești, să dobândească vestita cetate Camenița. Și au triimis poroncă la Duca-vodă să-i triimiță chip și starea cetățâi Camenițâi, să vadză ce loc și ce tărie arŭ avè. Duca-vodă au triimis pe un nemiș din ținutul Hotinului, anume Gligorie Cornescul, ce era foarte meșter de scrisori și de săpături la pietre și la alte lucruri, de au făcut chip cetățâi Camenițâi de ceară, cu toate tocmelele ei dinluntru și denafară. Și o au triimis la împărăție, de o au vădzut, și mult s-au mirat de mărirea ei, ce era din sângură starea locului, cu apă și cu stânci de piatră împregiuriu, minunat locŭ. Și mai mult aceasta au îndemnatŭ pe împărăție, de au vinit la Camenіță.

Viziriu era atunce Chiopărăliolu. Și nu-i era cu voie să vie împărăția la Camenіță, ș-au scris și la Duca-vodă, cât arŭ putè să puie piedică, arătându că-i prè mare Camenița și n-a putè-o lua. Dar nemic n-au putut isprăvi. Numai ce s-au pornit împărăția, la Oblucițe sosindu, au găsitŭ podul gata peste Dunăre și au și trecut cu oștile sale. Leșii, neștiindu nemic, nice avându veste, nu să gătisă nemic de oaste.

Duca-vodă gătindu conace și poduri peste toate pâreile cu multă grijă, să nu-i afle împărățâia vro pricină, să-șŭ puie capul. Vinit-au și Gligorie-vodă cu oastea sa, după poronca împărățèi, de era de agiutor împreună cu Duca-vodă.

Într-acestu anŭ făcutu-s-au și o minune mare, arătare la Hotin, într-o mănăstioară mică ce este supt cetate. Au lăcrămat icoana Maicii Precistei, cât să răntuna lacrămile pe chipul icoanei, de le vide toți oamenii. Și pica

într-o tepsie ce era pusă supt icoană, de era de mirare a prăvi arătarea și sămnu ca acela, carele au fostu adevărat sămnu de pieire a mulți creștini în Țara Leșască și începătura durerei și stricărei țărâi noastre. Că de atunce din an în anŭ tot rău și amar de creștini și pustiire au rămas locurile pre acolo.

Trecut-au împărățâia Dunărea, și de acolo purceasă pe Prut cu multă oaste și cu multe tunuri grele și mari. Și la un tun pune câte 80 de bivoli. Unele era și mai mici; feluri de feluri de harmate. Și sosându la Țuțora, au șădzut cu toată oastea de au odihnit 8 dzile. Țara era bejănită numai din șleahul oștii, iar în laturi sta toți cineși pe la casăli lor; n-avè nime nice o nevoie, nice la mărsu, nice la întorsu.

Vinit-au în primblare împărăția de la Țuțora în Ieși și s-au scoborât pe la Nicoriță în Căcaina și s-au suitŭ prin târgul boilor ș-au descălecat în câmpu, supt saivan, de la deal de târgul boilor. Și Duca-vodă mergè cu toți boierii pre gios pe lângă împărățè. Și s-au tinsu câteva bucăți de atlazuri și de tăfți pre îmbe părțile de uliță, pe unde mergè împărăția.

Iară dac-au discălecat împăratul supt saivan, Duca-vodă i-au închinat multe daruri: câțiva cai turcești cu podoabe scumpe și leghian cu ibric de argint și alte lucruri scumpe. Și d-ice iar s-au întorsu împăratul la urdie la Țuțora. Și iar după acie au mai vinit împăratul în primblare și s-au suit în deal la mănăstire la Cetățuie de au vădzut-o și prăvind locul în toate părțile. Și iar s-au întorsu la urdie la Țuțora. Dzic atunce să fie strigat și hogea în clopotniță la Sfete Neculaiu, ș-au stătut beserica pecetluită păn’ la vinirea cu domnia lui Antonie-vodă.

Dece boierii atunce, aflându vreme, au jăluit pe Duca-vodă la împărăție foare tare, mai cu dedinsu Ursachi cel bătrânŭ. Și era atunce să-l măzilească la Țuțora. Numai viziriul au grăit împăratului că nu-i bine să-l mazilească pe cale, ca să nu facă sminteală pentru cele ce trebuiescu să grijască: conace, poduri și de alte ce trebuiescu pentru treaba împărățèi păn’ la Nistru. Și așè l-au îngăduit împăratul, pecum au dzis viziriul, păn’ la Nistru; nu l-au mazilit acolo. Purces-au împărăția de la Țuțora pe Prut în sus, fiindu boierii orânduiți de purta grije ce era treaba: pâne, ordzu, iarbă, lemne, țăruși, ialoviță, berbeci, unt, miere și de alte multe ce trebuie la conace.

Acestu împărat era călăreț bun și vânător. Mergè tot pe câmpu cu puțintei oameni de curtea lui păn’ la conac. Și într-acestu anŭ era mare bișug în țară de toate, și ducè oamenii la urdie de vindè făr’ nice o grije: ialoviță, miere, unt, poame de tot felul, cini de ce avè, de s-umplusă oamenii de bani. Cându au sosit la Nistru, era podul gata peste Nistru, din gios de Hotin, la un sat anume Vârnovița. Și trecându împărăția, iară Duca-vodă sta la capul podului, di cie parte de Nistru, aștepta pentru slujba să-l îmbrace cu căftan. Iar împăratul, avându pe dânsul măraz și gându să-l mazilească, cum au trecut, au și făcut sămnu de luară pe Duca-vodă, de l-au dus de l-au închisu la baș-ceauș. Atunce s-au vădzut că-i mazâl. Și i-au scris tot ce-au avut la împărăție, și din pâra lui Ursachi l-au bătut împărăția. Ș-au cheltuit mulți bani, și era să și peie.

Numai, nărocul lui, s-au tâmplat o blană de hulpe de mosc neagră prè bună și scumpă. Ș-acee i-au scos capul, că, ducând-o la viziriul, vizirul au arătat-o împăratului, care s-au mirat și-mpăratul de acea blană. Și atunce au găsit vreme viziriul, fiindu-i prietin, de au grăit: de n-a hi apucat a pieri, să fie mila împărățèi să-l ierte. Și atunce împăratul l-au iertat de cap și l-au dat pe mâna unui agă, de l-au adus prin Ieșu, de l-au rădicatŭ cu tot ce-au avut și l-au dus la Țarigrad. În loc de milă și cinste ce aștepta să aibă, ei l-au mazâlit.

Ieșit-au răspunsu boierilor: pe cine vor alege dintre dânșii să margă să-l îmbrace cu căftan de domnie. Sfătuit-au cu toțâi ș-au ales dintre dânșâi pe Petriceico cluceriul. Și l-au dus la cortul viziriului, neavându el nici un cuget al său să iasă la domnie, l-au îmbrăcat cu căftan de domnie. Apoi și Petriceico-vodă, ce l-au ales boierii, vidè-veți la câtă stângere și robie au dus țara cu faptele lui, cum omŭ scrie pe rându mai gios.

Leșii, neavându grije de vinirea Turcului la Cameniță așè fără veste, nice oaste au gătit împotriva Turcului, nice Camenița au întărit-o cu neșticavai oști, să să sprejânească de turci, că pe acea vreme avè gâlcevi cu șfedzii, nice țara lor nu să bejenisă pen pălănci, neștiind nemic.

Craiul leșescu era atunce Mihail Vișnoveschie și hatman Sobețchie, care pe urmă au fostu și craiu. Sta sateli pe marginea Țărâi Leșești pline de oameni, și le spunè moldovenii: „Fugiți! fugiți! că vin turcii în țara voastră“. Ei nu credè, sta pe loc. Turcii, cum au trecut Nistrul, cum au

început a prăda ș-a robi ș-a da foc, câtu au putut agiunge pen Țara Leșască, fără nice o grijă de leși.

În Camenіță era numai vro 6000 de drăgani, de paza porților, și târgoveții. Și cum au agiunsu turcii supt Camenіță, trei, patru dzile, ș-au bătut din pușci, și s-au și închinat cei din cetatea Camenіțâi, adeverindu-le turcii milă, dacă să vor închina. Și deschidzând porțile, au intrat turcii ș-au făcut dovà în limba lor și vesălie, mare de izbândă, c-au luat cetate ca acie vestită Camenița, așè pre lesne, fără nice o scădere de oști și vărsări de sânge. Așè da din tunuri, cât să cutremura locul. Și au ieșit toți lăcuitorii Camenіțâi pe porți afară, cu tot ce au avut. Și i-au aședzat pe toți pe denafară, pe lângă cetate, să lăcuiască.

Iară Volodiovschie, starostele de Camenіță, dac-au vădzut că s-închină cetatea, el au intrat în ierbărie de-au dat foc, de-au arsu și el cu iarba, socotindu mai bine să-ș facă moarte cu mânule sale decât să încap-în mânule păgânilor rob.

Dece turcii, întărindu cetatea cu pușci și cu zaharà și cu oaste, au aședzat și paș, și prădându cât au pututŭ agiunge oștili turcești în sus prin Țara Leșască, au purces împărățâia în gios, iar pe acel șlah ce au vinit, ș-au trecut Dunărea la Oblușiță cu mult plen de robi și de duim.

Iară pe Petriceico-vodă l-au lăsat cu oastea sa, cu moldovenii, în Hotin, ca să fie de paza țărâi ș-a șlahului Camenіțâi, ca să nu închidă leșii drumul neguțitorilor, să nu flămândzască oastea din Camenіță.

Trimis-au viziriul la Petriceico-vodă, când era împărăția la Nistru, să aleagă un boierŭ care-i mai de treabă, să-lŭ triimată la cortul lui, că-i trebuiește. Ales-au Petriceico-vodă din toți boierii țării mai de treabă la voroavi pe Miron Costân, care au fostu mai pe urmă și logofăt mare. Și mărgând Miron la cortul viziriului, pusu-l-au viziriul de au șădzut înaintea lui. Și i-au dzis viziriul să-i spuie dreptu: pare-le lor bine c-au luat împărăția Camenița, au ba? Iar Miron au răspunsu că să teme a spune drept. Viziriul s-au jâmbit a râde și i-au dzis să grăiască, să nu să teamă. Atunce Miron au dzisu că „suntem noi modovenii bucuroși să să lățască în toate părțile cât de mult, iar peste țara noastră nu ne pare bine să să lățască“. Atunce viziriul iară au râs și i-au dzis: „Drept ai grăit“, ș-apoi l-au întrebat cum socotește:

lăsa-o-a oastea turcească la Hotin cu Petriceico-vodă să fie de paza țărâi și a Camenițâi păn-înŭ primăvară și n-a avè vro primejde de leși?

Iară Miron au răspunsu că nu-i bine să lasă oastea turcească, că este vreme de iarnă, și să șadză oastea de iarnă la un loc n-a putè-o birui țara de fân și de grăunță și de alte bucate, că-i țara săracă, ș-a flămândzi. S-o răschire pen sate, satele înșirati, și or lovi podghiazuri din ceea parte, astădzi într-un sat, mâne într-altul, și păn-în primăvară a pieri oastea împărătească toată, și pentru oastea turcească orŭ strâcă podghiazurile și țara. Numai oastea turcească să să duc-în gios. Numai să le dè voie împărăția să scrie moldovenii la leși, cu rugăminte și cu îmbunături, fiindu tot de o lege. Or crede leșii ș-or lăsa de n-or face stricăciune Moldovei, și or chivernisi și cetatea de bucate păn-înŭ primăvară.

Și așè au lăsat viziriul după sfatul lui Miron, iar unii din boieri, după ce le-au spus Miron sfatul, dzicè că-i mai bine să lasă turcii, că poate pe dânșii să-i prade leși țara. Iară Miron dzicè că n-or prăda-o, iar de or și prăda-o, nemic n-a hi, decât să le iè inecerii muierile și copii și să rămâie și așădzători, să nu să mai ducă.

CAP. V Domnia lui Ștefan Petriceico-Vodă

Stătu domnu Petriceico-vodă la vleato 7180. Și dacă s-au aședzat domnu, au rămas cu oastea sa la Hotin, pentru grija podului ș-a Camenițâi, păn-în postul Crăciunului. Apoi au vinit la Ieși în scaon.

Iară de primăvară au vinit împărăția păn’ la Oblușiță ș-au triimis pe Husăin-pașe cu oști la Hotin. Mărs-au și Petriceico-vodă, cu oastea și cu toți boierii săi, și domnul muntenescu Gligorie-vodă, iarăș cu oastea sa, la Hotin, iar la Țuțora au stătut caplan-pașe cu oastea turcească.

Atunce leșii gătindu-și oaste, au vinit asupra turcilor la Hotin Sobețchie, hatmanul coronii, care pe urmă au fostu și craiu, și cu Sinavschie, hatmanul polnie, cu frumoasă oaste. Iar Mihail, craiul leșescu, era cu toată puterea sa la Leovi. Turcii, vădzindu că vine oaste asupra lor, făcut-au șanțuri pe lângă cetatea Hotinului ș-au intrat în șanțuri, iar moldovenii și cu muntenii, osăbiți într-alte șanțuri, încungiurați. Ce ei, ca

ciia cu nevoie, s-au sfătuit ei înde ei, Grigorii-vodă cu Petriceico-vodă, să să închine la leși, să stè cu toții să bată pre turci, ca să nu să apuce a să aședza în cetatea Hotinului pașa, pe cum să aședzasă în Cameniță. Că aședzându-să în Hotin pașa, deci în Moldova, n-are di ce mai domni domnu. Și agiungându-să cu leșii, ei îi chema să vie mai curund, că ei încă vor ținè cu dânșii asupra turcilor. Deci leșii au priimit cu bucurie și îndată s-au pornit asupra Hotinului.

Husain-pașa, ce era sarascheriu, cu alți pași ce era în Hotin, înțălegând că vine oaste leșască asupra lor, să sfătuiè cum ari tocmi oastea acolo în șanțuri pedestrimea și cum ari tocmi călărimea afară din șanțuri, să să bată cu leșii. Au chemat și pre domni, pre Grigorie-vodă și pe Petriceico-vodă, la sfaturi, să vadză cum ari socoti și ei. Deci Grigorie-vodă și cu Petriceico-vodă ruga Dumnedzeu și aștepta să vadză cum mai degrabă izbânda leșilor asupra turcilor, ca să nu să poată aședza turcii în Hotin.

Dzis-au pașa acestor domni, după ce au vinit la dânsul: „Marele și puternicul împărat ne-au trimis cu oaste la această cetate, la Hotin, cu puterea sa ce nebiruită, să ținem locul și cetatea aceasta și să purtăm de grije, și de aret să fim cetății Cameniții, care este de curund luată din nărocită primblarea împăratului nostru, ce s-au primblat pănă aice, ca să fie raiali Țărâi Moldovii, ce este supt ascultarea împărățiii. Să fim de aret de apărare despre leși, aflându-să neprieteni împărățiii despre această margine. Acmu cum socotiți să tocmim oastea, pedestrimea și călărimea, să putem lua izbânda neprietinilor celor ce vin acmu asupra noastră cu oști?“

Iară Grigorii-vodă au răspunsu pașii și au dzis: „În de aceasta nu pociu sfătui într-alt chip, fără numai oastea puternicului împărat, fiindu deprinsă la loc largu călărește a da războiu, foarte este tare și cu nedejde de izbândă fără de nici o sminteală, iar din șanțuri este cu grije a să lupta cu nepriietinii cei denafară. Că de multe ori să prilejaște, cei denafară încungiură pre cei dinlăuntru și-i țin închiși și-i flămândzăscu, și pre urmă de nevoie să închină și cad în mânule vrăjmașilor săi, fără de nici un războiu. Ce eú socotescu să ieșim de aice cu oastea, să lăsăm cetatea Hotinului și să ne pogorâm în gios pre Prut, unde vom alege loc largu și bun de bătălie. Și de vom vidè că nu putem sta împrotiva nepriietinilor, vii trimite măriia ta de a vini și caplan-pașe cu oaste de la Țuțora și-i vom bate“.

Iară sarascheriu-pașe, dacă au audzit pre Grigorie-vodă dzicându-i să lasă cetatea, să iasă la loc largu cu oștili, s-au mâniiat prè tare pre Grigorii-vodă, cât au scos hamgeriul să-l lovască, să-l omoară, și au răcnit de i-au dzis că pentru cetatea aceasta l-au triimis pre dânsul împăratul. Iar Grigorii-vodă cu Petriceico-vodă s-au îngrozit și de sârgu au ieșit de supt cort afară. Și cum s-au dus la otacul lor, îndată au trimis la leși să vie mai curund, să nu zăbăvască. Vinit-au oastea leșască aproape de Hotin tăbărându-să ș-au tocmit oastea pre orânduiala lor de războiu. Ieșit-au și turcii oaste aleasă călărime din șanțuri, și Petriceico-vodă cu moldovenii, și Grigorii-vodă cu muntenii. Și începând războiu, mergè turcii cu năvală asupra polcurilor leșești, iar leșii încet pășind sprejeniè năvala turcilor. Și stând leșii vitejaște, s-au și închinat Petriceico-vodă și cu Grigorii-vodă împreună cu oștile lor la leși, și s-au amestecat cu leșii și au și început cu toții asupra turcilor a-i tăiè.

Deci călărimea turcilor vădzind așè, n-au mai avut vreme să facă năvală asupre leșilor, ce numai le-au căutat de au intrat în șanțuri la cee pedestrime a lor, ca să să apere, iar steagurile husărești, pășind înainte, au intrat în șanțurile turcești, și după dânșii ceelaltă oaste. Și au și început a-i tăiè pre turci, cât n-au mai putut să să mai îndrepte turcii. Și au și purces în răsipă. Unii au apucat pre pod, ce era pre Nistru supt cetatea Hotinului, alții pin Nistru da, de să îneca, alții pre supt cetatea de stâncă da, de să zdrobiè. Și podul încă s-au rumptu de năvala turcilor la mijlocul Nistrului, de s-au înecat mulțime de turci. Numai câți au apucat cu pașa înainte de-au trecut asupra Cameniții, atâțe au hălăduit. Perit-au optsprădzece mii de turci. Umplutu-s-au leșii și moldovenii și muntenii de cai turcești, și de haine, și de arme, și de bani, și de alte lucruri bune.

După ce au făcut leșii această izbândă, chemat-au pre acești domni de s-au sfătuit să purceadză în gios, să treacă Dunărea în Țara Turcească. Și au orânduit pre moldoveni și pre munteni să margă înainte pre Prut, să le fie de straje și să strângă oștii zaharè. Și cu acè socoteală au purces domnii în gios pre Prut, iar leșii, așteptând să le mai vie oaste pre urmă, au luat de la Hotin pre supt codru asupra Toporăuților întru întâmpinarea ceielalte oști ce viniè despre Sneatin, ca să să împreune cu toată oastea la un locŭ, să purceadză în gios, precum le era sfatul.

Deci domnii au trecut Prutul pre la Zalucie în ceasta parte, și de acolo s-au despărțit. Petriceico-vodă au mărsu la satul lui la Tătărășeni, și de la Tătărășeni au luat pre supt codru asupra Iubăneștilor întru întâmpinarea leșilor, iar Grigorie-vodă au luat în gios, că nu avè într-alt chip cum face, că-i era doamna și coconii în Țarigrad, în mâna turcilor. Deci hatmanii leșești, vădzindu-l pre Grigorii-vodă că au luat în gios, și calea nu-i era într-acolo, au triimis un domnu să-l întrebe pe Grigorie-vodă di ce merge pre acolo, că calea oștii nu-i într-acolo. Iară Grigorii-vodă au dat samă cătră acel domnu că merge să de știre țărâi să nu fugă, nici să să bejenească, și să orânduiască conace pentru treaba oștii. Că într-alt chip n-are pre unde merge, că să vor spăriè oamenii și să vor bejeni, și nemică nu vor găsi hrană de treaba oștii. Și acest răspunsu au luat acel domnu leșescu și s-au întors înapoi la hatmani.

Grigorii-vodă, după ce au purces acel domn leșescu înapoi la hatmani cu acel răspunsu, scris-au o carte la hatmanii leșești, și au triimis-o pre de altă parte, să-l ierte și să priimască de la dânsul acè slujbă cu izbândă ce au făcut. Că atâta au putut, iar mai mult nu poate, fiindu-i doamna și copiii în Țarigrad, în mâna păgânilor. Și au purces cum mai degrabă în gios Grigorii-vodă, de au trecut Dunărea pre la Gălați. Și au triimis de au dat știre viziriului, la Oblucița, că și el au scăpat cum au putut și vine la poala împărățiii.

Deci viziriul, dacă au audzit că vine Grigorie-vodă, s-au mierat, știindu-l că s-au închinat la leși, având viziriul veste de la Husain-pașe că s-au închinat la leși. Nu credè viziriul că vine și tot trimitè ni pre unul, ni pre altul înaintea lui, să vie mai curund. Sosind Grigorii-vodă la Oblucița, au mărsu la viziriul, și l-au întrebat cum au fost lucrul lui Husain-pașe sarascheriul la cetatea Hotinului, de au prăpădit oastea.

Atunce având cale Grigorie-vodă cuvintelor sale, au spus viziriului cum au sfătuit pre Husain-pașe să iasă din șanțu cu oastea împăratului, pentru căci că oastea împăratului este deprinsă a da războiu nepriietinilor la largu, iar nu la strâmtoare. Și Husain-pașe s-au mâniiat și au scos hamgeriul să-l omoară și i-au făcut de au intrat în șanțuri și pre moldoveni și pre munteni. Și viind oastea leșască, i-au încungiurat din toate părțile, și numai pașa au scăpat pre pod preste Nistru, iar pe dânșii pre toți i-au cuprinsu

leșii. Ce pre urmă el au făcut cum au putut și ș-au adus capul la poala împărățiii. Deci viziriul, dacă au audzit așè, au dzis că „bine ai fost sfătuit, și nu te-au ascultat“. De care lucru așe ș-au tocmit lucrul, că au adus și marturi Grigorii-vodă înaintea viziriului, de au arătat. Deci viziriul au triimis de au tăiat capul lui Husain-pașe.

Și pre Grigorie-vodă, de bucurie mare ce avè viziriul că au vinit de s-au închinat de la leși la dânsul, i-au dat iară domnia în Țara Muntenească să fie domnu. Că înțălegând că este hain, pusese domnu pre Duca-vodă în locul lui, fiind Duca-vodă mazil la Țarigrad, și luasă și pre doamna lui Grigorii-vodă cu coconii la saraiul împărătescu, să-i turcească. Deci viziriul îndată au răpedzit la Țarigrad de au slobodzit pre doamna lui Grigorii-vodă și pre coconi. Și au poprit și pre Duca-vodă să nu margă în Țara Muntenească.

Deci Grigorii-vodă s-au rugat viziriului să-l lasă să margă pre la Țarigrad, să-și vadză casa și copiii, că i să și supărasă cu oastea. Și mergând la Țarigrad, apucatu-l-au muntenii cu multe pâri, mai vârtos Postelniceștii, fiind și cu a Ducăi-vodă îndemnătură, temându-să să nu-i smintească domnia ce-i didese.

Și Postelniceștii fusese ieșiți de la închisoarea lui Grigorii-vodă mai denainte vreme. Că, după ce au vinit Duca-vodă mazil de la Moldova în Țarigrad, și Șerban logofătul, careli pre urmă au fost și domnu, au scăpat, de nu l-au fost prinsu la mână să-l iè, precum au fost prinsu pre ceielalți frați a lui, precum să pomenește mai sus, la ceelaltă poveste a lui, au fost isprăvit Șerban logofătul, cu mijlocul Ducăi-vodă, de au fost mărsu un capegi-bașe de au luat pre toți frații lui Șerban și neamul lui din închisoarea lui Grigorii-vodă din București. Și mergând Grigorii-vodă la Țarigrad, s-au tâmplat și ei acolo și și-au aflat vreme a-l pârî feliuri de feliuri de pâri pentru cazne și răutăți ce le-au făcut.

Ce Grigorii-vodă era un om harnic și tare, și sămățŭ, și gata la răspunsu și la toate socotelile, și să pârâè față la față înaintea divanului împărătescu cu Postelniceștii, cu Șaitaniceștii, cărora le dzicu și Cantacuzineștii. Și mai vârtos giupânesele lor îl pârâè înaintea divanului împărătescu, că le-au fost puindu pe giupânese de au fost cărat var și piatră, împreună cu țiganii cei de dârvală, la curțile domnești.

Ce Grigorie-vodă au mijlocit cu priietini lui și iară i-au dovedit și i-au pus iară pre toți popreală. Și Șerban logofătul iară prinsese de veste și să ascunsese, ca și întăi. Ce ceaușii împărătești l-au găsit ascunsu în casă la Duca-vodă în pod, și de acolo l-au luat și l-au făcut surgun la Crit. Și mult mustra Grigorie-vodă și să ciortiè cu Duca-vodă ce să punè pentru niște oameni răi ca aceie. Și Grigorii-vodă să gătie să purceadă cu mare vâlfă de al triile rând în Țara Muntenească cu domnie.

Numai Dumnedzeu este mult milostiv, iar apoi de sârgu întoarce mila sa, că îndată s-au războlit Grigorii-vodă și au murit. Nărocul Cantacuzineștilor! Dzicŭ unii să să fie agiunsu Cantacuzineștii cu un doftor și să-l fie otrăvit.

Și apoi, murind Grigorie-vodă, au purces Duca-vodă cu domnia în Țara Muntenească. Și mai cu vreme, după ce au mărsu Duca-vodă în Țara Muntenească, au stătut cu mare cheltuială de au scos și pre Șerban-vodă din surgunie de la Crit și l-au adus în Țara Muntenească și l-au făcut logofăt mare.

De aice înainte lăsăm pentru Țara Muntenească să scrie muntenii, și noi iară ne întoarcem la urmă, să scriem pentru țara noastră.

Petriceico-vodă era om bun și slabŭ, prost, n-au cutedzat să facă ca Grigorie-vodă, să margă la turci, și de la Tătărășeni s-au dus la Iubănești, așteptând pre leși să să scoboare în gios și gândind că să vor mai strânge moldoveni, să să înmulțască oastea, să strângă zaharè, ca să fie de treaba oștii leșești.

Iară boierii moldoveni carii era cu dânsul, vădzind că Grigorii-vodă s-au despărțit și s-au dus la turci, sfătuitu-s-au și ei înde ei și s-au agiunsu și cu toate capetile căpitani slujitorilor să ție la un cuvânt. Și s-au dus cu toții la Petriceico-vodă și au început a să ruga lui Petriceico-vodă să-i lasă pe acasă, să-și iè fimeile și copiii, să-i dè în laturi, să nu-i iè tătarâi, și iarăși or vini întru întâmpinarea lui Petriceico-vodă. Ce Petriceico-vodă, neștiind că și slujitorii sunt cu dânșii la un cuvânt, oarecum cu simeție le grăiè, și nu-i credè și nu vrè să-i sloboadză, dzicând că și oaste leșască vine multă. Iară Miron logofătul au răspunsu: „Ori să fie voia mării tale, ori să nu fie, noi nu ne vom lăsa casăli să le ie tătarâi“. Și s-au închinat și i-au dzis: „Să fii

măriia ta sănătos“, și au ieșit afară. Și așè toți boierii și căpitanii au purces cela după cela pre rând a să închina și au ieșit afară. Și cum au ieșit afară, au început a încăleca pre cai și au purces cu toții în gios.

Iar Petriceico-vodă au rămas numai sângur, numai cu Hăbășescul hatmanul și cu casa lui. Și au început a plânge și a blăstăma pe Miron și pe alții și dzice la ce l-au adus, și au trecut codrul întru întimpinarea leșilor de la Iubănești spre Cernăuți.

Iară boierii, după ce au purces și au mărsu la Căcăceni, s-au sfătuit și au scris cărți la boierii cei de Țara de Gios, la Gavriliță și la Buhuși și la alții, precum ei și cu toată oastea s-au despărțit de Petriceico-vodă și vin în gios la dânșii. Ce să facă știre viziriului, să poftească domnu dintre dânșii, să-ș puie pre cine vor socoti. Și fără zăbavă și ei își vor alege domnu și vor merge cu toții la viziriul. Și au dat cărțile la Gheorghiță Mitre, să le ducă la boierii carii sunt pomeniți mai sus.

Deci când au mărsu Gheorghiță, au găsit pre toți boierii în Gălați și pe Dumitrașco-vodă Cantacozino pus domnu de la împărăție. Și cum au vădzut pre Gheorghiță Mitre că au vinit cu cărțile, l-au și chemat, de i-au spus de toate, și s-au bucurat, și l-au boierit, l-au pus postelnicu al doile. Ș-au și păzit de au scris, de au făcut știre viziriului, cum că toți boierii și toată slujitorimea și țara s-au lăsat de Petriceico-vodă ș-au vinit și ș-au adus capetili suptu mila împărățèi.

CAP. VI Domnia lui Dumitrașco-Vodă Cantacozino leat 7182

Audzindu viziriul, fiind la Oblucită, de lucrurili ce s-au făcut la Hotin și cum s-au hainitŭ Petriceico-vodă, de s-au închinat la leși, acolo, în grabă, nice un domnu sau ficior de domnu mazâl, nu era nimi. Numai ce s-au aflat Dumitrașco-vodă, care era ca capichihaie lui Petriceico-vodă și fusesă mai înainte vreme și visternic mare în Țara Muntenească, la Gligore-vodă.

Și era grec țărigrădean de felul lui, neam de-mpărat creștinescu de Cantacozonești, și știè rândul acestor țări. Și neaflându-să nime atunce, cum să pomenește mai sus, l-au pus pe dânsul vizirulŭ domnu în Moldova în locul lui Petriceico-vodă. Și lùndu căftan de domnie, au mărsu în târgu în

Gălați. Și s-au strânsu toată boierimea la dânsul și oastea, ca pui de potrinichi, după cum s-au scris mai sus. Ș-au orânduit vizirul și un pașă cu câtăva oaste turcească și un soltan cu 20.000 de tătari, ca să-l duc-în scaon la Ieși și să să bată și cu acei leși ce or vini asupra lui.

Dece leșii, dacă s-au tâlnit cu Petriceico-vodă spre Cernăuți, au purces în gios păn' la ... , tot depreună. Apoi s-au despărțit, ș-au trecut obuzul leșescu în gios, până lângă Movila Răbâii. Dumitrașco-vodă, din Gălați au pornit pe acel pașe cu turcii și pe soltanul cu 20.000 de tătari și cu oastea moldovenească și cu samă de boieri moldoveni, anume Alixandru Buhuș hatmanul și cu Costantin Cantemir sărdarul, care au fostu pe urmă și domnu, și cu Ștefan Cerchezul comisul și cu Mitre și cu frate-său Gheorghiță și alțâi mulți, ș-au purces în tâmpinarea leșilor. Și era în obuzul leșescu cap hatmanul Sinavschii. Și după ce s-au tâlnit acolo la Răbâia, le-u dat războiu prè tare, și s-au bătut toată dzua. Iară când au fostu noapte, au făcut leșii mulțime de focuri, un om câte 5, 6 focuri. Dece pașa au chemat pe Buhuș și pe Cantimir și i-au triimis să iè limbă. Și cându au mărsu, au găsit numai locul și focurile, iar obuzul leșescu să-ntorses-înapoi, că fusesă de toți șesă, șepte mii de leși. Dece spuindu Buhuș pașei, s-au bucurat, ș-au mărsu o samă după dânșâi, păn-au trecut din Ieși leșii. Și turcii și cu tătari s-au întorsu înapoi, că era în postul Crăciunului, vreme de iarnă. Și leșii s-au tot dus în țara lor, și Petriceico-vodă încă s-au dus cu dânșii, și hatmanul Hăbășescul împreună cu dânsul. Numai ce au lăsat o samă de nemți în Cetatea Neamțului și-n Suceavă, care s-au tâmplat de au ședzut acei nemți într-acele cetăți mai bini de un an. Și era acele cetăți pline de odoare și de haine a toată țara, boierești și neguțitorești, după cumu-i obiceiul la vreme de răscoale, de-ș pun oamenii cine ce are mai bun. Iar în Hotin, după ce au bătut leșii pe turci, n-au mai lăsat nice oaste, l-au lăsat pustiiu.

Dumitrașco-vodă, după ce au vădzut că s-au curățit de leși, rădicatu-s-au cu toată boierimea și s-au dus în scaon în Ieși și s-au aședzat la scaon. Dece Dumitrașco-vodă, temându-să de leși să nu sloboadză nescariva poghiazuri, cu-ndemnarea lui Petriceico-vodă, să-l iè, scris-au la viziriul de au făcut știre de toate de aceste, cum s-au tâmplat. Dece vizirul au poroncitŭ să iernedze tătari în țară, pentru să apere și pe dânsul și raiaua. Iar mai multu au fostu socoteala turcilor, pentru ca să slăbească raiaua, să nu să poată haini lesne. Dzic să fie dzis viziriul lui Dumitrașco-vodă, cându l-au

pus domnu, la Oblușițe: De s-or apuca boierii să facă zapis la mâna viziriului, cum că n-or vini poghiazuri să strâce țara și domnia, va trăi cu pace în Ieși; or rădica să nu iernedze tătarii în țară. Dece o samă de boieri s-au fost apucându să facă zapis, dar Miron logofătul dzicŭ să nu fie priimit la acel sfat, dzicându că s-au făcut multă vrajbă cu leșii și științdu și pe Petriceico-vodă că-i dus cu dânșâi, nu să vor putè răbda să nu sloboadză poghiaz, să strâce țara, și pe urmă a cădè greu în capetele lor; iar așè, de-or ierna în țară, mai bine a hi, că or apăra și țara de poghiazuri, că și în Țara Leșască vas' că ierneadză joimiri și nu mai este nemic. Și așè au socotit și n-au vrut să facă zapis și au lăsat de-au iernat tătarâi în țară.

Dar aceste voroave nu-s nemic, fără cât Dumitrașco-vodă, fiindu grec tălpiz și fricos, cu piele de iepure la spate, și neavându nice o milă de țară, punè pricini asupra boierilor ș-a lui Miron, că sfătuiescu și-i bine să iernedze tătari și ei n-au priimit să facă zapis. Dar lui îi era voie și siliè spre acela lucru, că să temè să șadză în Ieși, să nu vie nescarivai poghiazuri să-l iè din Ieși.

Dece intrat-au tătarâi în țară, ca lupii într-o turmă de oi, de s-au aședzat la iernatic pin sate, pe oameni, din Prut până în Nistru și mai sus, până în apa Jijiei, nemărui nefiindu nici o milă de săraca de țară, cum arŭ hi fostu țara fără domnu. Așè era jac într-însa, cum arŭ hi fostu ei, săracii, pricina răutățâi, cum arŭ fi ei, săracii, sfătuit să vie leșii cu oastea la Hotin. Cum s-au îndurat a da țara în pradă, fără nice o nevoie! Numai pentru frica cè blăstămățască și chevernisala lui au socotit de au iernat tătarâi în țară păn-în primăvară!

Joimirii în Țara Leșască, ce mânâncă gospodarii casâi mânâncă și ei, și au frică și strânsoare de rohmistrii lor, de nu pot face oamenilor răutăți. Iară tătarâi sunt lupi apucători, pradă, robăscu, bat și căznescu pe creștini, neavându grije, nice strânsoare de mârzacii lor. Și tătarâi nu mânca, ca joimiri, ce mânca gospodarii, ce mânca tot carne de vacă și de oai, de nu-i putè să-i biruiască cu hrana, pe dânșii și pe caii lor. Că un sac de ordzu da pe dzi unui cal, și cât nu putè să mânânce un cal într-o dzi îl deșerta din traiște și-l strângè deuseghii, și dac-îl și fârșè bietul om ordzul din groapă, iar tătarul îl făcè pe om de cumpăra ordzul cela ce strângè el de pen traiște. Mâncat-au tot, și pâne, și dobitoc, ș-au jâcuit tot păn' la un cap de ață. Pe

mulți au și robit, cu furiș, femei, fete, copii. Rămas-au biețâi oameni numai cu sufleteli, bătuți și strunciunați, cum era mai rău și mai amar, cum nu să poate nice a scrie, nice a să povesti caznele și ucisurili lor ce au avut de tătari. Dece viindu primăvara, s-au rădicat tătarâi din țară.

Iară nemțâi tot șădè pen cetăți, în Neamțu și Suceavă, și jăcuiè ce putè prin pregiurul cetăților pentru mâncare. Și moldovenii sta cu oastea prin pregiurul cetăților, ca să-i scoată, și nu-i putè, și sta pen pregiurul cetăților și totdeauna avè cu dânșâi bătaie. Și boierimea di pin pregiur era bejeniți de răul lor.

Purces-au la a doeli anŭ viziriul cu oaste în Țara Leșască, pe Nistru, pe di cie parte, tot strâcându și ardzindu pen Podolia cetățile și târgurile cu balemezurile, și hanul cu tătarâi robindu toată Podolia în sus, păn-au agiunsu la Zăravna.

Iară aice au orânduit pe Caplan-pașe, cu oastea turcească și cu moldovenii, de au stătut prin pregiurul cetății Sucevei câtăva vreme, și nu putè scoate pe nemți, până au flămândzitŭ și s-au închinat de bună voie, și viindu-le și poroncă de la leși să iasă.

Iară cei din Cetatea Neamțului, neavându bucate, n-au zăbăvitu mult, ce au ieșit legând tabăra de au mărsu la Suceavă, la ceelalți nemți. Era atunce Alexandru Buhuș hatman, și cum i-au tâmpinat hatmanul Buhuș la Podișoari, aproape de târgul Sucevei, și dându-le năvală vitejește acolo cu slujitorii săi, au rumtu tabăra nemților în două. Atunce au ucis calul de supt hatmanul Buhuș, și cădzusă hatmanul într-un răzor, cu fața în sus, de nu să putè îndată să să scoali. Și nemții năvăliè să-l apuce, iar un căpitan moldovan, anume Decusară, au grăbitu cu calul asupră-le, și s-au apucat hatmanul de coada calului lui Decusară, și, țiindu-să bine, l-au scos din năvala nemților. Dece hatmanul, încălecându-și pe alt cal, le-au mai dat năvală în câteva rânduri, și mulți nemți au pierit, iară pe unii i-au prinsu vii, iar o samă s-au tot apărat, păn-au intrat în Suceavă la ceelalți. Triimis-au nemțâi cei vii, ce i-au prinsu în războiu, și capeteli celor morți în Ieși la Dumitrașco-vodă, și Dumitrașco-vodă i-au triimis la împărăție. Și șădè pregiur cetate oastea, și nu-i putè scoate; și doi ani tot au ținut nemțâi cetatea Sucevei, nu i-au putut scoate.

Tâmplatu-s-au de au murit și craiul leșescu Vișnoveschie. Și era multă amestecătură între leși, că nu-și putè alege craiu, și din sus cu sfedzii nu era bine aședzați, din gios îi bătè turcii și cu tătarâi, pe cum s-au pomenitŭ mai sus. Dece leșii au agiunsu la toată creștinătatea, cât sunt în Evropa, și la Neamțu, și la Moscu, și la Franțuz, și la Venețiian, și la papa. Toate crăiile câte sunt creștinești au scris cărți la împăratul și la vuziriul turcescu să dè pace leșilor, să nu să mai atingă de dânșii, că apoi ei cu toțâi s-or scula asupra lor.

Dece viziriul atunce era la Jăravina, și era hanul pe de altă parte și alți pași pe alte locuri, de tot strâca zidurile cetăților și ardè și prăda. Dece atunce la Jăravina, cum au vinit acele cărți de la creștinătate, au și stătut viziriul cu leșii la pace, că acolo la Jăravina era strânsă și oastea leșască. Și așe s-au aședzat: să dè toată Podolia olat Cameniţâi, din Nistru de la Buceci, pe la Satanova și păn' la Nejiboje, și pe la Lăticiova, cât cuprinde Podolia toată și Ocraina, și să iasă și nemțâi de pen cetăți din Moldova, și poghiazuri în Moldova să nu mai facă, și Camenița să aibă pace de poghiazuri.

Și să coronească și pe hatmanul Sobețchi, să le fie craiu, căce hatmanul Sobețchi avè prieteșug bun cu hanul. Ș-au stătut hanul la mijloc cătră viziriul, de au aședzat să-l puie pe dânsul leșii craiu, și așè, aședzindu-să de îmbe părțile, s-au întorsu viziriul înapoi pe Nistru, pe la Tighine, de s-au dus la Poartă.

Scris-au atunce vizirul la Dumitrașco-vodă, ieșind nemții din cetățile Țărâi Moldovei, să triimiță să le strâce toate, ca altă dată să nu mai vie oști să între într-însăle. Așè se vorovește, că mai mult sfatul și-ndemnătura lui Dumitrașco-vodă au fostu decât voia vizirului.

Triimis-au Dumitrașco-vodă pe Panaitachii ușerul Morona c-un agă turcu, pentru să strâce cetățile, și cu alți boieri. Și atunce, ieșind nemțâi din Suceavă, au întrat acel Panaite, tălmaciu agăi, și cu acel agă ș-au spart săcreile și lădzile unora și altora, care au fostu pusă acolo, și multe lucruri scumpe și odoară au luatŭ, de s-au împlut de avere. Iară mai pe urmă i-au rămas ficiorul, de muriè de foame, a lui Panaitachie.

Dece atunce au strâcat cetatea Sucevei ș-a Neamțului ș-a Hotinului.

Pe hatmanul Buhuș îlŭ ținè la mare cinste Dumitrașco-vodă pentru vitejâile ce făcusă acolo la cetăți. Când au vinit de la oaste la Ieși, făcutu-i-au mare cinste și alaiu cu toți slujitorii curțâi, cu dobe, cu surle, ca unui hatman ce era vestit, de slujâè domnului cu dreptate și țărâi.

Făcut-au acestu domnu Dumitrașco-vodă un obiceiu rău și spurcat în țară, care n-au mai fost pănă atunce, de au dat hârtii, de scriu fețele oamenilor de la mic păn’ la mare, care au rămas pomana lui, de n-o mai lasă nice un domnu să să uite acea pedeapsă a săracilor.

S-au scornit o ciumă mare în toată țara în dzilele acestui domnu la vleato 7183, de la luna lui iuni, ș-au ținut păn’ la ghenarŭ. Ș-au murit mulți oameni, că nu-i putè îngropa și-i arunca prin gropi, de-i năruiè.

Iară Dumitrașco-vodă, vădzindu atâta omor, au ieșit în deal la Gălata cu boierii, și acolo ședè. Și atunce s-au tâmplat un pașe, anume Caplan, fiindu la Țuțora cu oaste, petrecându haznalele ce mergè la Camenița, i-au vinit farman de la Poartă să mazilească pe Dumitrașco-vodă. Dece Caplan-pașe, cum i-au sosit farmanul, au și triimis la Dumitrașco-vodă, de l-au chemat la Țuțora, și i-au arătat fărmanul cel de mazilie. Și de acolo nu l-au mai lăsat să să mai întoarcă la Ieși, ce l-au și pornitŭ în gios la Țarigrad. Numai ce au triimis la Ieși de ș-au luat agărlâcul, că doamna lui era la Țarigrad. Iar în locul lui au pus domnu pe Antonie-vodă Rusăt.

CAP. VII Domnia lui Anton-Vodă Rusăt vleato 7184

Dac-au mazilit Caplan-pașe pe Dumitrașco-vodă la Țuțora, au vinit domnu Antonie-vodă Ruset, iară grec țărigrădean, rudă cu Dumitrașco-vodă. Acesta, dac-au vinit în scaunul domniei, fiindu bun și milostiv, s-au apucat a face lucruri dumnedzăiești, beserici, să rămâie pomană. Au dires clopotnița la Sfetei Neculaiu, o au șindilit pestetot și au făcut zidŭ împregiur și au zugrăvitŭ pristolul, cum să vede, și au adus și apă pe vale, păn-în zidul aceștii beserici, carei pe urmă cu vremea s-au astupat, netocmind-o nime. Zidit-au și la mănăstirea Sfetei Savei zidulŭ împregiur, ce n-au apucat să-l istovască. Alŭ doile anŭ a domniei lui au vinit poroncă de au mărsu la oaste cu vizirul la Ceahrin.

Mărs-au și Duca-vodă, domnul muntenescu, și bătându cetatea Ceahrinului câteva săptămâni, și viind oastea moschicească cu un cneadzŭ, anume Ramadan, au bătut pre turci, și mulți turci s-au înecat în apa Tesmenul. La Antonie-vodă era hatman Gavriliță. Iară dac-au mărsu oastea la Ceahrin, fiindu știind Halep-pașe pe Buhuș hatmanul, carele au mărsu cu o zaharà la Camenіță, și Buhuș hatmanul făcè pod peste Nistru, și viindu oastea leșască, ținè calea să nu lasă zaharao să o treacă la Cameniță. Și s-au făcut un războiu mare, unde sta Buhuș vitejește. Acel pașe, întrebându pre Anton-vodă unde este Buhuș hatmanul, iar Antonie-vodă au datŭ samă că au bolnăvitŭ și n-au putut vini în oaste. Și au făcut pre Antonie-vodă de au triimis cum mai de sârgu, de l-au adus pre Buhuș tocma acolo la Ceahrin. Și mărgându Buhuș cu slujitorii ce avè pre câmpu pustiiu, au dat preste niște căzaci ce ținè șlevul turcilor la niște stânci de piatră, și nime nu le putè strâca nemic. Iară lovindu-i Buhuș, i-au luat pe toți de grumadzi, până n-apuca ei să intre în stâncă. Și mărgându la adunare, au închinat la pașe, pentru care slujbă au dobânditŭ cinste și nume bun de la pașe. Și îndat-au po-roncitŭ pașa lui Antonie-vodă de l-au pus hatman, și să nu afle că-l mai schimbă din hătmănie. Dece pentru Buhuș era și Duca-vodă, domnul muntenescu, îndemnător la pașe ca să-l puie hatmanŭ. Dar și hărnicia lui îlŭ arăta la stăpâni, cum și atunci n-au mărsu cu mânule goale la pașe.

Iară la anul dup-aceasta au mărsu turcii cu oaste și cu domnii acestor țări la Ceahrin și au dobândit Cehrinul cu vicleșugul lui Ramadan. Dzic să

fie cădzut în robie un ficior a lui Ramadan, dintr-un poghiaz ce au mărsu spre Crâm, mai înainte de oștirea turcilor la Ceahrin, și l-au fostu turcitŭ. Și înțelegându el că este tată-său cu oștili moschicești acolo la Ceahrin, au spus turcilor și să-l ducă și pre dânsu, că, dacă-lŭ va ști tat' său el va închina cetatea.

Dece mărgându turcii a doora cu oști la Ceahrin, au dus pre ficiorul lui Ramadan, și au scris la tat-său să silească să-l scoată din robie. Și agiungându turcii și cu bani la Ramadan, el au făcut vicleșug, scoțindu-și ficioriul din robie. Au îmbătat cu holercă pre căzacii cei din cetate, și dormind beți, au dat știre turcilor, și au intrat turcii în cetate și au prinsu pre toți căzacii și au arsu cetatea păn-în pământ, că era de lemnu și de pământ. Iar Ramadanoschi s-au făcut a fugi și tâmpinându-să cu oastea moschicească ce viniè asupra turcilor la Ceahrin, dac-au înțeles c-au luat turcii Cehrinul, s-au întorsu înapoi în deșert.

Pe urmă, înțelegându de vicleșugul lui Ramadanovschii, l-au prinsu împăratul moschicescu ș-au topit banii ce-au luat de la turci și i-au turnat în gura lui Ramadanovschii. Și așè ș-au luatŭ plata după fapta lui.

Iară la Poarta împărățèi, pe acie vreme umbla Dumitrașco-vodă Cantacozono să mazâlească pre Anton-vodă, și Șerban Cantacozono logofătul umbla pentru domnia Țărâi Muntenești, să mazâlească pre Duca-vodă, domnul muntenescu. Că pe Șerban logofătul îlŭ lăsasă Duca-vodă camaican în București și ispravnic, să facă curțile domnești acolo în București. Și dac-au gătit curțile, el n-au mai așteptat pe Duca-vodă să vie de la Ceahrin, că atunce au găsit vreme bună de fugă, și s-au dus cu toată casa lui și cu tot neamul lui Caănâtacozonești. C-avè mulți și mari neprietini la Duca-vodă, de sta în tot ceasul să-i mânânce capul, pe toți Cupăreștii și pe alți boieri de Țara Muntenească, tovarăși cu Cupăreștii. Și sta totŭ de pâră. În doo rânduri l-adusesă Duca-vodă, pe gurile lor, la București, să-i taie capul. Numai să punè doamna și cu fratele doamnei, Lupașco spătarul, fiindu-i cumnat lui Șerban, de-i scote capul. Iar pe urmă, tâmplându-să de-au murit Lupașco spătarul, au vădzut Șerban că n-are cine să mai pune pentru dânsul; numai ce au căutat de au fugit.

Dece Duca-vodă, dac-au înțăles de la Cehrin c-au fugit Șerban logofătul la Udriiu și cu tot neamul lui, s-au mâhnitŭ. Chemat-au pe

Costantin stolnicul, fratele lui Șerban logofătul, și pe nepotul său, Costantin Brâncovanul postelnicul, de le-au giurat Duca-vodă cum că n-a avè nice o nevoie, să s-întoarcă iar înapoi. Că stolnicul Costantin îl credè Duca-vodă, că-i era cumnat, și s-a apuca c-a întoarce pe frate-său de la Udriiu înapoi. Și așe au amăgit și ei pe Duca-vodă, de i-au triimis și pe dânșii de la oaste tocma la Udriiu, la ceelalți. Dece Șerban-vodă, după ce au vădzut și pe frate-său scăpat de la Duca-vodă, n-au căutat să să mai întoarcă înapoi, ce, avându prietini la Poarta împărățèi, au făcut cum au putut, cu cheltuială, ș-au ieșit domnu în Țara Muntenească. Însă pe Duca-vodă nu l-au putut mazâli, ce au mazâlit pe Antonie-vodă. Ș-au vinit Duca-vodă din scaonul muntenescu aice în Moldova, în locul lui Antonie-vodă. Întorcându-să Antonie-vodă de la Ceahrin, au vinitŭ păn' la Soroca. Și-l pârâșă o samă de boieri pe Antonie-vodă, și Antonie-vodă cheltuisă o sută de pungi de bani și mai bine atunce la vizirul. Și știè că ș-au tocmit lucrul. Ș-au mărsu de ș-au luat dzua bună de la viziriul ș-au îmbrăcat căftan să margă la Ieși cu domnie. Iar Buhuș și alți boieri carei îl pârâșă, dac-au vădzut c-au îmbrăcat căftan de la vizirul, au început a-și prinde caii, să fugă carei încotro or putè. Mărs-au Antonie-vodă și la chihaieoa, să-ș iè dzua bună. Atunce au și nemerit un agă de la împărăție cu măzâlia. Și acolè, de la chihaieoa vizirului, i-au luat căftanul din spate și l-au pus în here și l-au dus la împărăție la Udriiu. Ș-au pus camaican pe ..., până a socoti împărăția să puie domnu. Atuncè, audzind boierii cee ce era să fugă, s-au bucurat ș-au dat laudă lui Dumnedzău.

Iar pe Duca-vodă atunce nu l-au mazilit. Ș-au mărsu de la Ceahrin la București, și în București au triimis de l-au mazilit. Au vinit cu mazilia Costantin Brâncovanul postelnicul în București, cu cealma în cap, făr' de veste, de nemic nu știè Duca-vodă, împreună cu schimi-aga, să-l ducă în Țara Moldovei, și-n locul lui să fie Șerban logofătul.

Umblat-au Brâncovanul postelnicul, nepotul lui Șerban-vodă, ca să prindză pe toți neprietinii lui Șerban, să-i ție la-nchisoare, păn-a vini Șerban-vodă cu domnia de la Țarigrad. Dece pe Cupărești, fiind greci, nu i-au putut lua de la mâna Ducăi-vodă. Iar pe boierii muntenești carei era dușmani lui Șerban-vodă, Staico păharnicul și cu alțâi, dac-au prinsu de veste, au făcut cum au putut ș-au fugit ș-acee în Moldova. Iar pe Hrize și pe alți mulți boieri muntenești au prinsu-i și, după ce au vinit Șerban-vodă, pe

toți i-au omorât cu grele și cumplite morți. Iar Duca-vodă au purces la scaonul său în Moldova în postul Crăciunului.

La vremea lui Antonie-vodă, după ce s-au întorsu de la Jăravina vizirul și cu hanul, coronit-au leșii pe Sobețchie craiu la vleato .... Și după ce l-au coronit, stătut-au cu toată recipospolita de au ales pe un domnu mare leșescu, de l-au triimis sol la Poartă pentru întemeierea și așădzământul păcei ce au fostu făcut la Jaravina. Ș-au trecut pen târgu pen Ieși cu mare pofală, și i-au ieșit Antonie-vodă înainte și i-au făcut mare cinste și pofală. Ș-au făcut multă zăbavă la Țarigrad. Târdziu s-au întorsu la țara lui.

Antonie-vodă, măcar că era grec și strein țărigrădean, dar era mai bun domnu decât un pementean, că nice un obiceiu rău în țară în dzilele lui n-au făcutŭ, ce încă și câte au găsit de alții rele multe au lăsat. Numai la toți domnii să află câte un musaip om rău. Așè și la Antonie-vodă era o rud-a lui, anume Alixandru Ramandei, postelnic mare, grec simățŭ, mândru, nebun, lacom. Trecè peste toți, nu cunoștè pre nime, având trecere și cinste de la Antonie-vodă.

Dar încăși, pe cum văd acmu, musaipii la domnu, nu numai streini, ce și de a noștri moldoveni, carei au cinste și sunt aproape la domni, au întrecut cu dzece părți cu răutatea și neomenia pe Ramandiiu, că Ramandiiu nice un obiceiu rău n-au îndemnat pe domnu să facă, nice au făcut. Iar aceștie de pe acmu, câte ciume și răutăți toate le-au scornit și le-au făcut, precum le-ți vidè la rândul lor înainte, că s-au însămnat tot anume la ce domnu s-au făcut și cine-au fostu musaipii.

Fost-au și ficiorii lui Antonie-vodă dezmierdați. Fără frică umbla prin țară, cu mulți ficiori de mazâli, nebuni, strânși cu dânșâi, de făcè multe giocuri și bețâi și nebunii prin târguri și prin sate boierești, de lua femeile și fetele oamenilor cu de-sâla, de-ș râdè de dânsăle, ce nu numai a oameni proști, ci și a oameni de frunte. Ce, deși obliciè Antonie-vodă, încă nu le dzicè nemic și nu-i certa cu cuvântul, ca un părinte ce le era. Și pentr-acie poate în osândă mai pe urmă Antonie-vodă au cădzut.

C-au mărsu boieri la Poartă de l-au pârât prè tare la Poartă, cu multe năpăști, în loc de bine ce au făcut Antonie-vodă țărâi, de n-au scos nice un obiceiu rău. Cu acestu fel de mulțămită boierii i-au mulțămit, că l-au închis

turcii, și l-au bâtut, și l-au căznitŭ cu fel de fel de cazne. Păn' și tulpanuri supțiri îl făcè de înghițiè ș-apoi le trăgè înapoi, de-i scotè mațăle pe gură. Și l-au făcut de au dat 1000 de pungi de bani și mai bine. Și după ce l-au slobodzitu-l turcii să margă la casă-ș și apropiindu-se de casă-ș, numai ce-au vădzut că-i arde și casa; și puțintele odoară ce-i mai scăpasă, mistuite în casă, au arsu și acele.

Vedeți păcatul și osânda la ce aduce pe om la vreme de bătrânețe: sărăcie și caznă! Cât au mai trăit, cu milostenie îș ținè viiața lui, și ficiorii lui, la mare lipsă, să hrăniè cu păscăria în Țarigrad.

Dar și boierii cee ce l-au pârât, încă nemic nu s-au mai ales de casăle lor. L-Alixandru Buhuș hatmanul nemic nu i s-au ales de casa lui și de ficiorii lui, care să vede și păn-astădzi. Așijdere și Miron Costân logofătul, când au pus Costantin Cantemir-vodă de i-au tăiat capul în Roman, ce-i poveste scrisă înainte la rându. Dzicè și strâga în gura mare că nu-i vinovat cu nemic lui Cantemir-vodă și pere pe dreptate. Numai osânda lui Antonie-vodă îlŭ gonește, și pentr-acee piere, că l-au pârât pe strâmbătate. Și alțâi mulți ca acesta. Dece bine-r fi, fraților, să nu vă îndesați a pârî domni, că-s stăpâni și pomăzanici a lui Dumnedzău. Măcar de v-arŭ și poronci domnul atunce, care-i stăpânitor, încă din cele drepte să le mai împuținați, iar năpăști să nu puneți, că osânda nu să iartă, nice trece pe mulți. Amŭ vădzut îndesându-să, pentru cinste să dobândească, de pârăscu domni și să laudă între dânșii, că să tem domni de dânșâi, că știu bine a pârî. Iar pe urmă, de cest fel de hărnicie nice pe unul n-am vădzut viindu la precopseală.

CAP. VIII Domnia Ducăi-Vodă celui Bătrân a tria în Țara Moldovei

Vinit-au Duca-vodă cu domnie în Țara Moldovei din Țara Muntenească cu a trie domnie la vleato 7187. Ș-au intrat în Ieși în șesă dzile a lui dechevri, la Sfetei Neculaiu. Vinit-au și câțiva boieri muntenești aice în țară cu Duca-vodă, de frica lui Șerban-vodă, precum s-au scris mai sus. Atunce era greu în țară pentru zaharale și meziluri la drumul Camenițâi și cheltuială cu schimbatul pașilor din Camenița. Din Ieși păn-în Camenița era pustiiu încă din iernatul tâtarâlor din dzilele lui Dumitrașco-vodă. Și aședzind slujitori în Tabără și în Ștefănești, Antonie-vodă ținè mezilul din

Ștefănești păn-în Camenița. Iar pe urm-au aședzat oameni în Hotin și-n Pererita. Viniè poghiazuri din Țara Leșască la drumul Cameniții, de loviè pe turci și pe neguțitorii ce mergè la Camenița, și făcè multe pagube și strâcăciuni.

Iară dacă s-au întorsu solul de la Poartă, cel leșescu, ce trecusă la Antonie-vodă, au ales loc Cameniții ș-au hotărât toată Podolia să fie olat Cameniții: din Nistru de la Buceci păn-în Ocraina și cu Ocraina cu tot păn-în Cehrin și păn-în Vozie în gios au rămas tot supt ascultarea turcilor. Ș-au ieșit mulțime de ruși dinluntru, din Țara Leșască, de s-au aședzat în olatul Cameniții, de s-au făcut sate și raiè, de-u pus subași pen sate după obiceiul lor. Și umbla turcii la leși și leșii la turci fără nice o grijă. Atunce și-n Moldova s-au aședzat slujitori pe la mezâluri și pe la margine și a să face și slobodzii pe la Cernăuți și pe la Hotin.

Iară în al doile anŭ au tăiat Duca-vodă pe trii boieri, anume pe Vasâlie Gheuca vel-visternic și pe Gheorghie Bogdan vel-jicnicer și pe Lupul sulgerul, carei au fostu făcut cărți hicleni, cu iscăliturile lui Dumitrașco-vodă, la orheieni și la lăpușneni, să să rădice cu oaste, să margă să prindză pe Duca-vodă, cu toată casa lui, și pre o samă de boieri a lui, și cu izvod de ce morți să-i omoare pe toți. Și triimițindu cartea acie cu Lupul sulgerul, ca cum vrè hi de la singur Dumitrașco-vodă, la căpitanii de la acele ținuturi. Iar un căpitan, anume Decusară, dac-au înțeles ce scriè într-acea carte, s-au făcut a triimite poronca la alți căpitani, iar pe de altă parte au și vinit cum mai de sârgu la Ieși, de au mărsu la Buhuș hatmanul de l-au întrebat, c-o lui știre este? Ce Buhuș, neștiindu nemic de aceste, îndat-au mărsu la curte de au spus Ducăi-vodă. Și Duca-vodă au triimis pe Gheorghiță Ciudin sărdarul de au prinsu pe Lupul sulgerul cu acea carte vicleană. Iar Ghieuca și Bogdan nu științè nemic. Ce cum l-au adus pe Lupul sulgerul la Duca-vodă, l-au întrebat Duca-vodă pe Lupul sulgerul c-o cui învățătură au făcut aceste.

Iar el au spus că l-au triimis Gheuca și Bogdan. Și îndată Duca-vodă au triimis niște bulubași cu simeni de i-au luat de pre la gazdele lor și i-au închisu-i. Și a doa dzi i-au scos la divan, între toată boierimea, și ei nemic n-au mai putut să tăgăduiască faptele lor, și au spus drept că ei suntu vinovați. Deci Duca-vodă mult i-au mustrat și au orânduit pe Toader Flondor vel-armaș de le-au tăiat capeteli a tustrii dzua amiadză-dzi la

fântâna denaintea porțâi domnești. Și în locul Gheucăi au pus visternic mare pe Toderașco Cantacozono, ficiorul lui Iordachi celui bătrân. Fost-au giupâneasa Gheucăi vară primare cu doamna Ducăi-vodă, Nastasia, dar nemic nu i-au putut folosi.

Iară după ce s-au plinit 2 ani de domnie Ducăi-vodă, au mărsu la Țarigrad, la împărățè, avându pâră cu Ștefan-vodă, ficior Radului-vodă, pentru logodna ce făcusă cu fiică-sa Catrina, că, fiindu ficiorul Radului-vodă grozav la față, punè pricină și nu vrè să i-o dè. Dece au rămas ficiorul Radului-vodă pe Duca-vodă de la divanul împărătescu.

Atunce au cheltuit Duca-vodă mulți bani la Poartă, aproape o mie de pungi de bani. Și i-au dat turcii și hătmănia Ocrainei, căftan, și șlic, și buzdugan, și un tui. Și din Țarigrad au purces depreună cu ficiorul Radului-vodă, ginere-său, cu 3 tuiuri și cu buzdugan, de-l ducè înaintea lui, cu mare alai intrându în Iași.

Îndatăși s-au apucat de au făcut mare și frumoasă nuntă. Triimis-au în toată țara de au poftit pe toată boierimea și mazâlimea de la mic păn’ la mare, și de alte căpitenii, ce nu cu poroncă, și cu poftă. Și după ce s-au strânsu cu toțâi la Ieși, făcutu-le-s-au oboroace tuturor de la domnie, de le da toate ce le trebuiè, de nu cheltuiè nime nemic.

Așijdere mai adus-au opt soli, 2 din Țara Muntenească, 2 din Țara Ungurească și 2 din Țara Leșască și 2 din Țara Căzăcească cè mare de piste Nipru, de au adus solii multe daruri și frumoasă, de au închinat Ducăi-vodă. S-au veselit 2 săptămâni cu feluri de feluri de muzâci, și de giocuri, și pelivani, și de pușci. Și giuca 2 danțuri pen ogradă și pe ulițe, cu toți boierii și giupânesele împodobiți și toți neguțitorii și tot târgul. Și un vornic mare purta un cap de danțu și alt vornic mare alt capu de danțu, îmbrăcați cu șarvanele domnești. Numai mirili și mireasa, fiindu ficiori de domnu, nu giuca în danțu pe afară, numai ce giuca boierii. Cât nu era nuntă, și era minune. Și după ce au nuntit, au mulțămit solilor, și s-au dăruit bine și s-au dus la țărâle lor.

Pe urmă s-au gătit ș-au purces la Ocraina, la Nemirova. Și s-au strânsu toată căzăcimea acolo la Duca-vodă, la Nemirova. Ș-au ales din capete dintre dânșii ș-au pus giudecători și polcovnici și sotnici și le-u pus și-n

locul lui nemesnic, în loc de hatman, să le poarte de grije lor, anume Ene Gredinevici, omŭ slujit, științdu limbă căzăcească, de neamul lui grec. Ș-au făcut și curți lângă Nemirova, în marginea Buhului, ș-au făcut și alte curți în marginea Nistrului, la Țicanovca, împotriva Sorocii. Și de-colo s-au întorsu de toamnă la Ieși. Și stăpânièe Duca-vodă și Ocraina și Țara Moldovei, domnu cu trii tuiuri. Și acolo, cându au fostu la Ocraina, multă cinste au făcut căzacilorŭ.

Dup-acee mărs-au în primblare la un sat a lui, ce este în ținutul Neamțului, anume Prăjăștii, avându și curți acolo, cu toată casa lui, cu ginerii și cu ficiorii lui și cu toată boierimea și curtea lui. Ș-au zăbăvitu acolo vro 2-3 săptămâni, îmblându pe la vânaturi și pe la alte sate a lui. Chematu-l-au în cinste și un boier, anume Costantin postelnicul Ciobanul, la un sat a lui, anume la Silește, de l-au cinstit 2 dzile. Și așè iar s-au întorsu la Ieși la scaon.

Duca-vodă, vrându să scoată banii ce cheltuisă la Poartă pentru hătmănia Ocraenei și avându și casă grè, cu mare cheltuială, și nu cheltuiè ca un domnu după putința țărâi, și vrè să cheltuiască ca un craiu, și vădzind și vicleșugul boierilor celora ce i-au tăietu-i, de cum era rău de fel, încă mai rău s-au făcut și mai groaznic asupra boierimei și asupra țărâi. Scos-au niște hârtii pe țară, mari câte de 6, de 8 ughi, și câte n-au îmbrăcat pe fețe le-au dat năpăști pin sate. Și după ce au dat tablele în visterie, au aruncat orânduiele pe hârtii de un galbăn 16 galbeni. Care luasă hârtie de șesă galbeni îi făcè mai bine de o sută. Și dacă nu găsiè cu ce plini de la om, lua altuie pentru acela. Și pe unde era pustiiu, făcè pe zlotaș de plătiè de la casăle lor. Și-i bătè pe zlotași cu buzduganul, de au omorât vro doi, trii. Deci vădzind că mor de buzdugan, au făcutŭ un bățŭ în optu muchii, de bătè pe boieri și pe zlotași cu bățul. Și-i punè pe boieri dăjdi, și-mprumuta peste putința lor, câtŭ nu să mai putè plăti. Că era boul 2 galbeni și vaca un ughiu, și istoviè zlotașii tot. Nice cu odoarăli ce le zălojâè pe la neguțitori. Ce era pline închisorile de boieri și grosurile de cei săraci, de-i bătè și-i căzniè cu capeteli pen garduri, și leșinați de foame, și bărbați și femei. Și muriè prin grosuri.

Și giupânesă sărace încă le lega la pușci și le închidè la simeni pentru bani. Pentr-acea vrăjmășie și groază ce-i umplusă inema diiavolul de

lăcomie ce avè, urât-au toți pre Duca-vodă. Și să ruga toți lui Dumnedzău să-i mântuiască de mânule lui, și-l blăstăma de la mic păn’ la mare, de audziè slugeli lui cu orecheli. Atunce fugit-au mulți boieri și mazâli de groaza lui pentr-alte țări, de s-au pustiit casăle. Tudosè Dubău vel-spătar au fugit într-o noapte din târgu din Ieși în Țara Leșască. Așijdere și Savin Zmucilă vel-medelnicer și cu frate-său Gheorghiță postelnicul. Și i-au agiunsu gonașii lepcani în codrul Herței, și s-au bătut cu dânșâi, și nu le-au pututŭ strica nemică. Și Moțoc și alțâi mulți. Iar la anul, la vleato 7190, gătitu-s-au vizirul de oaste, să margă asupra nemților.

Vinit-au poroncă și la Duca-vodă să margă în oaste. Făcut-au mare gătire de oaste, c-au adus și câteva polcuri de căzaci de la Ocraina, și călărășime, și lefecii, și curteni, și hânsari. Și pe țară au orânduit oameni de oaste, și boieri, și mazâli, câte cu 10-12 slugi. Ș-au pus și pe un Brahă căpitan de au făcut un steag de oameni tot din vătajâi boierilor ș-a giupânesilor celor săraci.

Ș-au purces cu toată oastea sa de aice din Ieși în 20 dzili a lui aprilŭ. Boierii și țara, toți era bucuroși să purceadză Duca-vodă în oaste, să hălăduiască de vrăjmășia lui. Și-l blăstăma toți să nu să mai întoarcă de unde mergè. Că și atunce la purces, multă strânsoare pentru rămășița banilor birului să istovască boierii. Și nu putè istovi, că bani nu era necăiuri, vândzare în vite nu era. Ce și pre cale, păn’ la Focșeni, mărgându cu oastea, tot zapceituri era. Mergè încetŭ și făcè oturace, câte 5-6 dzile și mai mult, la un locŭ, pentru tătari, trecându hanul cu tătărâmea pre la Fălciiu. Atunce multe jacuri au făcut pen țară, slobodzindu-să tătarâi prin sate și pre la casăle boierești, păn-au trecut în Țara Muntenească, mărgându la oaste. Și dacă s-au strecurat tătărâmea di prin țară, ș-apoi au trecut și Duca-vodă pe la Focșeni cu toată oastea lui. N-ar hi făcut tătarâi atâta stricăciune în țară trecând, de-r hi dat Duca-Vodă poclon deplin, pecum cerè. Numai Duca-Vodă n-au vrut să-i dè.

Rămas-au camaicani în Ieși Neculaiu Racoviță logofătul și Pălade spătarul și Toderașco visternicul, carei, la purcesul Ducăi-vodă, s-au sfătuit cu o samă de boieri de cee ce au mărsu cu domnia în oaste ca, de s-arŭ mai întoarce Duca-vodă, ei să nu vie cu dânsul, că nice ei nu-l vor aștepta în Ieși, ce să vor duce să-ș prindză capeteli printr-alte țări, că nu-l mai pot

sătura. Mărgând Duca-vodă cu oastea prin Țara Muntenească, au trecut peste munte pre la Logoj, pre la Timisvar, pre la Sarvaș, pre la Sonnoc, ce este la apa ce să cheamă Tisa, și de acolo la Dunăre, la cetatea Buda. Au trecut Dunărea pe pod din gios de Buda. Într-un câmpu au agiunsu pe Șerban-vodă cu oastea, și au vinit Șerban-vodă de s-au adunat cu Duca-vodă, iar vizirul cu oastea și tătărâmea era înainte la Stonbeligrad. Viziriul Kara Mustafa-pașe atunce cu acee gătire mergè anume să dobândească cetatea Enâcul, ce este în marginea Țărâi Nemțești, cu îndemnarea lui Tiuchiun-grof și altor domni ungurești, ce îndemnasă pe viziriul să margă. Dece nemțâi, avându veste de vinirea oștilor turcești la Enâc, au grijit cetatea cu oaste și cu bucate. Sosindu vizirul cu oastea la Enâc, au prinsu limbă, care au spus că cetatea Enecul este grijită foarte bine și cu tărie mare, nu o va pute dobândi. Iar cetatea Beciul este făr' de nice o grijă: nice oaste, nice bucate nu au sosit, numai cei de locŭ în cetate. De va merge, pre lesne o va dobândi. Lùndu această veste, viziriul nemic lângă Enec n-au zăbovitu, ce au și purces cu oastea în sus, pre lângă Dunăre, la Beci și au tăbărât lângă Beci. Și-n 5 dzile a lui iiulie au început a bate din tunuri.

Împăratul nemțescu era cu oști atunce într-altă parte, de să bătè cu alți megieși a săi, iar în Beci era numai un ghinăral, anume Sterimbeg, cu 25.000 de nemți. Și au zăbăvitŭ turcii pregiur cetatea Beciului din 5 dzile a lui iiulie pănă în 2 dzile a lui septemvrie. Și nepărăsitŭ da din tunuri, cum și din cetate să apăra bărbătește. Și era în mare strânsoare cei din cetate, cât era în cumpănă de pieire, neviindu-le agiutorŭ nice de o parte, păn' ce au vinit Sobețchi, craiul leșescu, cu oaste și au bătut pe turci și au mântuit cetatea Beciului de năvala turcilor. Și întorcându-să viziriul făr' de nice o izbândă, l-au zugrumat în Beligrad și i-au dus capul la împărățè. Că el s-apucasă că va aduce cheile cetățâi la împărăție, a Ianâcului, apoi și a Beciului, iar Dumnedzău nu i-au agiutatŭ după simeția lui. Ce au rămas Țara Nemțască prădată și arsă, cât numai pământul au rămas pe urma lor. Dacă s-au întorsu oastea turcească de la Beci, au vinit la Buda, și pogorând și oastea leșască pe Dunăre în gios la Hostrohon. Iar turcii s-au simețit și s-au întorsu înapoi ș-au lovitŭ pe leși, și leșii, fiindu netocmiți, nu i-au putut sprejâni ș-au îndreptat înapoi a fugi. Atunce au pierit ficiorul hatmanului polnè și alțâi mulți, și aproape era să piară și craiul Sobețchi. Numai nărocirea lui au fostu că l-au tâmpinat niște polcuri de husari, de l-au mai

rătuit, păn-au agiunsu și pedestrimea. Nemțâi dece iar i-au înfrânt pe turci, ș-au rămas izbânda la creștini, iar cu mare scădere oștii leșești.

Și păn-a vini pieirea vizirului și zăbăvind la Buda, nice pre domni acestor țări nu vrè viziriul să-i lasă să vie înainte. Pârâtu-s-au atunce Duca-vodă cu Șerban-vodă la vizirul pentru o somă de bani, ce au rămas la Duca-vodă, a Țării Muntenești, cându au fost domnu în Țara Muntenească. Și l-au rămas Șerban-vodă pe Duca-vodă să plătească toți banii la visteria împărătească. Dece lùndu-și dzuoa bună Duca-vodă atunce de la vizirul, să vie în țară, au lăsat zălog la vizirul pentr-acei bani pe Apostol Catargiul vel-comis și pe Tănase de Soroca, păn-a triimite banii. Și Duca-vodă au purces în gios, de au vinit la ținutul Putnei, la satu la Domnești, iară doamna cu casa lui au lăsat-o în Focșeni. Că fugisă doamna din Ieși mai nainte, de leși, la Brăila și i-au ieșit Ducăi-vodă înainte la Focșeni. Vizirul încă, dac-au purces Duca-vodă, încă i-au vinit sconcenie, pecum scrie mai sus, de au pierit, iar boierii care era zălog atunce, perind vizirul, atunce au fugit. Ce n-au vinit la Duca-vodă, ce s-au dus în Țara Ungurească, că le-au fostu casăle acolo, cu alți boieri ce pribegisă din Moldova.

De la Domnești, Duca-vodă scriè la camaicani, la Neculai Răcoviță vel-logofătŭ și la Toderașco vel-visternic și la altă boierime, să iasă din Hangu din bejenie, să margă la dânsu la Domnești, să nu să teamă de leși, că leșii sunt niște tălhari. Iar boierii, cum i-au vădzut cartea, îndatŭ au făcut pătăști și au fugit pe potică în Țara Ungurească, în Giurgedŭ, cu toate casăle lor, ca să nu mai dè între-ochi cu Duca-vodă.

Iară când ș-au luat dzioa bună Duca-vodă și cu Șerban-vodă de la veziriul, și i-au îmbrăcat veziriul cu caftane, au fost dzicând Șerban-vodă Ducăi-vodă: „Iacă în Țara Moldovii să aude că au ieșit leșii. Blem pe la mine, că îți este și doamna la Brăila, și-i șidè câtăva vreme acolo, și te voi griji de conace, și până vii vidè cum a mai fi. Și de acolo te vii putè chivernisi și vei merge cu temei“. Iar el n-au vrut să facă așè, pe cum îi dzice Șerban-vodă, și au trecut Dunărea în ceasta parte, de au vinit pin Țara Ungurească, de au mărsu pe la Apafi Mihai, craiul ungurescu, la Biliigrad. Și i-au făcut craiul masă frumoasă Ducăi-vodă, și l-au cinstit tare, și au giucat amândoi și cu toți boierii. Și craiul ungurescu încă îi spune Ducăi-vodă să vie în Țara Moldovii, că au vinit în țară alt domnu de la leși, ce

să aștepte acolo la dânsul, și-i va da de toate ce i-a trebui, sau, de a vrè, să-i dè câteva mii de cătane, să-l pitreacă pănă la scaon. Și el nici așe n-au priimit. Și purcegându de acolo și agiungându la Cotele, lângă Brașov, o samă de boieri a Ducăi-vodă, cărora le era giupânesele în Țara Muntenească cu doamna și era la un sfat cu ceielalți boieri din Moldova, cu caimacamii, sfătuiè pe Duca-vodă să treacă de la Brașov în Țara Muntenească, gândind că-ș vor apuca giupânesele și să vor închina la leși cu ceielalți boieri, ce era caimacami.

Iară Miron logofătul și cu Buhuș hatmanul și cu Costantin postelnicul Ciobanul, fiind mai aproape de casa Ducăi-vodă, n-au priimit acel sfat să treacă de la Brașov în Țara Muntenească, dzicându: „Dacă n-am mărsu pin Țara Muntenească, cându ne îmbiè Șerban-vodă, iar de aice ce să căutăm? Ce mai bine este să mergem drept pe Oituz, și dacă vom vidè că n-om putè merge la Iași de răul leșilor, noi om lua pe Trotuș în gios și om merge la Focșani". Și pe acel sfat au purces și au ieșitŭ pe Oituz. Deci oastea Ducăi-vodă, fiindu supărată de la Svetii Gheorghie pănă la Svetii Nicolai, s-au și răsipit, carii încotro au putut, pre la casăle lor. Și au rămasŭ numai doao steaguri de lipcani și puținei siimeni. Deci la Iași n-au avut cu cine merge și au luat în gios de s-au dus la Domnești.

Boierii carii sfătuiè pe Duca-vodă de la Brașov să margă pin Țara Muntenească, dacă au vădzut că nu le ascultă sfatul lor, ei s-au răzlețit de Duca-vodă, de la Brașov, și s-au coborât în Țara Muntenească, de ș-au găsit giupânesele acolo, după cum le era sfatul cu ceielalți boieri, când au purces din Iași la oaste, ca să-l părăsască pre Duca-vodă, să nu-l mai vadză în ochi. Anume Gavriliță Costachi vel-vornic și Ion Racoviță vel-păharnic și Gheorghiță tretii-logofăt și alții s-au dus în Țara Muntenească, pecum mai sus s-au scris.

Viindu veste în Țara Leșască precum craiul Sobețchii și cu nemții au bătut pe turci la Beciu, au și început a să slobodzi poghiazuri în Podolia, în raiaoa turcească, a tăiè și a robi pe turci. Deci turcii, câți au putut prinde de veste, au fugit și s-au închis în cetate în Cameniță, iar prostimea, satele, s-au răsipit carii încotro au putut. Și au început a să slobodzi tălhărit și în Moldova și Brăneștii de la Cernăuți, și au început oamenii de la câmpu a să bejeni spre munte.

Atunce boierii caimacami îș făcè spaimă, mai mult ei decât alții. Îș găsisă vreme de au spăriiat pre doamna Ducăi-vodă, de au fugit în gios la Brăila. Și au fugit și boierii la munte, să nu mai dè ochi cu Duca-vodă, să-și mai dè sama de atâta mulțime de rămășiță ce le era asupră, precum mai sus s-au scris. Atunce și oamenii carii era închiși câte de un an și mai bine pe la târguri și grosuri s-au slobodzit și au dat laudă lui Dumnedzeu.

Rădicatu-s-au Petriceico-vodă din Țara Leșască cu boierii carii era pribegi cu dânsul, și au vinit cu oaste în Moldova. Și s-au coborât Petriceico-vodă la Suceavă cu Demidețchii și cu Conețchii și cu puținte oaste căzăcească, să iè Moldova, să margă să bată Bugeacul, fiindu tătarâi duși în oaste la Beciu. Și de la Suceavă s-au coborât Petriceico-vodă la Iași și au triimis pe Savin medelniceriul Zmucilă, carele pe urmă au fost și ban, și pre alții prin bejenii, de scotè oamenii la oaste, pe moldoveni, pe unii de voie, pe alții de nevoie. Și s-au dus împreună cu căzacii și cu Conețchii în Bugeac, iar Petriceico-vodă au rămas în Iași. Deci tot tăiè și arde în Bugeacu tătarcele cele burduhoasă, le spinteca și punè copii pin pari, și slobodziè robii de pin obezi, și-i lua cu bucatele cele tătărăști, și aducè duiumuri multe, cât nu mai putè să le iè sama. Că nu avè cine să le stè împotrivă. Și așè au umblat câtăva vreme, ardzindu și stricându Bugeacul.

Duca-vodă, dacă s-au aședzat în Domnești, au triimis pe Buhuș hatmanul de au bătut pre niște adunături ce era cu Vasilie Hăbășescul. Să strânsese multe căpitenii și oameni de țară la Movileni, în malul Siretiului, despre Tecuci. Și era și aceie mergători la Bugeac. Și i-au răsipit, cât nu s-au putut apuca de nemică.

Petriceico-vodă, dacă au sosit în Iași, îndată au slobodzit poghiaz căzaci și leși, cu Demidețchii și cu Costantin Turculeț polcovnicul și cu Bainschii sărdariul, să margă să lovască pre Duca-vodă la Domnești. Și purcegându poghiazul din Iași, au mersu pre Siretiu în gios, și luundu mazili și căpitani și slujitori și pre cine afla pin țară, să se înglotească cât de mulți.

Duca-vodă, înțălegându că vine poghiaz pe Siretiu, s-au sfătuit cu boierii cum vor face. Buhuș hatmanul sfătuiè să să coboare Duca-vodă din Domnești la Focșani, la margine, că este mai fără de grije, și să vor găsi și slujitori în lefe, dacă ar trebui, că în Domnești este cu grije. Doamna Ducăi-

vodă încă vinisă de la Brăila în Focșani. Iar Miron logofătul au sfătuit să nu să clintească nicăiri din Domnești, că aceie ce vin sunt niște tălhari. „Ce putere au ei să vie asupra mării tali? Să nu dăm locul, că pământul acesta este frământat cu sângele moșilor și a strămoșilor noștri!“ Și cu acest sfat înșelătoriu nu s-au clătit Duca-vodă din Domnești, ce au făcut căutare slujitorilor siimenilor, și s-au aflat numai șesedzăci de siimeni. Și i-au băgat în curte, că până atunce era denafară. Era și lipcani, optdzăci de oameni, la doao steaguri. Aceasta au fost luni, în dzioa de agiunul de Crăciun. Și au trimis Duca-vodă doi-sprădzăci lipcani cu Muharecico, căpitanul lor, în sus spre Răcăciuni, de straje. Și a doa dzi era să margă și hatmanul, în dzioa de Crăciun, cu ceielalți lipcani întru întimpinarea poghiazului. Iar sosindu poghiazul la Răcăciuni întru acè seară, au prinsu pre lipcani acolo în Răcăciuni și i-au tăiat pre toți. Numai unul au scăpat și, viind noaptea să dè știre, au dat piste niște oameni la Copăcești, pe apa Trotușului. Și dându-i un om să-l ducă la Domnești, el l-au dus pintr-o dumbravă, rătăcindu-l până în dzio. Și când au sosit lipcanul drept Domnești pin dumbravă, atunce și poghiazul au fostu agiungându la curte în Domnești fără de veste. Și încungiurându curtea, era să intre pe poartă un rohmistru ce viniè înainte. Ce întâmplându-să în poartă un bulubașe, anume Cerchezŭ, au vădzut că sunt leși, și au dat cu pușca și au lovit pre acel rohmistru, de nu s-au mai clătit. Și au apucatŭ poarta de o au închis siimenii cu mare greu, că năvălisă leșii la poartă să intre. Duca-vodă atunce ședzusă la masă. Lipcanii, luund banii de lefe, era toți la gazda rohmistrului, de le împărțiè lefele. Au plecat fuga cine încătro au putut, să scape caii lor pre la gazde prin sat; n-au apucat să să încălăredze. Miron logofătul șidè cu Duca-vodă la masă și cu Costantin postelnicul, iar Buhuș hatmanul era la o casă departe de curte, mai în gios. Și dacă au audzit gâlceava la curte, numai cu Dediul sărdariul și cu vreo cinci, șese lipcani, ce scăpasă călări, și au purces spre curte. Ce timpinându-să cu căzaci și cu leși, n-au putut răzbi spre curte, știindu că în curte era slujitori siimeni și curtea lui vodă și să vor apăra. Ce ș-au întorsu giupâneasa de au fugit în luncă cu sania, iar el, hărățindu-să oarece, au dat dos, oarece sprejenindu-să și leșii cu moldovenii a-i goni. Și nemică nu le-au stricat, că nice gonașii nu prè îndrăzniè.

Au triimis hatmanul în Focșani la doamna pre Manolachi sulgeriul, să dè bani să facă oaste de acolo, din Focșani, și să vie la dânsul, să margă să să bată cu leșii, să poată face vreo izbândă. Și dacă au mărsu Manolachi la

doamna, n-au pus să strâge în lefi nescai slujitori, ce au și-ncălecat Ștefan-vodă, ginerele Ducăi-vodă, cu niște siimeni și cu slugi de pe la boierii ce era cu doamna. Și într-acea noapte au vinit la hatmanul în Zăbrăuți, la Șoldești. Iară hatmanul, dac-au vădzut pe ginerele Ducăi-vodă, numai ce s-au ciudit pentru ce au vinit. Că el vrè să margă, cu gloata ce era, să de războiu cum arŭ hi putut, iar cela vrè fi stătut în laturi, și lângă dânsu vrè rămânè ceie ce vinisă hatmanului într-agiutor.

Purces-au cu toțâi din Zăbrăuți și au mărsu de noapte în Cornul Dumbrăvii, dreptu Domnești. Ce n-au vrut să lovască noaptea, temându-să să nu răpuie oameni, ce au socotit să aștepte păn-în dzuo, să vadză cine sunt. Iar neîndrăznindu-le, să va întoarce și va strânge oaste, științdu că în curte era 60 de siimeni și boierinași de curte și altă gloată. Să vor apăra câteva dzile, că și bucate și hrană de cai și iarbă de pușcă de agiunsu avè. Și dacă s-au făcut dzuă, s-au apropietŭ prin arini, lângă sat, pe din gios de curte, într-o râpă, și au ieșit de au prinsu limbă pe un celednic leav. Și acela au spus câte steaguri sunt de căzaci și câte-s de leși și de moldoveni, de toți ca 500 de oameni. Leșii sta denaintea curțâi țiindu caii de frù, că avè grije de Buhuș, să nu vie cu tătarâi să-i lovască.

Hatmanul Buhuș, vădzindu-i că stau stoliți, au scos pre Dedul sărdarul cu vro 20 slujitori ai lor, de-au mărsu spre oastea leșilor, ca doar arŭ încălica și s-ar slobodzi asupra lor. Și atunce, depărtându-să de lângă curte, să dè năvală și hatmanul cu ai săi, să apuce dispre curte și, ieșindu și cei din curte, să vor bate cu leșii. Că ceelaltă gloată de țară, ce era luată cu de-sâla în poghiaz, era toți gata de fugă, cât ar vidè pre hatmanul. Ce mărgându Dedul sărdarul păn-aproapi de dânșii, au încălecat numai trii inși den gloata leșilor și le-au ieșit înainte, întrebându-i ce caută. Dedul sărdarul au răspunsu în limbă turcească, iar ei au dzis: „Vă știm noi cine sunteți; mai bine să viniți să fimŭ tot de unii“. Și s-au întorsu înapoi la ai săi, iar temeiul lor, a leșilor, sta neclătit înaintea curții. Hatmanul încă s-au dat în giosu spre gârlă, triimețindu să-i mai vie agiutor, și dece să vie asupra leșilor anume, că siimenii din curte vor sta pentru domnu. Iar ei, cum s-au clătit hatmanul de acole, au și deschis portița, de s-au închinat la poghiaz un bulubaș, anume Dedul, nice de o nevoie, nice de o strânsoari, numai de vicleni ce era. Și intrând leșii și căzacii și moldovenii, au luat pre Duca-vodă și pe alți boieri, pre toți dezbrăcându-i, i-au lăsat cu peile goale. Și s-au întorsu

poghiazul cu dobândă ș-au dus pe Duca-vodă în Țara Leșască, și acolo au murit. Și cându-l duce pe drum, îl pusesă într-o sanie cu doi cai, unul albu și unul murgu, și cu hamuri de teiu, ca vai de dânsul. Ocări și sudălmi, de audze cu urechile. S-agiungându la Suceavă, la un sat, anume ..., au poftit puțintel lapte să mânânce. Iar femeia gazda i-au răspunsu că „n-avem lapte să-ți dăm, c-au mâncat Duca-vodă vacili din țară, de-l va mânca viermii iadului cei neadormiți“. Că nu știè femeia acie că este singur el Duca-vodă. Iar Duca-vodă, dacă au audzit că este așè, îndat-au început a suspina și a plânge cu amar.

Că el să ținè și vorovè în casa lui, de să ispitè să fie craiu în Țara Ungurească, și un ficior a lui în Țara Moldovei domnu, și altul în Țara Muntenească, și ginere-său hatman în Ocraina. Că el își ținè lucrul pre sus. Curtea lui, masa lui, cheltuiala lui, ca un craiu ținè. Și când ieșè afar-în nărod, tot posomorât căuta, ca să-i iè oamenii de frică. Că el apucas-învățătură de la Vasâlie-vodă fiindu cămăraș mare la Vasâlie-vodă. Era om nu prè nalt și gros, burduhos și bătrân. Numai îș cernè barba. Pe atâta să cunoștè că n-are acătare minte sau frica lui Dumnedzău. Și ce gândè el să facă și la ce să ispitiè, și la ce l-au adus păcatul și osânda de la Dumnedzău! Și așe l-au dus pe Duca-vodă în Țara Leșască, de au murit acolo. Așe ș-au agonisit de lăcomia banilor, ce avè.

Era un boierŭ, anume Ursachi, bogat într-această țară a noastră, de, cându vinè birul de la împărăție, de multe ori, cându era în grabă, îl încărca de la casa lui și-l pornè la Poartă, și mai pe urmă lua de la țară. Și nu l-au putut să-l rebde Duca-vodă pe acel boierŭ, precum suntu mulți pentr-alte țări boieri bogați. Ce den domnia a doa au început a să acolisi de dânsul ș-a-l prădare, și neputând răbda Ursachi pe Duca-vodă, l-au pârât și la Poartă, pecum mai sus s-au pomenit. Iar mai pe urmacmu, știind Duca-vodă pe Ursachi c-au avut gâlceavă c-un neguțitor mare din Țara Leșască, anume Bălăban, și giudecată acolo în Țara Leșască, multă, pentru niște bude, trămăs-au Duca-vodă la acel Bălăban, de au vinit în țară de au pârât pe Ursachi. Și i-au făcut strâmbătate lui Ursachi, că l-au dat rămas să de lui Bălăban vro patru, cinci sute de pungi. Și așè i-au luat tot și l-au închis în temniță cu tălharii. Și-l scotè în toate dzileli de-l bătè la talpe, păn’ i s-au zgârcit vinele ș-au rămas olog păn’ la moartea lui. Și la moartea lui, din cè bogăție multă n-avè cu ce-l griji. Au vândut un sat la Bacău, anume

Fântâneleli, de l-au grijit. Așè au făcut Duca-vodă lui Ursachi, și pe urmă i-au plătit Dumnedzău și Ducăi-vodă.

Fost-au și trii semne mari în dzileli Ducăi-vodă, când au purces la Beci. Că s-au arătat o stè pe cer cu coadă, de s-au vădzut multe dzile. Mânca și lupul oameni. Fost-au și cutremur prè mare. Cădzut-au atunce și turnul cel mare din cetatea Sucevei, ce-i dzice turnul Nebuisăi.

Iară doamna Nastasâia a Ducăi-vodă, după ce-au luat leșii pe Duca-vodă, è au rămas deodată în Țara Muntenească. Ș-au umblat mult pentru Duca-vodă, ca să-l răscumpere de la leși. Și-l neguțasă cu leșii drept 70 de pungi de bani, să dè leșilor și să-l lasă. Și triimițind banii pen Țara Ungurească, i-au poprit ungurii cu-ndemnarea lui Șerban-vodă, temându-să c-a ieși și l-a sminti din domnie Duca-vodă. Atunce era în Leov slobod și oblicind c-au poprit ungurii banii, l-au lovit cataroia de voie rè ș-au murit în loc.

Iară doamna Ducăi-vodă, vădzind așè, s-au dus cu toată casa ei la Țarigrad. Așè au început a o apuca datornicii, unii de o parte, alțâi de alta, cu feluri de feluri de priceni, ș-a o îngrozi, ș-a o închide, ș-a o jăcui, care cum putè, agiungând-o osânda creștinilor.

Care mai pe urmă au vinit și mai la mare osândă și ocară, c-au amăgit-o un grec, de s-au măritat după dânsul. Având è doi ficiori și patru fete, n-au socotit cinstea ei, că era mai mult bătrână decât tânără. Și după ce-au mărsu dup-acel grec, au amăgit-o de-au dat bani și odoară câte-ăaîu mai avut, de-au dat turcilor de l-au pus beiu la Mana. Și au mai șădzut vro săptămână cu dânsa, păn' ș-au făcut cheful, și s-au dus la Mana, dzicând c-a duce-o și pe dânsa. Și așè vro doi, trii ani au șădzut acolo și n-au mai triimis la dânsa să o iè, păn' s-au hainit și el de la turci. Iar è, la bătrânețe, au rămas și săracă, și ocărâtă de voroava oamenilor, și cu o casă plină de copii. Așè au plătit și Dumnedzău Ducăi-vodă, pe cum au făcut și el altora.

CAP. IX Domnia a doa a lui Petriceico-Vodă de la leși

Petriceico-vodă, după ce-au înțeles c-au bătut pe turci la Beci, s-au scoborât cu moldovenii pribegi și cu puțintei leși în târgu în Suceavă ș-au

început a strânge pe boieri, pe unii de nevoie, alții viniè de bună voie. Și de-acolo s-au scoborât la Ieși ș-au triimis poghiaz de au luat și pe Duca-vodă. Ș-au triimis și moldoveni în Bugeag, cu puțintei căzaci cu Conețchie, a prăda ș-a strâca, de pecum le-i obiceiul moldovenilor gata la jacuri, după cum s-au pomenit mai sus la domnia Ducăi-vodă.

Deci în scurtă vreme au nemerit și tătarâi de la Beci la Bugeag și vădzind deăaîtâta stricăciune ce le-au făcut moldovenii și căzacii, datu-le-au mare războiu moldovenilor și căzacilor. Dece moldovenilor, cum sunt gata la jac și gata și la fugă, în scurtă vreme au început a să răsâpi în fugă, de au perit ca vai de dânșâi, și în Prut s-au înecat. Iar căzacii, cu tabăra legată, au trecut peste Nistru. Deci tătarâi au prădat ș-au tăiat în țară cât le-au fostu voia. Iar Petriceico-vodă, vădzind că n-are cu cine să stè, s-au întorsu din Ieși iar la Suceavă, și-nțelegând c-au pus turcii domnu pe Dumitrașco-vodă Caănâtacozino, luat-au și el miere și vin, vaci și boi, turme de oi, ce-au putut apuca, și s-au dus în Țara Leșască. Ș-au stăpânit și el, de la leși, de la noiemvri păn’ la făurar. Bogat bine și folos au rămas țărâi și de la Petriceico-vodă, pradă și foamete mare! Și s-au dus și din boieri cu dânsul: Miron Costân vel-logofât și Apostol Catargiul vel-comis și Ilei Drăguțescul sărdariul și Savin Zmucilă medelnicer și frate-său Gheorghiță și alții.

CAP. X Domnia a doa a lui Dumitrașco-Vodă Catacozino la velet 7192

Înțelegând turcii de ce să lucreadză în Moldova, cum au luat pe Duca-vodă leșii, au pus domnu pe Dumitrașco Caănâtacozino. Și viind la Gălați, răpedzit-au cărți în toate părțile, să-ș vie cineș la locurile sale, că de la puternica împărăție sunt toți iertați, oricine ce greșală ar hi făcut. Dece cine de pe unde au fostu ș-au audzit, de pen Țara Ungurească și din Țara Muntenească, toți au vinit, făr’ cât numai Buhuș au râmas în Țara Muntenească. Și cei din Țara Leșască n-au vinit, au mai zăbăvit ș-au vinit la domnia lui Cantemir-vodă. Dece viind domnia în Ieși ș-așădzindu-să în scaon, era mare foamete, că fusesă țara toată bejenită și nu putusă oamenii ara și nu să făcusă pâne. Era oameni tot leșinați și morți pe drumuri și pe uliți, cât să mânca om pe om. Poghiazuri din Țara Leșască totdeuna să slobodziè de strâca și prăda. Tălhăret mult era. De la Cotnar în sus era țara pustie.

Peste Prut păziè joimirii drumul Camenițâi, de jăcuiè. Tătarâi făcè mare gâlcevi pentru prada lor. Ce viind fărman la hanul de la Poartă, s-au aședzat. Pâne aducè oamenii de pen Țara Ungurească și de la tătari, câte puțintè. În Ieși era mare nevoie, că trecè pași la Cameniță cu haznale și cu zaharale, și nu era harnici să-i grijască de bucate și de cai. Și umbla turcii sânguri pe la gazdele boierilor de le lua caii. Atunce domnul muntenescu Șerban-vodă au încărcat pâne de a lui, arată cu plugurile lui, câteva sute de cară, de-au dus-o la Cameniță, având poroncă de la-mpărăție. Oamenii în târgu în Ieși ardè curțile boierilor și ogrădzile și-a altora, de-au arsu târgul mai giumătate, că nu era cine să aducă lemne. Viteli era scumpe, mierea era scumpă, găineli mai nu era în țară. Găina câte un leu, oul câte un potronic, oca de untu câte doi orți bătuți și un zlot, oca de brândză câte doi potronici. Bani ieșisă mulți în țară, dar bucate nu era.

Iară când au fostu în al doile anŭ a domniei, început-au a vini mulțime de taberi de cară tătărești cu mălaiu de vândut în Ieși. Dece Dumitrașco-vodă pus-au de au făcut mierța mare ș-au pus de au strâgat crainecul să nu cumpere nime păn-în trei dzili, că-l va înțepa care va cumpăra. Și așè au rumtu prețul mirțâi câte un leu bătut, și peste doo, trei săptămâni s-au scoborât mierța și la zlot. Dece au început săracii oameni a să sătura. Numai era greu, că muriè, că era hămnisiți.

Chemat-au Dumitrașco-vodă de câteva ori să vie în țară pe Buhuș hatmanul, fiind om harnic la oștire și trebuitor la acee vreme. Dar el, vădzind vremili neașădzate în Moldova și fiind și bolnav, n-au vrut să vie. Care i s-au tâmplat așeș și moartea acolo, în sat în Ruși.

Iar Dumitrașco-vodă, vădzind că nu va să vie, au căutat în pizmă ș-au ales un boieru care era mai sărac și mai prost, anume Zosen Bașotă. Măcar că era de neam vechiu, dar nu era harnic de acee boierie la celi vremi, nice el n-avè acee nedejde, nice în gând nu gândiè. Așè fârâ veste din târgu l-au luat și l-au dus la curte de l-au îmbrăcat cu căftan, de l-au pus hatman.

Dumitrașco-vodă era un om bătrân, grec țărigrădean de neamul lui, de Caănâtacozonești. Și mai nainte vreme fusesă visternic mare și-n Țara Muntenească, la Gligori-vodă. Și era om nestătător la voroavi, tălpiz, amăgitor, geambaș de cei de la Fener din Țarigrad. Și dup-aceste, după toate, era bătrân și curvar. Doamna lui era la Țarigrad, iar el aice își luasă o

fată a unei rachierițe de pe Podul Vechiu, anume Arhipoaie, care o chema Anița, țiitoare, de o purta în vedeală între toată boierimea, de-o țînè în brați, de-o săruta și o purta cu sălbi de galbeni și cu haine de șahmarand, cu șlic de sobol și cu multe odoară împodobită. Și era tânără și frumoasă și plină de suleiman, ca o fată de rachieriță. Și o triimitè cu carăta domnească, cu siimeni și cu vornici și cu comiși dzuoa amidzidze mari pe uliți, la feridiu și pe la mănăstiri și pe la vii, în primblări. Și făcè și pe boieri de-ș triimitè giupânesăle cu dânsa. Și după ce viniè de la primblări, triimitè giupânesilor daruri, canavețe, bilacoase, căce i-au făcut cinstea de-au mărsu cu dânsa în primblare. Și după ce s-au mazilit, au luat-o cu dânsul ș-au dus-o în Țarigrad cu dânsul ș-au măritat-o dup-o slugă a lui, după un grec. Căutați, frați iubiți cetitori, de videți ce este omenia și curvia grecească! Că el, de bătrân, dinți în gură n-avè. Dimineața îi încliè de-i punè în gură, iar sara îi desclie cu încrop și-i punè pe masă. Carne în toate posturile cu turcii depreună mânca. Oh! oh! oh! săracă țară a Moldovei, ce nărocire de stăpâni c-aceștia ai avut! Ce sorți de viiață ț-au cădzut! Cum au mai rămas om trăitor în tine, de mare mirare este, cu atâtea spurcăciuni de obiceiuri ce să trag până astădzi în tine, Moldovă! Și din vreme în vreme tot s-au mai adaos spurcateli de obiceiuri, carei mai înainte s-or pomeni cineș la rândul lor.

Tâmplatu-s-au de-au găsit câțiva mii de galbeni acolo în mănăstire în Râșca, puși de titori pentru treaba mănăstirei. Și i-au luat toți și nemic n-au lăsat mănăstirei de schivernisală, sau să tocmească ceva, fiind mănăstirea săracă.

Așijdere ficiorii lui Chiriac Sturdzii vornicului, Ion și cu Sandul, care acel Ion au agiunsu mai pe urmă și vornic mare la alți domni. Acești boieri pârâè pe o mașteһă a lor la Dumitrașco-vodă, dzicându că ar fi rămas mulți bani de la tatul lor Chiriac Sturdze, și lor nu va mașteha lor să le facă parte. Deci Dumitrașco-vodă, cu meșterșugurili lui, au aflat unde era banii și au triimis și i-au luat toți și nemică nu le-au mai dat acestor boieri, nici lor, nici maștihăi lor. Și după ce s-au mazilit Dumitrașco-vodă, s-au dus mașteha acestor boieri, vorniceasa lui Chiriac Sturdzii, la Țarigrad, de au zăbăvit giumătate de an și ș-au aprinsu rogojini în cap, de l-au pârât la împăratul pe Dumitrașco-vodă. Și nemică n-au putut face, să isprăvască ceva. Și au mâncat banii toți Dumitrașco-vodă.

Iară boierilor celor mari le arăta dragoste și cinste, că nici pre mult n-au domnit a doa domnie, nici vremile nu-i slujiè. Ce nu avè într-alt chip cum face, ce numai îi căuta să le aräte dragoste, că nu-i da mâna într-alt chip să facă.

Șerban-vodă, fiindu domnu în Țara Muntenească, era veri primari cu Dumitrașco-vodă di pe Cantacozinești, și avè vrajbă și pizmă între dânșii încă di pe cându era tineri, di pe la Grigori-vodă, și să tot pârâè la Poartă unul pe altul. Atunce au chemat Șerban-vodă pe Buhuș hatmanul și l-au învățat să margă la Focșani și să să agiungă cu boierii moldovenești și să le dzică să fugă la dânsul în Țara Muntenească, că el le va purta de grije. Să nu șadză în Moldova, că Dumitrașco-vodă au făcut ferman să-i taie pre toți boierii din Moldova, dzicându că boierii au adus pre leși de au luat pe Duca-vodă și au prădat Bugeacul, și ține acel ferman ascunsu gata. Deci Buhuș hatmanul, pe poronca lui Șerban-vodă, s-au dus la Focșani și au spus lui Gavriliță vornicul.

Deci Gavriliță vornicul, cum au înțăles, s-au și rădicat cu ficiorii lui și cu alți boieri din Țara de Jos, cu câțiva, și au fugit în Țara Muntenească, la Șerban-vodă. Iar Șerban-vodă, după ce i-au vădzut că au vinit la dânsul, tare s-au bucurat și au și răpedzit la Poartă harzuri de la boieri, cu pâră asupra lui Dumitrașco-vodă. Și cu silința și cheltuiala lui Șerban-vodă au isprăvit să margă boierii la Oblucița, la Suliiman-pașe, fiind sarascheriu acolo, să le iè sama cu Dumitrașco-vodă, să-i giudece. Deci Șerban-vodă, avându prieteșug cu Suliiman-pașe și avându nedejde pe dânsul, au chemat pre boieri de au sfătuit pe cine vor rădica domnu dintre dânșii, după ce or isprăvi. Și au socotit cu toții pre Costantin Cantemir cliuceriul, fiind om bătrân, ca de șaptedzăci de ani, și om prost, mai de gios, că nice carte nu știe, socotind boierii că l-or purta precum le va fi voia lor. Și de va fi rău, încă nu va trăi mult, că era bătrân. Că alții mai de cinste și mai de neam nu priimie să fie domnu. Și au giurat Costantin Cantemir cliuceriul lui Șerban-vodă că din cuvântul lui nu va ieși, ce-i va poronci, pe voie i-a face de toate. Și au dzis Șerban-vodă lui Cantemir să nu fie protivnic creștinilor, că el încă nu este. Căci Șerban-vodă avè bună nedejde că va dezbate toată creștinătatea din Țarigrad încoaci de supt mâna turcilor. Că pe acee vreme să bătè sultan Mehmet cu nemții, cu Leopold, împăratul nemțăscu, și-l tot bătè Neamțul pe Turcu și luasă mult loc Neamțul de la Turcu. Și

să agiunsese Șerban-vodă și cu nemții, și cu Moscul, și cu leșii. Și moscalii încă bătusă la acè vreme cetatea Azacul și era să margă și la Crâm. Și gândul și gătirea lui Șerban-vodă era să fie el împărat în Țarigrad. Și cu acel mijloc siliè să facă pe Cantemir domnu în Moldova, coborându-să și leșii să să împreune, să să facă tot unii asupra turcilor. Și iarăș au mai giurat Cantemir lui Șerban-vodă pentru doi boieri greci ce era în Moldova trăitori, frați, pre anume Iordachi și Manolachi, fiind de neamul lor acești doi boieri Rusătești, cum a merge Cantemir cu domnie, să-i și prindză, să-i omoare. Și mai avè acești doi boieri încă trii frați la Țarigrad, pre anume Lăscărachi și Mihălachi și Scarlatachi, cinci ficiori a cupăriului celui bătrân, tot de un neam di pe maică cu Șerban-vodă. Numai că apucasă de să învrăjbisă de la vremea Ducăi-vodă, cându era domnu Duca-vodă în Țara Muntenească. Așijdere au mai giurat Cantemir și lui Gavriliță: luund domnia Cantemir, să nu să atingă sabia lui de dânsu sau de vreun ficior a lui, pentru căci el vidè și cunoștè Gavriliță pe ficiorii lui că nu sunt toți aședzați la minte, ce o samă sunt și cam zlobivi.

Și cu aceste lucruri, după ce s-au sfătuit și le-au aședzat, au purces cu toții la Oblucință, la Suliiman-pașe. Deci și Dumitrașco-vodă despre partea lui au ales boieri de frunte și de cinste și i-au trimis acolo la Suliiman-pașe, să stè la pâră cu ceielalți boieri. Și au ședzut acolo la pâră câteva dzile. Și într-o dzi, numai ce au îmbrăcat cu caftan de domnie în Moldova pe Cantemir. Și au gătit pe Husain, beiul de la cetatea Vozia, de l-au triimis cu mazilia înainte la Dumitrașco-vodă să-l iè din Iași, să-l ducă la Țarigrad.

Iară boierii cei trimiși despre partea lui Dumitrașco-vodă, dacă au vădzut că au îmbrăcat pe Cantemir cu caftan de domnie, s-au închinat lui Cantemir-vodă. Deci Cantemir-vodă i-au și pus pe dânșii, pe acei boieri, pe Balșe vornicul și pe alții, de au scris cărți cu vicleșug lui Dumitrașco-vodă, pecum au isprăvit ei caftan pe voia lui Dumitrașco-vodă. Și l-au trimis înainte pe Husain beiul de la cetate de la Tighine cu caftanul înainte, împreună cu Toader armașul Fliondor. Că armașul Fliondor încă fusese pribagŭ cu ceielalți boieri. Numai ceielalți boieri a lui Dumitrașco-vodă scriè bine de dânsul, cum nu-i nici un vinovat, că nu s-au amestecat cu ceielalți boieri pribegi, iar pe aceie boieri, pe Cantemir și pe Gavriliță, i-au pus Suliiman-pașe tot în fieră și i-au dat pe mâna lor să-i aducă cum mai de sârgu la Dumitrașco-vodă.

Deci Dumitrașco-vodă, cum au vădzut cărțile boierilor lui, a lui Balșe vornicul și a celoralalți, îndată au credzut. Și s-au bucurat și s-au gătit cu mare alai de au ieșit întru întimpinare lui Husain-beiu la Valea Adâncă după obicei. Și întimpinându-să cu Husain-beiu acolo, s-au împreonat cu dânsul, și nemică nu i-au spus, nici Dumitrașco-vodă n-au priceput de mazilie. Și acolo, și Toader Fliondor s-au împreonat cu dânsul, și-l căiè Dumitrașco-vodă pe Fliondor și arăta dragoste și milă cătră dânsul. Și de acolo s-au întorsu înapoi, după ce s-au împreonat cu alaiul și cu caftanul înainte, pănă ce au intrat în Iași, în curțile domnești.

Și așteptându Dumitrașco-vodă să-i puie caftanul în spate Husain-beiu, iar el i-au cetit fermanul de mazilie. Și au pus caftanul în spatele lui Ion Racoviță vornicului, să fie caimacam, pănă a vini Cantemir-vodă în scaonul domniii.

Iară Toderașco vistiernicul, ficiorul lui Iordachi Cantacozino celui bătrân, fiind văr primare cu Dumitrașco-vodă, era în mare cinste la Dumitrașco-vodă. El era alfa și omega atunce în Țara Moldovii. Pusu-l-au, pe dumnealui, Husain-beiu în fieră și l-au dus la gazda lui, ca să-l puie la popreală pănă a vini Cantemir-vodă, să dè samă de răsipa țărâi. Deci mai pe urmă au stătut boierii caimacami și cu puținte cheltuială la Husain-beiu, și l-au dat pe chizășie lor să stè față. Iar Dumitrașco-vodă, vădzindu aceste, plânge de să răsipie înaintea a tot nărodul. Și s-au gătit pănă a triia dzi și au purces la Țarigrad, precum este obiceiul domnilor mazili. Și la purcesul lui Dumitrașco-vodă din Ieși s-au făcut mari gâlcevi și calabalâcŭ. Fliondor armașul și cu frate-său Gheorghiță Ciudin, cu Mitre căpitanul, cu Mileștii și cu alții, au burzuluit tot târgul și slujitorimea asupra grecilor, tot cu pietri și cu bețe, de era curtea domnească plină de oameni. Și pe ziduri sta oameni, iar grecii tot în casă șidè, lângă Dumitrașco-vodă, și să ascundè carii pe unde putè. Și mai vârtos căuta pe un grec, pre nume Sarâieni, carele au fost de au fost bătut stupii lui Gavriliță vornicului și au fost dat știubeilor foc. Și oblicind Husain-beiu de la gazdă, au alergat mai degrabă cu câțiva turci, slujitori ai lui, și au început a bate și a împrăștiè nărodul. Și au prinsu pe frateli Milescului, de l-au bătut prè rău cu buzduganul Husain-beiu. Și purcegându din Iași Sarăieni și alți greci, tot denaintea lui Husain-beiu mergè, ca să nu-l poată lua moldovenii. Că să agiunsese Dumitrașco-vodă cu Husain-beiu, de ținè cu dânsul. Și la ieșitul din curtea domnească,

Dumitrașco-vodă arăta fantazie, de dzicè surleli și trâmbițeli și bătè dobeli. Dar năroadele tot îl suduiè și-l hitcăiè și arunca cu pietri și cu lemne după dânsul. Și cu această cinste frumoasă au ieșit Dumitrașco-vodă din Moldova. Și i s-ar fi cădzut pre cale și mai mare cinste să pitreacă, că de la dânsul s-au scornit hârtiile, el le-au scos întăi, de este acel madem bun și până astădzi în Moldova.

Așijdere la acè gâlceavă prins-au Fliondor armașul la gazdă pre un grec, anume Mavrodin păharnic, și l-au bătut și l-au dezbrăcat, de l-au lăsat numai cu cămeșa. Și l-au legat și l-au pus pe un cal îndărăpt cu fața spre coada calului, și didese coada în mâini, de o ținè în locu de frù. Și-l ducè prin mijlocul târgului la Copou la primblare și-l priviè tot nărodul dzioa amiadzădzi mare. Și-i dzicè ficiorii ce-l ducè: „Dzi, grece, cal murgu la fântâna Bordii“, iar el nu putè dzice „cal murgu la fântâna Bordii“, ce dzicè „alogo murgo sto fântâna Bordii“. Iar slugile lui Fliondor îi da palme și-i dzicè: „Dzi, grece, bine; nu dzice așè“. Acest fel de zeefet frumos i-au făcut. Și după ce au vinit Cantemir-vodă, iar l-au mai bătut și l-au surgunit. Iar apoi la Costantin Duca-vodă iar au vinit în țară, de au fost vistiernic mare. Și mai pe urmă iar l-au prinsu Antiohii-vodă Cantemir, și l-au jecuit, și l-au pus și în ocnă. Și la Mihai-vodă iar au vinit în țară, de au trăit până ce au murit de bătrân, și nu s-au mai putut curăți țara de dânsul.

Așijdere tâmplatu-s-au și alt grec la mazilia lui Antonie-vodă Rusăt, anume Palaloga, de l-au luat cu pielea gol din feredeu și pre acela, de să pomenește până astădzi.

Și la Alexandru-vodă Iliiaș iar, ce au pățit Batiște și alții, și la alți domni! Și în Țara Muntenească de câteva ori în câteva rânduri s-au tâmplat grecilor de au pățit necinste și răutate. Și nu s-au mai putut curăți aceste doao țări de dânșii.

Așè socotescu au cu firea mè această proastă: când a vrè Dumnedzeu să facă să nu fie rugină pe fier, și turci în Țarigrad să nu fie, și lupii să nu mânânce oile în lume, atunce poate nu vor fi nici greci în Moldova și în Țara Muntenească, nici or fi boieri, nici or pute mânca aceste doao țări, cum le mânâncă. Iar alt leac n-au rămas cu condeiul mieu să mai pomenescu, ca să pot gâci. Focul îl stângi, apa o iezăști și o abați pe altă parte, vântul când bate, te dai în laturi, într-un adăpost și te odihnești, soarele intră în nuor,

noaptea cu întunerecul trece și să face iar lumină, iar la grec milă, sau omenie, sau dreptate, sau nevicleșug, nici unele de aceste nu sunt, sau frica lui Dumnedzău. Numai cându nu poate să facă rău să arată cu blândețe, iar inima și firea, tot cât arŭ putè, este să facă răutate. Căutați de cetiți la hronograful grecescu, de vă încredințați și mai bine, pe când au fost grecii puternici și împărăția era a lor, ce făcè pre atunce și ce lucra!

Iară după ce au vinit Cantemir-vodă la scaonul domniii în Iași, trimis-au boieri de țară la Poartă după Dumitrașco-vodă de l-au pârât la Udriiu. Și au trimis și pe văru-său Toderașco vistiernicul Cantacozino, împreună cu ceielalți boieri, de l-au pârât tot la ochi. Și l-au închis pe Dumitrașco-vodă și l-au făcut de au cheltuit mulți bani. Numai, nărocirea lui, au scăpat cu dzile, că au apucat de au dăruit un hamger de mare preț veziriului. Și așe au hălăduit cu viiață. Și după acee n-au pre lungit, fiind mazil acolo, și au și murit. Și i-au rămas casa în multă și mare sărăcie.

Așijdere și Toderașco vistiernicul, după ce s-au pârât cu Dumitrașco-vodă acolo la Udriiu, s-au războlit și au murit. Și fiindu Șerban-vodă cu dânsul vâr primare, au trimis cu mare cheltuială de i-au luat oasăle de la Udriiu. Și le-au adus pin Țara Muntenească și le-au adus în Moldova, de le-au îngropat ficiorii lui în mănăstire în Bisericani, fiindu ei ctitori, acești boieri Cantacozineștii, la acè sfântă mănăstire. Și au rămas dator, din visternicie ce au fost vistiernic mare la Duca-vodă, cu vreo doaodzăci și mai bine de pungi de bani. Așè sunt de bune boieriile în Țara Moldovii, de la Vasilie-vodă încoaci!

CAP. XI Domnia lui Costantin Canteir-Voievoda în anul 7193 iunie 10

Venit-au domnu Țărâi Moldovii Costantin Cantemir-vodă, pre careli l-au ales la domnie boierii Țărâi Moldovii în locul lui Dumitrașco-vodă, cu nevoința și cheltuiala lui Șerban-vodă, domnului muntenescu, pecum mai sus s-au scris. Acest domnu Cantemir-vodă au fost de oameni proști de la ținutul Fălciiului. Și dacă s-au rădicat la vârstă, s-au dus în Țara Leșască de au slujit la oaste, pănă au agiunsu de au fost rohmistru. Apoi viindu în Moldova, s-au dus cu Grigorașco-vodă Ghica în Țara Muntenească și au fost acolo ceauș spătărescu. Și era om viteazu și cu sfat bun. După aceea, viindu aice în țară în Moldova și slujindu bine, l-au pus căpitan mare, și

apoi au fost și sărdariu, și mai pe urmă au fost și cliucer mare. Fost-au și capichihaie la Poarta împărățiii, știindu limbi multe și fiind om bătrân. Cu alesul tuturor boierilor ce era pribegi în Țara Muntenească l-au rădicat domnu, cu cheltuiala lui Șerban-vodă, domnului muntenescu, precum mai sus s-au scris. Și titlușul lui nu scriè Cantemir-voievoda, ce numai Costantin-voievoda.

Carte nu știè, ce numai iscălitura învățasă de făcè. Practică bună avè la voroavă, era sănătos, mânca bine și bè bine. Semne multe avè pe trup de la războaie, în cap și la mâini, de pe cându fusese slujitoriu în Țara Leșască. La stat nu era mare; era gros, burduhos, rumăn la față, buzat. Barba îi era albă ca zăpada. Cu boierii trăiè până la o vreme, pentru că era om de țară și-i știe pe toți, tot anume, pre careli cum era. Și nu era mândru, nici făcè cheltuială țărâi, că era un moșneagu fără doamnă. Și avè doi ficiori, beizadele, pre Antiohii și pe Dumitrașco, și era zălog la Poartă și cu alți ficiori de boieri. Și era bine în țară dintr-alteli, numai nu putè trăi oamenii de poghiazuri leșești, că era țara pustie din Iași în sus. Și din toți boierii era mai ales la acest domnu Gavriliță vornicul și ficiorii lui. Era el boieriu și chivernisiè precum îi era voia. Și era o samă din ficiorii lui can făr' de ispravă, zlobivi: Lupul și Solomon și Costachi. Avè slugi tălhari la casăle lor, de ținè drumurili, de ucidè turcii și fura bucate din Bugeac, cai, iepe. Și să făcè farmutate totdeuna și slimuri cu tătarâi pentru fapteli lor, și nu putè să dzică nime nemică de frica lui Gavriliță. Și domnul, deși știè, răbda.

Vinit-au atunce și Miron logofătul din Țara Leșască, foarte scăpat, și l-au avut Cantemir-vodă în milă și în cinste. Și avându trii ficiori, i-au boieritŭ. Pe Ioniță l-au făcut sărdariu, pe Nicolai logofăt al triile, pe Pătrașco cămăraș mare. Și ș-au logodit Cantemir-vodă și o fată cu dânsul, pre anume domnița Safta, iar pe Miron logofătul l-au făcut staroste la Putna.

Pre acee vreme pusese Cantemir-vodă hatman pe Velicico, ce era frate cu Miron logofătul. Și într-acè vreme ieșit-au hatmanul Velicico cu puțintè oaste ce ave spre ținutul Sucevii împotriva a multe poghiazuri leșești, ce umbla de strica în țară. Găsit-au atunce un poghiazu mare la Baie. Și s-au lovit hatmanul Velicico cu dânșii prè tare, că l-au lovit pe hatmanul dintr-un sinețŭ, de i-au rupt dzaoa de pe lângă grumadz. Velicico năvăliè în războiu sângur cu sulița a mână, și altul l-au lovitŭ de i-au rumptu spogârniceala de

la frùl calului, și altul i-au lovit din sineț dârlogul de la șè, și n-au putut să izbândească, ș-au purces moldovenii în răsâpă, ș-au fugit hatmanul, și multă stricăciune au făcut acel poghiaz leșesc. Și și alte multe poghiazuri leșești loviè pe alte locuri, de strâca în țară.

Mai lovit-au un poghiaz leșescu pe Velicico hatmanul între vii la Copou, de l-au gonit păn-în Ieși. Și Velicico era un om de fire și de treabă la toate socotelele, și-ndrăznețŭ, bun, numai neavând nice cu cine, au doară nice năroc la războiu n-avè, că pe unde mergè îl tot bătè.

Atunce având nemțâi oaste cu turcii încă de la Beci, și tot bătè nemțâi și să lățâè. Dece și leșii era la un cuvânt cu nemțâi și da lefe moldovenilor. Să dusesă mai toți moldovenii, boierinași și slugi boierești, slujitori și viniè de jăcuiè în țară.

Venisă 3 sirghi, ce fusesă chesăgii, la Duca-vodă aice în țară să slujască, anume Ilei și Stanciu și Dima Iurucu. Ispoveduitus-au la un călugăr în Gălați, grec, trecând Dunărea. Și acel călugăr i-au pârât la Duca-vodă, de le-au luat 70 de pungi de bani și multe odoară scumpe. Și pe urmă ș-au găsit vreme de s-au dus în Țara Leșască, și aceie au bătut pe Velicico hatmanul la Baie. Și făcè multe poghiazuri și răutăți țărâi, că era oameni harnici. Și așè s-au tâmplat într-un poghiaz, de i-au împresurat mulțime de tătari. Stanciul au perit acolo în războiu, iar cielalți au scăpat cu multe rane. Dece dintr-acele rane s-au spăriiat și s-au dus în Țara Nemțască, de-au agiunsu acolo de era cap la împăratul nemțescu pe 20 de sârbi. Iar Dima Iuruc mai pe urmă ș-au făcut pace ș-au vinit în țară, de era baș-bulubaș la Costantin Duca-vodă. Ș-au perit și el de foc, împreună cu Totoiescu, vel-căpitan, când s-au aprins ierbăria în Ieși. Videți acmu ce-au făcut acel dohovnicu grec! Dè dragul să te ispoveduiești la dânșii!

Coborâtu-s-au și doi hatmani leșești cu oști pe Prut în gios, păn’ la sat la Boian. Ieșitu-le-u Suleman-pașe sarascherul înainte și cu Cantemir-vodă și le-u dat leșilor războiu prè tare și frumos. Care leșii n-au pututŭ ținè războiul, și peste noapte pe-ntreg-au tăiat lunca ș-au trecut peste Prut. Iar Suleman-pașe și cu tătarâi și cu Cantemir-vodă s-au întorsu înapoi. Care Cantemir-vodă de atunce au dobândit de la turci mare cinste și laudă și credință, căce mergè prè bine și frumos la războiu. C-așè mergè în frunte, de nu să putè ținè cei tineri de dânsul.

Deci leșii dintr-acee au prinsu și mai mare pizmă pe dânsul, de slobodzie poghiazuri în toate părțili, de strâca. Și țara era tot bejănită, lipsă de pâne, că nu putè ara oameni. Iar stupi și vinul să făcè, că era om nărocit. Țara bir nu da, că era iertată de la Poartă. Numai nu putè de vrajbă, că și caii lui din ceir i-au luat Crupențchi c-un poghiaz leșescu. Care pe urmă acel Crupențchi au agiunsu de-au fostu și jicnicer mare. Și domnia în Ieși, după ce i-au luat caii, nu putè șădè, ce s-au mutat în Cetățuie. Că de nu s-ar fi mutat în Cetățuie, când au bătut poghiazul pe Velicico hatmanul la Copou, l-ar hi luat și pe dânsul din Ieși.

După voroava ce-au avut Șerban-vodă cu Cantemir-vodă, prins-au pe Iordachi postelnicul Rusăt de l-au închis și l-au muncit, că i-au cetluit capul. Ș-au dat vro treidzăci, patrudzăci de pungi de bani, și pe urmă l-au luat Gavriliță și cu Velicico în chizășie, cum că n-a fugi din Moldova, și l-au slobodzit. Iar pe urmă i-au datu veste Velicico hatmanul că-i stă cu price Șerban-vodă și este să peie. Și-nțelegând, au fugit în Țara Ungurească. Atunce când au mărsu Suliman-pașe cu Cantemir-vodă înaintea leșilor la Boian, vinit-au și Șerban-vodă cu oaste din Țara Muntenească păn-în Ieși, de-u descălecat cu oastea la mănăstirea lui Aron-vodă, de-u șădzut vro 4, 5 dzile de ș-au isprăvit de la Suliman-pașe, având grijă de nemți. Și s-au întorsu înapoi pe Bârlad, tot vânând vânaturi și pește.

Iară în al doile anŭ a domniei lui Cantemir, scoborâtu-s-au craiul Sobețchie cu toată puterea sa, și cu toți hatmanii, și cu toată recipospolita, și cu multe poghiazuri în toate părțile, în toată țara, pre la Ocnă, pe la Bârlad, pe la Bujoreni, de nu rămânè un loc neprădat și nestrâcat. Tăiat-au atunce leșii pe doamna Rucsanda, fata lui Vasâlie-vodă, la cetate la Neamțu, și pe Andrieșoaia, și pe Enache gramaticul la o mână, și pe alțâi mulți. Că să făcusă tălhari nu numai de la oastea leșască, și și din munțâi ungurești, de jăcuiè mănăstirili, și alțâi dinspre Bugeagŭ. Încotro căutai, tot de tălhari dai. Atunce mulți boieri și giupânesă săraci ș-au lăsat casăle ș-au fugitŭ în Țara Muntenească de răul tălhăretului. Atunce craiul s-au coborât în gios pen târgu pen Ieși ș-au mărsu în gios pe Prut păn' la Pagul. Și de la Pagul n-au putut merge mai nainte, că i-au ieșit turcimea și cu tătărâmea înainte. Și s-au întorsu înapoi, încungiurat de tătari: care cum ieșiè din obuz, cum îlŭ lua tătarâi. Și s-au întorsu iar pen Ieși înapoi. Și era și Petriceico-vodă cu dânsul. Ș-au lovitŭ pe la Târgul Frumos, și n-au agiunsu cailor obuzului apă

heleșteul cel mare de la Prigoreni. Ș-au luat Siretul în sus ș-au lovitŭ pe la Cernăuți la Șletin în țara lui. Iară Cantemir-vodă l-au gonit cu tătarâi păn’ la Siret, la Hărmănești.

Atunce au arsu leșii și tătarâi multe curți boierești la țară și la Ieși. Ars-au în Lungani, în Obrejeni, în Popi, în Doroșcani la Leca, în Căcărădzeni 2 părechi, în Podobiți, într-alți Lungani, în Albești, în Brăiești, în Prigoreni, în Gănești, în Târgul Frumos, în Crivești, în Petrișu, în Heleșteieni, în Hăbășești, în Ruginoasa, în Hălăucești, în Cozmești, în Purcelești, în Stolniceni, în Pășcani și pe alte locuri multe. Tot curți șendilite boierești au arsu atunce, fiind oameni închiși pen mănăstiri de frica leșilor ș-a tătarilor. Era în Golè oca de apă un potronic.

Atunce au luat craiul și pe Dosofteiu mitropolitul din Ieși, cu toate hainele și odoarăle mitropoliei. Ș-au luatŭ și moaștele lui Sfetei Ion Novei de la Suceavă, care le-u fostu adus aceste moaște din Țara Turcească Alexandru-vodă cel Bun. Și le-u dus acele moaște împreună cu Dosoftei mitropolitul în Țara Leșască, la un târgu al craiului Sobețchie, anume Jolfa, de stau acolo păn-în dzuoa de astădzi. Și Dosoftei încă acolo au murit.

Acestu Dosofteiu mitropolit nu era om prostu de felul lui. Și era neam de mazâl; prè învățat, multe limbi știè: elinește, lătinește, slovenește și altă adâncă carte și-nvățătură, deplin călugăr și cucernic, și blând ca un miel. În țara noastră pe-ceasta vreme nu este om ca acela. După ce l-au dus la Jolfa, îl punè craiul Sobețchie de s-îmbrăca cu hainele cele scumpe și odoarăle mitropoliei țărâi noastre, de făcè liturghii la dzile mari și iordan la Boboteadză, dup-obiceiul țărâi noastre, de să mira craiul și toți domnii leșești și lăuda de frumoasă țărămonia ce are beserica țărâi noastre. Cantimir-vodă să mâniese pe-cel mitropolit și-i făcusă afurisănie de la patrierhi. Dar nemic de dânsul nu s-au atinsu, că dzic oamenii că-i sfânt, iar de Cantimir-vodă s-au atinsu, că l-au găsit legat. Ce nu să știe, dintr-acee pricină au dintr-alte.

Cantimir-vodă, când au vinit craiul, rămăsesă mai sângur. Boierimea, slujitorimea fugisă care încotro putusă. Numai prè cu puțintei rămăsesă, oameni de curte. Și-l îndemna o samă de boieri să s-închine la leși. Și-i scriè și Șărban-vodă să s-închine, că s-a închina și el, că i să scoboară și

nemțâi despre Țara Nemțască, și moscalii încă mărgu la Crâm, și s-or face tot una.

Iară Cantemir-vodă nu s-au potrivit. Una, că știè rândul leșilor, că-i slujâsă, a dooa, îi era ficiorul la Poartă zălog, Antiohie-vodă bezădeoa. Ce nu-i da mâna. Ce el cu cine au avutu s-au tras spre Fălciiu înaintea tătarâlor, cum mai sus s-au pomenit. Și cu aceasta au nemerit, de i-au ieșit mare laudă de la turci.

Pe cie vreme era vro 40 și mai bine de codreni tălhari, de țìnè drumurile în Țara de Gios. Agiuns-au la Cantemir-vodă de i-au iertat. Ș-au vinit toți în Ieși, și i-au dus pe toți în mănăstire, în Gălata, de-au giurat cum or sluji lui Cantemir-vodă și țărâi cu dreptate. Și le-au dat leafă câte 4 lei de lună. Și au pus capete dintre dânșii pe Zaharie și pe Sandul și le-u dat cărți de volnicie, să strângă cât de mulți. Și cum au sosit la Piatră, au găsit un poghiaz de leși cu căzaci, vro 200 și mai bine. Și așè i-au lovitŭ fără veste, pe o negură, de i-au spart și i-au spârcuit și i-au prinsu și vii, de i-au dus la Cantemir-vodă, de i-au tot înțăpat și i-au spândzurat. Dece dintr-acea izbândă au început Cantemir-vodă a faci steaguri de lefecii în Roman și în Cozmești și-n Târgul Frumos, în Hârlău, în Podul Leloaie, în Ieși. Ș-au început a-i birui pe tălhari ș-a-i prinde, de-i ducè la Cantemir-vodă, de-i tot omorâè cu fel de feluri de cazne.

Așijdere și Miron logofătul, fiind storaste la Putna, au făcut siimeni și hânsari ș-au început și dentr-acolo a răsâpi tălhari. Că numai o dată la o bătaie au prinsu 40 de tălhari și i-au tăiat câte în patru bucăți, de i-au pus pen prepeleci pe la drumuri. Pus-au Miron logofătul de-u lărgit și drumul la Lunca Mândrișcăi, că, fiind drumul strâmtu, nu putè să umble de răul tălharilor. Și așè cu aceste au început a să mai stârpi. Că de ce-i omorâè, de ce să făcè mai mulți în dzileli acestui domnu.

Așijdere atunce, când-au vinit craiul mai nainte, după ce-au făcut Cantemir-vodă slujitori, vădzind Șerban-vodă că umblă tălhăret mult în Moldova și n-are cine să le stè împotrivă, și Cantimir-vodă n-au ținut parola, cum s-au apucat, când l-au pus domnu, să omoare pe Iordachi Rusăt, ș-au fugit în Țara Ungurească, triimis-au și el pe Mănăilă căpitanul cu saragele să prindză pe giupâneasa lui Iordachi Rusăt. Dece aflându-să giupâneasa lui Iordachi cu multă bejenie pe Oituz, la un sat Grozăști, de

frica unui poghiaz leșescu ce viniè din sus, au apucat numai è, Iordăchioaia sângură, cu rădvanul. Numai de n-au prins-o sarageleli, iar altă ce-au avut agărlâc, i-au luat tot sarageleli. Și peste noapte s-au întorsu sarageleli peste munte în Țara Muntenească. Și bejănari, cine-au fost, au sărit după dânșii a dooa dzi pe șleah și nu i-au putut agiunge, și s-au dus cu paci.

Triimisă sol pe Gavriliță în Țara Muntenească, la Șerban-vodă, Cantemir-vodă, că vădzu că s-au mâniiat Șerban-vodă pentru Iordachi și pentru căci nu s-au închinat la leși, de pe cum să adeverisă, când l-au pus domnu. Și-ntorcându-să Gavriliță înapoi, îndat-au și murit. Dzic să-l fie otrăvitŭ Șerban-vodă. Caută de ăaîcmu înainte de vedzi ce s-au lucrat zavistia și răutatea în Moldova și-n Țara Muntenească, de pizma lui Șerban-vodă ș-a Cupăreștilor, ce-u avut veche.

Indată ș-au făcut pace cu Cantemir-vodă, de-au vinit de la Țarigrad în Ieși, Cupăreștii. Ș-au pus pe Iordachi visternicŭ mare, de i-au dat Cantemir-vodă cheia țărâi în mână, și i-au dat și o samă de bani din cei ce-i luasă, iar pentru o samă i-au dat târgul Scheia și Drăcșani, și pe frate-său Manolachi, staroste la Putna, de să mai adăogè vrăjbile cu muntenii. Pus-au și pe frațâi lor, acestor doi, pe Scarlatachi și Lațcarachi și pe Mihalachi, capichihăi la Țarigrad. Ține-te, săracă Moldovă, de acmu înainte de jac și mâncări! Toți aceștie tuscinci ficiori cuparului celui bătrân, de nu să sătura unul cu o sută sau doo de pungi!

Dat-au Cantemir-vodă toată taina ce-au avut cu Șerban-vodă lor. Bucurat-au Cupăreștii pe Cantemir-vodă că l-or faci domnu în Țara Muntenească. Și așè tot să pârâè și să mânca unii pe alții.

Murind Gavriliță cel bătrân, pus-au vornic mare în locul lui pe fiiu-său Vasâlachie, dar nu avè trecere la domnie ca tătâ-său. Și pe ceilalți frații ai lui au început a-i mai scădè din volnicia ce ave cănd trăiè tăt-său. Scos-au și pe Velicico din hătmănie și l-au pus vornic mare de Țara de Sus, și hatman au pus pe ginere-său Bogdan. Dece Iordachi visternicul au și legat frățè cu Bogdan hatmanul, vădzind că-i gineri lui Cantemir, de ținè la un cuvânt, și pe cielalți boieri a-i călca din obiceiurile lor. Și scotè mulțime de orânduieli pe țară, și pe mazâli dăjdii grele, și pe breslași greutate, de s-au stâns de-atunce. Că era breslași mulți în țară atunce, cu mii de stupi. Și Cantemir-vodă carte nu știè, sama nime nu-i lua, că-i supusesă pe cielalți boieri, că

țara era iertată de bir de la-mpărățè. Iară Lățcărachi tot triimitè la sute de pungi de lua, ni c-o pricină, ni cu alta. Oarice sta împotrivă pentru țară Miron logofătul și cu frate-său Velișco vornicul. Îi dzicè lui Cantemir-vodă și lui Iordachi visternicul la mesă: „Mai des cu păharăle, măria ta, și mai rar cu orânduieleli, că țara îi iertată de la Poartă, ș-ei vrè să-ți dai măria ta sama odată și nu-i putè.“ Și Velicico și mai tare totdeuna să sfădiè cu Cantemir-vodă și cu Iordachi visternicul. Care dintr-acele voroave având frică, au cădzut și la prepus, de ș-au pus și capeteli.

Șerban-vodă făcusă gătire mare de oști în Țara Muntenească, și făcusă câteva vasă, șeici, la Argeș, cu zaharà, de sta gata să să scoboare pe Dunăre. Și s-agiunsesă cu toate capeteli sârbimei pe di ciea parte de Dunăre și triimisesă și la nemți pe frate-său Iordachi spătarul și pe ginere-său aga Bălăceanul, ca să vie cu o samă de oaste nemțască. Agiunsesă și la Moscu, să să scoboare la Crâm.

Și stând împotriva sfatului un cneadzŭ mare, cheltuit-au Șerban-vodă de l-au otrăvitŭ, ca să nu mai hie potrivnic sfatului. Agiunsesă și cu craiul Sobețchi, ca să să scoboare în gios la Bugeag. Și așè și el să purceagă cu această gătiri, să apuce Țarigradul, când or hi turcii la Beligrad, la nemți. Numai era pedică Cantemir-vodă cu Cupăreștii, că-l tot pârâè la Poartă. Dece Șerban-vodă, vădzind împidecarea lui Cantemir-vodă, au strânsu câțiva boieri moldoveni ce era în Țara Muntenească pribegi, unii de frica lui Cantemir-vodă, alțâi pentru frica poghiazurilor leșești. Strânsu-i-au pe toți la dânsul la sfat, la București. Ș-au ales pe Ilie Drăguțescul să-l facă domnu în Moldova, cu toată cheltuiala lui, ca să să mântuiască de Cantemir-vodă, să nu-i mai fie piedică. Și n-au zăbăvitŭ dup-acesta sfat Șerban-vodă ș-au și murit. Dzic să-l fie otrăvitŭ frațâi lui, stolnicul Costantin și spătarul Mihai, că era un om groznic: nu veghè nimărui voia. Om mare la stat, cu ochii ca de bou, harnic, darnicŭ, milă făcè mare la streini, la slujitori. Cheltuiè mult, să-ș facă nume, iar nu să strângă. Cantemir-vodă încă de aceste oblicind de toate, pârâsă la Poartă pe Șerban-vodă. Și turcii nu putè să-l măzâlească, că să teme de numeli lui Șerban-vodă, ce scrisesă la hanul să să gătedze să margă să iernedze în Țara Muntenească, să prindză pe Șerban-vodă. Ce gătându-să, i-au și vinit veste c-au murit. Ce gândește omul nu dă domnul! Că cine știe la ce cumpănă arŭ hi vinit și Țara Muntenească, de n-ar hi murit atunce.

Rădicat-au frații lui Șerban-vodă, Costantin stolnicul și cu Mihai spătarul, domnu atunce pe un nepot a lor de sorŭ, anume Costantin Brâncovanul Băsărab în locul lui Șerban-vodă. Avè Șerban-vodă ficior mare, și n-au vrut frațâi lui Șerban-vodă să-l puie pe dânsul, căce nu trăiè bine cu doamna.

După ce s-au aședzat Brâncovanul în scaun în București, gâlceava și zavistia cu Cupărestii tot au rămas și la Brâncovanul, cum era și la Șerban-vodă, de să tot pârâè unii pe alții la Poartă, de să tot făcè cheltuială amânduror țărilor.

Început-au Brâncovanul a supăra pe doamna lui Șerban-vodă cu feluri de feluri ș-a-i lua bani de pe unde era mistuiți. Că-i fiindu-i nepot și-n cinste la dânsul, îi știè. Dece aga Bălăceanul, ginerele lui Șerban-vodă, dac-au înțeles de acea supărare, n-au vrut să vie de la nemți ș-au rămas acolo la Sâbiiu. Iar Iordachi spătarul, fratele lui Șerban-vodă, au vinit la Brâncovanul de la nemți, de unde-lè triimisesă Șerban-vodă. Dece doamna lui Șerban-vodă cădzus-în mare prepus, vădzind c-au rămas ginere-său Bălăceanul la Sâbii. Și pusesă trei steaguri de lefecii moldoveni, anume Beșlaga și Vicol și Tatul, de-o păzâè pe dânsa și pe ficiorul ei, Gheorghe bezadè, lasat la Drăgănești, să nu fugă la ginere-său la nemți.

Iară după ce-au trecut un an a domniei Brâncovanului, coborâtu-s-au Bălăceanul cu oști nemțești și cu Hezăr ghenărarul de au vinit în târgu în București.

Dar ficiorul lui Șerban-vodă, cum au înțeles c-au trecut nemțâi munteli în Țara Muntenească, de vin la București, într-o sară s-au îmbrăcat cu haine proaste ș-au ieșit printre straja de la Drăgănești ce-l păzâè și s-au dus înaintea oștii nemțești. Ș-au rămas numai doamna sângură la Drăgănești în pază.

Brâncovanul, dac-au vădzut că s-apropie oștile nemțești de București, au lăsat Bucureștii și s-au scoborât la sat la Ruși, cu toată casa lui, și boieri, și curte, slujitori, ș-au ședzut acolo la Ruși vro doo, trei săptămâni. El ședè în Ruși și nemțâi în București, cale de opt, noo ceasuri unii de alții. Și purta de grijă Brâncovanul de zaharà, de le da tot de-agiunsu de ce li trebuiè, și pe de altă parte au făcut știre la Poartă și la tătari să vie.

Tremăs-au atunce ghenărar Heizăr pe un culonel cu vro sută de nemți la Drăgănești, de au luat pe doamna lui Șerban-vodă de au dus-o în București. Cu voia Brâncovanului era, că Drăgăneștii de Ruși nu era departe, cale de doo ceasuri.

După ce-au rădicat pe doamna din Drăgănești, vinit-au numai sângur ghenărar cu capul lui, cu vro sută de oameni, de la București la Drăgănești. Și s-au sculat și Brâncovanul din Ruși, de s-au dus la dânsul în Drăgănești de s-au împreunat cu dânsul. Ș-au mâncat ș-au vorovit cinci, șesă ceasuri ce i-au trebuit. Și așè s-au întorsu ghenărar iarăși la obuzul lui în București, și Brâncovanul s-au întorsu la obuzul lui la Ruși. Țara n-o lăsa să să bejănească. Pe cine-i prindè le tăiè nasul, urecheli, de sta pe loc, ca să poarte de grijă zaharelei oștilor.

Atunce toți boierii muntenești îndemna pe Brâncovanul să s-închine la nemți. Numai unchiu-său stolnicul Costantin n-au priimit acestu sfat și nu l-au lăsat să s-închine. Când va Dumnedzeu, și omul nemerește sfatul.

Atunce fiindu domnie nouă, și viind oști, și neavând cu ce să chivernisi în grabă, trebuind bani, au scos văcăret întâieș dată un tult de vită și doi orți de cal, de-au rămas obiceiu pănă astădzi. Și de acolo de la munteni, peste câțiva ani la domnia lui Costantin Ducăi-vodă, au sărit scânteia și la noi în Moldova, de s-au aprinsu acestu pojar de obiceiu.

Dece în scurtă vreme au purces și tătarâi a vini în Țara Muntenească. Brâncovanul îndat-atunce au dat știre țărâi să să dè în laturi în munți. Ș-au triimis doamna la mănăstire la Brad, la munte, și el au purces în tâmpinarea soltanului la Buzău. Și numai într-acea dzi să nu să fie tâmpinat cu soltanul, era să prade țara.

Iar nemțâi, dac-au înțeles că vin tătari, s-au rădicat cu doamna lui Șerban-vodă și cu toțâi din București ș-au trecut munțâi la Brașov. Și tătarii cu Brâncovanul i-au gonit păn-au trecut munțâi, și nemic nu le-u putut strâca. Iar pe țară au strâcat-o rău tătari, că numai căce n-au luat robi, iar altă ce-au găsit tot au luat. Că acolo sunt munțâi goli, nu pot să s-ascundză oameni și dobitoaceli, și era vreme și de iarnă. Ce au rămas oameniăiî numai cu sufleteli.

Iar de vară, după ce s-au făcut, trecut-au tătarâi doo, trei rânduri pen Țara Muntenească. Și la mărsu și la întorsu tot pen Țara Muntenească trecè, de mergè la Beligrad, unde să bătè turcii cu nemțâi, de făcè bogată stricăciune Țărâi Muntenești.

În al doile anŭ de domnia Brâncovanului rânduit-au împărăția turcească pe munteni și pe moldoveni și pe tătari și pe un sarascher cu turcii, o samă, să ducă pe Tucul grof să-l puie craiu în Țara Ungurească. Dece de aice din Moldova au mărsu hatmanul Bogdan cu o samă de moldoveni, și un soltan cu tătari, și Brâncovanul cu capul său și, agiungând la marginea Țărâi Muntenești unde să cheamă Câmpina, ieșitu-le-u Heizărŭ ghenărar și cu aga Bălăceanul și cu câteva mii de nemți. Ș-au dat războiu foarte tare, de îmbe părțile, și groznic, câteva ceasuri, și pe urmă au spart pe nemți. Ș-au purces nemții în răsâpă. Și atunce au prinsu pe Heizăr ghenărarul la mâna-i lui Tuchil grof, și Bălăceanul au pierit în războiu, dar au pierit și sarascherul turcescu, că l-au lovitŭ un glonțu tocma în gură. Dzic că la acel războiu să fie fostu mai mult izbânda despre partea căzacilor Brâncovanului, care le era cap căzacilor un moldovan, anume Costân, ficiorul Nenului.

După ce au aflat Brâncovanul pe Bălăceanul mort în războiu, trimisu-i-au capul la București, de l-au pus într-un prepeleac în mijlocul ogrădzâi lui, de-au ședzut vrun an cu capul în prepeleac. Și au învățat de i-au răsâpit și curțile și ograda, de-au rămas numai jăriște.

După izbânda ce-au făcut acolo, intrat-au Tuchil grof în Țara Ungurească cu toate oștile ce scriu mai sus. Ș-au început a strâca și a arde ș-a robi pe care nu vrè să s-închine lui. Ș-așè au umblat câteva dzile, strâcând pen Țara Ungurească, păn’ ce s-au rădicat altă oaste nemțască ș-au purces asupra lor. Dece hrof cu turcii și cu tătarâi n-au cutedzat să stè împotrivă-le ș-au fugit peste munți înapoi în Țara Muntenească. Iar Bogdan hatmanul, vrând dreptu să iasă pe Oituz la Țara Moldovei, ieșitu-i-au țărănime săcui înainte la Oituz, la strâmtoari, de i-au dat războiu toată noaptea, de cu mare greu au scăpat de-au ieșit din mâna lor, că era să piară cu toții. Iar tătari s-au dus în Bugeac acasă, iar Tucul grof cu oastea lui, cu ungurimea, au rămas în Țara Muntenească de-au iernat ș-au și vărat, și multă strâcăciune făcè țărâi. Numai, păn-a să rădica Tucul grof de s-au dus în Țara Turcească, foarte cu

puțintè oaste curuți de-a lui rămăsesă, că pusesă Brâncovanul oameni de-a lui, pe care curuț îl găsiè în laturi, pe taină îl și ucidè.

Făcut-au leșii la Zvancea ocop, din sus de Zvancea, de-au aședzat oaste. Triimis-au și ăînî cetatea Sorocei un polcovnicŭ iar cu oaste. Aședzat-au și-n ținutul Cernăuțului în câteva locuri, de-au făcut părcane de-au aședzat oaste joimiri moldoveni și leși: în Vasâleu, pe Nistru, drăgani, în Orășeni pe Zaharoțchie cu leși, în Coțmani pe Dobravschie tiji cu leși, în Bănila pe Turculețŭ cel mare cu moldoveni, în Hliniță ăpeî Botedzu tiji cu moldoveni, în târgu în Cernăuți ăpeî Brănești, în Cuciur pe Turculețŭ cel mic cu moldoveni. Și așè cuprinsesă tot ținulul Cernăuțului de-l ținè. Și altă treabă n-avè. În toate dzileli să bătè cu turcii supt Cameniță, că păzâè drumul Camenițâi de cine trecè. Tot îi lua de grumadzi și-i robiè și să slobodziè furiș în Moldova și-n Bugeag, de apuca herghelii a cui găsâè, și lua și limbă. Și cându ducè turcii zaharali în Cameniță, le ieșiè înainte ori la dus ori la întorsu, de-i robiè, și de bogate ori îi și smintiè. Așijdere și lepcanii din Cameniță și cu turcii ieșiè și loviè pe joimiri, pe unde era așădzați, fără veste, și de bogate ori îi strâca.

Tătarâi din Bugeag, hanul, soltani, câte de trei, patru ori mergè în Țara Leșască, de-i prăda cât le trebuiè. Și la întorsu, slăbindu-le cai, fiind uneori iarnă, ieșiè joimirii de pen zămci de-i loviè. Pe urmă și scote duiumuri și robi, iară uneori îi robiè tătari pe dânșii.

Odată, ieșindu Turculeț cel mare la Ștefănești, la drumul Camenițâi, să iè limbă, au vădzut vro 40 de turci pe șlah viind de la Cameniță. Deci Turculeț, trecând Prutul să margă la dânșii să-i lovască, au apucat de-au trecut numai vro treidzăci de joimiri, și s-au și rumtu gheața, că era de primăvară. Ș-au rămas oastea cea multă a lui Turculețŭ di ceasta parte, neputând trece Prutul, că să rumsesă gheața. Dece Turculeț au ieșit înaintea celor 40 de turci, și așè s-au bătut față la față vro doo ceasuri, că nu putè cie oaste să treacă să le dè agiutor. Și i-au înfrânt pe turci și i-au prinsu vii, care n-au pierit la bătaie. Numai doi au scăpat, și i-au luat robi de grumadzi de i-au dus în Țara Leșască. Pe unii i-au triimis la craiul, de ș-au făcut nume și cinste, pe alțâi i-au ținut la dânsul, la Bănila, de s-au răscumpărat. Ș-au găsit atunce la acei turci neguțitori 50 de pungi de bani gata, fără odoară și haine și cai.

În al șesăle anŭ a domniei lui Cantemir-vodă coborâtu-s-au craiul Sobețchi cu oști grele iar în Țara Moldovei, fiind îndemnați și de munteni, de Brâncovanul, de pe cum era învățat ca să facă rău acestei țări, de să acolisiè de dânsa totdeuna, pe cum și mai pe urmă, de-au adus și pe moscali cu fapteli lui. Care, Dumnedzău, pentru suspinurile săracilor, i-au plătit de s-au stânsu pomenirea lui cu totul. Ș-au vinit craiul cu obuzul pe la Botășeni și pen Cotnari păn' la Târgul Frumos, și de la Târgul Frumos iar s-au întorsu la țara lui, că era vreme de toamnă. Și atunce, întorcându-să, au lăsat oaste cu bucate în cetate, în Neamțu, și-n Suceavă, în mănăstirea armenească, și-n Agapia în mănăstire, și-n Săcul, și-n Câmpul Lungu, și-n Hangu. Și când au agiunsu cu obuzul pe Siret pe la Ropcea, așè i-au lovit o ploaie cu ninsoare, de i-au ținut acel vicol vro trei, patru dzili, de-au murit oastea mai bine de giumătate, înghețată și leșinată, că era pe la noiemvrii. Iar caii le-u murit toți din obuz, de le-au rămas carăle și carăteli și pușceli toate la Ropcea. Dzic că nice craiul mai n-au fostu având cal să-ncalece. De-biè au mărsu păn' la Sletin, că i-au fostu lovitŭ mânia lui Dumnedzău, de nu era numai vicolul, ce-i lovisă o boală, de muriè și oameni și cai. Și la anul au triimis din Țara Leșască de-au luat pușcele de la Ropcea.

Tătarâi și cu Cantemir-vodă n-au vrut să margă mai nainte după dânșii de la Crivești, ce s-au întorsu înapoi. Îndemnatu-i-au Cantemir-vodă pe tătari să margă înainte, că, de-r hi mărsu, i-ar hi luat pe toți de grumadzi. Numai tătarâi n-au vrut să margă.

Dzic că Sobețchi s-au fostu agiunsu cu tătari, de-au fos' tot una. Numai în videala leșilor s-arăta neprietin. Că odată s-au fostu tâmplat într-o noapte de-au tăiat pe niște tătari prè rău Turculeț al nostru cu moldovenii. Și a doo dzi vădzindu Sobețchie, au fostu jăluind pe tătari: „Păcat c-au pierit atâțe viteji!“ Ș-au fostu dzicând lui Turculețŭ pentru ce i-au lovit noaptea furiș. Că el avè prieteșug cu dânșii încă din hătmănie.

După ce s-au dus craiul în țara lui, scris-au cărți la-mpăratul Neamțului și la papa de la Râm, de să făliè pe- cum au luat atâte cetăți din Țara Moldovei. Și pe celi scrisori papa de Râm tot îl credè și-i trimitè bani să facă oaste asupra păgânilor. Căce așè era voroviți și cu împăratul Neamțului: el să margă pe de o parte, și celalalt pe de alta.

Triimis-au Cantemir-vodă o samă de tătari cu moldoveni lefecii în Câmpul Lungu și-n Hangu, de-au prădat ș-au arsu, ca să scoață pe joimiri. Și nu i-au putut scoate, iară duium și robi au luat mult tătarâi. Și-ntorcându-să înapoi pe la Ieși, încă le-au dăruit Cantemir-vodă tuturor mârzacilor postavuri și atlazuri. Și s-au dus în Bugeag.

În al șeptele anŭ a domniei lui gătitu-s-au Cantemir-vodă cu oastea lui de-au mărsu să iè cetatea Sorocii, împreună cu Daltaban-pașe, sarascherul Oblușițâi, și cu hatmanul Stețu a Ocrainii hanului și cu câteva mii de tâtari. Ș-au stătut pen pregiurul cetățâi câteva săptămâni, de-u tot bătut-o cetatea, de-au făcut meterezuri și lagumuri. Ș-au dat năvăli prè tare, și n-au putut-o lua, și au pierit multă oaste atunce, când da năvăli turcii și moldoveni. Și nu era atâta oaste în cetate, ca doo, trei sute de drăgani și căzaci; numai ei din cetate nemeriè tot în om, iar cei den afară nu putè să le strâce nemic. Și s-au întorsu înapoi la Ieși, fără nice o izbindă și cu multă pagubă de oaste.

Tot într-acel anŭ, mai nainte ce-au mărsu la Soroca, strânsu-s-au toți ficiorii lui Gavriliță și cu alți boieri mulți de Țara de Gios la nunta lui Ion Pălade, la Băcani, din sus de Bârlad. Și acolo au fostu și vornicul Velicico, fiind cumnat lui Pălade. Și srângându-să acolo la-cea nuntă, au sfătuit și s-au giurat cu toțâi, ei înde ei, să fug-în Țara Muntenească la Brâncovanul, să le dè agiutor de cheltuială, să margă la Poartă să pârască pe Cantemir să-l scoată din domnie, să rădice domnu dintre dânșii pe Velicico vornicul.

Dece s-au sculat un boierŭ dintre dânșii, anumi Ilie Țifăscul, care îl poreclisă pe urmă Frige-vacă, și i-au pârât la Cantemir-vodă, de le-u spus tot sfatul. Că era boierii de la o vreme prè supărați de Cantemir-vodă, că era la curte boierinași, tot ficiori de mojâci codreni și gălățeni. Și dzicè Cantemir-vodă că domnul face neamurile, domnul le strânge. Și-i era urâți ficiorii cei de boier, să nu-i vadză într-ochi, de pe cum îi era nătura lui. Și era în cinste numai hatmanul Bogdan, ginere-său, și cu Iordachi visternicul Rusăt. Acești doi schivernisiè și mânca țara, cum le era voia. Dece boierii pe acee vreme nu mai putè suferi să fie călcați de acei doi boieri și de mojâcii aceloralalți mai mici de curte. Că când ieșiè la țară cu slujbe, boierinașii făcè multe năcazuri casălor celor mari a boierilor.

Dece Cantemir-vodă, cum au înțeles acel sfat, din Ilie Frige-vacă, a boierilor, au și răpedzit într-o noapte boierinași d-è lui și slujitori, să-i

prindză pe toți pe acie. Dece unii au scăpat în Țara Muntenească, iar pe carei i-au prinsu i-au adus la Ieși. Și pe Velicico vornicul, după ce l-au adus la Ieși, era zavistie mai mare despre Cupărești, împungându-să cu horba mai denainte vremi. Și avè și sâială de dânsul, căce era mai om decât toți. Atunce în grabă Cantemir-vodă în mânie l-au bătut cu buzduganul și l-au închis în beci. Deci neprietinii lui Velicico atunci au și aflat vreme de-au dzis lui Cantemir-vodă: „De vreme că te-i grăbit de l-ai bătut, nu-l lăsa viu. Păzește de-l omoară, că, d-è scăpa viu, mâne, poimâni el ne omoară pe toți“. Și el încă îndat-au ascultat și l-au scos noaptea de i-au tăiat capul denaintea porțâi. Pentru bineli ce-au dat știre Velicico lu Iordachi visternicul, de-au fugit când vrè să-l omoare Cantemir-vodă, acum i-au mulțămit și Iordachi visternicul într-acesta chip, ca un grec. Și aflară atunce neprietinii vreme de-au dzis lui Cantemir-vodă: „Acmu, de vreme c-ai omorât pe Velicico, triimite de prinde și pe frate-său, Miron logofătul, de-l omoară. Ori vinovat, ori nevinovat, să nu scapi, c-apoi încă a hi mai rău și de tine și de noi“. Deci Cantemir-vodă nu ș-au socotitŭ viiața lui, că era trecut cu bătrânețeli, om de 70 de ai, de numai cât nu-i sosâsă ceasul și lui, ce s-au potrivit neprietinilor și nu ș-au cruțat sufletul. Ce ca un tiran au triimăs pe Macrei, vătavul de păhărnicei, cu slujitori de l-au luat de-colo, de la casa lui de la Bărboși, de l-au dus păn-în Roman, și i-au tăiat capul. Și când l-au găsit Macrei acolo la Bărboși, atunce-i murisă și giupâneasa. Și nemic nu știè de sfatul frățineșău sau de a celoralalți boieri, că nu era amestecat cu ceielalți boieri la sfat. Că el pornisă atunce pe un ficior a lui, pe Neculaiu, să iè fata Ducăi-vodă de la Țarigrad și să gătasă și cu celalalt să iè fata lui Cantemir-vodă, să s-încuscredze, și nice cu gândul nu gândiè că i-a vini o furtună ca acie.

Dzisu-i-au slujitorii, când l-au găsit la Bărboși, să fugă, că nu-i departe în Neamțu, iar el n-au priimitŭ, știindu-să drept. Gândiè că l-or duce la Ieși și s-a îndrepta. Iar după ce i-au vinit Macrei, și viind zapciu după zapciu să piară, nu l-au mai îngăduit ș-au pus de l-au tăiat în Roman. Și mult s-au rugat lui Macreiu să-l ducă păn-în Ieși, iar Macrei, ca un om rău și de nemic, nu i-au fostu milă de sufletul stăpânu-său și s-au grăbit de l-au omorât. Că de l-ar hi dus în Ieși, poate s-ar hi îndreptat și n-ar hi pierit. Că multe slugi să tâmplă la domni vrednice, de nu să grăbescu și ferescu pe stăpâni de păcat, și pe urmă cad la laudă și despre stăpân, și despre oameni,

și despre Dumnedzeu. Iar acesta, ca un varvar, nefiind de neam, n-au socotitŭ.

Cantemir-vodă dup-acee mult să căiè ce-au făcut și de multe ori plângè între toată boierimea și blăstăma pe cine l-au îndemnat de-au grăbit de i-au tăiat. Că, după ei, n-au trăit un an nice Cantemir-vodă ș-au murit.

Iar pe Vasâlie vornicul, ficiorul lui Gavriliță, și pe frate-său Solomon și pe frate-său Costachi și pe Gheorghiță Mitre și pe Dedul spătar Arbănaș și pe tustrei ficiorii lui Miron, pe toți pe aceștie i-au prinsu și i-au închis, unii în turnu, pe unii la simeni, pe alțâi pen beciuri, și pe Neculaiu, mărgând să s-însoare, l-au întorsu de la Bârlad de l-au închis și pe dânsul.

Iară Lupul, ficiorul lui Gavriliță, și Costantin cumnatu-său, păharnicul Lambrino, și cumnatu-său Ivașco și Antiohie Jora și Bujoräneștii și alții din Bujorănești au scăpat în Țara Muntenească, la Brâncovanul, și de-acolo s-au gătit și s-au dus la Odrei, la Poartă, să pârască pe Cantemir-vodă. Și le-u dzis atunce Brâncovanul să nu să grăbască să margă atunce la Poartă, că-i prietin vizirul Cupăreștilor. Ei n-au ascultat ș-au păzit de au mărsu.

Iară Cantemir-vodă, după ce-au înțeles, au răpedzit și el pe Bogdan hatmanul și pe Iordachi Rusăt visternicul, cu alți boieri mulți de țară, de s-au pârât de față cu toțâi la Divan. Și i-au dat pe toți în obedzi de grumadzi, de i-au adus la Cantemir-vodă în Ieși.

Dece Cantemir-vodă, după ce i-au adusu-i, i-au pus la închisoare, și nu i-au omorât, c-au poroncit Poarta să nu-i omoare. Și ș-au adus aminte și de giurământul ce-au giurat Cantemir lui Gavriliță celui bătrân, să nu-ș atingă sabia de neamul ficiorilor lui. Ce i-au pus bani pe toți, să-i întoarcă cheltuiala ce-au cheltuit la Poartă, pe unii câte dzeci pungi, pe alții câte 5, pe alții câte cum au socotit. Și după ce ș-au plinit banii, i-au dat pe chezășie și i-au slobodzit. Deci carei au avut putință și prietini, mai curând au dat, și i-au slobodzit, iar carei au fostu mai neputincioși au șădzut mult închiși, și i-au bătut păn' ș-au plătit banii. Iară ficiorilor lui Miron nu le-u luat nemic și i-au dat pe chezășie și i-au slobodzit.

Din toți boierii rămăsesă Dedul spătarul Arbănașul închis în turnul clopotnițâi la Trei Sfetiteli. Și-l pusesă 10 pungi de bani, și n-avè cu ce

plini, că era un om mai scăpat. Și poate avè și pizmă pe dânsul, că-l scoses-în doo rânduri să-i taie capul. Dece el într-o noapte au îmbătat pe siimeni, pe străjerii ce-l păzâè, și s-au slobodzit cu o frenghie pe o ferastră din turnu pănă gios ș-au apucat de-u încălecat cu doi ficiori ș-au fugit.

Dar Cantemir-vodă a doo dzi, dac-au oblicit c-au scăpat, au poroncitŭ să nu-l mai caute nime, nice să-l mai gonească. Că, de vreme c-au încălecat, nu este nime harnic să-i stè împotrivă sau să-l prindză pe om pe cela. Că-l științè el ce viteaz bun este, c-au fostu cu dânsul la războiu. Că, când alerga pe cal cât putè, sărię de pe un cal pe altul, și pune 3 cai alăture și de pe gios să răpedzie și-i sărię pe tustrei pe sus. Nu era altu om în țară ca dânsul harnic și viteaz. N-au zăbăvitŭ prè mult și ș-au făcut pace și au vinit în țară, și l-au iertat Cantemir-vodă.

Dup-acie Cantemir-vodă au strâcat logodna cu Pătrașco, ficiorul lui Miron logofătul, și ș-au ales din toți ficiorii de boierŭ pe Mihălachi, ficiorul lui Ion Răcoviță vornicului, de l-au luat gineri. Care acela pe urmă au cădzut domnu, de-i dzic Mihai-vodă. Ș-au făcut nuntă cu dânsul domnească și l-au și boierit, l-au făcut comis mare, iar pe urmă l-au făcut stolnic mare. Numai n-au avut parte de dânsul, că n-au trăit mult cu dânsa, și i-au murit fiică-sa. Căce Cantemir-vodă era cumătru cu cuscru-său Ion Răcoviță, că-i botedzasă Cantemir-vodă un copil lui Ion Răcoviță, mai mic decât ginere-său Mihălachi. Căce poate n-au răbdat Dumnedzău. Numai Mihălachi mai pe urmă, la domnia lui Antiohie-vodă, au luat altă fată de boier, a Dedului spătarului de la Gălați, și cu acie au viețuit, de-au făcut copii și-au fostu și domnu.

Cantemir-vodă și Cupăreștii s-au mai apucat și de alt danțu asupra muntenilor, și muntenii asupra lor. Țineți-vă, săracelor țări, dacă sunteți putencioase, de acmu să biruiți nevoile din pizmele vechi la ce s-au început să să lucredze!

Era un boier de mult priibag din Țara Muntenească în Țara Ungurească, anume Stoica păharnicul, și și cu alțâi mai mici, iar munteni pribegi, încă de când au luat domnia Șerban-vodă. Chematu-i-au Cantemir-vodă de la Brașov aice la dânsul în Moldova. Ș-au început a faci pâră și harzuri la Poartă, a pârâ pe munteni cu feluri de feluri de pâri, cum suntu haini și bogați. Ce Poarta dintăiu i-au îmbucurat. Și i-au trimis Cantemir-

vodă la Poartă la Cupărești, la spătarul Lascarachi cuparul, fiind capichihaia lui Cantemir-vodă, să pârască pe munteni și să isprăvască domnia lui Cantemir-vodă în Țara Muntenească.

Dece știu c-au isprăvit Cantemir-vodă bine! Că, după ce-au oblicit muntenii, au cheltuit Brâncovanul la Poartă 1000 de pungi. Ș-au luat Brâncovanul pe ceielalți de grumadzi. Și pe cuparul Rascarachi, fratele lui Iordachi vistiernicul, l-au făcut surgun la Rodos. Și era să mazâlească și pe Cantemir-vodă. Numai au sosit veste atunce c-au murit. Dusu-l-au pe Stoica la Brâncovanul în București, cu o lăcată cât un șlic de mare la grumadzi. Și l-au scos la Divan înaintea a toată țara ș-apoi l-au purtat tot țârgul cu lăcata de-a grumadzii. Ș-apoi l-au spândzurat îmbrăcat, încălțat, la târgul de afară. Și pe-cele soțâi a lui, pe unii i-au spândzurat și pe alțâi i-au iertat.

Într-acea vreme vorovit-au tustrei ficiorii lui Miron logofătul și cu Vasâlașco spătarul Caănâtacozâno și cu frate-său Ilie și cu Dumitrașco Ursachi să fugă din țară de grele dăjdi și prepusuri. Că nu mai putè birui de răul lui Iordachi visternicul. Că învățasă Iordachi de le tot cumpăra odoarăle și sateli făr’ de prețŭ, că-i tot îngreuiè cu dăjdile. Cantemir-vodă, oblicind că vor să fugă, trimis-au steaguri de slujitori să-i prindză. Dece ficiorii lui Miron au prinsu de veste ș-au scăpatŭ la comăndatul de Cetatea Neamțului. Iar pe cielalți boieri, neavând veste, i-au prinsu lefeciii, și le-au jăcuit casăle, și i-au pus în here, și i-au pornit la Ieși.

Când au agiunsu în Valea Lețcanilor, i-au și tâmpinat vestea, nărocul lor, c-au murit Cantemir-vodă. Și i-au slobodzit din hiere. Dece au mărsu în Ieși de-au fostu la-ngroparea lui Cantemir-vodă. Și s-au împreunat cu beizăde, ficiorul lui Cantemir-vodă, anume Dumitrașco. Și i-au îmbunat Dumitrașco-vodă cu cuvânt bun, că, de va da Dumnedzău să fie pe voia lui de la Poartă, i-ar milui. Și iar boierii să ruga și ei să ierte pe tată-său. Și i-au slobodzit să margă acasă, cum au și fugit în Țara Muntenească, la Brâncovanul, că le era rudă, de-au răpedzit Brâncovanul la Poartă pentru Costantin-vodă, ficiorul Ducăi-vodă celui bătrân.

Cantemir-vodă, după ce-au murit, ținutu-l-au mort tăinuit o dzi și o noapte, păn’ s-au gătit cărțile de-au făcut harzuri de la țară la Poartă, de poftiè să puie pe un ficior a lui Cantemir în locul tătâne-său. Și au răpedzit pe vătavul Pârvul și cu Ștefăniță Rusăt, ficiorul lui Manolachi postelnicul.

Și după ce-au pornit cărțile, a dooa dzi s-au agiunsu Bogdan hatmanul și cu Iordachi visternicul și cu toți slujitorii să rădice pe Dumitrașco beizădeoa, ficiorul lui Cantemir-vodă, domnu în locul tătâne-său. Dece au gătit Divanul cel mare și s-au strânsu toată boierimea și mitropolitul și slujitorii la curte. Ș-au adus la curte pe un agă a vizirului turcu, ce era vinit cu trebi împărătești în Ieși.

Atunce au spus a tot nărodul c-au murit Cantemir-vodă. Ce slujitorii au și-nceput a strâga că altul nu le trebuie să fie domnu, fără cât Dumitrașco beizădè, ficiorul lui Cantemir-vodă. Ce boierii și țara nu cutedza să dzic-într-alt chip, că să teme de slujitori, ce numai le căuta să priimască și să dzică cum dzic slujitorii. Turcul aga, vădzind că strâgă cu toțâi într-un cuvânt, au luat un căftan ș-au pus în spateli lui Dumitrasco beizădeoa. Și beizădeoa au îmbrăcat pe turc c-un contăș cu soboli. Ș-au ședzut amândoi în scaone. Ș-au început a da din pușci și a dzice surlele, și toți boierii și slujitorii, căpeteniile, cineș după rândul său, au purces a săruta poala turcului ș-a lui Dumitrașco beizădè. Și dup-aceea au încălicat cu alaiu ș-au purces la Sfetei Neculaiu, de i-au cetit molitfeli de domnie dup-obiceiu.

Scos-au oasăle lui Cantemir-vodă boierii cei mari afară, supt cortu, în ogrăjoara cea mică la curtea domnească. Și l-au ținut trei dzile, păn’ l-au grijit, ș-apoi l-au dus la Sfete Neculaiu de l-au îngropat în gropnița lui Antonie-vodă. Și s-au tâmplat atunce la prohodul lui 4 patrierhi, unul de Ierusalim și altul de Antohia și altul de Alicsăndria și unul mazâl de Țarigrad, Iacob. Ș-au domnit puțin, nu deplin 8 ani, și ș-au plătit și el datoria dup‘obiceiul acestei lumi.

După ce-au îngropat pe Cantemir-vodă, au ședzut în scaonul domnescu fiiu-său Dumitrașco beizade, de au domnit 3 săptămâni. Ș-au vinit un capegiu de la Poartă de-u luat pe Dumitrașco-vodă beizadè. Iar Bogdan hatmanul și Iordachi visternicul într-aceli 3 săptămâni n-au dormit, ce s-au gătitu-să. Ș-au pus străji din Gălați păn-în Ieși, și când au sosit capegi-baș în Ieși să iè pe beizădè și pe dânșâi, ei au fugit din Ieși.

Căci atunce, mărgând veste la Poartă c-au murit Cantemir-vodă, Brâncovanul, domnul muntenescu, au apucat înainte ș-au isprăvitŭ domnia lui Costantin sân Ducăi-vodă, de-au îmbrăcat căftan de la Poartă de domnia Moldovei. Atunce au făcut și pe Lațcarachi surgun ș-au luat și pe Staico de

grumadzi. Totodat-atunce s-au tâmplat de au triimis și la Dumitrașco-beizădeoa, sân lui Cantemir, să-l ducă la Poartă și să prindă pe Bogdan hatmanul și pe Iordachi visternicul, să-i ducă la Poartă să dè samă pentru ce-au mâncat țara. Deci Bogdan și Iordachi au fugit în Țara Leșască, cum mai sus să pomenește. Pe-aceste lucruri poate și alțâi să să încreadză cu Poarta turcească, că unele să gătiè și alteli s-au făcut!

Acel capegiu-baș ce-au vinit cu mazâlia, ce-au luat pe Dumitrașco Cantemir beizădeoa din Ieș, fusesă bun prietin mai nainte lui Cantemir-vodă, și de neamul lui era cerchez. Și fără zăbavă dup-acee au cădzut de-au fost și pașe și musaip la-mpăratul, care-i dzicè mai pe urmă Cerchez Mehmet-pașe imbriorul. Era și un boierŭ atunce aice în Ieși, Ștefan comisul Cerchez. Dece atunce Ștefan comisul Cerchez mult s-au rugat acelui capegiu pentru Dumitrașco beizădeoa, să-i fie milă de dânsul, că-i un copil, având cunoștință cu acel capegiu, fiind amândoi cerchezi, încă de la domnia lui Cantemir-vodă. Ce, după ce l-au dus la Poartă, stătut-au munteni și cu Costantin Duca-vodă cu multe pricini asupra ficiorilor lui Cantemir-vodă, de le cerè multă somă de bani. Ce nemică nu le-au putut strâca, că s-au pus tare acel capegiu-baș pentru dânșii. Și mai pe urmă, după ce-au cădzut mai la cinste acel capegi-baș, au făcut și alte lucruri mari, carei la rândul lor s-or pomeni.

De la Cantemir-vodă nescareva avere nu le-u rămas, că ce era vinitul mânca alțâi, cum mai sus s-au pomenit. Atunce la moarte 50 de pungi de bani le-u dat la patriarhul de Rusalim, să li mistuiască. Și patriarhul, pentru voia muntenilor, le-u spus turcilor, și le-u luat. Și copii numai au rămas cu vro 10-15 pungi de bani. Ce Dumnedzău unde va, nu trebuiescu bani. Că acel Cerchez Mehmet-pașe le-u prinsu mai bine decât mii de pungi de bani. Că unde va Dumnedzău, sunt și bani, și prietini, și de toate. Că nime nu mai gândiè c-or mai ieși ficiorii lui Cantemir la domnie, pe cum s-a vidè înainte.

Acestui Cantemir-vodă i-au rămas în urmă 2 ficiori, anume Antiohi și Dumitrașco, care mai pe urmă au ișit amândoi domni în Moldova, precum li s-a arăta înainte, la rândul lor, istoriele lor.

CAP. XII Domnia lui Costantin Sân Ducăi-Vodă celui Bătrân leat 7199 mart 17

Îmbrăcându căftan de domnie, Costantin-vodă, sân Ducăi-vodă celui bătrân, era om tânăr, ca de șesăspreci, șeptespreci ai, cându au cădzut la domnie. Atunce era și niște boieri de aice de țară la Poartă, triimiși de Cantemir-vodă cu trebile țărâi. Deci vădzându-l c-au îmbrăcat căftan, s-au dus la dânsul de s-au închinat dup‘obiceiu. Așijdere și de-ice Lupul Gavriliță și alții, înțelegând de domnie noo, au alergat cu bucurie noo la Costantin-vodă. Și mulți ficiori de boier. Că n-avusesă căutari de la Cantemir-vodă, pe vina lor, că-l ocârâè și nu vrè să-i slujască, ca unui domnu, ce pentru cee miluiè pe cei proști.

Triimis-au Brâncovanul pe Mihai spătar și cu alți boieri ce să tâmplas-acolo pribegi, de s-au dus la Poartă di-au aședzat logodna cu fiica Brâncovanului, anume Maria, cu Costantin ficiorul Ducăi-vodă. Și strângându-s-atâta boierime acolo atunce la Poartă, au făcut mare cheltuială țărâi cu multe podoabe, can și fără treabă, pre cum era țara atunce slabă: cai, rafturi, corturi, 200 de siimeni cu haine și cu leafă și alteli multe cheltuiele, fără treabă și fără ispravă. Ș-au zăbăvitŭ acolo atunce cu atâta boierime și om de la mart păn’ la iuni. Dece au făcut multă cheltuială. Ce Costantin-vodă fiind tânăr și neștiind rândul, îl bucura Lupul, ficiorul lui Gavriliță. Ca un bezmetec ce era la minte, dzicè că-i țara bogată și-i mulțime de bucate a boierilor pribegi, a lui Bogdan ș-a lui Iordachie; are de unde scoate să plătească datoria ce face. Dece și lui Costantin-vodă nu-i era urâtă datoria, și-i era dragă și mândria. Și avè casă grè și îmă-sa, Nastasâia, cu atâte fete. Au încărcat mulțime de datorie.

Așijdere Lupul Gavriliță pârâè la Poartă pe ficiorii lui Cantemir-vodă, c-au luat tas-său din țară 1000 de pungi de bani, și țara au fostu iertată de bir. Dece turcii sta de ăaîsculta acele voroave deșerte din gura lui ce grăiè. Și ficiorilor lui Cantemir n-au strâcat nemic, iar țărâi au făcut mare strâcăciune. Că de ce înainte nu vrè turcii să mai ierte birul și-l cerè deplin. Și cea laudă mare de bucateli pribegilor, dac-au început a le strânge, n-au găsit atâta pe cât socotiè c-or găsi. Ș-au făcut datorie, ș-au rămas neplătită.

Dece sosând la Gălați cu atâta om, ș-au adus și câțiva greci cu dânsul, cu mare alaiu în postul Sâmpetrului. Ieșitu-i-au toată boierimea și mazâlimea înainte cu mare bucurie, știindu-l că-i ficior de domnu și va

căuta neamurile boierești. Și viind în scaon, pusă boieri pe toți Gavriliţeștii și pe toți Mironeștii și pe alții dintr-alte neamuri, mai mulți tineri decât bătrâni.

Și să și apucă de făcu nuntă cu o sor-a lui, domnița Ileana. O dede după Neculaiu Costin, sin Miron logofăt, și-l pusă și hatman. Și făcură nuntă frumoasă domnească, că era și maică-sa cu dânsul, a răposatului Duca-vodă cel bătrân, cu alte fete mai mici, anume doamna Nastasia.

Atunce nu s-au aflat în visterie mai mult de-o sută de pungi de bani, gata strânși de cămăicani. Că la moartea lui Cantemir scosesă niște hârtii, și n-apucasă Cantemir a le lua. Dece puind Duca-vodă pe Lupul Gavriliță visternic mare, n-au agiunsu acei bani 2, 3 luni de cheltuială visteriei. Care apoi mai pe urmă l-au și scos din visternicie, cu mare bănat pentru acea slujbă curată.

Pus-au atunce la mazâli și la țară banii steagului grei. Început-au a prinde pe boierinașii lui Cantemir, cei rădicați din neamuri proaste, ce dzice Cantemir că i-a faci neamuri, și-ncepură a-i bate ș-a-i închide pen temniți și pe la simeni. Și-i sărăciră, de rămasără cum le-u fostu postrigul, mojâci. Iar unii dintr-aceli bătăi au și nebunit, de-u rămas nebuni. Și pe cale le făcusă, că vai de boierul ce să roagă mojâcului.

Așijdere au triimis la casăli boierilor celor fugiți de le-u luat tot ce-u găsit, anume a lui Bogdan hatman ș-a lui Iordachi Rusăt visternic. Și le adusără și giupânesăli în Ieși, și le prindè vătajâi de-i munciè. Și femeile și feteli slujnice din casă le bătè să spuie bani și odoară și haine mistuite și bucate ce-avusesă. Să aflară multe mistuite și ascunsă pen țară, pe la prietini, după cum este obiceiul celui fugar a ascunde. Și luară tot ce găsiră și pe urmă le făcură pe giupânesăli lor surgune la Focșeni. De la Focșeni li-au dusu-li cu căruți și cu cai răi și cu podvodzi pen munți, pen Hangu, și le-u trecut la Neamțu la cetate, la boierii lor, cu bogată lipsă și nevoie. Îș râsă cum îi vini la minte, și mai mult era acesta sfat de boierii cei mari și de munteni îndemnare.

Osândă pe casăli lor pentru vărsarea singelui lui Miron ș-a lui Velicico ce făcusă Cantemir-vodă cu sfatul acestor doi boieri pribegi! Și dup-acee scrisă Duca-vodă la Poartă c-au triimis Bogdan și Iordachi poghiaz din Țara

Leșască de ș-au luat giupânesăle ș-au făcut mare strâcăciune țărâi, pentru ca să strâce pe copiii lui Cantemir-vodă turcii și pe Cupărești. Dar Poarta, fiind înțeleaptă și cuprinsă la minte, nu s-au potrivit scrisorii lui, c-a priceput că-s scrisorile lui deșerte.

Că Bogdan și Iordachi din Țara Leșască nu dormiè, nici le șăde scrisorili. Triimitè la Camenință, la Caraman-pașe, că era prietin vechiu lui Cantemir-vodă, și la Daltaban, sarascherul de Oblușiță, și la Țarigrad, de jăluiè, și înștiința la împărățè de toate fapteli Ducăi-vodă ce face. Ce nu le-u putut strâca nemic ficiorilor lui Cantemir-vodă. Mai mult își strâca numele lui cu aceste lucruri.

Iară când fu de toamnă, într-acel anŭ a domniei lui, s-apucă de făcu nuntă șie. Și triimisă Brâncovanul pe fiică-sa Maria cu unchi-său stolnicul Costantin Cantacozono și maică-sa doamna Stanca și cu mulți alți boieri și giupânesă, rudenii din Țara Muntenească, de vinir-în târgu în Ieși. Și le dede tuturor gazdă pen curți boierești și neguțitorești, grijă de toate, să nu li lipsască nemic. Iar pe mireasă îi dede gazdă în casăli lui Vasâlachi vornicului Gavriliță. Și acolo fece nunta mireasa, iar domnia în curțile domnești. Și boierimea a doo țări nuntiră 3 săptămâni cu mare pofăli și podoabe și cu feluri de feluri de muzice și de pelivănii, de mirare în târgu în Ieși. Că era să facă nunta la Focșeni, ce, fiind toamna, vreme de iarnă, au făcut-o la Ieși. Și-ncălecă sângur domnul ca un mire, împodobit și cu surguci în cap și cu mare alaiu, de-u mărsu la gazda miresâi de-au luat-o. Și după ce au luat-o de la gazdă, au mărsu la mănăstire la Golè. Și acolo fiindu un patriarhu de Țarigrad mazâl, anume Iacob, îl cunună acolo în Golè. Și de acolo purcesă cu mare alaiu pen mijlocul târgului de sus și pen târgul de gios păn’ la curțile domnești. Pe-cee vreme și eu, Ion Neculce vel-vornicŭ, eram tânăr postelnicŭ și mergèm cu alți postelnici împreună, cu toiegeli a mână pe gios înaintea domnului. Și după istovul nunțâi, petrecu domnia pe boierii muntenești păn’ la Valea Adâncă, cu mare cinste. Și-ș luară dzua bună de acolo.

După aceste începur-a vini datornici de la Țarigrad și a-și cere datoriile, că li să plinisă dzua. Și-ncepur-a vini și poronci de la Poartă, havalele, a cere obiceiurile țărâi, că nu vrè să le ierte, ca la Cantemir-vodă. Că lăudasă Lupul la Poartă c-au luat Cantemir mulți bani, și turcii, știind

acee, nu ierta. Atunce s-au conoscut ce-au grăit Lupul la Poartă. Țara era puțină și boierii era tineri, nu știè cum or schivernisi. Ce învățară de scoaseră și aice obiceiul cel rău, ce l-au scornit Brâncovanul în țara lui. Aflară-să și aice sfetnici fără lege și tirănească zavistie, rană fără leac, și să cheamă lepra sau fistula în pântece: văcăret, de vac-un zlot și de cal un leu să dè tot omul, de să trage acel obiceiu spurcatŭ păn-astădzi în pământul nostru. Că orice domnu vine îi drag acel obiceiu și nu-l mai lasă.

Și dintr-acel ceas ce-au scos văcăretul, să și conoscu că n-a lungi cu domnia, nice a precopsi casa lor de lacrâmi multe a săracilor. Și-n scurtă vreme cădzu blăstămul mai de grabă pe Dumitrașco Ceaurul vel-logofătŭ, fiind sfetnic, că-i scurtă Dumnedzău viiața. Că muri cum îi mai rău, în dub frențit, și i să istovi și casa lui și 3 ficiori a lui ce-au avut. Să stânsă pomenirea lui cu sunet, și moșâile lui cădzură la mâni streine. Sfetnicul de domnu rău, pentru cinstea ce are, orbit de răutate fiind, gândește și-i pare că nemerește, și pe urmă mai rău să greșește, că pe urmă răul cel mai mare și osânda cade în capul lui. Că lacrâmile săracilor nice soareli, nice vântul nu le poate usca. După cum dzice și Isus Sirah, că ruga smeritului nuori în cer pătrunde.

Iară de vară, în al doile anŭ, vădzindu-l muntenii de lucruri slabe ce are de la Poartă, îl tot grăbiè de bani ce era ei chizeși pentru dânsul, ce luas-în datorie. Și el, fiindu-le gineri, să nu-i mânie, sâliè să le facă voia, să să plătească. Iară au scornit un obiceiu nou pe țară, de-au scos de pogonul de păpușoiu și de părincu ce-l făcè oameni cu sapeli pen curături, să nu moară de foame, el le lua câte un zlot, și de pogonul de tutun câte 4 lei. Lucruri deșerte, fără nice o socoteală sau vrun sporŭ să poată să rădice nevoia! Umbla ca niște oameni hămeiți, neagiungându-i mintea să schivernisască. Că stupii și vinul să făcè buni și mult, că avè năroc la bișug. De-ar hi avut năroc și la boieri cu minte și cu sfat, cum era nărocul la sporul hranei, că era bișug de toate în dzilele lui, aru hi fost lăudat numele lui. Numai cu aceste obiceiuri ș-au strâcat numele și de la țară și de la prietini. Și-l smintiè și muntenii mult, că vre să-l stăpânească și să facă cum era voia lor. Și câți bani cerè muntenii elŭ tot le da; mai că nu știè ce le-u dat și cu ce le-u rămas dator. Și la sânge încă nu era lacom, vărsător, într-acel rându a domniei lui. Că mai mult de doi oameni în dzilele lui n-au pierit: un tălhar, pe vina lui, și un răzădent a lui Tucul grof, pe dreptate. Acesta au pierit

numai de frica lui Tucul grofu, că-l închisesă, și la mazâlie, temându-să să nu-l pârască Tucul grof, au triimis, de l-au zugrumat, pe Irimeica Jora la Trotuș. Că era închis acolo, la mâna lui Buhuș, cămărușului de ocnă, precum i s-a spuni povestea mai gios la rându. Și era domnu cu-nțelepciune, și la mânia lui grăiè tot cu cinste și cu îngăduială, nu cu răstituri, prostatic. Și era un om foarte învățat bine la carte. Și măcar că era învățat, dar spor în casa lui nu era. Dece iar la al doile an mai scoasă și al doile văcăret la vită.

Când fu al treile an a domniei lui, vinit-au Daltaban sarascher-pașe de la Oblușiță cu oaste la Țuțora. Ș-au pornit zaharaoa din țară și o dede pe mâna Ducăi-vodă să-i poarte de grijă, să triimiță la Camenița cu oastea lui și cu un soltan cu tătari, precum purta mai înainte de grijă și Cantemir-vodă. Deci Duca-vodă alesă oaste și triimisă cu zaharaoa, iar Daltaban să-ntoarsă iar la Oblușiță înapoi. Și cât zăbăvi la Țuțora, păn-a să porni zaharao, cinci, șesă dzile, i-au și luat joimirii un haznătar limbă de la Chiperești mărgând la Ieși. Și-l dusăr-în Țara Leșască la hatmani. Deci hatmanii leșești și răpedzir-un rămentar cu câtăva samă de oaste și loviră zaharaoa lângă Nistru și o spărsără și o jăcuiră. Dece Costantin-vodă și cădzu în prepus mare despre Daltaban sarascherul, și să mâniè foarte tare pe Costantin-vodă.

Și scrisă la Poartă rău de Costantin Duca-vodă, că nu este om harnic la domnie, nice este cu dreptate Porțâi, că den chivernisala lui cea proastă au luat leșii zaharaoa. Ce atunce nu-i putu strica nemic Daltaban, că sta socru-său Brâncovanul de-l sprejăniè tare dispre Poartă.

Pârâ-l și Caraiman-pașe din Camenița și cu tot culucul Cameniței, că-i lipsită cetatea de bucate, și havalelele ce-s orânduite la Camenița nu le dă, și-i cetatea flămândă. Ș-acee îndemnătură de pâră era mai mult despre boieri pribegi Bogdan și Iordachi, că s-agiunsesă cu Caraiman-pașe din Camenița. Și oblicindu Duca-vodă, dat-au otravă unui bulubaș din Camenița, anume Pepec, ce umbla din Camenița la Poartă cu trebile pașei. Ce s-au priceput acel bulubaș de-au băut doftoria și n-au murit. Ce încă și mai tare și mai mare pâră ș-au scornit Duca-vodă asupră-ș.

Duca-vodă avè un grec din Țara Frâncească, anume Neculaiu Deport, pe lângă dânsul, om învâțat și tălpiz, de știe despecetlui cărțile. Și pe-cee vreme scriè Tucul grof de la Poartă la franțuji, de le triimite pen Ieși pe la Duca-vodă, și Duca-vodă le da la un răzădent a lui ce șădè în Ieși, și

răzădentul le triimitè la franțuji. Numai le tot despecetluiè Duca-vodă cu acel Neculaiu Deport de le cetiè și le izvodiè, să știe ce scrie, ș-apoi le pecetluiè iar și le da la răzădent, de le triimitè. Păn-o dată tot așe făcè. Iar când-au fostu odată, au priceput franțojâi că li se despecetluiescu cărțile ș-au scris la Tucul grof. Dece Duca-vodă, sâmțind și temându-să, au luat pe-cel răzădent de l-au triimis într-o noapte la cămărașul de ocnă, la Ion Buhuș, vărul Ducăi-vodă, de-l ține la Trotuș închis cu taină. Și când i-au vinit mazâlia, au triimis pe Irimeica Jora de l-au zugrumat, temându-să să nu-l apuce Antiohi-vodă la mâna, pe cum mai sus s-au pomenit. Atunce avè pâră la Poartă și despre Tucul grof, pâră că nu-i omul ș-au perit din Ieși. Și s-au boțit toate aceste pâri ce scriu mai sus asupra lui Costantin Ducăi-vodă la Poartă.

Dece atunce în grabă nu l-au mazâlit, că au purces împărățâia la oaste, ce au triimis un capegiu-bașe, foarte omŭ mare și de credință, să plinească banii birului deplin de la Costantin Duca-vodă. Și l-au învățat vizirul pe taină să cerce pentru pâra ce-l pârâsă Taltaban și camenicenii și Tucul grof: este adevărat, așè hau ba, și cum chiverniseşte țara. Și aflând că este adevărat, când s-a întoarce împărățâia de la oaste, să-l mazâlească, lùndu și banii birului deplin. Și cu aceste au mărsu acestu capegiu-baș în Ieși.

Iară împăratul soltan Mehmet, sângur cu capul său, împreună cu vizirul și cu Tucul grof au purces la oaste pe capul Țărâi Muntenești, de-au intrat în Țara Ungurească. Și nu prè mult strâcară turcii în Țara Ungurească, și le-u ieșit nemțâi înainte și i-au bătut prè rău. Și așè în grab-au trecut munțâi înapoi împărăția în Țara Muntenească, cum n-au gândit. Dece atunce Brâncovanul n-au mai putut într-alt chip să facă alte vicleșuguri și i-au căutat numai să ias-înaintea împărăției. Ș-așè fără veste lovindu-l, nemic gătire n-avè de zaharali ce trebuiè conace împărăției. Ce cu multă grijă și frică i-au căutat numai a-i ieși înainte. Ș-au apucat de-u luat numai în niște cuhnii cu cai a lui vro sută de chile de ordzu ș-au luat și trei sute de pungi de bani cu dânsul. Ș-agiungându la-mpăratul c-ocei bani, au astupat gureli tutoror, cine ce cerè. Ordzul l-au dat vizirului, iar vizirul l-au împărțit cu caii împăratului. Fost-au prinsu doi nemți turcii și i-au fostu țiind aproapi de cortul vizirului legați. Ș-au fost spuind turcilor că Brâncovanul au făcut știre nemților că intră turcii în Țara Ungurească. Și să temè prè rău Brâncovanul pentr-acie.

Dece buiuc-imbrihor, fiind prietin Brâncovanului, au dzis vizirului: „Pentru acești 2 ghiauri nemți, ce stau legați acolè, să poroncești măria ta să-i taie, să nu fugă la noapte să dè știre nemților unde suntem, să fii mai rău“. Dece vizirul îndat-au poroncit de i-au tăiat, și s-au mai curățit Brâncovanul de grijă. Atunce au dzis imbrivorul lui Brâncovan-vodă: „Acmu să mă cunoști că ți-s prietin“.

Brâncovanul mergè tot înaintea împăratului pe drum. Ș-au triimis de l-au întrebat cum de nu suntu oameni pecesta loc, iar Brâncovanul au dat samă că, de cându umblă oștile, au mutat oamenii mai în gios din șleah. Iară împăratul au dzis: „Bine și cu socoteal-ai făcut“. Și așè mărgând păn’ la Dunăre, când-au ședzut împăratul în șeică, să treacă Dunărea, atunce i-au pus și lui caftanul în spate, de s-au întorsu înapoi la București. Cându-i mila lui Dumnedzău, slujește și mintea omului, și banii folosăscu, iar cându-i mânie de la Dumnedzău, nice mintea nu slujește, nice prietinii, nice banii, precum mai înainte la rândul lor să va arăta.

Capegi-bașe, care mărsesă în Ieși pentru banii birului și pentru alte pricini, care mai sus s-au pomenit, șădè în gazdă în casăli Ciobanului Costantin postelnicul. Ș-au zăbăvit mult în Ieși. Să miera cum a faci, că banii birului nu-i da Costantin-vodă, și adevărul nu știè pentr-aceli pricini de pâră ce-l pârâsă de la Cameniță și Daltaban sarascherul, și Tucul grof.

Ce au chemat pe Tudosè Dubău logofăt și pe Panaitachi Morona vel-postelnic ș-au început a-i întreba cu taină ș-ai ispiti pentr-aceli lucruri ș-au spus că are fărman și de mazâlie. Deci acei doi boieri îndat-au spus taina turcului lui Costantin-vodă. Ce Costantin-vodă îndată să spăriè, și nu-l mai lăsă frica să să sfătuiască cu socru-său Brâncovanul sau cu alți boieri de sfat a lui, să vadă cum ar face să să mântuiască de cel lucru.

Ce și chemă pe cumnatu-său, Costân hatmanul, și feceră sfat numai amândoi și alesără sfatul rău și fără socoteală. Că triimisă la Moisăiu sărdarul, la cetate la Neamțu, de-au vinit cu vro trei, patru sute de joimiri într-o noapte, și-n faptul dzuei au lovit pe capegi-bași, de i-au tăiat capul, ș-au prădat chervăsăria turcească. Pe unii turci i-au tăiat, pe unii i-au luat robi, carei n-au putut scăpa, și pe balci-pașe, aga hanului, l-au luat rob de la gazdă. Și s-au dus la Neamțu cu paci. Iar Costantin-vodă s-au făcut a sări

după dânșii pe urmă și s-au dus păn’ la Valea Lețcanilor și s-au întorsu înapoi.

Acestu Moisăiu sărdarul era de casa Cantemireștilor și fugis-în Neamțu de frica unor tătari, ce-i pusesă Cantemir la vremea lui de-i tăiasă la Prut, viindu din sus cu robi. Și pe urmă, oblicind tătarâi, îl cere, și el de cea frică au fugit în Țara Leșască. Deci Moisăi, cum au sosit în Neamțu, cum au și umplut locul că l-au chemat Duca-vodă să fac-acea faptă. Dece Bogdan și Iordachi era atunce în Neamțu. Vădzind acel lucru, tare s-au bucurat, că una ca acie să să facă de mult o aștepta.

Căutați de videți ce sfat și lucru de nemic! Nu socotiè că-i va veni asupră mai mare lucru. Trei, patru sute de oameni, ce taină va să fie? Că un om și nu poate ținè taina, dar atâțe! Au stânsu bine focul cu paie! Deci Iordachi și Bogdan, din Neamțu, în toate părțile au răpedzit la Cameniță și la sarascher Daltaban de la Oblușiță și la Poartă, au dat știre ce-au făcut Costantin Duca-vodă. Și turcii din chirvăsărie au jăluit de jac și de pieirea ce-au tras. Și hanul, pentru omul lui, ce era balci-bașe, iar au jăluit, de-au umplut urechile Porțâi. Caută acmu tălpizlâcul la ce cinste aduce pe omul mare! Deci împărățâia tot nu sosâs-în Țarigrad din oaste, pecum să pomenește mai sus.

Costantin-vodă pe urmă, vădzind c-au greșit prè rău, și stătu mult la gânduri, cum a faci să potolească huietul de greșala ce-u făcut. Că s-umplusesă locul c-au chemat el pe Moisăiu de-au lovit Ieșii. Ce scrisă iar la Poartă c-au triimis Bogdan și Iordachi din Neamțu joimirii, de-au tăiat pe capegi-baș, și ș-au luat și giupânesăli din țară de le-u dus în Neamțu, cum scrisesă și de altă dată. Ce acmu nu i să trecu scrisoarea ca-ntăiu, că, după ce-u sosât împărăția la Udriiu, au și treimis un capegiu de l-au mazâlit.

Ce păn-a-i vini mazâlia, să mânie pe cumnatu-său Neculaiu și-l scoasă din hătmănie și pusă în locul lui pe Antiohie Jora. Și s-apucă și de alt sfat, ca să-ș poat-acoperi greșala, să-și facă nume bun la Poartă. Și strânsă oaste pre taină și treimis-într-o noapte pe hatmanul Antiohie de-au lovit părcanele de supt Cetatea Neamțului fără veste, să prindză pe Bogdan și pe Iordachi, că le era gazdele gios. Dice, cum au sosât într-o noapte, au și spart o bucată și i-au dat foc și au făcut oarice și strâcăciune. Numai pe Bogdan și pe

Iordachi nu i-au putut prinde, că le-u făcut un prietin din Ieși veste, și-ntr-acea sară s-au mutat în cetate.

Apoi oastea lui Antiohie s-au și sămețit și s-au dus la mănăstire la Agapia, și la Săcul, și la Schit ș-au tot bătut ș-au scos pe joimiri și pe drăgani de pen mănăstiri. Ș-au început a s-îngloti oastea lui Antiohi. Ca la 4000-5000 să făcusă. După cum este obiceiul nărodului omenescu, unde aud și văd dobândă, aleargă de toate părțile, așè și acolo să strângè, dac-au audzit, unii din Bugeag, unii de la munteni, turcii din chirvăsărie, joimirii, de s-închina, și le da cărți de iertare și leafă. Pe dzi ce trecè tot să-nglotiè oastea.

Dece, dac-înțălesă Iablanovischie, hatmanul leșescu, de această socoteală ce-ncepusă Costantin Duca-vodă, îi păru deodată că-i o basnă, pentru ce că Costantin Duca-vodă purure avè răspundenție și prieteșug cu hatmanul Iablanovischie. Trăiè bine, nu ca Cantemir. Poghiazuri în țară nu umbla prădând, și-n tot ceasul treimitè Costantin Duca-vodă vești de la Poartă. Și când mergè ceambururi tătărăști în Țara Leșască să prade, el da știre la leși, să să păzască.

Deci hatmanul Iablanovischie nu să tulbură prè rău, ce scrisă la Turculeț rămentarul, ce era pe margine la Cirimuș, să iè vro dzeci, 12 steaguri, să ias-înaintea hatmanului Antiohie, să vadză ce-s aceli lucruri și pentru ce să fac aceste socoteli. Căci ei au legătură bună de prieteșug.

Dece Turculeț lùnd oaste și mărgând în tâmpinarea hatmanului Antiohie, începur-întăiu să vorbască. Joimirâi ocărâè pe moldoveni întăiu de le dzicè iepași, ai noștri le dzice gligani, cumu-i rândul nărodului prostu. Și sta deoparte Turculețŭ cu Melente, stegarul lui Antiohi, de voroviè de paci. Iar un câmpulungean din oastea lui Turculețŭ au și slobodzit un sânețŭ în Melente stegarul. Dece oastea moldovenească, cum au vădzut așè, au și năpustit asupra joimirilor. Și puțină bătaie au avut, ș-au și-nceput joimirii lui Turculeț a fugi, și moldovenii cu turcii, cu lepcanii a-i sparge ș-a-i tăiè. Și așè prinsără și pe rămentarul Turculeț viu, supt Cetatea Neamțului, unde era numai să saie peste părcane. Să boțisă oastea fugând la strâmtoare, și Turculeț, rămâindu oastea lui denapoi, l-au boțit la un gardu și l-au prinsu viu Tatul căpitanul, fratele lui Vicol; l-au oborât cu sulița de pe cal.

Dece Antiohi hatmanul, dup-acea izbândă ce-au făcut, au triimis pe Costachi sân Gavriliță cu veste la Costantin Duca-vodă c-au prinsu pe Turculețŭ. Ce Costantin-vodă să umplu de mare bucurie, unde audzi acea veste, gândind că-și va astupa greșala lui ce făcusă de la Poartă cu capegi-bașe, prindzind pe Turculeț. Căci la Poartă să știe numeli lui Turculeț, că de multe ori avè bătaie cu tătarii și la Cameniță, pecum mai sus s-au pomenit. Și-ndat-învățară de gătiră pușcele și surleli să facă Costantin-vodă șenlicŭ de bucurie, după ce i-au spus Costachi vestea acie.

Îndată ce găti Costantin Duca-vodă aceste toate să-nceap-a dzice surleli și să dè pușceli, numai capegi-bașe și-ntră pe poartă cu mazâlia. Și-nvățară să prindă porțile, că-i mazâlie, că este domnu Antiohi beizădeoa, sân Costantin Cantemir-vodă. Deci îndată să schimbă bucuria în scârbă, că să strâcă giucăria, de nu dederă nice pușceli, nice dziseră surleli. Și-ncepură siimenii a închide și porțile. După cum dzice Scriptura: „Cine sapă groapa altue dă într-însa“. Așe dă Dumnedzău, că pasărea vicleană dă sângur-în lațŭ.

Iară boierii lui, păn-a vini Dubău logofătul, de-l pusă turcul cămăican, au ieșit despre doamna ș-au fugit în Țara Muntenească, că n-avè cine-i goni, că slujitorii era cu Antiohie hatmanul în oaste. Ș-au fugit anume Neculaiu Costân hatmanul și frate-său Ioniță sărdar și frate-său Pătrașco tretii-logofăt și Vasâlașco Catacozâno vel-spătar și alții mulți mai de gios. Și mai pe urmă, după ce-au vinit ș-Antiohi-vodă, au fugit și Antohi hatmanul și Mavrodin, de să făcus-o ceată mari în Țara Muntenească de boieri, de-au ședzut vro 4 ani în Țara Muntenească, în dzileli lui Antiohi-vodă, de făcè multe mestecături la Poartă și cheltuială țărâi. Și nemic n-au putut isprăvi, pecum s-a arăta mai gios.

Dece Costantin Duca-vodă, vădzindu-să că-i mazâl, răpedzi pe taină la Antohi hatmanul la Neamțu, ca s-aducă mai degrabă pe Turculeț, să-l de pe mâna lui capegi-baș, să-l ie să-l ducă la Poartă, împreună cu dânsul. Iar boierii camaicani, Dubău logofăt și cu Manolachi Rusăt, înțelegând c-au triimis Duca-vodă s-apuce pe Turculeț, au și răpedzit camaicanii și l-au tâmpinat la Podul Leloie. Ș-au luat pe Turculeț din mâna lui Antohi hatmanul și l-au dus la Gălata. Și peste noapte, din mâna slujitorilor camaicanilor, au și fugit iar la Neamțu Turculeț. Deci Antohi hatmanul,

mărgând cu oastea la Ieși, ș-au spus Ducăi-vodă c-au luat camaicanii pe Turculeț din mâna lui, ș-au făcut mare voie rè. Și s-au agiunsu cu capegi-bașe de-u triimis noaptea un steag de lipcani să-l iè din mâna oamenilor camaicanilor, să-l ducă la Ieși, iar păn-a merge lipcanii, el apucasă de scăpasă.

Agiungând vestea la Neamțu, la Bogdan și la Iordachi, de mazâlia Ducăi-vodă, ei îndată purcesără de la Neamțu de apucară pe Costantin Duca-vodă nepurces din Ieși și, mărgând la curte, de s-împreunară cu Duca-vodă și cu capegi-baș. Era atunce mare calabalâc de slujitori în curte, de-ș cerè lefele de la Duca-vodă. Începu și Bogdan și cu Iordachi a să prici tare cu Duca-vodă înaintea capegi-bașei și-naintea a toată boierimea, pentru ce le-u prădat casăli și le-u muncit slugili și slujniceli din casă, și le-u purtat giupânesăli pe la Focșeni și pe la Hangu, și le-u triimis în Neamțu, ș-au scris la Poartă c-au triimis ei poghiaz leșescu de le-u luat. „Și pentru ce-i triimis pe Moisăiu cu joimiri de-au prădat chirvăsăria ș-au tăiat pe capegi-bașă, și pentru ce-i despecetluit cărțile lui Tucul grof și i-ei omorât omul?“ Toate aceste și mai multe ca aceste i le dzicè față, și spune și capegi-bașei celuie ce-au vinit cu mazâlia, șinaintea turcilor celor de chervăsărie, ce era prădați de Moisăi. Iar Duca-vodă nu putè nemic să mai răspundă de rușine și de frică, numai ce schimba fețe. Uneori să făcè roșiu, uneori galbăn, și-i era mai mari ciuda cum că-i știè toate tainele ce le făcusă și i le dzicè față, în videală. Precum dzice Scriptura, că nice o taină nu poate să nu să știe, dar încă care este și cu vărsari de sânge, și mai tare și degrabă curund să vedește, că sângeli nevinovat cere giudecată la Dumnedzău și nu lasă.

Dece a dooa dzi îl gătiră de-l porni-l, cu mult calabalâc despre slujitori pentru lefe și blăstămuri de la oameni, de audzie cu urechile, pentru văcăret. Iar doamna lui, fata Brâncovanului, fiind tânără și dezmierdată de tată-său, să bociè în gura mare muntenește: „Aolo, aolo, că va pune taica pungă de pungă din București pân’ în Țarigrad și, dzău, nu ne va lăsa, și iar ne vom întoarce cu domnia îndărăpt!“. Iar după ce-au agiunsu la Țarigrad, n-au avut acel năroc să să mai întoarcă, c-au trăit 2, 3 luni ș-au murit de ciumă. Și să și conoscu schimbat cu slăbăciune nărocul lui Costantin-vodă și de la Brâncovanul mai puțintel agiutor și sâlința a-i arăta.

În dzilele acestui domnu, măcar că nu era pace, au trecut un sol leșescu la Poartă și-n scurtă vreme s-au întorsu înapoi fără nice o ispravă, anumi Răuțchie. Acestu Răuțchie în scurtă vreme au cădzut și hatman coronie.

Pe cestu domnu Duca-vodă, într-această domnie dintăiu, era numai cu numeli domnu, că-l stăpâniè muntenii. Pe cine dzicè muntenii, pe acie boieriè, și ce dzice, acie făcè. Și era și înmăie-sa, doamna Ducăi-vodă celui bătrân, și s-amesteca și è la răutăți. Și boierii încă era tineri, și nu să mai știè ce mai este de chivernisală.

Boierii lui Costantin Duca-vodă cine-au fost: Dumitrașco Ceaurul, vel-logofăt; Tudosè Dubău, biv-logofăt, l-au pus ban, iar după moartea lui Dumitrașco l-au pus iar logofăt mari; fiind om de treabă, era dvoreala după vel-logofăt; Vasâlie Costachi, vel-vornic; Neculaiu Donici, vel-vornic; Neculaiu Costân, hatman; Vlaso, vel-postelnic; Vasâlașco Catacozin, vel-spătar; Antohie-Jora, vel-păharnic; Lupul Costachi, vel-visternic; Iordăcuț Catacozino, vel-stolnic; Ilie Catacozino, vel-comis.

Încălecat-au un soltan cu câtăva tătărâme în al doile an a domniei Ducăi-vodă de-au lovit fără veste pe Oituz în Țara Ungurească, iarna, de-u prădat trei dzile, cât au putut, și s-au întorsu înapoi cu pace. În țară la noi, ce-au găsit în calea lor au mâncat ș-au strâcat tot. Acestu soltan s-au rădicat ș-asupra turcilor de-au arsu Chilia și Smilul și Renii.

CAP. XIII Domnia lui Antiohi-Vodă Sân Cantemir-Vodă leat 7204

După ce porniră pe Costantin Duca-vodă la Poartă, rămasără cămăicani în Ieși, puși de Antiohi-vodă, Tudosè Dubău logofăt și Bogdan hatmanul și Iordachi visternicul. Și din rămășițeli ce-au găsit de la Duca-vodă în țară, strângându-le, Bogdan și Iordachi ș-au mai întorsu oarice din pagube ce i-au jăcuit Duca-vodă, cum să pomenește mai sus.

Viind Antiohi-vodă cu domnia în Ieși, era iar om tânăr, ca de 20 ani, om mare, cinsteș, chipeș, la minte aședzat, giudecător drept. Nu era prè cărturar, numai nu era prostu. Menciuneli, tălpizicurili nu le iubiè, la averi nu era lacom, obiceie noo nu priimiè să le facă prè peste samă, vânator și slujitor bun, după hirea tătâne-său. În rè parte era can strașnic, să nu grăiască fiecine și fără vreme cu dânsul. Și era și credincios la giurământ, îl ținè cinstit horba. Și boierii în curtea lui, pecum i s-a arăta viiața lui înainte, tot cu cinste umbla. Mânie avè strașnică, răcniè tare, can cu grabă, și de cie să depărta inemile boierilor de dânsul.

După ce s-aședză la domnie, boieri după obiceiu. Iar boierinașâi tătâne-său lui Cantemir-vodă vrè să să bucure de domnia fiiului stăpânu-său, dar nu putè, la focul, să ție inema să să bucure. Că așè era de bătuți și de stâlciți și de jăcuiți, cât rămăsesă cu peile, de n-avè cu ce ieși înaintea stăpânu-său. Alții, fiind pedepsâți de-nchisoari, îș pierdusă și mintea. Deci Antiohi-vodă, după ce i-au vădzut într-acesta chip, să mira și el ce li va mai face cu dânșii.

Atunce și Răscarachi Rusăt cuparul încă au ieșit din surgunie. Numai nice de-un folos nu fu lui Antiohi-vodă, că vini de la Rodos în Țarigrad bolnav de dropică și-n scurtă vreme au murit. Și nu-i era lui Rascarachi atâta jeli de moarte, câtu-i era jele că-i vinisă zamanul și nu putè să-ș răsplătească răutatea ce trăsesă de către munteni.

Ce Antiohi-vodă pusă capichehaie la Poartă pe un frate a lui Rascarachi, Chiriță Mihălachi, și cu frate-său, beizădè Dumitrașco, să-i poarte trebile. Și acole la luarea domniei n-au cheltuit mai nemic la Poartă, nice pe drum n-au făcut atâta cheltuială, că mai mult de cu vo treidzăci,

patrudzăci de oameni n-au vinit de la Țarigrad. Și boieri pe-cești boieri: Donici, vel-logofăt; Vasâlie Costachi, vel-vornic; Dumitrașco Mitre, vel-vornic; Lupul Bogdan, hatman, cumnat lui Antiohi-vodă; Manolachi Rusăt, vel-postelnic; Mihălachi Răcoviță, vel-spătar, tiji cumnat, și pe urmă au cădzut și domnu, de-i dzic Mihai-vodă; Ion Buhuș, vel-păharnic; Iordachi Rusăt, vel-visternic; Ilie Țifăscul, vel-stolnic; Ștefan Cerchez, vel-comis. Și așè să aședzară și să tocmiră boieriile la toate trebile, de chevernisâè cum să cadă, că era Bogdan și Iordachi mai aleși și capete bune, de-i agiungè la toate socoteleli, de domniè Antiohie-vodă cu cinste și cu paci.

În scurtă vreme să tâmplă de muri sora lui Antiohi-vodă, ce-o ține Mihălachi spătarul, anume Safta, și avu mare jele și păreri de rău după dânsa. Și pe Mihălachi dup-acie nu l-au mazâlit din boierie. Tot în boierie au fostu și la cinste, cât au fostu domn, și-ncă i-au dat voie de s-au și însurat în dzileli lui, de-au luat altă fată de boier, anume a medelnicerului Dedul de la Gălați.

Sfătuitu-s-au Antiohi-vodă cu boierii de-au făcut prieteșug cu leșii. Și triimisără cărți, cu rugăminte la craiu și la hatmani, să nu pozvolească să sloboadză poghiazuri în țară să o strâce, că-i păcat că sunt creștini. „Și cându s-a tâmpla să margă cembururi tătărăști în sus, om faci și noi știre leșilor să să ferească“. Dece craiul Sobețchie și cu hatmanul Iablonovischie îndată cu bucurie priimiră că n-or mai triimite poghiazuri, și s-aședză lucrul mai cu paci a trăire. Nu feci ca tată-său Cantemir, să să puie împotriva unei crăii cu o mână de oameni slabi. Paza bună trece primejdia rè, mielul blând suge la doo maice, capul plecat nu-l prinde sabia. Așè bună chivernisală fece și Antiohie-vodă atunce.

Antiohi-vodă era logodit cu o soră a lui Costantin-vodă Duca încă din vremea tătâne-său, încă când era la Țarigrad, anume Maria. Și gândisă să triimită să o aducă, să-i fie doamnă. Ce-i și vini vestea pecum au murit, ș-au avut mare păreri de rău de acea veste. Triimisă Antiohi-vodă sol pe Bogdan hatmanul în Țara Muntenească la Brâncovanul pentru aședzarea păcei, să nu să mai pârască la Poartă aceste doo țări, să să strâci. Și cerșu să-i dè și o fată, să-i fie doamnă. Deci Brâncovanul pentru pace i-adeveri, și pentru fată numai îi răspunsă să omoare pe Iordachi Rusăt visternicul și să să lepede și de ciie frați a lui Iordachi, de Cupărești, ce-i sunt capichihaie la Țarigrad.

Dece Antiohi-vodă nicecum acel lucru nu vru să priimască și să lăsă de prieteșugul lui.

Și-ș alesă doamnă fată de boier din țara noastră, fata logofătului Dumitrașco Ceaurului, anume Catrina. Și făcu cu dânsa nuntă domnească în târgu în Ieși, dup-obiceiul acestei țări, în al doile an a domniei lui.

Brâncovanul, vădzindu pe Antiohie-vodă că-i mărgu lucrurili cu-ntemeiere bună, începu în sfaturi cu boieri pribegi și cu Costantin Duca-vodă a mesteca pe Antiohi-vodă și pe Cupărești pre mult la Poartă. Așijdere și Dumitrașco, frate-său beizădè, și cu Cupăreștii depreună, pe de altă parte amesteca și ei pe munteni, cum place turcilor. Așè făcè ei, îmbe părțile, și nu-ș putè strâca unul altuie nemic, fără cât cheltuiè sute de pungi de bani la Poartă. Și la celi cheltuieli mari scoasă și Antiohie-vodă pe țară obiceiul Ducăi-vodă, văcăret în doo ierni, încă și mai greu, 2 lei de cal și 1 ughiu de vacă, ca să să aperi de dușmani, iar dușmani nu-i mai da războiul niceodată. Vădzu Antiohi-vodă că nu-i obiceiul bun de țară, că să faci mare pustiire țărâi, și făcu mare legătură cu blăstăm de la patrierhi și lăsă ca să nu mai fie acel obiceiu spurcat aice în țară. Și cât au fostu el domnu nu l-au mai scos nice al doo domnie.

Duca-vodă au pârât la Poartă pe Antiohi-vodă, dzicând că la mazâlia lui au fostu prinsu pe Turculeț, hainul cel mare a-mpăratului, care ținè drumul Camenițâi, și era să-l aducă la Poartă, iar Bogdan și Iordachi, oamenii lui Antiohi-vodă, au vinit din Neamțu și l-au luat din mâna oamenilor lui și l-au slobodzit, de s-au dus iar în Țara Leșască. Deci atunce s-au tâmplat și doi boieri moldoveni la Poartă, triimiș de Antiohie-vodă cu trebi, anume Dabije clucerul și Silion medelnicerul. Ș-au dat samă acei boieri înaintea vizirului că nu este așe cum pârește Duca-vodă, că nu i-au slobodzit Bogdan și Iordachi; numai au fostu pe mâna unui căpitan de țară de-l păzie, anume Cernat, și din paza acelui căpitan într-o noapte au fugit.

Poroncit-au vizirul să aducă pe acel căpitan față, să spui. Deci aducând pe căpitan față, n-au spus cum au fostu drept, că l-au scăpat el, ce au spus pe pâra Ducăi-vodă, că i l-au luat Bogdan și Iordachi din mâna lui de l-au slobodzit. Deci era acel căpitan de casa Mironeștilor și s-agiunsesă cu dânșii, de grăiè pe voia lor.

Atunce vizirul să mâniesă ș-au poroncit să taie pe cei doi boieri, pe Dabije și pe Silion, dzicând c-au grăit minciuni. Atunce Dumitrașco beizedè și cu Cupăreștii au cheltuit vro șesădzăci, șeptedzăci de pungi de bani, de-au scos acei doi boieri de la moarte. Ș-au dat vizirul de grumadzi și pe Cernat căpitan în mâna lui Dumitrașco bezădelei. Și n-au zăbăvit doo, trei dzile, ș-au fugit Cernat căpitanul de-acolo în Țara Muntenească. Iar peste doo, trei luni ș-au făcut paci Cernat, de greșala ce-au făcut, de la Antohie-vodă, ș-au vinit în țară. En căutați acmu greșala lui Cernat, și căutați și mila și bunătatea lui Antiohi-vodă, cum au fostu de bun și de milostiv!

Dumitrașco-vodă beizădè, vădzind neașădzarea muntenilor asupra frăține-său, începu și el a mesteca prè tari pe munteni, să iè domnia în Țara Muntenească. Că cădzusă la cinste mare Cerchez Mehmet-pașe imbrihorul, care era mare prietin de la moartea tătâne-său, Cantemir-vodă, când au vinit cu mazâlia de l-au luat. Și era acel pașe și musaip, și alți turci mulți prietini Cupăreștilor. Și spăriesă pe munteni prè tari, că mai în toate lunile cheltuiè Brâncovanul câte cinci, șesă sute de pungi. Și nu era nice de-o laudă, nice moldovenilor, nice muntenilor, de-atâta cheltuială. Atunce Iordachi visternicul Rusăt, într-aceli vremi de vrăjbi, au slăbit tare din prilej pe mănăstire și pe breslași.

Logodisă Dumitrașco beizăde cu o fat-a lui Șerban-vodă, din Țara Ungurească, cu taină. Și prinsără munteni de veste și-i sta pedică despre nemți, că nu lăsa pe doamna lui Șerban-vodă să i-o dè. Și-ncă mai mare vrajbă dintr-acee să făcè.

După poronca de la Poartă, triimis-au Antiohi-vodă pe Bogdan hatmanul, împreună c-un soltan cu tătari, de-au dus la Camenița, iarna, în al doile anŭ a domniei, zaharà și haznà. Ș-au dus-o cu paci, fără nice o smenteală. Iară de primăvară, în al doile anŭ a domniei, vinitu-i-au poroncă de la Poartă lui Antiohie-vodă să să gătedze să ducă zaharà și haznà și mai mare la Camenița.

Și păn-a sosi haznaoa și turcii și tătarâi, vinit-au cărți de la Caraman-pașe din Camenița la Antiohie-vodă să păzască cu zaharao, păn-în doo săptămâni să sosască în Camenița, că, nesosând, n-are puteri să ție Camenița de foame, că-ș mâncasă și cai și tot ce avusesă, și haznao și oastea de la Poartă încă nu sosâsă. Deci în grab-au gătit pe Moisăiu sărdarul

cu trei sute de slujitori și cu trei sute de cai în pohod, și pe tot calul câte 2 chile de pâne, și l-au răpedzit furiș, cum au putut, de-au dus acea pâne în Cameniță, de le-u mai prinsu foamea deodată cu acea pâne. Că lui Moisăiu îi făcusă Antiohie-vodă fărman de la Poartă de paci pentru capegiul ce-l tăiasă și pentru chirvăsăria ce prădasă în dzilele lui Costantin Ducăi-vodă, de nu-i dzice nime nemic.

Iară mai pe urmă au sosât și un pașă cu o mie de iniceri și cu opt sute de pungi de bani, haznao, și chihaiaoa lui Isuf-pașei sarascherul de Oblușiță cu 600 de spafei, și un sărdar muntenescu cu 600 de slujitori munteni, și Elaga din Bugeag cu 12.000 de tătari, și Antiohi-vodă cu toată oastea sa, ca la 1.500 de slujitori. Și așè cu toțâi au purces cu zaharao și cu haznao. Și făcusă cară la o mie și cinci sute cu pâne, și cu celi neguțitorești, și cu ciredzi de vaci, și cu multe turme de berbeci neguțitorești. Ș-au purces cu aceste cu toate de le-u dus în Cameniță. Și pe multe locuri la drumuri să făcè spaime de leși. Iar tătarâi mergè tot înainte, de apuca limbi de pe unde putè, din sus.

Iar când au agiunsu la Nistru Antiohie-vodă cu zaharaoa, tătarâi era trecuți toți peste Nistru și slobodzisă cemururi în toate părțile mai sus de Cameniță, cale câte de o dzi, de prăda. Numai ce s-audziè tunurili dând din ocop și de pen zămci dând. Ce Antiohi-vodă într-acea sară păzi de trecu căruțeli cu bani și triimisă pe Bogdan hatmanul cu o samă de oaste, de-apucă de intră în Cameniță.

Iar Antiohie-vodă și cu cielaltă oaste și cu tătarii ce-u rămas la coș au ședzut a dooa păn-a trie dzi, de-u trecut și ei cu zaharao și cu tot agârlâcul. Și fiind Nistrul mare, da tătarâlor de tot carul cu pâne câte 2 zloți, de lega boii din cară de coadeli cailor, de trece Nistrul înot. Și cum au trecut Nistrul, cum au răpedzit înapoi la Poartă de-au făcut veste c-au băgat zaharao în Cameniță. Și-ș făcu Antiohie-vodă de la Poartă mare cinste și laudă pentr-aceasta.

Așișdere și-n Cameniță, după ce au mărsu, i-au făcut mari cinste Caraman-pașe. Și o săptămân-au zăbăvitŭ acolo la Cameniță, păn-au descărcat, și s-au întorsu înapoi cu paci.

Atunce muntenii să agiunsesă cu Iusuf-pașe sarascherul și sta chihaieoa lui cu pricini, numai să s-întoarcă zaharao și haznaoa, dzicând că vin leșii ș-or lua zaharao și haznao. Iară Antiohie-vodă au luat asupra lui și n-au priimit să o întoarcă, ș-au dus-o în Camenință, pe poronca împărătească. Iar muntenii, vădzind așe, numai să trântiè și plesniè de ciudă, că nu-i putè să-i strâci nemic lui Antiohi-vodă.

Tot într-acestu an de cu iarnă murit-au și craiul Sobețchie. Ș-au avut craiul Sobețchie 3 ficiori, și nu s-au învoit leșii să puie din trei ficiori a lui Sobețchie nice pe unul craiu. Și au pus om strein, pe Avgust, prințipul de Xaxonia, bucurându-să capeteli leșăști la soma de bani mulți ce le-u dat. Bucurându-să la bani, au gândit că i-or mânca banii și pe urmă l-or goni și s-or mântui de dânsul, pecum l-e hi voia, pecum mai făcusă și altă dată lui Decont, craiului de la franțuzi. Ce acestuie, după ce l-au pus craiul, n-au putut să-i facă așe, pecum i s-a arăta povestea înainte.

După ce l-au pus craiu pe acesta Avgust, au și început a arăta lucruri mari și vestite. Ș-au adus oaste multă din Xaxonia, și s-au gătit și leșii, ș-au purces în gios cu mare gătire, cu 2 obuzuri, unul leșescu, 70, 80 de mii de oaste și mai bine, și altul a lui cu nemți, iar cu 50.000, 60.000 de oaste. Și așè le era sfatul, să margă să iè Țara Moldovei și Bugeagul păn-în Dunăre. Atunci ințălegând Antiohie-vodă de acea gătire bun-a lor, triimis-au și el pe Eni pârcălabul și pe Vargalovici cu Mihuleț, cu cărți înainte la craiul și cu daruri, poftindu-l, pogorându-s-în țară, să nu facă stricăciune țărâi și să nu vie pen tară, să margă pe Prut asupra Bugeagului. Și dându Dumnedzău să bată pe tătari și lùnd Bugeagul, atunci și el cu toată țara i s-a închina lui. Atunce craiul tare s-au bucurat și i-au priimit darurile cu cinste: un cal turcescu foarte frumos cu toate podoabeli lui îi triimisesă. Și craiul încă i-au triimis lui Antiohi-vodă alte daruri și s-au adeverit că nemic stricăciune în țară n-a faci, a merge tot pe Prut.

Numai l-au poftit zaharà, pâne, bucate să-i scoată înainte-i dreptu Ieși, să-i scoată să cumperi cu bani, iar nu-n dar. Și câte ponturi triimisesă Antiohi-vodă de poftie la craiul pentru aședzământul domniei ș-a țărâi, cum va fi după ce-a birui pe turci, toate pe voia lui Antiohi-vodă le lăsasă craiul: de pecum îi aședzată Letfa, așè să fie și Țara Moldovei.

Dece au vinit craiul cu aceli 2 obuzuri de oaste păn' la Cernelița, din sus de Horodinca, pe Nistru, cale de un ceas. Și leșilor nu le era cu voie să vie craiul, ce umbla cu feliuri de feliuri de meșterșuguri și de priceni, ca să strâci acea cale. Ce, după ce-au sosât la Cernelița, au învățat capetele cele mari leșești pe unul mai tânăr din neamul Potoceștilor, anume pisar coronie, de-au făcut pricină c-un ofițer, nepot a craiului, de i-au dat palme supt cortul craiului, și de acolo au fugit în obuzul leșescu. Și triimețând craiul să-l iè din obuzul leșescu, să vie la giudecată, leșii cei mari nu l-au dat. Deci craiul, vădzind acea socoteală a lor, s-au mâniet tare și a doo dzi s-au și-ntorsu cu obuzul înapoi la Leov. Leșii, dac-au vădzut așe, încă s-au întorsu cu obuzul lor ș-au început a să răsâpi cineș pe la casăli lor, și s-au strâcat acea oștire.

Atunce, într-acea vară, gătitu-s-au și soltan Mehmet, împăratul turcescu, sângur cu capul lui, de au mărsu la cetatea Varadinului. Și atunce au mărsu și Dumitrașco beizădè, fratele lui Antiohi-vodă, la oaste cu-mpărăția. Numai, păn-a purcede împărăția de la Udriiu, iar el au vinit în cai de olac de la-mpărăție aice în Ieși, la frate-său, cu trebi împărătești. Ș-au ședzut aice în Ieși numai 4, 5 dzile și iar s-au întorsu în cai de olac înapoi, de-au purces cu-mpăratul la oaste. Iar Brâncovanul cădzusă în mare grijă pentru acel olac a lui.

Atunce, pe acie vreme, era un ficior de mazil, de-l chema Davidel. Slujisă în Țara Leșască, de agiunsesă rohmistru, și era la cinste mare. Avè ceteală, pravilă mare, și nu știu ce i se părè lui, că umbla pentru domnia Moldovei. Întăiu au scris la nemți, de închina țara, apoi au fugit de la leși în Camenița. Din Camenița s-au dus cu cărți la hanul ș-au dzis cătră hanul că, de i-a da oaste să margă cu dânsul, s-a închina: câtă țară și cetăți a Moldovei au luat leșii, toate s-or închina la dânsul. Ș-au mărsu hanul sângur cu dânsul de au prădat în Țara Leșască, și nemic den câte au dzis n-au fostu. Ce mărgând și hanul cu-mpărăția la oaste la Varadin, au mărsu și el. Ș-au grăit hanul vizirului, și era numai să-l puie domnu în Moldova. Numai, prindzind de veste Dumitrașco beizădeo, au spus vizirului că acela-i un om nebun, nu este de domnie. Ș-așè au lipsit de n-au luat domnia cât s-ar rumpe un păr.

Iară după ce au agiunsu împărăția la cetate la Varadin, s-au și audzit că vine prințipul Evghenie cu oaste nemțască. Deci împăratul turcescu au lăsat

cetatea ș-au purces înapoi la pod, să treacă apa Tisăi, să nu le apuce nemțâi podul. Deci mărgându asupra podului, nemțâi încă au sosit cu tabăra, și sâliè care de care oaste s-apuce mai curundu la pod. Și nu să bătè temeiul, numai aripile să hărățiè. Și tot mergè alăture obuzurile, păn-au însărat. Iar peste noapte au fugit turcii de-u apucat la pod, de-u sârguit de-au trecut împăratul și cu curtea lui. Iară nemțâi dimineața, vădzind că nu-s turcii, au și purces în goană; pe carei cum îi agiungè îi tăiè și jecuiè. Ș-așè s-au făcut un hramăt și o spaimă denapoi în turci, de trecè om peste om, cât s-au rumtu și podul. Și așè, sosând temeiul nemților, i-au luat pre toți de grumadzi, pe vizirul și inecer-aga. Au pierit în războiu și toți ineceri acolo în medereze, la capul podului, la 200.000 de oaste. Peste tot s-au potopit 30 de pași, fără alți agalari; 120 de tunuri mari, toată urdia, carăle și mulțime de bucate neguțitorești s-au istovit atunce. Tisa este o apă mâloasă pe margini. Carei cum săriè în apă cu capul să și îngloda. Și așè tot om peste om cădè, de să îneca. Dintr-o sută de scăpa unul, era bine. Și să tăiè ei înde ei. Iar împăratul, cu câți au scăpat salt, toată noaptea și a doo dzi au tot fugit, păn-au agiunsu la cetatea Beligradului, și acolo s-au poprit. Tătarâi, vădzind așè, n-au mai stătut la bătaie ș-au luat în gios pe malul Tisăi, păn-au găsit un vad, de au trecut înot cu paci. Atunce și agărlicul lui Dumitrașco beizădè ș-a capichihăilor acolo s-au prăpădit. Numai ce au scăpat ei cu capetele.

Iară în al triile anŭ a domniei lui Antiohi-vodă treimăs-au turcii sol la nemți pe Ramie Reiz-afende și pe Alexandru tărzimanul Marvocordat, ce-i dzicè și Ecsapăretul, la nemți, să stè să facă pace. Ș-au mărsu și vizirul păn’ la un loc, cu oaste gata, de au stătut acolo, că să spăriesă turcii a să mai bate cu nemțâi. Și s-au dus solii la Carlovici. Așijdere și nemții s-au gătit cu oaste, de-u mărsu păn’ la un loc, ș-au triimis și ei soli la Carlovici. Ș-acolo la Carlovici s-au strânsu, din toate țărâle Evropii, soli de la leși, de la franțozi, de la Vineția, de la Anglia, de la Olandia, de la moscali și de pentr-alte țări, de-au șădzut acolo la Carlovici 2, 3 luni, toată vara, de s-au aședzat păcile cu toțâi. Numai cu franțojâi nemțâi nu s-au putut aședza, ș-au rămas tot să să bată. Pentru crăia Țărâi Spaniei nu s-au putut învoi. Moscalul încă au dat cuvânt să să aședze pace în al doile anŭ.

Turcii cu nemțâi s-au aședzat într-acesta chip: cât loc au luat de la turci, luat să fie. Încă opintie nemțâi să fie Dunărea hotar, dar n-au priimit turcii. Și s-au apucat să le dè bani turcii câte 800 de pungi de bani pe anŭ,

păn-în 25 de ani, să fie paci, pentru cheltuiala și strâcarea ce au făcut turcii nemților în 17 ani ce au avut tot bătaie. Pentru căci începătura bătăii au fost întăiu despre turci, cându au mărsu la Beci. Și le-au tot dat turcii această somă de bani nemțilot, cât au trăit acestu împărat soltan Mehmet.

Leșii încă cere Țara Moldovei, dar turcii au răspunsu pentru Țara Moldovei că Țara Moldovei nu pot să o dè, să le fie lor podani, că este volnică, că turcilor îi închinată, nu-i luată cu sabia. Deci leșii, vădzind așe, s-au aședzat într-acesta chip: cetățile din Moldova și mănăstireli, câte au luat și cât loc, tot să-l dè înapoi moldovenilor. Și turcii să dè Camenița leșilor, cu tot olatul ei, și Ocraina. Și pe nohai să-i rădice pe toți în Bugeag, să să ducă la locul lor peste Donu, să rămâie numai bugegeni. Și Hotinul să nu-l tocmască turcii nice odată, nice altă cetate să nu facă în Moldova turcii, nice pașe să nu puie. Așijdere și-n Țara Muntenească cetăți să nu facă, nice pași să puie. Așè s-au aședzat cu toțâi, și de toamnă s-au întorsu solii cineș la stăpânii săi.

Atunce, pe acie vreme, împăratul moschicescu, anume Petre Alixievici, s-au dus sângur, cu capul lui, la împăratul nemțescu, la Leopold, și multu s-au rugat împăratului nemțescu să nu facă paci cu turcii. Căce că atunce să apucasă să facă și el orânduială de oaste, ca la nemți, pecum pe urmă au și făcut-o.

Dar împăratul nemțescu n-au putut să-i facă pe voie, să nu facă pace cu turcii, că slăbisă țara, și-i dzice Moscului: „Măcar că te apuci că m-ei da câțiva ani chiltuiala oștii, dar nu pociu, că acmu el mă roagă, dar pe urmă, cine știe, sau m-a ruga, sau ba, că poate să să lungească mulți ani înainte bătaia. Și eu am slăbit, că eu nu mă bat numai cu Turcul, și mă bat și cu Franțujul, și acolo am mai mare bătaie decât cu Turcul“.

Dece împăratul Moscului, întorcându-să înapoi la țara lui, îndată atunce s-au și apucat a rade barbele boierilor ș-a slujitorilor, ș-a le și schimba hainele, ș-a face obiceiuri și orânduială tot nemțască. Ș-au adus și câteva capete nemți, de-i învăța de pecum suntu și pănă astădzi.

Tot într-acel anu, de primăvară, în postul cel mare, trecut-au sol mic de la leși, iar Răuțche, carele trecusă și maiinte vreme și la Duca-vodă pentru trebile păcei. Și după ce ș-au isprăvit trebile, de toamnă s-au întorsu iară

înapoi pen Ieși. Și l-au cinstit Antiohi-vodă, ca pe un sol, și mărgând și viind.

Antiohi-vodă atunce, tot într-acea iarnă, triimis-au pe Vasâlie Pureci, vornicul dinspre doamna, cu taină, în Țara Ungurească, la doamna lui Șerban-vodă, de au dat doamna pe fiică-să, domnița Căsandra, de o au adus-o să o iè frate-său Dumitrașco beizădè, că era logodită cu dânsul. Era cu știrea ghenărarului de Brașov, numai ghenărarul să ferię, că să temè de Brâncovanul. Că Brâncovanul avè mare cinste și trecere la împăratul nemțescu, și nu era cu voia Brâncovanului să o iè Dumitrașco beizădè.

Și după ce au adus-o la Ieși, i-au dat gazdă la Iordachi Rusăt visternicul, fiindu-i neam. Ș-au și răpedzit Antiohi-vodă la Țarigrad de i-au făcut știre, de au vinit frate-său Dumitrașco beizădeoa. Și după Ispas atunce, în al patrule an a domniei lui Antiohi-vodă, la velet 7208, au făcut nuntă, în târgu în Ieși, domnească, după obiceiul domnilor. Și ședè în Ieși în niște curți a lor, ce le cumpărasă tată-său Cantemir-vodă de la Gheuculeasa visterniceasa. Ș-au ședzut acolo în gazdă, păn' s-au dus mai pe urmă la Țarigrad, cu doamna lui cu tot.

Dece atunce, în scurtă vreme, tot într-acea vară, al patrule anŭ a domniei lui Antiohi-vodă, îi și vini ferman să să gătească să margă să rădice turcii din Camenіță și să dè Camenița pe mâna leșilor, împreună cu un pașă și cu oaste și cu câteva părechi de biholi pentru rădicarea balimezilor și cu un sărdar cu oaste de la munteni. Și purcesă Antiohi-vodă voios, și s-învoioșe toată țara de-cea veste, unde să rădică acea nevoie deasupra țărâi ș-a creștinilor, și dederă slavă lui Dumnedzău. Și atunce eram și eu, Ion Neculce vel-vornicu, pe acie vreme vătavu de aprodzi. Dece dacă sosi Antiohie-vodă la Camenіță, îndată să apucă și făcu pod mereu piste Nistru în gura Smotri-ciului, la un sat anume Bârnovița. Și ședzu acolo câtăva vreme, de aștepta să-i aducă leșii ferman de la Poartă la pașa din Camenіță să iasă, că era și comisarii leșești acolo, anume hatmanul Litvii și Adam Sinavschii, voievoda Belschii, careli mai pe urmă au agiunsu de au fost hatman mare de corona leșască, și Stanislav, voievoda Chiovschii, și Ștefan Potoțchi, strajnic corunnii, și alții, cu oaste ca la dzece mii. Sta cu obuzul din cee parte de Nistru, și Antiohii-vodă sta din ceasta parte de Nistru, și ferman nu li mai trimitè leșilor solul lor Reuțchii, careli era la Poartă, că

ponturili de pace iscălisă, numai craiul Avgust nu iscălisă, și turcii poftiè să iscălească și craiul Avgust și toată recepospolita. Și acee era pricina zăbăvii.

Deci s-au apucat chizăș la Poartă solul Inglezului, precum că va iscăli craiul Avgust și toată recepospolita. Și au triimis fermanul pe omul Inglezului, de l-au dat la comisarii leșești. Și comisarii l-au dat în mâinile lui Cahriman-pașii, să iasă din Cameniță și să dè cheile cetății Cameniții în mâinile leșilor. Iar omul Inglezului s-au dus în sus la craiul Avgust cu ponturili păcii, să iscălească craiul Avgust și toată recepospolita. Deci apoi pașa au și început a deșerta cetatea Camenița. Tâmplatus-au multă zăbavă de șidere acolo la Nistru, până s-au aședzat aceste trebi.

Atunce s-au făcut mare eclipsis, întunecare de soare, cât nu să vide om cu om. Întunecasă lumea în anul 7208 septemvrie în doaosprădzeci dzile, întru o dzi marți.

Găsitu-s-au atunce și un ursu mare groznic. Și sărisă toată oastea, și moldovenească, și nu-l putè ucide. Și au dat în câteva rânduri în Nistru, și iară ieșiè afară. Și gonindu-l pe Nistru cu un pod, să suisă în pod, și oamenii au sărit din pod în Nistru, și multă grozăvie făcè. Câțiva oameni s-au împușcat slobodzind focul să-l lovască, și îmbulzindu-să oamenii să loviè ei înde ei. Nu era curat. Trii, patru ceasuri toată oastea l-au gonit și de-abie l-au ucis. Și era prè mare, de mirare.

Apoi gătindu-să și scoțind tot din cetate din Cameniță, întru o dzi totdeodată s-au rădicat leșii a merge la Cameniță pe de o parte, și Antiohii-vodă pe de altă parte. Și s-au întimpinat la poarta din sus, ieșind și pașa din Cameniță numai cu curtea lui. Și așè să întâlniră tustrii odată la un locŭ, ca cându i-ar fi tocmit cineva. Și marsără așè cu toții la un locŭ, cât o pistreală de săgeată, până la un săivan a pașii, ce era întinsu, de descălecară cu toții, și pașa, și Antiohii-vodă, și leșii. Iar agârlâcul pașii și cu turcimea toată ce era în cetate în Cameniță trăitori, tot păziè cu cară, cu căruțe, cine cu ce avè, de ieșiè din cetate din Cameniță pe altă poartă, din gios.

Apoi după ce descălecară leșii, dederă fermanul de la Poartă în mâna pașii de-l ceti. Și pașa dede în mâinile leșilor trii pungi de urșinic cu trii chei a porților cetății Cameniții. Iar leșii începură a râde și a vorovi voroave de glume cu pașa. Și întru aceli vorbe de glume vorbiră și alteli mai de

treabă. Și-i cinsti pașa cu cafè și cu cerbet, după cum este cinstea turcească. Și-ș luară dzioa bună de acole unii de la alții. Și purceasă pașa și cu Antiohii-vodă în gios. Iar leșii cei mari stătură pre loc afară, de nu intrară degrab-în cetate, temându-să să nu fie pus turcii vreun lagum în cetate. Și apoi intrară și leșii cei mari în cetate în Camenіță și o curățiră de toată scârnăvia. Și dezgropară pe pași de pin biserici, ce le făcusă meceturi, și făcură o sveștenii de le sfințiră. Și aședzară puști mari a lor leșii și oaste leșască cât au trebuit.

Iară pașa și cu Antiohii-vodă, dacă au trecut Nistrul în ceasta parte, purceasă înainte la Tighine, pașa cu cărăli lui și cu curtea lui, iar Antiohii-vodă cu pușcile celi mari în urmă. Și pusă pre geabhana și pe pravul cel de pușcă cu cărăli pre Mihălachi Racoviță vel-spătar, careli fusese cumnat cu Antiohii-vodă, iar pe Nistru cu podurile au pus cambaraleli și glonțurile celi de pușci și cu multe fieră mănunțușuri, și plute și șeici pe apa Nistrului le-au pornit. Și au fost ispravnicŭ pe aceste cumnată-său, Lupul Bogdan hatmanul, de au mărsu cu oastea până la Tighine, pe malul Nistrului.

Și atunce au dat și leșii agiutor lui Antiohii-vodă poduri de a lor di pe Nistru, pentru mai degrabă deșertare. Și pașii încă i-au dăruit doao mii de galbeni leșii, să iasă mai degrabă din Camenіță, pentru că pașa mai zăbăviè vreme pentru să să gătedze. Și leșii cu un ceas mai înainte era bucuroși să iasă turcii din Camenіță, ca să nu mai puie vreo pricină turcii.

Și făcusă leșii comisari și zapis la mâna lui Antiohii-vodă pentru moștile Sfântului Ioan cel Nou ce au fost la Suceavă, să le dè, să vie, iară aice în țară, cu toate odoarăli și veșminteli mitropoliii. Numai poate-fi voia lui Dumnedzău n-au fost, că s-au tâmplat acel zapis de s-au rătăcit, și când au trebuit să-l scoată nu l-au găsit. Și așè au rămas moștile Sfântului Ioan iară în Țara Leșască.

Și aleasă Antiohii-vodă pre Lupul Costachi, ficior lui Gavriliță vornicul, și-l făcu comisar, dimpreună și cu alți boieri, și-i trimisă la Suceavă și la Neamțu de scoasără pre toți leșii din țară. Și viind Antiohii-vodă la Ieși, la scaonul domnescu, după ce dusă toate lucrurili în Tighine, rămasă țara toată în mâna lui Antiohii-vodă, Hotinul, Suceava, Cernăuții, cât stăpânisă leșii. Și au mai făcut Antiohii-vodă ferman de la Poartă și au

isprăvit de au luat și ținutul Orheiului în mâna lui, că era Ucraina pre atunce, de-l stăpâniè hanul.

Și să făcu bună pace de toate părțili, ca de mulți veci, și nu să simțiè nemică necăiri de tălhari.

Deci atunce, în scurtă vreme, au trecut, după ce au dat Camenița turcii leșilor, și solul cel leșescu de la Țarigrad, anume Reuțchii, și s-au dus în țara lui, precum mai sus s-au scris.

Iară de iarnă, tot în acel an, vinit-au alt sol din Țara Leșască, mai mare, pre anume Lișcinschii, voievoda Poznavschii, ce era ginere hatmanului Iablanovschii, a căruie un ficior, pre anume Stanislav Lișcinschii, au agiunsu de au fost craiu în Țara Leșască, ce l-au pus Carol, craiul Șvedului, mai pre urmă, precum i să va arăta istoria la rându înainte.

Deci acel sol mare viniè cu multă pohvală și podoabe și cu mulți ficiori de domni leșești. Și i-au ieșit Antiohii-vodă înainte pe Bahluiu, cale de un ceas, și așè tot alăture au vinit cu dânsul până la gazda lui. Și apoi a doa dzi Antiohii-vodă l-au poftit pe sol la curtea domnească, la cinste. Deci acel sol să ținè prè mare, după cum li să și cade să să ție, că n-au călcare de nime și sunt nelipsiți di cele trebuitoare, ce le trebuiescu, și nu știu pedeapsa sărăciii aceștii lumi ca noi. Și i-au răspunsu lui Antiohii-vodă, de-i va ieși înainte să-l întimpine la giumătatea de scări a cerdacului, va vini la cinste, iar de nu-i va ieși înainte așè, nu va vini. Deci așè s-au aședzat: să să scoboare Antiohii-vodă până la trii scări și solul să să suie iar până la trii scări. Și la al șapteli scară, unde este giumătatea, să să închine unul altuie, și așè alăture să margă până în casă. Și la băut totodată să bè amândoi. Iar la acè vreme, fiind Ion Neculce vel-agă, era rânduit de domnie de grijiè pe sol la gazdă de ce-i trebuiè. Deci i-au făcut Antiohii-vodă mare cinste solului, și au purces după acee solul de s-au dus la Țarigrad pentru întărirea păcii, pentru ca să fie pace vecinică leșii cu turcii. Deci noi moldovenii ne bucuram unde audziiam că este să să facă pace vecinică, fiindu pământul nostru supărat de podghiazuri și de pustietate. Dar nu ne pricepèm că mai cu amar pre urmă ne va fi vecinica pace. De răutate și de amar ne-au cădzut noao moldovenilor pe urmă, că ni s-au micșurat cinstea de la turci, că ne-au înmulțit obiceiuri rele asupră și ne-au făcut oameni de nemică de suntem, că

ne-au călcat pre cum le-au fost voia, care înainte să vor arăta toate pre rându.

După acee în scurtă vreme au și vinit iarna ferman de la Poartă, să margă Antiohii-vodă și cu hanul dimpreună să scoată pre nohai din Bugeacu, să să ducă la Don, să trăiască acolo, după cum s-au aședzat la pace. Și ei să pune împotriva hanului și nu voiè să iasă din Bugeac. Deci Antiohii-vodă îndată să găti și purceasă cu frumoasă oaste, că atunce era și Turculeț, cu vreo doao mii de slujitori ce fusese joimiri, suptu ascultarea țărâi. Deci purceasă din Iași pre Bârlad pănă la Fălcii, și de acolo s-au întorsu iar la Iași, că s-au aședzat hanul cu nohaii să-i lasă pănă în primăvară. Și cum au vinit primăvara, s-au și rădicat de bună voia lor, de s-au dus la Don să trăiască.

Iară Antiohii-vodă de primăvară, în al cinceli an a domniii lui, au făcut cărți de slobodzii pin toate săliștile. Și au mutat slujitori de pin Piatră și din Roman și de pin toate târgurili, ce era pin mijlocul țărâi aședzați, și i-au mutat pe la marginile țărâi, pe la vaduri, pe Nistru și pe Prut îi aședză.

Și scoasă și ruptă pe țară, de-i aședza pre oameni pe putință cu pecetluituri roșii domnești pe fețe, pe tot omul anume și cu giurământ mare că vor da de patru ori într-un an. Deci așè purceasără oamenii din toate țărâli a izvorî și a vini cineș la locul său și la moșia sa.

Așijdere și boierii carii era pribegi în Țara Muntenească încă de la mazilia lui Costantin Ducăi-vodă, de făce multe amestecături, atunce vădzind că s-au făcut pace și nu mai pot isprăvi nemică nici cu Costantin Duca-vodă, nici cu Brâncoveanul-vodă, ș-au plecat capetili la Antiohii-vodă și au vinit în țară. Și Antiohii-vodă i-au priimit cu dragoste și-i ținè la mare cinste. Carii mai pre urmă acei boieri i-au fost de mare folos la mazilie lui Antiohii-vodă, precum să va arăta mai înainte.Numai că au rămas în Țara Muntenească Nicolai Costin hatmanul, că era cumnat cu Costantin Duca-vodă, și Mavrodin vistiernicul, că era grec, nu avè la ce vini.

Tare să bucurasă oamenii atunce și de pace și de chivernisala cè bună a lui Antiohii-vodă. Și începură boierii a-ș face curți și a iezi iazuri pre la săliști, și cu toate să siliè.

Întorsu-s-au și solul cel mare leșescu de la Poartă, pre anume Lișcinschii, voievoda Poznavschii. Și i-au ieșit Antiohii-vodă înainte și iar l-au cinstit după obicei, și s-au dus la țara lui, în Țara Leșască.

Atunce, după aceste după toate, s-au rădicat și Dumitrașco beizădè din Iași cu doamnă-ș și cu tot agârlâcul său, și s-au dus la Țarigrad, să trăiască acolo. Iară Brâncoveanul-vodă, după ce au văzut că au mărsu Dumitrașco beizăde la Țarigrad, s-au umplut de grije și de frică că-l va pârî, pentru că știe doamna lui, din Țara Ungurească, toate tainele ce ave Brâncoveanul-vodă cu nemții, a doa, pentru mulți bani ce luasă Brâncoveanul-vodă a lui Șerban-vodă. Și-i era aminte să nu-l smintească și din domnie, cu prietinul său, cu Cerchez Mehmet-pașe, cu Cuciuc imbrihor, musaipul împăratului. Că Dumitrașco beizădè știè bine rândul Porții și avè cinste mare de la turci.

Ce Brâncoveanul-vodă să sfătui mult cu unchii lui, cu Costantin stolnicul și cu spătariul Mihai, cum ari face să să poată mântui de Cantemirești, ca să nu vie la vreo primejdie cu Costantinŭ Duca-vodă, să cheltuiască să-l scoată la domnie. Nefiindu-i ginere, îl urâsă. Și dzicè că cându îi era ginere și nu-l asculta, dar acmu, dacă va ieși la domnie, nici l-ari băga samă.

Și sfătuiră și triimisără pre unchiu-său, pre Mihai spatariul, la Poartă, și umblă spatariul Mihai și cercându și giuruind mult veziriului, să mazilească pre Antiohii-vodă și să puie domnu strein, pre carele au ales Brâncoveanul-vodă. Și Brâncoveanul-vodă alesese pre un Toderașco de la Gălați. Care acel Toderașco a fost negutitor: om era chipeș și de fire, dar mai rău și mai spurcat, și mai varvar, și mai tiran nu era alt om pre aceli vremi în țară. Că de ar fi fost acela domnu în Moldova, nici un boieriu pănă în doao, trii luni n-ar fi rămas viu în țară.

Acel feliu de milă avè Brâncoveanul-vodă pe țara noastră a Moldovii și pe boieri. Ce Dumnedzeu nu s-au îndurat, că au răspunsu veziriul spătariului Mihai că nu va mai înmulți domnii, ce, de va mazili pre Antiohii-vodă, a pune pre Costantin Duca-vodă, iar pre alții nu va pune.

Audzind acest răspunsu de la veziriul, spătariul Mihai nu l-au mai încăput vremea a mai aștepta într-alt chip, că avè grije de Dumitrașco

beizade, ce numai i-au căutat a să lipi iar de Costantin Duca-vodă să-l scoată la domnie.

Nu știu ce vom dzice, nenorocirea Țărâi Moldovii, au mânia lui Dumnedzeu. Să tâmplasă la acee vreme de ținè gazdă solul nemțăscu în casăli lui Costantin Ducăi-vodă. Și i să rugă acelui sol, țiind gazdă la dânsul, de au grăit solul veziriului să-l facă domnu pre Costantin Duca-vodă. Și atunce veziriul îl ținè la mare cinste pre acel sol, și numai ce i-au căutat a face voia, puindu-să chizeși muntenii și agiutându-l și cu bani.

Vinit-au atunce la Iași, la Antiohii-vodă, și alt sol micŭ moscal de la Țarigrad, careli mersese pe la Azacu pe apă cu un galion. Și turcilor nu le părè bine unde l-au vădzut că a vinit pre apă, de au deșchis drumul pe apă și au învățat a face galioane și ei. Și mult să mira și să strângè noroade de priviè acel galion moschicescu, că nici cu gândul nu gândiè, netocma să vadză galion moschicescu să vie la Țarigrad. Și audziè mai înainte că facŭ moscalii galioane, dar nu credè, dar atunce l-au vădzut și cu ochii. Ce întorcându-să acel sol, pe uscat, prin Iași, l-au cinstit Antiohii-vodă după obicei și după cinste. I-au spus acel sol că este mazil, că înțălesese din solul nemțăscu. Pentru aceasta numai nici de un folos nu i-au fost lui Antiohii-vodă că i-au spus, că cum au purces solul din Iași, iară a doa dzi i-au și sosit un capegi-bașe cu mazilia. Căutați acmu de socotiți ce fără de năroc țară și oameni, că numai șapte, optu luni didese Dumnedzeu de era răsuflare în țară și să bucurasă țara tare. Dar de ar fi ținut șepte, optu ani sau dzece așè, n-ar fi putut oamenii și dobitoaceli a încăpè în țară. Dar Dumnedzeu nu va să ierte păcatul și greșala aceștii țări, tot mai mare, și mai rău, și mai amar, și mai suspin să adaoge. Deci cum dede mazilia, îndată și apucară porțili și începură a căuta pre Bogdan hatmanul și pre Iordachi Rusăt vistiernicul, cu ferman făcut de la Poartă, Costantin Duca-vodă și cu muntenii. Și să strânsără într-un ceas slujitori, de-i pusă capegi-bașe împregiurul curții domnești de sta de străjuiè să prindă pre acei doi boieri, pre Bogdan și pre Iordachi. Iar acei doi boieri șidè în casă la doamna mistuiți, ascunși, și nu cutedza capegi-bașe să intre în casă la doamna să-i iè de grumadzi, că-i oblicisă că sunt acolo. Și era turcul om împărătescu.

Iară a triia dzi au stătut Antiohii-vodă de au mijlocit lucrul cu boierii carii fusese pribegi, carii mai sus s-au scris că au vinit la mila lui, și cu alți

boieri de țară ce se tâmplasă în Iași din capete, anume Vasilașco Cantacozino spatar și cu frate-său Ilie Cantacozino vistiernic și cu Ioniță sărdariul, ficior lui Miron Costin logofătului, și Antiohii hatmanul și Lupul, ficior lui Gavriliță vornicul.

Vorovit-au cu toți cu aceștia și i-au poftit și i-au rugat pentru Bogdan și pentru Iordachi. Dece acești boieri n-au putut călca voia lui Antiohi-vodă, și măcar c-avusesă mult supăr de Bogdan și de Iordachi, întâiu Ioniță sărdarul, sân Miron Costân, având mare rană în inema lui pentru tăierea tătâne-său, lui Miron logofătul, în vremea lui Cantemir-vodă, că mai mult era prepusul de Bogdan și de Iordachi c-ar hi îndemnat pe Cantemir-vodă atunce de au perit tat-său. Și acmu, vădzind rugămintea lui Antiohi-vodă, le-au lăsat toate gios ș-au sfătuit cu toțâi. Și ieșindu sara la gazde, au îmbrăcat pe Bogdan și pe Iordachi în haine proaste, și s-au făcut în loc de slugi de-u mărsu dup-acei boieri pen mijlocul slujitorilor, pănă au ieșit pe poartă afară.

Însă fiindu și baș-bulubaș de casa lui Antiohi-vodă, s-au agiunsu și cu dânsul, de-u pus niște slujitori ca aciie, cu plată, de n-au luat tare sama, când au ieșit. Dece hatmanul Bogdan, după ce-au agiunsu la gazda Lupului visternicul, îndat-au încălecat cu câteva slugi ș-au fugit în Țara Leșască. Iară Iordachi Rusăt visternicul au mărsu după Ilii comisul Catacozino păn’ la gazdă pe gios, și n-au putut încăleca și el, ca Bogdan, să fugă, fiind om bătrân și slab. Ș-au purces Catacozino la țară, și așe într-o cuhne l-au ascunsu, și apoi au fugit și Ilie, pentru voia lui Iordachi, depreună. Și l-au dus pen Hangu, ș-au trecut în Țara Leșască amândoi, și așè li s-au tâmplat de au scăpat.

Iară Antiohi-vodă s-au gătit ș-au purces la Țarigrad, împreună cu capegi-baș. Ș-au domnit 5 ani fără 3 luni. Și păre tuturor rău de dânsul, și-l pomeniè de domnu bun pănă în dzua de astădzi, că avè năroc la toate. Bucateli, de să făce în dzileli lui, nice boal-în bucate nu era, și stupii nici într-o vară nu s-au făcut răi. Acestu năroc avu Antiohi-vodă, și plata de la turci, pentru slujbe ce-au făcut, i-au plătit cu mazâlia.

CAP. XIV Domnia a doo a lui Costantin Duca-Vodă leat 7209 săptemvrie 14

Costantin Duca-vodă, dacă îmbrăcă căftan de la Poartă, cu cheltuiala și agiutorul muntenilor fece iar cheltuială mare. Și cu datoria a domniei cei dintăiu neplătită, să-ncărcă de să feci o somă mare de bani, și-ndători țara și pe vaci, și pe oi, și pe miere, și pe ceară, de luo bani de la neguțitori.

Și dacă-i vini veste c-au scăpat Bogdan hatmanul și Iordachi Rusăt visternicul, să otrăvi de mânie pe camaicanii din Ieși, căci i-au scăpat pe cei doi boieri. Și să mânieră și le păru rău și muntenilor că i-au scăpat și nu ș-au putut faci cheful pizmei cei vechi. Căci sfatul lor cu Duca-vodă gândiè că vor găsi la dânșii multe averi, să-ș plătească nevoia și datoria ce avè după cap. Și acel sfat și gând dede Dumnedzău de nu-i fu nice de un folos.

Și după ce vini în Ieși, pusă boieri după obiceiu, anume pe Ion Buhuș, vărul lui, vel-logofăt și pe Mitre vel-vornic de Țara de Gios, pe Pavăl Ciocârlan vel-vornic de Țara de Sus, pe Neculaiu Costân, cumnatu-său, hatman, pe Panaite Morona vel-postelnic, pe Cuze vel-spătar, pe Savin Zmucilă vel-ban, pe Gavril Miclescul vel-păharnic, pe Gheorhiță Mitre vel-visternic, pe Pătrașco Zosin vel-stolnic, pe Manolachi Hristo-verghi vel-comis. Aceștia era boierii lui Costantin Ducăi-vodă. Numai mai aleși din toți era la sfat Panaite Morona postelnicul, că să potrivie cu stăpânu-său la o fire.

Dece, după ce boieri, îndată triimisă boierii la Poartă cu pâră asupra lui Antiohi-vodă ș-a frățâne-său, lui Dumitrașco, cu multe năpăști și pricini făr' de cale. Și-nvăța pe boieri, cu dè frica, de-i pârâè, fiind și muntenii învățători și agiutori la Poartă. Și deodată îl închisără turcii pe Antiohi-vodă. Că Antiohi-vodă, când s-au mazâlit, mai mult de 27 de pungi de bani în casa lui n-avè, măcar că fusesă domnu cinci ani, și n-avè cu ce să să sprejânească de neprietini, după cumu-i obiceiul turcilor, de-l faci prietin cu dare. Pe-cestu lucru să poate socoti că Antiohi-vodă era om bun și nelacom. Unde să să găsască altul de potriva lui să fie!

Dumnedzău nu-l lăsă mult în pedeapsă, că să schimbă Poarta, și-ș tocmiră Cantemireștii trebili, și ieși de la-nchisoare Antiohi-vodă. Iar Duca-vodă, dac-audzi că șed Cantemi-reștii la casăli lor cu paci, îndată să-mbrăcă cu cămeșe de gheață. Deci și triimisă pe vlădica de Roman, anume Lavrenti, la Bogdan și la Iordachi, în Țara Leșască, de le giură și le adeveri mare milă, și-i adusă în țară la pământul lor să trăiască cu paci.

Iară muntenii triimitè totdeauna la Duca-vodă de cere datoria cè vechi și iastă noo, și nu le mai da nemic. Și de ce-l poftiè sau l-învăța, el nu-i asculta ca-n domnia dintăiu, nice să mira de dânșii. Ce să mânieră și ei tare, și vădzind și pe Cantemirești c-au ieșit de la-nchisoare, le-u intratu și lor o oarice grijă de dânșâi, și-ș arătară obraz de făcură paci cu taină, să nu știe Duca-vodă. Numai pace sulemenită, că, când le viniè muntenilor zamanul, tot îi împedeca la trebi pe Cantemirești.

Și-ncepu Duca-vodă a scoate grele dări și mari pe țară, a-ndesi ciferturili ce le scosesă Antiohi-vodă: din patru dederă opt într-an, și oamenii începură a să spăriè și a fugi; și pe mazâli a-i îngreuiè cu dăjdii grele și desă. Și pe Bogdan și pe Iordachi, totdeauna triimitè la dânșii, de le lua împrumutări mari, pungi de bani, și-napoi nu le mai da nemic. Și nu țінè giurământul, că era în prepusuri, după cum este acel obiceiu la toți domnii, de au prepusuri pe unii boieri.

Atunce Iordachi Rusăt visternicul, încuscrindu-să cu Vasâlie vornicul Gavriliță, feci sfat la nunta fiilor lor, ce vor faci să să poată mântui de acestu domn, că nu mai pot rădica nevoile. Dece Vasilie vornicul, măcar că era la cinste, dar pentru voia cuscru-său, lui Iordachi, îi întunecă mintea și-ndată să sculă cu toți frațâi lui, anumi Lupul și Solomon și Costachi, și cu alți boieri: Mihălachi spătarul, ce fusese cumnat cu Antiohi-vodă, și Ilie Frige-vacă spătarul și cu alți mulți boieri, ca la vro 50 și mai bine. Și o samă loviră pe la Bogdan, pe la casăle lui pe la Ivești, neștiind Bogdan nemic, și-l îmbunară, cum vor să fugă și să ciie pe Antiohi-vodă de la Poartă să le fie domnu. Și-i credzu, și fugi și Bogdan cu dânșii în Țara Muntenească. Cu toțâi să dusără, iară Iordachi rămasă în Ieși, cu mare grijă, făcându-să bun și nu știè nemic. Deci Duca-vodă, dacă vădzu așè, să tulbură tare și-ș aprinsă poaleli de toate părțile. Și ce strânsesă bani de la țară, nu apucă a da pe la datornici, și și începu a triimite bani la Poartă și la hanul și la Isuf-pașe, sarascherul de Baba. Și isprăvi de scoase ferman să-i iè pe toți Duca-vodă de grumadzi din Țara Muntenească. Ce și Brâncovanul deodată nu-i dede, și triimisă doo, trei rânduri jalobă la Poartă de ce le faci Duca-vodă, și tot nu le ținu în samă Poarta.

Dece Brâncovanul-vodă, vădzindu că nu le poate isprăvi de la Poartă, stătu să facă paci de la Duca-vodă. Și-i triimisă pe boieri la Focșeni să stè

împreună cu căpitanul de Focșeni, să i le giure și să treacă în Moldova. Și treimisă și Duca-vodă pe Ioniță hatmanul sân Costân și pe Misail mitropolitul, de marsără la Focșeni de giurară boierilor că nu l-è fi nemic despre domnu Costantin Duca-vodă. Și trecură boierii toți în Moldova la casăle lor. Însă nu-i dede pe toți ce era mai cu prepus și mai capete, ce-i mistui Brâncovanul pe aciie de cătră capegi-bașe ce vinisă să-i iè, anume pe Vasâlie Costachi vornicul și pe Bogdan hatmanul și pe Mihălachi spătarul și pe Ilie stolnicul Frige-vacă și pe Macsut postelnicul. Pe aceștia îi popri Brâncovanul, că să temè să nu-i omoare. Iar Costantin Duca-vodă, vădzind că nu i-au dat pe aciie, iar s-au apucat de pâră la Poartă mai tare pe Brâncovanul, cu jalobă.

Deci Iordachi, din Ieși, iar pe taină au îndemnat pe alți boieri ș-au fugit în Țara Ungurească, anume Ilie Catacozino și Balșe și Ursachi și Ion Sturdze și alții. Și pe alții îndemnă de fugir-în Țara Leșască, anume pe Macrei banul și pe Gheorghiță comisul și Pilat șetrarul și alții mai mici din căpetenii. Deci dacă înțelesă Duca-vodă cum c-au fugit boierii și-n Țara Ungurească și-n Țara Leșască, i s-aprinsă inema de voie rè. Și slăbi a mai pârî pe Brâncovanul la Poartă pentru boierii cei mai de frunte ce-i poprisă Brâncovanul, de nu-i dedesă. Că-ș tocmi apoi Brâncovanul lucrul de la Poartă să nu-i dè, și rămasără acolo. Că triimisesă Duca-vodă pe Dumitrașco Buhuș să omoare pe furiș în București pe Bogdan hatmanul. Ce Buhuș, ca un fecior de boierŭ și de neam, n-au vrut să fac-acel lucru tălhărescu și, după ce-u mărsu, au spus lui Bogdan și Brâncovanului.

Ce Brâncovanul, cum audzi acel lucru, îndată feci mărturie de la mulți turci și de la boieri și triimisă la Poartă de feci știre. Și cu acea socoteală îș strâcă obrazul și numeli și mai rău de la Poartă Duca-vodă, de nu mai putu cere pe acei boieri ce rămasără acolo la munteni.

Atunce strâcă Duca-vodă legătura văcăretului ce făcusă Antiohi-vodă și scoasă văcăretul, de cal 2 lei și de vacă un galbăn și adăoșag de toată vita câte un tult. Ș-apoi, vădzind că să strâcă țara și să pustiește, să spăriè că ș-a pune capul și feci și el legătură și scrisă cărți pe la margine de milă. Și triimisă la boierii cei pribegi de la unguri și de la leși cu giurământ să-ș vie în urmă la pământul lor. Și viniră iarăș înapoi acasă. Dar cei 5 boieri tot au rămas la munteni, n-au vinit, nicecum n-au credzut.

Într-această vreme, mârzaci nohai, cu oardele lor, începură unii dintre dânșii iar a s-întoarce în Bugeag. Și turcii îi gonie iară înapoi, nu-i lăsa. Ce să burzului un soltan cu dânșii asupra turcilor și făcură multă răutate în olatul Cheliei și arsără și Renii. De-r hi fostu înghețată Dunărea, păn-în Țarigrad ar hi agiunsu. Ș-au scris la Duca-vodă să-ncalece și el cu moldovenii, c-apoi a prăda țara. Ce Duca-vodă au cădzut cu rugăminte că n-are cu cine să-ncaleci și i-au triimis 15 pungi de bani. Și așè l-au lăsat.

Vinit-au Isuf-pașe sarascherul împotriva lor la Smil ș-au ședzut câteva săptămâni acolo cu meteredze, păn-i s-au strânsu oaste. Și trimisesă și la Duca-vodă să margă. Ș-au mărsu numai păn' la Bârnova și s-au întorsu iar, că s-au aședzat sarascherul cu tătari.

De vară s-au mutat Isuf-pașe de la Baba cu sarascherlâcul la Tighine, puindu pricina zorbalâcul tătarilor. Și vădzindu că este vrajbă în Țara Leșască, n-avè cine-i sta împotrivă, să nu facă sarascherlâc la Tighine.

Dece s-au apucat a tocmi cetatea ș-a o mări ș-a o lărgi, de-au lucrat câțiva ani, pecum se vede, co ceste 2 țărâ. Și pe tătari au început a-i călca ș-a-i pune a lucra la cetate de-a valma cu creștini. Și i-au făcut de-u plătit toată paguba ce făcusă raielei la Tighine și la Reni.

Tot l-această vreme craiul leșescu al doile Avgustu începu și el să strâce volnicia leșilor, să fie numai optu sfetnici și să iè tot vinitul stărosteilor, să strângă acei bani să facă mulțime de oaste. Și să giuca în cărți cu doamnele celi frumoas-a leșilor. Și care-i plăcè, o ținè câte doo, trei luni la dânsul. Încă pe-a lui Lebomirțchie au dus-o și-n Saxonia, de-au ținut-o vro doi ai. Și pentru dragostea ei l-au pus și hatman, după ce-au murit Iablanoschie.

Iară domnii leșești nu putură răbda, ce făcură sfat cum or faci să să mântuiască de dânsul, să-l gonească din țară, pecum au mai gonit pe un craiu a lor, anume den Conte, ce vinisă de la franțuji. Și să căiră mult atunce că n-au pus pe un ficior a lui Sobețchi.

Și marsără cu toțâi la craiul Avgust și-ncepură a-lŭ îndemna să margă să iè cetatea Râgăi de la Cifed, că-i a lor de moșie. Și-i tulburară mintea craiului, și s-apucă de gâlceavă cu craiul sfedzescu. Și marsă la Riga s-o iè.

Ce leșilor nu le era trebuitoare Riga, numai le era voia să-nceapă gâlceavă cu Sfedul, și ei să facă una cu Sfedul, și lui să-i dè peste cap. Dece Sfedul era o țară puternică, craiul lor tânăr de 16 ani și bun viteaz, dârzu. Îndată trecu marea Balticului și ieși în Livonia, în tâmpinarea leșilor. Și nu-i putură sprejeni leșii. Și-ncepură unii a s-închina la sfedzi, iar unii să făcè a ținè cu craiul Avgustu.

Atunce nu zăbăvi vreme, și muri Iablanovschie, hatmanul coronie, care era cap la tot sfatul începături leșescu cel mai mare. Căci el să socotiè că s-a mântui de Avgust craiul și a lua pe crăiasa lui Sobețchie, fiind nensurat, ș-a fi el craiu. Ce n-au apucat să isprăvască ce gândisă, și s-împlu Țara Leșască de oști streine, de rămasără ca un roiu făr' de matcă leșii.

Pusă craiul Avgustu hatman pe-cel Lebomirschie, cari s-au pomenit mai sus, și nu zăbăvi vreme, și muri și Lebomirschie. Apoi pusă hatman coronie pe Adam Sinavschie. Era om mic de stat, dar întreg la minte, cu dreptate craiului și-nvățat foarte, și om dumnedzăescu, la streini milostiv.

Sfătui pe craiul Avgustu de s-agiunsă cu Moscul, că vădzu că pe Cifed nu-i putincios craiul să-l bată sângur. Că leși mai mulți era cu Cifedul, de pecum s-au dzis mai sus. Și-i ascultă cuvântul craiul Avgust și să legă la un cuvânt cu țarul Moscului, cu Petre Alicsovici.

Țarul Moscului îndată preimi bucuros, că el încă-și schimbas-atunce portul, de luas-orânduiala nemțască, și vrè să-și ispitească nărocul oștii sali. Și dede și el pricină Cifedului pentru toate țărâle Livonei ce au luat Cifedul de la strămoșu lui fără cale. Și-ncepu și el gâlceavă și a să bate pe de altă parte cu Cifedul, de au luat cetatea Narvei și altele. Ce Sfedul rămasă a să bate în doo părți, și Moscul cu oastea lui iar băte în doo părți: cu o samă de oaste să bătè la Narva cu cifedzii, iar pe de altă parte dedesă oaste craiului leșescu într-agiutor. Ce birui Cifedul pe craiul Avgustu și-l goni în Saxonia, în țara lui. Și Cifedul să dusă după dânsul, de au iernat acolo în Xaxonia, cu toată oastea lui.

Și de frică, craiul Avgustu, că i-a istovi țara, făcu pace cu Cifedul și-i giură craiului cifedzescu cum nu-i mai trebuie să ias-în Țara Leșască să fie craiu. Și dup-acie să rădică Șfedul și vini iar în Țara Leșască și coroni pe Stanislavŭ Leșințchi, care era ficior solului celui mare ce trecus-în dzileli

lui Antiohi-vodă la Poartă, voievoda Poznavschie. Și pe Iosâf Potovschie, voievoda Chiovschie, îl pusă hatman coronie, fiind rudă cu Lecinschie.

Iară hatmanul Sinațchie și cu hatmanul Oghințchie și cu hatmanul Zapiva și cu oastea moschicească era spre Litfa, într-altă parte.

Dece craiul șfedzescu au lăsat pe un ghinărar a lui cu oaste, anume Cras, cu Stănislavŭ craiu în Țara Leșască, iară el au purces cu obuzul lui drept în Țara Căzăcească, de au trecut Niprul pe la Starii Dub, și ce-u lucrat s-a scrie înainte la rândul lui.

Atunce leșii, fiind Racoți pribag la dânșii, i-au dat vro doodzăci de steaguri de oaste într-agiutor, de au ieșit și el în Țara Ungurească cu zorbà, ca să să dezbată Țara Ungurească de la nemți. I-au dat leșii, carei țină cu Cifedul, că să temè de Neamțu să nu dè agiutor lui Avgust craiu, fiindu-i Neamțului alector. Ce i-au dat pentru să-i facă împedecare.

Dece Racoți, cum au ieșit cu aceli 20 de steaguri în Țara Ungurească, au și-nceput mulțime de unguri a să strânge la dânsul, de să făcusă la cindzăci, șesădzăci de mii de oaste. Că alerga din toate țările, din Moldova, de la munteni, păn’ și tătari, fără poroncă, pe furiș, să duce la leafă la dânsul. Atunce moldovenii, mulți și ficiori de boier, să duce la leafă, unii la moscali, unii la leși, unii la Racoți, unii la Cifed, pentru agonisită. Și Racoți, pe unde găsiè nemți, îi tot bătè și-i scotè de pen cetăți. Mai îș dezbătusă țara, c-au umblat vro doi, trei ai pen Țara Ungurească.

Nemții să bătè cu Franțuzul și nu putè să stè să să bată și cu Racoți. Deci mai pe urmă au dat Neamțului agiutor Englezul 40.000 și Dania 30.000. Și ș-au înglotit oastea Neamțul ș-au început a să bate și cu Franțozul și cu Racoți. Ce pe Racoți l-au biruit și l-au gonit la franțuzi, iară o samă de boieri unguri, carei țină cu dânsul, au pribegit aice în Moldova, iar unii în Țara Leșască. Ce ceștii de aice în scurtă vreme-au făcut pace și s-au dus înapoi.

Atunce, pe acee vreme, toată Evropa să tulburasă cu oști, de au umblat câțiva ani aceste oști, ce s-au pomenit mai sus. Numai turcii avè paci, și le tot umbla cărțile și soliile ni la unul, ni la altul, de-i tot îndemna și-i

învrăjbiè. Ce în scurtă vreme vini și la dânșii zorbà, pecum înainte arată. Să lăsăm cele streine, să vinim iar la Moldova.

Brâncovanul chemă pe boieri pribegi la sine, și făcură sfat pe taină, să stè să le facă domnu pe unul dintre dânșii, iar nu din Cantemirești. Și să feriră de Bogdan, fiind Cantemireștilor cumnat, să nu știe nemic de cel sfat. Și triimisă la Costantin Duca-vodă Brâncovanul, ca-n chip de sol, pe un mitropolit a patriarhului Dosoftei de Ierusalim, anume Hrisantos, carele acel Hrisantos pe urmă au cădzut și patriarhu la Ierusalim. Și mărgându la Duca-vodă, ș-au dat solia ce-au avut, iar pe taină, cu Iordachi Rusăt visternicul, au avut altă solie, de-i giură de la Brâncovanul pentru celi trecute pizme vechi și groazi și pagube, ce au avut Iordachi, să fie iertate. Și feci și logodnă c-un ficior a lui Iordachi, anume Neculaiu, să iè pe o fat-a Brâncovanului, și de acmu înainte să fie frați. Și de Cantemirești să fie despărțit, și lepădat de prieteșugul lor. Și-l întrebă pe cine va socoti, dintre boieri Moldovei ce-s pribegi acolo, să cheltuiască Brâncovanul la Poartă, să-l puie domnu. Deci Iordachi, măcar că era om înțelept, iar firea îi era de grec, lacom la cinste, nu socoti nice la Dumnedzău, nice rușine de oameni, nice la osândă sau la ce va vini pe urmă lucrul.

Și-ndată făcu logodnă și priimi să să lepede de Cantemirești. Pe Antiohi-vodă încă l-au rugat Brâncovanul să-i dè fata și să să lepede de prieteșugul Cupăreștilor și n-au priimit, iar el, cum îi vini zamanul, îndată priimi cu bucurie. Ce să știți, fraților, că nu numai Iordachi, ce toți grecii, mai drepți și mai bune slugi nu-i alt neam în lume pănă este stăpânul în cinste și-n puteri, iar cât să slăbește sau să micșurează cinstea stăpânului, îndată să și lasă și aleargă la altul, carei vede că-i mai cu puteri. Pecum și Iordachi, făcând această grabă, mai pe urmă la multe primejdii de viiață și de pagub-au vinit, care să va arăta înainte la rândul lor.

Dzis-au Iordachi cătră acel mitropolit că este bun de domnie Mihălachi spătarul, ficiorul lui Ion Răcoviță vornicul, că este neam de boier vechiu moldovan și este rudă și Brâncovanului. Și este și bun, că nu-i va ieși Brâncovanului din cuvânt, la ce i-ar poronci. Iară aceasta nu dzice Iordachi pentru altă, ce o dzice, căci era Mihălachi de casa lui, rudă aproapi, și va faci pe cum i-ar hi voia lui, și va mânca țara cum au mâncat-o și la Antiohi-vodă. Care așe i s-au și tâmplat, de-au făcut pecum au și gândit.

Și cu acestu sfat încă și mai mari mulțămită arătă Iordachi lui Antiohi-vodă, că Mihălachi spătarul era plin de neam, boierii carii era mai capete în țară. Și era toți de casa Cantemireștilor, iar după ce-au luat Mihălachi spătarul domnia, acee s-au despărțit toți de casa Cantemireștilor și s-au făcut toți de casa lui Mihălachi spătarul, și Cantemirești rămăsesă din boierii de frunte numai cu cumnatul său, cu Bogdan hatmanul. Așè le așădză, aceste vorbe toate, acel mitropolit, și să dusă de le spusă Brâncovanului toate deplin.

Costantin Duca-vodă de acestu sfat nemic nu știu, nice pricepu. Și-ncă îl și boieri pe Iordachi, îl pusă vornicu mare de Țara de Gios, ca să-l fac-al său prietin. Deci știu că l-au făcut ca oaia pe lup.

Atunce Costantin Duca-vodă au scos pe țărani miere și ceară, de-au dat pe desetina de stupi și de porci, de tot mascurul și de un stup, câte-o ocă de miere și de ceară.

Trecut-au un sol moschicescu mare de la Țarigrad pen Ieși, mărgând la Moscu, anume cneadzu Dumitru Galecin. Ș-au botedzat un cucon a Ducăi, de s-au cumătrit, și l-au cinstit după obiceiu.

Atunce, din boierii cei pribegi ce era în Țara Muntenească, anume Vasâlie Costachi vel-vornic, i să tâmplă moartea acolo, în pribegie. Și n-au apucat să-ș vie la pământul lui și la casa lui, nice să să bucure de sfatul ce-l începusă.

Pe cie vreme era vizir Rămif Răiz-afend, carele fusesă sol la pace, când s-au făcut la Carlovici. Și luas-aminte, de științè toate fapteli și mestecăturile muntenilor, încă păn-a cădè vizir, și dzicè: „Eu, de-aș cădè vizir, știu ce-aș faci muntenilor pentru Moldova, că ei au prăpădit-o cu meșterșugurile lor. I-aș faci pe dânși de-ar umplè țara de oameni, și toată cheltuiala să fie de la dânșii."

Dece în scurtă vreme au și cădzut vizir. Ce, cum au cădzut, îndat-au și chemat pe Brâncovanul la Poartă, ca să-l mazilească din scaon, că să temè turcii că nu-l vor putè prinde la mână. Deci fiind în multe prepusuri la împărățè o domnie îndelungată ca acie, nu vrè să margă la Poartă. Iară unchii lui Catacozineștii, sfetnici lui, nu l-au lăsat să iè într-altă parte, ce l-

au îmbărbătat numai să margă la Poartă, că apoi, nemărgând el, va aduci pierirea țărâi și boierimei. Și așè, cu mare grijă, au purces la Udriiu și, mărgând încetu, păn-a sosi în Udriiu, ș-au tocmit lucrul cu banii, ca un domnu bogat ce era, câtu nice vizirul n-au avutŭ ce-i face. Încă l-au grăit de bine către împăratul, că încotro să întorcè vizirul tot de bine-l grăiè. Ce, dac-au sosât la Udriiu, l-au întrebat împăratul pe vizirul de ce-au adus acolo pe domnul muntenescu. Iar vizirul au dzis că l-au adus, că-i om înțeleptu, cu sfat și avutŭ, că „la această vreme ne trebuiește sfat și bani“. Impăratul au dzis: „Să nu-l zăbăvești aice, ce să-l îmbraci cu câftan, să nu stè țara acie fără domnu“.

Vizirul, dac-audzi așè, l-au chemat la adunare și, și pentru altă ce-au avut a-i dzice, l-au întrebat pentru Țara Moldovei ce s-au strâcat și s-au pustiit: „Oari de schimbările domnilor, au de oști ce au călcat-o?“ Iar el, vrând să mazâlească pre Costantin Duca-vodă, au dzis că o au strâcat-o domnul, carele este acmu domnu într-însa.

Vizirul i-au dzis: „Dar putè-vei tu să porți de grije acei țări, să-ți fie pre samă, să o tocmești, să fie plină de oameni?“ Iară el, dac-au audzit așe, foarte era cu voie să fie domnu la 2 țări, că pentru acie aducè oști streine pen țara noastră și schimba domnii dintr-însa, să o strâci și să rămâie pustie. Dece de la această întrebare n-au putut da răspunsu vizirului păn’ nu va lua răspunsu de la unchii săi, ales de la Costantin Catacozino stolnicul. Ce s-au rugat vizirului să-l aștepte păn-în 5 dzile, să să socotească, și atunci îi va da răspunsu vizirului pentru acestu lucru. Iar Costantin stolnicul i-au scris să mulțămească lui Dumnedzău că nu-i pe voia neprietinilor, și să-ș păzască treaba și grija țărâi sale. Iară mai mult să nu-l știe că s-amestecă, că apoi, de nu-l va asculta și va faci peste voia lui, bine să știe că, când va încăleca el din Iudrii, iar el va înhăma în căruță și va treci în Ardeal, și când va sosi el în București, el va sosi în Udriiu. Și ce va vidè, să nu să sparie.

Iară Brâncovanul, a cince dzi, lùnd acestu răspunsu de la unchi-său, au mărsu la vizirul și i-au dat răspunsu că nu va putè purta grije a doo țări, ce sunt de margine. „Ce să mazâlești, măria ta, pe cesta, să poroncești la țară să-ș aleagă ei pe cine le va plăcè domnu. Și așè, alegându-l cu toțâi, așè vor nemeri om bun, și va tocmi țara. Că așè m-au ales și pe mine Țara Muntenească, de m-am învoit cu boierii ș-am tocmit țara.“ Ș-aceasta n-o

grăiè pentru altă, numai pentru sfatul ce sfătuisă cu boierii să puie pe Mihălachi spătarul. Ș-au mai dzis vizirului Brâncovanul că Costantin Duca-vodă s-au încumătrit cu solul moschicescu care au mărsu pe acolo, și i-i gândul să fugă la Moscu și co ceasta strâcă țara.

Vizirul, înțelegând aceste, îndată cu taină au răpedzit un capegiu la Isuf-pașe sarascherul, să-l prindză, să-l triimață la Poartă cu bună pază. Ce sarascherul împreună cu capegi-bașe au triimis pe capegilar-chehaie a lui și pe alai-beiu cu 200 și mai bine de spahii. Și cându s-au apropiet de Ieși acei agii cu oaste, au triimăs înainte la Costantin Duca-vodă să le grijască conac, că măргu să hotărască la Horodinca despre leși. C-au jăluit leșii că au strâmbătate despre moldoveni.

Dece descălecând turcii la gazde demineața, n-au dzis nemic, iar cându au fost pe chindie, numai ce-au umplut turcii ograda domnească, de-au apucat porțile și-mpregiurul zidului, cât să spăriesă toți câți era în curte, că n-avè unde să scapi. Și l-au închis pe Duca-vodă în casa ce mică ș-au pus la uși turci de pază. Și casa cè mare, și cè mică era plină de turci. Și așè l-au ținut patru, cinci dzile, de nu-l lăsa din casă să ias-afară, nice la doamna să margă, păn’ l-au pornit. Ș-au pus pe Iordachi Rusăt camaican, și atunce au deschis porțile.

Duca-vodă, vădzind așè urgie, au priceput că s-or rădica boierii cu pâră asupra lui, și nu să va mai întoarce la domnie. Căci fărmanul nu-i scrie de mazâlie, numai îi scriè să-l ducă la Poartă. Agiunsu-s-au cu capegi-bașe, ș-au și-nceput a răpedzi harzuri la Poartă, și la hanul, și la sarascherul, și-n toate părțile pe unde avè prietini. Brâncovanul încă au făcut veste boierilor ce era pribegi în Țara Muntenească pecum au aședzat cu vizirul.

Dece boierii pribegi din Țara Muntenească au și făcut știre cestor din țară: cum s-a rădica Duca-vodă din Ieși, cum să să pornească și ei la Udriiu după Duca-vodă, că le-or ieși și ei în tâmpinare. Atunce toată boierimea și mazâlimea, înțălegând c-au prinsu pe Duca, s-au strânsu la Ieși ș-au început a gâlcevi cătră capegi-bași ș-a-i spune că faci Duca-vodă harzuri de trimite la Poartă, fără voia lor și fără știrea lor, iar lor nu le mai trebuie să le fie domnu. Iară când au fostu a doo dzi, chemat-au capegi-bași pe toți boierii la curte să le cetească un fărman de mazâlia Ducăi-vodă ce i-au vinit. Și strângându-să toți boierii la curte, deodată numai ce au închis iar porțile, ș-

au început turcii a prinde pe boieri, carei era mai capete, ș-a-i închide ș-a-i pune și-n heră, ca vro dzece, cincispreci, pe izvodul ce-i dedesă Duca-vodă: ce numai pe cei streini și pe cei de casa lui să iè cu dânsul, și, sosând la Udriiu, să ție în partea lui.

Ș-au închis și pe Iordachi vornicul, ce-l pusesă cămăican, ș-au pus cămaican în locul lui pe Ion Buhuș logofătul, fiindu-i rudă, ca să poprească țara să nu margă după dânsu să-l pârască. Și l-au pornit din Ieși în gios spre Bârlad, împreună cu acei boieri ce-i prinsesă, și s-au dus păn-în Gălați. Și acolo, din boierii ce-i prinsesă și era a lui, i-au boierit în Gălați. Au pus hatman și visternic și comis, ca să sparie țara că nu-i mazil, și-i domnu. Iar pi ciielalți boieri ce era în prepus nu-i lăsa din heră, ce au trecut Dunărea cu dânșii, să-i ducă la Udriiu. Ș-au scris și la Hapdi-pașe să poprească la Dunăre, să nu treacă nime după dânsul să-l pârască.

Boierii carei au rămas de nu i-au închis au ieșit din Ieși tot câte unul, unul pe de o parte, altul pe de altă. Și s-au strânsu toți la Hadâmbul, supt codru, și de acolo au luat pe Racova în gios tot a să strânge boierimea și mazâlimea, în urma Ducăi-vodă, păn' la Piscu. Ș-au răpedzit de olac în Țara Muntenească pe la boierii pribegi, de-u făcut știre, de toate de aceste ce au făcut Duca-vodă, Brâncovanului la Udriiu.

Ce Brâncovanul, înștiințând pe vizirul, au triimis de au luat pe Duca-vodă de pe drum și l-au făcut surgun la Cavala, unde era multă ciumă, ca să nu-l mai superi oamenii cei din curtea împăratului, că să punè tare sălihutarul pentru dânsu. Și pe boierii ce-i aducè în hieră i-au slobodzit. Și Dunărea încă Isuf-pașe au slobodzit-o, să treacă boierii. Ș-au scris Brâncovanul în București la stolnicul Constantin, de-au pornit pe boierii pribegi la ciielalți, de s-au împreunat la Piscu, de-au trecut Dunărea cu toțâi, de s-au dus la Udriiu să-l rădice domnu. Numai ce au scris la stolnicul de au poprit pe Bogdan hatmanul în București, de nu l-au lăsat să margă cu ciie boieri la Udriiu, dzicând să aștepte, că-i trebuitor păn-a vini de la Udriiu, că-i trebuitor Brâncovanului. Că nu era de altă trebuitor, numai să temè să nu puie vro piedică să scoață iar pe Antiohi-vodă domnu.

Atunce au făcut mare cheltuială Brâncovanul la Udriiu cu Poarta, avându nume de bogat și vrându să umple gurili tuturor. Ș-au mai adaos și birul Țărâi Muntenești, peste cât da mai întâiu, pe an câte o sută și cindzăci

de pungi să dè mai mult. Și tocmindu-ș toate lucrurili, au purces de-au vinit la București.

Iară boierii Moldovei care s-au pomenit mai sus, bine n-au agiunsu la Udriiu, numai s-au și sculat zorbà mari din Țarigrad toate mulaleli și rusfeturili cu oaste și cu pușci de-au purces la Udriiu să mazâlească pe-mpăratul. Ș-au pus și vizir dintre dânșii. Iară soltan Mehmet, cu câtă oaste avè la Udriiu lângă dânsul, încă s-au gătit de-au făcut meteredze să stè împotriva acelora ce viniè. Și atunce, tumpinându-să oștile, s-au făcut tot una și l-au scos pe soltan Mehmet din Udriiu. Ș-au pus pe un frate a lui, soltan Mustafa, împărat, iar pe soltan Mehmet l-au pus la închisoare, și peste o săptămână l-au otrăvit, de-au murit. Muftiul s-ascunsesă, și găsindu-l, l-au muncit, de-au luat mulți bani de la dânsul, păn' l-au omorât.

Și au pus un popă de legea noastră și altul armenescu de l-au prohodit, și au mărsu înainte-i cu cântări și cu cădelniță, păn' l-au scos afară din Udriiu și l-au îngropat, dzicând c-au fost ghiaur. Și-mpăratul cel mazâl i-au fostu puștu lui, și el făcè ce-i era voia, de schimba pașii și domnii totdeuna. Iară pe Rami vizirul nu l-au putut găsi, că nice le era prè cu voia capitelor să-l găsască. Că să voroviè atunce că cu îndemnarea și știrea lui să fie fostu aceasta, că nu putè să vizirească de răulŭ muftiului.

Atunce și boierii Moldovei sta acolo de aștepta să găsască vreme. Și Antiohi-vodă înțelegând, încă era acolo la Udriiu și aștepta să-l ceară boierii de la Poartă, să nu cheltuiască mult. C-așè-l amăgiè boierii, să șadză mâlcom, că l-or cere pe dânsul domnu. Și mai cu dedânsu Iordachi îi poronciè, și el îl credè. Și-i poroncisă din Țara Muntenească cumnatu-său, Bogdan hatmanul,toate trebile ce-or să facă boierii cu Brâncovanul, să-ș caute treaba deusebi, să-ș isprăvască de la Poartă. Iar el n-au credzut și s-au potrivitŭ lui Iordachi. Atunce Iordachi vornicul au chemat pe Panaite Morona postelnicul, hiindu din partea Ducăi-vodă, și pe alți boieri a Ducăi-vodă și le-u giurat cum că n-or avè nice o nevoie. Și le-u spus tot sfatul, că li-i voia să puie pe Mihălachie spătarul domnu. Deci ei având grijă de Antiohi-vodă, îndată fură bucuroși să fie și ei la un cuvântu, și mai vârtos Panaite postelnicul Morona, că-i era rău greșit lui Antiohi-vodă, că-i stătus-împotrivă la vremea Ducăi-vodă.

Atunce Panaite Morona, fiindu om harnicŭ și istețŭ la toate, de știè rândul Porțâi turcești la toate, au și făcut un hardzu cu mâna lui, că știè turcește, ș-au și purces cu toată boierimea și gloata la împăratul pen mijlocul urdiei, de nu să temè de nime. Inicerii atunce era dârji în zorbà și-l întreba unde mergi co cè gloată de oameni. Iar el dzicè cătră iniceri că merge la împăratul să pârască pe mufteul, că le-u mâncat țara. Și ienicerii, audzind așè, le tot făcè cale.

Ce împăratul, vădzind acea gloată de oameni, au și triimis de le-u luat arzul și, cetindu-l, l-au buiurdit la vizirul, să le facă pe voie pentru toate ce-or pofti. Și atunce cu toțâi au rădicat pe Mihălachi spătarul de l-au pus domnu. Să făcè a nu-i plăcè să priimască domnia, ca și fata cie ce dzisă unui voinic: „Fă-te tu a mă trage, și eu oi merge plângând.“ Așè să făcè și Mihai-vodă că nu-i trebuiește domnia.

Îmbrăcându Mihălachi spătar căftan de domnie de la vizirul, îi și schimbară numeli Mihai-vodă. Atunci simți și Antiohi-vodă de vicleșugul boierilor ce i-au făcut și alergă la inecer-aga de-i dede știre și-i giurui mulți bani. Și inecer-aga îndată să dusă la vizirul ș-apucă pe Mihai-vodă la vizirul încă neieșit din cort afară. Și-ncepu a grăi cătră vizirul să puie pe Antiohi-vodă domnu și a strâga tari că dă bani mulți și trebuie leafă inicerilor. Să spăriiasă Mihai-vodă și toată boierimea că l-è strâca giucăria inecer-aga. Numai n-au putut, că apucasă de ieșisă talhâșŭ de la împăratul ș-apucasă de-l îmbrăcasă cu căftan. Ce nu s-au putut, iar cu un cifertu mai înainte de-r hi sosât înecer-aga la vizirul, lua iar Antiohi-vodă domnia.

Dup-acie s-au rădicat împărăția de la Iudriiu, cu toată oastea, ș-au purces la Țarigrad, și Mihai-vodă cu boierimea după dânșii. Și după ce-au agiunsu la Țarigrad, făcu Mihai-vodă și cu toți boierii mare jalobă la vizirul asupra lui Costantin-vodă. Și trimisă vizirul de-l adusără la Țarigrad din surgunie. Să pârâră de față la Divanul vizirului, c-au strâcat țara și i-au jăcuit cu feliuri de feliuri de obicie, cât nu mai putè să mai răspundă nemic Duca-vodă înaintea boierilor. Și de la vizirul l-au dus la cazascherul și pe la multe Divanuri a cadiei. Și tot așè îl purta boierii pe uliți, din giudețŭ în giudețŭ, vro doo, trei săptămâni, pănă cheltui Duca-vodă pe la giudeță tot ce avu. Și-l lăsară acolo, cu mare sărăcie și pedeapsă, și-nchisoari purure dispre datornici.

Iar Mihai-vodă aședză capichihăi la Poartă pe Cupărești, pe doi frați a lui Iordachi vornicul, anume Mihălachi și Scarlatachi, iar pe alt neam și nepoți a Cupăreștilor, pe toți îi luo cu sine de-i adusă în Moldova. Și-mbrăcă căftan. Și de la împăratul, lùnd steag și tuiuri de domnie, să găti cu toți boierii și purcesă de vini în țară cu bună pace. Iar Duca-vodă Costantin, sin Ducăi-vodă celui bătrân, n-au mai ieșit la domnie altă dată, ce-u murit la Țarigradu cu mari lipsă. Și i-au rămas 3 ficiori, unul făcut cu fata Brâncovanului, și au murit, altul s-au dus la moscali, altul este la Țarigrad, cu mari lipsă. Precum va mai hi, vremea va arăta.

CAP. XV Domnia întâiu a lui Mihai-Răcoviță-Vodă leat 7211

După ce-au vinit Mihai-vodă în Ieși, în scaon, boierit-au și el după obiceiu. Pusă pe Antiohi Jora, carei au fostu hatman, vel-logofăt, și pe Iordachie Rusăt vornicul îl pusă vornic de Țara de Gios, și pe Bogdan hatmanul vel-vornic de Țara de Sus, și pe Lupul Costachi hatman, și pe Manolachi, frateli lui Iordachi, vel-postelnic, și pe cumnatu-său Ilie Frige-vacă vel-spătar, și pe Marvodin visternicul vel-păharnic, și pe cumnatul său Pălade vel-visternic, și pe Dumitrașco Ursachi vel-stolnic, și pe frate-său Dumitrașco Răcoviță vel-comis.

Aceștia era boierii lui Mihai-vodă, iar mai ales și mai de cinste era Iordachi Rusăt vornicul. Ce vrè el și ce poronciè el, acie făcè și Mihai-vodă. Așijdere și muntenii, iar ce vrè făcè. Și neamul lui, toți era tari și mari, cine de capul lui, cum vrè, așè făcè. Și slugeli lui cei din boierie era tari și mari și obraznici, după cumu-i hirea mojâcească. Intra în casă, și cu treabă și fără treabă, când le era voia, de nu sămăna curtea nemic a domnie, de atâta obrăznicie ce era. Iar Mihai-vodă, cum s-arăta în boierie, iar atunce îți părè că-i un om zălud. Și să mira cum a faci să le poată intra în voie tuturor, și nu le mai putè intra în voie. Iar cei streini sta în laturi de mansipuri, că nu putè încăpè de Cupărești, și de neamul lui, și de slugeli lui.

Și-ncepur-a sfătui să stângă pe boierii cei streini, să rămâie numai neamul lui cu Cupăreștii, pecum au făcut și Șerban-vodă și Brâncovanul, de-u stânsu pe cei streini, de-au rămas numai neamul lor Cantacozoneștii. Așè și acesta au început a pune dăjdii grele pe mazâli și pe oamenii lui Antiohi-vodă și pe a Ducăi-vodă. Încă-i și-nchidè și-i bătè pe ciie Ducăi-

vodă. Atunce ciielalți boieri streini au priceput că i-au amăgit Iordachi vornicul cu giurământul, c-au fostu numai pentru bineli lui acel giurământ, și mult să căiè atunci că n-au cerșut domnu de la Poartă pe Antiohi-vodă.

Atunce era la curțile domnești pe poartă o beserică mică, făcută de Ștefan-vodă Tomșe, și mai nice boierii cei cu boierii nu putè încăpè într-însa. Și lângă beserică era visteria, și desupra besericei ș-a visteriei era un turnu nalt în chip de clopotniță, iar dedesuptul besericei și a visterii era un beci, de-nchidè tâlhari.

Ce socoti Mihai-vodă că nu-i cu tocmeală să fie beserică mică la curte, că mazâlii și slujitorii n-au unde încăpè, nice este cu cale să fie temniță supt beserică. Ce s-îndemnă și răsâpi și turnul, și visteria, și tinda besericei, și beciul cel dedesupt, și lăsă numai altarul și turla cea naltă din mijlocul besericei. Și s-au mai apucat a zâdi din pământu ș-au făcut tinda lungă, cu toate podoabeli, cum să vede.

Așijdere s-au mai apucat de-au mai făcut și altă beserică, de lemnu, și i-au pus hramul Sfetei Lazor, în ograda vămii, aproapi de curțile tătâne-săi, lui Ion Răcoviță vornicul.

Și doamna măriei sale încă s-au apucat de-u tocmit ș-au șindilit mitropolia cè vehci, cu toate cheltuieleli ce-au trebuitŭ, de cântă sfânta leturghie și astădzi, că era pustiită de mult.

Atunce au scos Mihai-vodă rumtă pe țară, cu pecetluit roșiu, pe față, tot omul. Și oameni să temè să iasă toți la rumtă, să nu s-înmulțască ciferturile, pecum să înmulțisă la Costantin Duca-vodă. Ce vădzind așe, au scris cărți pe la stăpânii satelor și pe la vornicei și pe la vătămani, să-i scoață pe toți la rumte, c-apoi pe urmă, aflându-să, or petreci rău capeteli. Iar pe urmă, unde găsâè zlotași câte un om fără pecetluit, îl punè pe vornicel sau pe vătăman în butuci și-l triimitè la Ieși. Și-l purta pe uliți, căce n-au scos oameni întâiu la rumtă, să-ș fie luat pecetluit.

Și vădzind că nici cu acie nu-i poate spăriè să iasă toți la rumtă, vândut-au toate ținuturili la cochi-vecŭ ciocoilor, ca goștina de oi, pe oamenii cei făr’ de pecetluituri de rumtă, de nu putè scăpa nice un becisnic pe necăiuri să nu iè pecetluit.

Atunce fiind Poarta neașădzată, avè și Mihai-vodă mare nevoie de bani, că-ntr-un an și giumătate ce-au fostu domnu s-au schimbat trei viziri și șepte chihaieli. Să mira și el ce va faci, că n-avè de la cine lua și el bani, că țara era giumătate scutelnică, tot a neamului lui ș-a Cupăreștilor, cum s-au pomenit mai sus.

Și așè fără veste veni veste din Țara Muntenească cum au îmbrăcat Antiohi-vodă căftan de domnie, și el îi mazâl. Deci cum înțălesără de acè veste Iordachi vornicul și frate-său Scarlatachi - să tâmplas-în Ieși de la Țarigrad vinit - și alți greci mai mici, Cupărești, și Dumitrașco Răcoviță comisul, frateli lui Mihai-vodă, aceștea toți, temându-să de Antiohi-vodă, n-au mai așteptat să sosască capegi-baș cu mazâlia ș-au și fugit în Țara Muntenească, iară Panaitachie Morona au trecut în Țara Leșască.

A doo dzi, ceielalți boieri, ce rămăsesă și nu știè nemic, să mira ce poate să fie. Chemat-au Mihaiu-vodă pe Bogdan la curte de i-au spus pecum i-au vinit veste de olac într-o noapte din Țara Muntenească, de i-au spus acea veste. Ce Bogdan vornicul mult i-au dzis lui Mihai-vodă, căci au făcut spaimă, și n-a hi nemic pe urmă, și-i lucru cu rușine.

Prepun oamenii și vorovăscu de dzic că atunce, știind Mihai-vodă pe Bogdan că este om vrednic și temându-să că după ce-a vini cumnatul său, Antiohi-vodă, l-a schivernisi bine la domnie, să-i fie dat atunce în cafè otravă. Care și can samăn-acel lucru să fie fostu și can adevărat, că curund s-au și bolnăvitŭ și peste cinci, șesă luni au murit, după ce-au vinit Antiohi-vodă, și boala lui într-acel chip au priceput-o doftorii la moartea lui. Dè-hi așè, va da samă la Dumnedzău.

Tâmplatus-au de-au zăbăvit acel capegi-baș cu mazâlia vro trei, patru dzile după vestea ce vinisă lui Mihai-vodă. Deci boierii tot să strângè la gazda lui Bogdan vornicul și sfătuiè și să mira ce poate fi. Și să temè să nu fie luat Costantin Duca-vodă domnia. Ș-au pus străji în gios la drumuri, de străjuiè și când sosâè capegi-baș în Ieși. Iar Bogdan vornicul și cu toată boierimea s-au sculat din Ieși și s-au dus pe Bahluiu în sus păn’ la Căcărădzeni. Ș-au stătut acolo păn-au sosât capegi-baș ș-au cetit fermanul că este Antiohi-vodă domnu. Și au vinit și omul lui Antiohi-vodă cu cărți la vornicul Bogdan, să fie cămăican.

Atunce cetindu cărțile Bogdan, a lui Antiohi-vodă, la Căcărădzeni, au adeverit tuturor boierilor ce era cu dânsul să nu poarte nime nici o grijă, nice să aibă nice un prepus dispre Antiohi-vodă, pentru câți au fostu la rădicarea domniei lui Mihai. Ș-au luat asupra sufletului lui că n-a avè nime nice o nevoie. Și așè toți să învoieșeră și purceseră cu toțâi înapoi la Ieși. Și-ntrară cu toțâi grămadă în curtea domnească, de descălecară și s-împreunară cu capegi-bașe, de le ceti fermanul. Și spusără capegi-bașei că ei au fugit, temându-să de Duca-vodă că este, iar de Antiohi-vodă nu fugăeî nime.

Dece cădzind Bogdan cămăican, grijit-au pe Mihai-vodă cu toate deplin, câte i-au trebuitŭ. Și de toate de câte au poftit ș-au luat îndestul. Și l-au pornit cu mare cinste, ca pe un domnu. Pe nime n-au lăsat să-i facă vro gâlceavă sau să-i grăiască vrun cuvântu împotrivă. Păn' și bucatele ce-au avut a lui și pe une slugi din boierie i-au lăsat cu bună paci, de-au mărsu în Țara Muntenească, de i-au dat Brâncovanul o moșie, de-au ținut bucatele acolo.

Atunce la mazâlie să tâmplasă de vinisă sol din Țara Muntenească Toma spătarul Cantacozino. Și la acea spaimă au fugit și el din Ieși în Hangu, că nu l-au încăput vremea, de frică, să margă în Țara Muntenească, împreună cu văru-său Ilie păharnicul Cantacozino și cu Neculaiu Costân hatmanul. Deci Bogdan au și răpedzit cărți la dânsul, să margă în țara lui făr' de nici o grijă. Și s-au întorsu din Hangu, de s-au dus la țara lui cu paci.

Ș-au scris și la ceie boieri, la Ilie păharnicul și la Neculaiu și la alțâi câți mai era acolo, de s-au întorsu toți înapoi la casăle lor, fără nici o grijă. Și rămasă Bogdan în Ieși, stăpânind cămăicănia cu bun-învoială și dragoste cu toți.

Și triimisă și la Panaitachi postelnicul Morona, în Țara Leșască, de-l luo asupra sa, pentru greșeleli ce făcusă lui Antiohi-vodă, că nu i-a hi nemic. Și după ce-au vinit în țară, l-au triimis înainte în Dobrogea, în tâmpinarea lui Antiohi-vodă. Și atunce puțintel l-au mustrat Antiohi-vodă ș-apoi l-au iertat. Și-l ținè în mare cinste și milă, căci era om harnic la slujbe, de știè rândul turcilor, după cum s-au dzis mai sus. Slugiè ca un grec, după cumu-i umbla vremea.

Atunce triimisă Brâncovanul pe văru-său Ștefăniță păharnicul, ficiorul stolnicului Costantin Cantacozino, carele acela au cădzut și domnu mai pe urma Brâncovanului, la Țarigrad, de-au stătut de-au făcut paci lui Antiohi-vodă cu Brâncovanul, cu giurământ înaintea patriarhului, ca să nu să mai pârască la Poartă unul pè-lalt, să să strâci țărâli cu cheltuiala, și-ncă să s-agiute unul pe alalt cu prieteșugul. Și pentru Mihai-vodă să nu să mai puie să-l scoată Brâncovanul la domnie. Și Dumitrașco beizădè, fratele lui Antiohi-vodă, încă să-i dè Brâncovanul pe an câte 10 pungi de bani pentru chevernisala lui, ca să s-odihnească în Țarigrad la casa lui cu paci și să nu mai umble amestecând pe Brâncovanul și făcându-i cheltuială, ce încă să-i arete slujbă. Că să spăriasă Brâncovanul că i-a sminti domnia, pentru multă cheltuială și pagubă ce-i făcè totdeauna. Așijdere au făcut pace Brâncovanul și cuscru-său, lui Iordachi Rusăt vornicul, ca să slujască lui Antiohi-vodă cu dreptate, ca maiinte, și să fie lepădat dispre Mihai-vodă, și el și toate rudeli lui Cupăreștii. Și așè au ținut de bine această paci, pe cum țin cânii vinerili. Care mai nainte la rândul lor s-a arăta.

Antiohi-vodă, tot atunce, după ce-au vinit Mihai-vodă mazâl la Țarigrad, chemat-au și vro doi, trii boieri din Moldova, de-au pârât pe Mihai-vodă de doo biruri și doo bariiamlâcuri: când au fostu domnu, le-u luat din țară și la visteria împărătească nu le-u dat, de-au rămas rămășiță. Și el tăgăduiè, că nu le-u luat din țară. Deci l-au rămas și l-au pus la-nchisoari, să plătească banii la visteria împărătească. Atunce și eu eram tânăr, și fusesăm mai nainte agă, și m-am tâmplat în Țarigrad, de-am vădzut acea pâră.

Dup-acee s-au gătit Antiohi-vodă cu tot agârlâcul și s-au rădicat din Țarigrad ș-au vinit la Baba, pe la Isuf-pașe sarascherul. Și i-au fostu și sarascherului cu bună dragoste, și l-au cinstit ca pe un domnu. Că pe-cee vreme sarascherul nu șădè tot la un loc, ce să ducè de-mbla și la Tighine, și la Oblușiță, și la Baba. Și de acolo sosând la Gălați, au găsât strânși toată boierimea, arătându-le tuturor dragoste și cinste. Și purcegând din Gălați, au mărsu pe la sat pe la Ivești, la soru-sa Lupa, hătmăneasa lui Bogdan, care acolo i-au făcut cinste 2 dzile, și lui, ș-a toată boierimea și oastea câtă era. Și de acolo au mărsu la Ieși în scaon.

CAP. XVI Domnia a doa a lui Antiohi-Vodă, sân Cantemir, leat 7213

După ce sosi Antiohi-vodă în Ieși în scaon, pe cie vreme era paci bun- în țară. Și pusă boierii a trei dzi după obicei: pe Antiohi Jora vel-logofăt, pe Lupul Costachi vel-vornic de Țara de Gios, pe Neculaiu Costân, biv-hatman, vel-vornic de Țara de Sus, pe Bogdan vornicul iar l-au pus hatman, pe Macsut vel-postelnic, pe Ilie Cantacozino vel-spătar, pe Savin Zmucilă vel-ban. Și de atunce să așădză această boierie cu temei în Moldova, de-i aședzată la rând. Că mai nainte, de-și era la vrun domnu, uneori șădè mai sus, uneori mai gios. După cum le fusesă altă boierie, așè șădè și cu bănia la Divan. Iar de ice înainte i s-au aședzat rândul după spătarul cel mari, și i s-au făcut și vinit boieriei câte un ban de drobul de sari de la ocnă. Pe Dabije clucerul l-au pus vel-păharnic, pe Lupul Colivarul vel-visternic. Pentru acesta, vădzindu-l mazâlimea că-i din neam prostu, li să strâcară tutoror voia, că nu le era cu cinste să margă la gazda lui. Pe Ion Sturdze vel-stolnic, pe Gheorghiță sărdarul vel-comis, carei era neam lui Antiohi-vodă. Pe aceștie îi boieri Antiohi-vodă deodată, iar mai ales și mai de cinste era cumnatul său, Bogdan hatmanul. Toate trebile și cheverniseleli țărâi era după dânsul. Numai nu putè, că era bolnav, cum mai sus s-au pomenit.

Curundă vreme l-au triimis sol în Țara Muntenească, și mult au zăbăvit acolo, fiind bolnav. Și după ce-au vinit, încă din pat nu s-au mai sculat și-n scurtă vreme au și murit. Care la moartea lui multă jele au avutu Antiohi-vodă și boierimea și țara, de boier moldovan, cap întreg și cunoscător la giudețe și vrednicŭ la toate trebile, cu-nțelepciune. Care tuturor le-u părut rău de păgubirea ce-au păgubit țara, iar mai cu dedinsu lui Antiohi-vodă i-au rămas rană nevendicată. Că i s-au și schimbat lucrurili, și i s-au micșurat schivernisala, cu multe amestecături, nu cum era în domnia întâiu.

Pus-atunce pe Ion Buhuș logofăt mare și pe Antiohi Jora logofătul hatman, în locul lui Bogdan, și pe Ilie Cantacozino spătarul visternic mari, în locul Lupului Colivarului, și pe mine, Ion Neculce, din sulgeria cea mari m-au pus spătar mare.

Și rămas-atunce toată cinstea și chevernisala după Ilie visternicul Cantacozino, împreună cu Panaitachi Morona biv-postelnic, carei acești doi boieri chivernisâiè pe Antiohi-vodă. Și să potrivis-amândoi acești boieri într-o fire, după cum să dzice „calul râios găsește copaciul scorțos“: iuți,

mândri, mincinoși, fățarnici, giurători pentru hiece, amăgitori. Care, cât era Antiohi-vodă de strașnic la mânie, că de multe ori la Duvan cu buzduganul azvârliè în oameni cei vinovați, și tare și drept conoscător la giudecată, dar nu ține mânia mult, și nu-l putè nime întoarce din dreptate la giudecată, nice iubiè minciuneli, dar acești doi boieri ce mai sus s-au pomenit îl întoarseră pe Antiohi-vodă, de li să potriviè. Că mai toți domnii sunt buni, numai să tâmplă de să află de-cestu fel de oameni, de să lipăscu mai lesne mai la toți domnii, de le strâcă firea cè bună. Mai mulți să află la domni de-ceștia decât di cei direpți și buni. Ce dacă să tâmplă boierul chivernisătorul de-i înțelept și bun, măcar de-i și domnul rău, îl îmblândzește și-l întoarce cu blândețe, de-l face de-i bun.

Atunce, apucându visternicia Cantacozino, scoasă Antiohi-vodă nevoi grele pe țară, că avè și datorie la Țarigrad, gândindu că s-a plăti. Scoasă orânduiele multe, și satarale, și hârtii, și fumăret, câte un zlot de toată casa. Și-l făcu Cantacozino de făcu și obiceiu în țară, carei n-au mai fostu, câte 2 bani de vadra de vin. Însă da numai țărani, dar boierii și mazâlii de la aga în sus nu da. Și mult s-au apărat Antiohi-vodă și nu vrè să fac-acel obiceiu, numai nu putè, că-l tot îndemna Panaitachi și Ilie visternicul.

Mai făcut-au și alt obiceiu: de tot boul de negoț, cornărit câte un leu. Iară pe mazâli îi îndesiè cu dăjdii grele și cu împrumute dese, și nu le mai da. Și-i asupriè Cantacozino pe pizmă, și nu le făcè dreptate, și-i tot pârâè și-i amesteca cătră Antiohi-vodă cu feliuri de feliuri de amestecături de pâră, pentru ca să s-îmbunedze și s-înmulțască cinstea lui, ca un om fără suflet. Că nu era nemic adevăr într-însul.

Și pe mazâli, zlotași îi supăra din cale-afară, de-i făce de plătiè pustiele. Și pe unii îi pârâè, de-i trimitè pe la ocnă. Și Antioh-vodă, de-l și pricepè, îi învoiè, pentru voia muntenilor, fiindu-le rudă. Și mai nu avè nice o parte Antiohi-vodă dintr-acele nevoi multe ce scotè, că datoria i-au rămas neplătită, și când s-au mazâlit, au rămas mai cu nemic, ca și la mazâlia dintâiu. Numai ce-au rămas cu vro cindzăci, șesădzăci de pungi de bani. Că el nu era prè samiș, nice lacom, ce-l credè pe dânsul ce grăiește. Și el mânca, și fățiș, și furiș, cumu-i era lui voia. Și avè și altă nebunie în cap, că gându lui era cum ar putè apuca domnia, având pe munteni nedejde. Și pentr-acee avè prieteșug cu Panaitachi postelnicul Morona, știind rândul

Porțâi, socotind c-a găsi vro vreme, ca și Mihai-vodă. Pentr-acie sta asupra mazâlilor, ca să-i răsâpască, să facă nume rău stăpânu-său, lui Antiohi-vodă. Și atunce au agonisât din vesternicie el 70 de pungi de bani, mai mult decât au agonisât stăpânul său, Antiohi-vodă.

Vinit-au atunce poroncă de la Poartă de au dus multă somă și mare lemnu și greu la Tighine și la Cetatea Albă și la Vozia, cu mare grabă și cu mulți zapcii. Boieri au stătut toată vara cu Orheiul și cu Lăpușna și cu toți siimenii din curte, de-l tăiè. Și cu mare greu l-au rădicat păn-în iarnă. Și-ncă au închisŭ în turnul Golèi pe Darie Donici sărdarul și pe Chirica și pe Bogoș, și era să li taie și capetili, fiind ispravnici pe lemnu și nu-l putè în grabă să-l ducă. Că s-agiunsesă muntenii și cu Mihai-vodă și cu Isuf-pașe, ca să-i dè pricină la Poartă pentru lemn, că nu poartă grijă. Și pentr-acie îl grăbiè Isuf-pașe din cale-afară cu lemnul.

Pe acee vreme, de la închisoari, Mihai-vodă au făcut un harzu, de l-au dat la împăratul, cu pâră pe Antiohi-vodă că-l năpăstuiește cu doo biruri și doo bariiamlâcuri, că le-u luat din țară, și el nu le-u luat, și cu jalobă pe Baltagiul vizirul, dzicând că l-au ales pe dânsul toată țara de l-au pus domnu, iar vizirul l-au scos din domnie fără nice o vină ș-au pus pe Antiohi-vodă fără voia țărâi. Deci împăratul, cetindu acel harz, l-au triimis la vizirul și i-au poroncit să-i facă dreptate.

Apoi vizirul, vădzind așe, chemat-au pe Osman, chihaieo lui, de-au învățat de-au scris la Antiohi-vodă să caute să triimiță boieri și oameni de țară, să dovedească pe Mihai-vodă, să nu rămâie vizirul rușinat de cătră împăratul. Antiohi-vodă îndată alesă de triimisă câțiva boieri, carei știè că-i sunt împotrivire, și câțiva breslași megieși d-è lui Mihai-vodă, vasluieni tot de cei buni de gură și de pâră. Și s-au pârât pe față înaintea Divanului împărătescu. Breslași în gura mare strâga: „Vândutu-ne-i, vândutu-ne-i, vândutu-ne-i la cochi-vechi ciocoilor, ca pe mascuri și ca pe oi!“ Carei numai ce huie Divanul împărătescu, și să mira toți pașii și agalari de pâra ce-i dau. Și așe l-au dat iar rămas, să plătească iar bani la visteria împărătească, și iar l-închisără, încă la mai gre închisoare, la Babagefer.

Trimis-au și Brâncovanul sol în Moldova, pe ginere-său Șerban logofătul, pentru mare încredințari prieteșugului, care au făcut și logodnă, un ficior a Brâncovanului să iè o fată a lui Antiohi-vodă. Și făcându cinste

mare atunce solului, Lupul Costachi sân Gavriliță la masă, îmbătându-să și veselindu-să, multe cuvinte deșerte și fără treabă grăiè împotriva lui Antiohi-vodă înaintea solului. Și dintr-aceli voroave proaste s-au rădicat și masa. Ce Antiohie-vodă atunce, ca un domnu înțelept, mult au răbdat Lupului pentru aceli voroave proaste, ce le grăiè cum nu i să cădè.

În scurtă vreme dup-acie să mazili și vizirul Baltagiul de la Poartă, și cădzu Ciorlul-pașe silehtarul viziriu, care să tâmplasă de era prietin lui Mihai-vodă. Și-l scoasă pe Mihai-vodă de la închisoari. Iară Păladie visternicul, cumnatul lui Mihai-vodă, și cu Preda stolnicul, dac-înțălesără c-au ieșit Mihai-vodă de la-nchisoare, fugir-în Țara Muntenească. Și acolo în Țara Muntenească mai era și fratele lui Mihai-vodă, Dumitrașco, și-mbla clevetind pe Antiohi-vodă și mestecând cătră munteni. Numai muntenii era cu 2 obrază: arăta prieteșug și cătră Antiohi-vodă, și cătră partea lui Mihai-vodă. Și așè politiciè lucrurili de îmbe părțili.

Iar la veletul 7214 făcut-au nuntă Brâncovanul c-un ficior a lui, anume Dinul, în târgu în București, de-au luat o fată de aice din țară, de la noi din Moldova, a lui Ion Balșe vornicul, de-au dus-o acolo la București, de-au făcut nuntă, cu mulți boieri rudenii de-a ei. Au mărsu cu voia și poronca lui Antiohi-vodă. Atunce m-au triimis și pe mini, cu solie despre partea domniei, de m-am tâmplat la acea nuntă, care nu era nuntă domnească, ce vom dzice că era crăiască.

După veselia nunțâi poftit-au Antiohi-vodă pe Brâncovanul cu mare credință, ca să dè pe Pălade visternicul, să-ș vie acas-în Moldova, să nu mai umble amestecând. Ce Brâncovanul n-au vrut să-l dè, fără câtu nu l-au priimit să mai șadză în Țara Muntenească și l-au gonit la Brașov. Antiohi-vodă, vădzind că n-au credzut Păladie să vie, mâniiatu-s-au ș-au triimis de i-au jăcuit casa. Și i-au închis giupâneasa, ș-au pus și sămenii de i-au răsâpit curțile din Iași, de nu i-au rămas nice jăriște.

Ilie Cantacozino visternicul, fiind învrăjbit cu Iordachi Rusăt vornicul mai denainte vreme, pentru căci Ilie Cantacozino făcusă bine lui Iordachie Rusăt de-l scosesă di-nchisoare, cându-l prinsesă la mazâlia lui Antiohi-vodă, cum s-au pomenit mai sus, iar Iordachi Rusăt, când au rădicat țara pe Mihai-vodă domnu, au stătut pricină lui Ilie, și acie era mânia și vrajba între dânși. Iar apoi au început Ilie în toate nopțile a umbla la gazda lui Iordachi

furiș, de s-au împăcat. Și s-au rugat Ilie lui Iordachi, fiindu-i cuscru cu Brâncovanul, ca să stè să-i logodească o fată a lui Ilie c-un ficior a Brâncovanului, pe taină să nu știe Antiohi-vodă nemic.

Dece Antiohi-vodă pe urmă, oblicindu aceste lucruri și alte multe amestecături a lui Iordachi, ce umbla cu cărți, amestecând la Mihai-vodă, și la frații lui în Țarigrad, și la Pălade în Țara Ungurească, mânietu-s-au Antiohi-vodă ș-au închis pe Iordachi la vătavul de aprodzi, cu mare urgie și pază. Iară Ilie, dac-au vădzut c-au închis pe Iordachi, s-au spăriet și s-au dus de-au spus tot lui Antiohi-vodă, ce voroave au avut cu Iordachi. Ce lui Ilie nu i-au făcut nemic, pentru voia stolnicului Costantin din Țara Muntenească, fiindu-i unchi. Numai ce l-au scos din visternicie, că nu mai putè să-l mai rebde de jaloba mazililor, numai la cinste tot îl ținè.

Iară pe Iordachi, după ce l-au închis, l-au pus împrumutare, de-au dat 10 pungi de bani. Și iar au mai giurat lui Antiohi-vodă cum să fie slugă dreaptă, cum au fostu mai nainte. Și l-au pus și l-au slobodzit de la închisoari.

Iară la anul, de primăvară, vinit-au poroncă de la Poartă la Antiohi-vodă să margă să lucredzi la Tighine. Deci îndată s-au rădicat cu toată boierimea și cu salahori și s-au dus la Tighine, iară aice în Ieși au lăsat cămăicani pe Iordachi Rusăt vornicul și pe mine, Ion Neculce vel-spătar, și pe Ilie Cantacozino biv-visternic și pe Ilie Catargiul vel-visternic, de purta grije țărâi, ce era. Iar Antiohie-vodă, lucrând acolo toată vara, pe la Sfete Ilie i-au vinit mazâlia, și l-au pornit Isuf-pașe de acolo la Țarigrad. Numai ce au triimis de i-au luat doamna de aice din Ieși, și-n locul lui au pus pe Mihai-vodă. Iar Antiohi-vodă, după ce au mărsu cu totul la Țarigrad, l-au zăhăit Mihai-vodă mult, dar nemic nu i-au putut strâca. Ș-acolo au trăit, la Țarigrad câtăva samă de ai. N-au mai putut lua domnia, păn’ ș-au plătitŭ și el datoria lumască, de-au murit. Care rar domnu au fostu ș-a mai hi ca Antiohi-vodă în Moldova, nelacom nice la sânge, nice la bani, nici la minciuni, și iubitori la dreptate și bișug în țară la toate. S-au făcut și-n dzilele lui, unde era mănăstirea tătâne-său, la Miera, zidul împregiur cu clopotnița de piatră. Și s-au dus la Poartă și acolo au murit. N-au mai ieșit domnu. Și i-au rămas 3 ficiori: Ion, Costantin, Dumitrașcu. Deci Costantin

și Dumitrașco s-au dus la muscali, de slujescu, iar Ion este aice în țară. A rămas lùndu graiu din Țarigrad. La ce or vini, vremea viitoare va arăta.

CAP. XVII Domnia a doa a lui Mihai-Vodă la velet 7215

Îmbrăcând Mihai-vodă căftan, de la Poartă, de domnie, au și răpedzit pe capegi-bașe la Antiohi-vodă, la Tighine. Iar la Ieși, drept la cămăicani, la Iordachi Rusăt vornicul au triimis slugi a lui, și cu izvod, cu pecetea lui, tot anume să prindză pe boierii ce avè pizmă, pe cum au făcut mai nainte și Aron-vodă izvod de boieri. Deci sosându și slugeli lui într-o dzi, pe amiadzădzi, la gazda lui Iordachi cu cărțile și cu izvodul, iar Iordache s-au și bucurat tare de ceasul ce aștepta de mult să-i sosască. Ș-au triimis la puțintei simeni ce rămăsesă la curte de strajă, de i-au chemat la gazda lui, cu numeli lui Antiohi-vodă, fiind cămăican, de i-au și pornit pe la gazdele boierilor ș-a boierinașilor lui Antiohi-vodă, carei era în izvodul ce triimisesă Mihai-vodă, de i-au prinsu, și-i lega și-i închidè pe la închisori. Atunce au prinsu și pe Ilie Cantacozino cel tare și mare, perifan, numai cu cămeșe și desculțu și fără sliz, că să tâmplasă de nu știè nemic și dormiè. L-au luat și l-au dus pe uleță, de l-au închis, și zapcii care îl ducè gol pe uleță, îl mustra, de-i dzice: „Ține-te, cerbule, cu coarneli cele buore ce ne împrăștiei, că te prinsă astădzi leul în mână.“ Și pe urmă l-au slobodzit cu chizeși, păn-a vini domnia.

Așijdere și pe Panaitachi Morona biv-vel-postelnic, carei era gata la toți domnii, de slujiè dreptu și le priè lor, iar nu țărâi, grecește, și pe urmă, după slujbă, îi pârâè. Tâmplatu-s-au de era bolnav, și așè cu pătașca l-au luat simenii de la gazdă de l-au dus la-nchisoari, la simeni, și tot acolo l-au ținutŭ păn-au vinit Mihai-vodă. Și după ce-au vinit, în scurtă vreme au pus de l-au zugrumat acolo, la odăile simenilor, dzicând că pe toți domnii pârește. Această mulțămită și plată au avutŭ Panaitachie de la Mihai-vodă pentru harzul ce-au făcut cu mâna lui la împărăție, de l-au poftit domnu la domnia întâiu.

Atunce, tâmplându-să de eram și eu de casa lui Antiohi-vodă, m-au fostu pus Mihai-vodă și pe mine într-acel izvod să mă prindă. Și păn-a sosi săimenii la gazdă-mi, eu amŭ prinsu de veste ș-am apucat de amŭ încălecat, de am fugit în Țara Leșască. Ș-acolo mi s-au tâmplat și mie de-am zăbăvit

vro patru luni, păn-a aședza domnia. Ș-apoi mi-am făcut pace ș-amŭ vinit înapoi la casa mè, și n-am avut despre nime nice o nevoie. Ș-am avut cinste și căutare în dzilele măriei sale.

Dece, aședzându-să Mihai-vodă în scaon cu domnie, pus-au boierii după obicei, anume pe Antiohi Jora vel-logofăt, pe Lupul Costachi sân Gavriliță vornicu de Țara de Gios, pe Manolachi Rusăt, frateli lui Iordachie, vornic de Țara de Sus, pe Dumitrașco Răcoviță, fratele lui Mihai-vodă, hatman, pe Neculai, ficior lui Iordachi Rusăt, postelnic mare, pe socru-său Dedul spătar mare, pe Ion Balșe vel-păharnic, pe Pălade, cumnatu-său, vel-visternic, pe Preda vel-stolnic, pe Costantin Costachi, sân lui Vasâlie Gavriliță vornicul, vel-comis. Aceștie era boierii lui Mihai-vodă a doo domnie. Numai chevernisala și cinstea era, tot a țărâi, după Iordachi Rusăt vornicul, măcarŭ că nu era cu boierie. Ce vrè el să facă, făcut era.

De atunce Mihai-vodă făcusă și cheltuială la Poartă, la luatul domniei, și era cu datoria cè vechi a visteriei împărătești, și sâliè să le plătească. Ce au început nevoi a ieși grele în țară. Ș-au scos hârtii, și pe hârtii năpăști, doî rânduri de năpăști. Ș-au scos de vară pecetluituri cu iscălitura boierilor, să de tot omul câte un leu. Oameni să bucura că-i ușoară dajdea și ieșie la pecetluituri, iar mai pe urmă, după ce i-au scris ș-au dat tablele la visterie, au mai ieșit să de câte 5 lei de pecetluit cui dedesă.

Mai adaos-au și câte doi bani de vadră de vin, să dè câte 4 bani țăranii, dar nu boierii. Făcut-au și alt obiceiu nou, care nu mai fuses-în țară, asupra boierimei ș-a mazâlimei ș-a mănăstirilor stângere, de-au dat desetină de stupi și de mascuri câte doi potronici, țărănește. Atunce au început a-l pricepe boierimea, că Mihai-vodă nu este, cum s-arăta, blând, șigaci cu toțâi și moale, ce într-alt chip, că era multe hiri, nu numai o hire. Începusă să s-arate, numai nu deplin, că nu-i da mâna, că avè sâială, că era la Țarigrad Antiohi-vodă și frate-său Dumitrașco și Duca-vodă. Mazâlii sta acolo, din ceas în ceas aștepta s-apuce domnia. Așijdere și Brâncovanul purure era bucuros să fugă boierii Moldovei la dânsu, să-ș facă el nume bun, și alțâi să rămâie cu nume rău. Dece Mihai-vodă nu putè deplin să stăpânească cum să cade, că și boierii Moldovei pe-cie vreme era niște boieri mai țapeni, mai putincioși, să iubiè unul cu alalt și s-învoiè la sfat. Măcar că Iordachi

vornicul umbla să-i supuie și să-i calce, dar tot nu putè deplin să-i calce, și să-i scoată din obiceile lor.

Brâncovanul s-apucă să facă nuntă și c-ol doile ficior a lui, anume Ștefăniță, să iè pe fata lui Ilie Cantacozino. Și pofti pe Mihai-vodă să-l lasă pe Cantacozino, cu fata lui și cu alte rude, să margă în Țara Muntenească, să facă nuntă. Că Brâncovanul păn-atunce avè tot doo obrază de prieteșug, de-ș arăta unul cătră Mihai-vodă și altul cătră Antiohi-vodă.

Dece Mihai-vodă, vădzind acea poftă, îndat-au poroncit lui Cantacozino visternicul de s-au sculat cu toată ruda lui, de au mărsu în Țara Muntenească, de-au făcut nuntă cu fiică-sa.

Atunce au triimis Mihai-vodă și sol la nuntă, dispre partea lui, pe Costantin Costachi sân Gavriliță comisul. Și Cantacozino, după ce fece nuntă și s-încuscri cu Brâncovanul, nu vru să mai vie în țară, ce rămas-acolo. Și fugi și Catargiul visternicul și cu alțâi mulți, mai de gios, carei era de casa lui Antohie-vodă. Și întoarsă pe Brâncovanul mai mult cu obrazul spre Antiohi-vodă, de prieteșug. Și-ncepur-a mesteca tare pe Mihai-vodă la Poartă. Și-ncepu și Mihai-vodă a s-îngriji de celi lucruri, să nu să mazâlească, pecum s-a însămna înainte.

Într-aceae vreme arătatu-s-au în țată și lăcuste, numai nu era multe, ca de altă dată. Și pânea să mai sui cu prețul, stupii să făcură răi, iară vin mult, că și altădată să făcè vin mult. Pace în țară era bună, iară în Țara Leșască și Căzăcească și la Moscu nu era, precum s-au pomenit înapoi, l-acele domnii ce s-au scris. Care acum, viindu-i rândul, iară începem a scrie de acele.

Craiul șfedzescu, după ce-au trecut Niprul din Țara Leșască în Țara Căzăcească pe la Stari Dub, după cum s-au pomenit mai sus, la domnia a doa a lui Costantin Duca-vodă, ieșitu-i-au toți căzacii înaintea craiului, împreună cu Mazăpa, hatmanul lor, de i s-au închinat. Ș-au purces craiul pen Țara Căzăcească, cu toată oastea lui, ca cum ar merge un izgon cu doo trei obuzuri. Ș-au purces în gios spre Poltava, pen Țara Căzăcească, avându adeverință c-or vini și turcii și tătarâi la dânsul, de va merge întinsu în stolița moschicească pe de o parte, și Stănislav craiul cu leșii pe de altă parte. Și așe, cu acel gând, s-au zăbăvit puțin cu un anŭ în Țara Căzăcească, detot o strâca ș-o mânca.

Iară împăratul moschicescu, vădzind acel lucru, îș tot strângè oștile pe unde avè și umbla zăhăindu-l pe de laturi, ca să-l flămândzască și să-l hămeiască. Turcii și tătarâi tot cu menciuni l-au purtat pe Cifed și nu i-au mai dat agiutor. Așijdere și Stănislav craiu n-au putut, că leșii ținè giumătate cu Stănislav craiul, iară giumătate ținè cu hatmanii lui Avgust craiu, cu Sănavschie și Ughinschie și Zapiva și cu o samă de moscali despre Litfa ținè lui Stănislav calea. Căzacii iar au început a să împărăchè, a fugi de la Mazăpa ș-a să duce la moscali și s-închina. Și așè, înmulțindu-să oastea la moscali, cându au fostu în dzua de Sânpetru la velet de la Adam 7217, datu-s-au parola de bătaie. Și așè s-au bătut îmbe părțile, ș-au biruit Moscalul pe Șfed. Și-ncă craiul Șfedului s-au și rănit. Și peste noapte, numai i-au căutat a fugi ș-au lăsat obuzul împreună cu Mazăpa. Știind rândul, l-au trecut Niprul și Buhul tocma la Vozâia salt cu vro mie de oameni numai călări: moldoveni, șfedzi, căzaci. Iar altă oaste, câtă au avut Șfedul în Țara Căzăcească, doo obuzuri, cu totul au luat-o moscalii, cu ghenărari, cu ofițeri, cu cară, cu pușci, cu totului tot și cu multă avere, că jăcuisă Țara Leșască și Saxonia. Și i-au triimis împăratul Moscului pe șfedzi pe toți la robie, la stoliță, iar pe căzacii ce s-închinasă la Șfed pe toți i-au pus supt sabie.

Atunce și Avgustu craiu, după ce-au înțeles, au lăsat giurământul și pacea ce făcusă cu Șfedul ș-au ieșit iar la crăie în Țara Leșască, de s-au împreunat cu hatmanii săi și cu oastea cè moschicească, ce era lăsată. Ș-au gonit pe Stănislav craiu din Țara Leșască și pe Cras ghenărarul, ce era cu 17.000 de șfedzi împreună cu Stănislav. I-au bătut și i-au gonit în Țara Șfedului peste mare. Împăratul Moscului, dup-acea bătaie, au mărsu la Chiu, ș-au orânduit pe vro doi, trei ghenărari, anume pe Ianășu și pe Volconschie și pe Vesubadțchi și pe Cropot bragadir, cu oaste, călărime moschicească, și pe Chigeci polcovnicul și pe Vasâlie Tanțschi polcovnicul și pe frate-său Ion polcovnicul cu oaste, cu joimiri moldoveni. Toată această oaste, ca la 10.000, au aședzat din Cirimuș pe Nistru păn-în Ehurluc, pe margine, pen toate vadurili, sta steiaguri, și din steiag în steiag câte un om, cât să vidè, de păzâè pe Cifed să nu fugă de la Tighine în țara lui, sau să umble nescareva cărți la leși.

Iară împăratul s-au sculat de la Chiiu ș-au purces pen Țara Leșască în sus, de s-au împreunat cu Avgustu craiu și cu hatmanii leșești. Ș-au lăsat și

la dânșâi o samă de oaste, pe Bont ghenărarul și pe Fluc, ș-au început a căuta leșii cei haini, ce ținè cu Cifedul, de-i prindè și-i bătè și-i goniè.

Și de acolo împăratul Moscului ș-au strânsu toată puterea, împreună cu Șerimet, cifert-marșalâc, și cu Alecsandru Danăloveci Menzic, tiji cifert-marșalâc, și cu alți ghenărari și cu toată puterea sa de oaste, și s-au dus pe marginea mărâi Balticului pe di ceasta parte în Lidvonia. Și pe unde găsiè cetăți de-a Cifedului, și pe uscat și pe apă, le tot bătè și le lua.

Atunce și Mihai-vodă, când era împăratul moschicesc la Chiov, s-agiunsesă cu împăratul să fugă la Moscu. Că i să supărasă cu închisorile în domnia dintăiu și, vădzind că i să strâcă și lucrurile de la Poartă, și Brâncovanul să lepădasă de prieteșug, pentru voia lui Ilie cuscru-său Cantacozino, și cei trei domni mazâli ce sta la Țarigrad iar asupra lui ca niște lupi, socotisă să să lasă de domnia Moldovei. Căci vădzusă și tăria Moscalului și socotie că-n scurtă vreme va hi biruirea și bucuria creștinătățâi. Și nu numai Mihai-vodă s-agiunsesă, ce și Brâncovanul și sârbimea toată mai denainte vreme s-agiunsesă cu Moscul și trăgè nedejdea lui din ceas în ceas cu bucurie.

Craiul cifedului, cu acea puțintè oaste ce scăpasă, șădè la Tighine. Atunce și-n toate dzileli ieșiè la primblare afară, numai cu câte cinci, șesă oameni, cale, câte de un ceas, doao, alergând pe cele câmpuri drept vânatul. Că nu-ș știè rândul țărâlor acestora, să umble cu gloată. Și era cuvântul să să rădice de la Tighine, să vie să șadză la Ieși.

Atunce Mihai-vodă, vădzind primblarea craiului cifedzescu la Tighine și-nțelegând că va să vie la Ieș să șadă, au făcut știre Moscului, când a vini, să triimată oaste pre taină sprintenă, și atunce or prinde pre craiul, și s-a rădica și el de s-a duce. Atunce împăratul Moscului înțelegând, foarte tari s-au bucurat și mare adeverință i s-au adeverit. Ș-au învățat pe hatmanul Sănavschie și pe ghenărarii care s-au pomenit mai sus că-s puși la margine pentru calaori, cându le-r scrie Mihai-vodă și le-r faci știre, îndată să-i triimață oaste cât ar pofti, să-l iè pe craiul ori pe dânsul, dac-a vrè.

Craiul Cifedului apoi nu l-au lăsat turcii să vie să șadză la Ieși, nărocul lui, ce au triimis numai un polcovnic cu vro sută și mai bine de cifedzi și cu vro doo sute de căzaci la târgu la Cernăuți, să stè acolo să zacinguiască

oaste din Țara Leșască. Făcând vești la împărăția Moscului Cropot bragadir, carei era pe margine pentr-acei cifedzi, cum s-au apropiat la Cernăuți, împărăția Moscului nu i-au putut răbda, ce au scris lui Cropot bragadir și lui Turculeț, de-au încălecat cu vro trei, patru mii de oaste, de-au trecut Cirimușul în ceastă parte ș-au lovit pen codru ș-au ieșit la Mihalci, de i-au lovit în Cernăuți fără veste. Ce căzacii au și dat la vale, în lunca Prutului, de-au scăpat mai toți, iar cifedzii au purces să să suie în vârvulŭ dealului Cernăuțului, să s-apuce de bătaie. Ce vădzind că-i mulțime de oaste, nu s-au mai putut apuca de bătaie, ce încungiurându-i i-au luat pe toți de grumadzi și-ndată i-au luat ș-au purces cu dânșii în Țara Leșască. Iar vro dzeci, cinspreci ce mai scăpasă din cifedzi, i-au tot ucis la sateli Țurcanii de pe supt munte, la Cupca și la Rădăuți, la Suceavă. Vinis-atunci dintr-acea strajă moschicească, de-ș pusesă niște steaguri, moldoveni d-è moscalilor la mănăstire la Putna și la Câmpul Lungu. Ce oblicind Mihai-vodă, îndat-au răpedzit la dânșii cu taină, să să rădice să să ducă, să nu oblicească tătarâi, să prade țara. Și-ndată s-au rădicat și s-au dus în Țara Leșască. Mihai-vodă, vădzind că pe Șfed l-au luat moscalii din țara lui, de la Cernăuți, și steaguri și joimiri au vinit la Câmpul Lungu și la Putna, s-au și-mplut de frică, să nu-l priceapă craiul Șfedului sau alți neprietini a lui, boierii pribegi din Țara Muntenească, să nu-l pârască la Poartă că-s faptele lui sau meșterșugurile lui. Ce au și-nceput a să găti pe taină, a-și face potcoave la cai și căruți la Botășeni. Și scosesă cuvânt că va să margă la un sat a lui, ce are de moșie, Cândeștii pe Sâret, să-l vadă. Și triimisesă și pe socru-său, Dedul spătarul, la Cernăuți, de-i purta trebile dispre moscali, ca, când a ieși din Ieși, să-l și tumpine oastea moschicească, să-l iè.

Numai îl închedeca un lucru, de să zăbăviè, că era un capegi-bașe în Ieși, pentru banii birului, de sta zapciu. Și nu putè să purceagă, fiind capegi-bașe în Ieși. Ce au scos atunce nevoie în țară, de tot omul un leu, cu pecetluituri, cu iscăliturili boierilor ci era zlotași. Și strângând acei bani pe fețe, au orânduit năpăști de un leu: cine dedesă da cinci, pe cum s-au pomenit mai sus. Ș-au pornit pe capegi-bașe la Galați, să aștepte acolo să-i plinească zlotașii banii, și el cu gând ca cela să iè în sus, să-ș caute treaba.

Brâncovanul, de-ceste lucruri a lui Mihai-vodă simțindu, de moscali, pe taină au înștiințat prietini de la saraiul împărătescu. Neștiind vizirul nemic, au triimis împăratul un om al său din casă teptilŭ, de-au umblat în

Moldova și-n Ieși peste tot locul, și nu l-au știut, nice l-au priceput nime. Ș-au mărsu și la Focșeni de cie parte, la boierii pribegi, la Ilie Cantacozino și la Catargiul, de i-au întrebat de ce au fugit și cum este Mihai-vodă. Că de dânșii nu s-au ferit și le-u spus că-i triimis de la împărăție. Ce acei boieri atunce tare s-au jăluit de Mihai-vodă ș-au spus că umblă să să hainească. Deci acel om împărătescu, cum au mărsu la împăratul de i-au spusu-i, împăratul îndat-au triimis la vizirul de i-au spus că Mihai-vodă este hain și să nu scape, că, d-è scăpa, cap n-are.

Dece vizirul îndat-au răpedzit un capegi-bașe cu mazilia la Isuf-pașe sarascherul de la Tighine, scriind numai să prindză pe Mihai-vodă, că, d-è scăpa, capul i-a tăie. Ce Isuf-pașe îndată noaptea au gătit 300 de spahii cu alai-bei, împreună cu capegi-bașe, de l-au lovitŭ fără veste, de l-au prinsu.

Mihai-vodă atunce aștepta să-i sosască carte de la socru-său, pe cum joimirii au trecut Cirimușul în ceasta parte, și el să purceadză din Ieși. Și-ntr-acea dzi ce-u sosât turcii cu mazâlia în Ieși au sosit și carte de la socru-său Dedul, că joimirii la Cirimuș stau gata să treacă, și le-u dat și câte un leu de cheltuială, la 400. Deci Mihai-vodă, vădzind că l-au apucat turcii în Ieși, au și răpedzit la Dedul, de-u fugit în Țara Leșască, și s-au întorsu și joimirii înapoi. Atunce, de-r hi avut Mihai-vodă cumpăt bun, să fie mai grăbit lucrul și să nu fie știut pre mulți acel sfat, ar hi avut vreme bună ș-ar hi apucat de-r hi scăpat. Numai era mulți sfetnici, și era plin locul, și socotiè că păn’ n-a agiunge capegi-bașe cu birul la Țarigrad nu l-or mazâli. Și mai mult cu acel gând s-au înșelat, de l-au prinsu.

Dece turcii, cu mare strajă și groază, l-au luat de l-au pornit la Tighine și de la Tighine la Țarigrad, de l-au închis în Edicula cu mare urgie, care nime nu mai dzice c-a vidè lumea. Capegi-bașe carei strânge birul în Gălați au apucat de-u luat de la boierii zlotași numai 10 pungi de bani și le-u dus la Țarigrad, de le-u dat la visteria împărătească.

Aice în Ieși au pus capegi-bașe, care luasă pe Mihai-vodă, camaican pe Ion Buhuș logofătul. De domnie nu să știè cine este, fără cât trăgè nedejde lui Antiohi-vodă, știindu-l că-i mazâl acolo. Iară boierii cei pribegi din Țara Muntenească, Ilie Cantacozino visternicul și Ilie Catargiul visternicul, cum au înțeles de luarea lui Mihai-vodă din Ieși, s-au și bucurat cu nedejdea că este Antiohi-vodă domnu. Ș-au trecut în grabă în ceasta parte la Focșeni și,

fără nice o poroncă, au și-nceput a prinde ș-a lega ș-a bate pe oameni lui Mihai-vodă ce să tâmplasă cu slujbe acolo și a lua bucateli a boierilor lui Mihai-vodă care să dedes-în laturi. Prins-au și pe un grec, nepot de sor' lui Iordachi Rusăt vornicul, de l-au bătut și l-au îmbrăcat cu sucman negru și l-au triimis de l-au închis la Cetate la Neamțu. Și multe lucruri făr' de cale făcè. Ș-au mărsu la Ieși, dârji și sămeți, așteptând din ceas în ceas să le vie cărți de la Antiohie-vodă, să fie cămăicani.

Atunce au trecut pen Ieși, de la Poartă, un agă împărătescu la margine, la Cernăuți, în cai de olac, de-au măsurat locul din mijlocul Prutului, de la Orășeni. Au pus pe un om pe gios, de-au mărsu păn-în târgu în Cernăuți, și aga turcul alăture cu dânsul cu ceasornic, ca să vadză câte ceasuri au călcat moscalii hotarul, cându au vinit de-au luat pe Șfed. Și s-au aflat opt ceasuri c-au călcat hotarul. Întrebatu-l-au cămăicanii pe-cel turcu, doar știe să spuie pe cine-or să puie domnu aice, și n-au știut nemic să spuie.

Strânsu-s-au toată boierimea la Ieși ș-au intrat în mare grijă, să nu puie de la Poartă vrun pașe sau să nu vie să mai iè nescareva boieri la Poartă. Vădzind c-au luat pe Mihai-vodă cu mare urgie și cu nume de hainlâc, și veste de domnu nou nu le vine, să mira ce-or faci. Sfătuiè unii să fug-într-alte țări, alții sfătuiè să să bejănească la munți. Ce apoi au scris și la Brâncovanul, cu rugăminte să-i sfătuiască ce-or face și, d-è hi audzit ceva, ori de bine, ori de rău, să le facă știre. Deci Brâncovanul le-u răpedzit de olac și le-u scris să nu poarte nice o grije, că fără zăbavă vreme le va vini veste că le-u pus Poarta domnu. Iară de celi reli ce socotescu, nu-s nice de uneli, că așe are el veste de la capichihăi. Și așe le-u mai ieșit boierilor grija.

Atunce poroncit-au vizirul lui Antiohi-vodă să grijască trei sute de pungi de bani, să-l puie domnu, că alții dau cinci sute. Antiohi-vodă socotiè că n-or pune pe alții, având el nume bun de la țară, și numai pe dânsul l-or pune. Ș-au răspunsu vizirului că el mai mult de o sută șindzăci de pungi n-a da, că țara este săracă, și el nu poate să jăcuiască.

Dece vizirul, vădzind acel răspunsu de la Antiohi-vodă, au chemat pe Neculai Marvocordat tărdzimanul, ficiorul lui Alexandru Exapărâtul, tărdzimanului celui bătrânŭ, și i-au dzisu-i de vrè, că Antiohi-vodă n-au vrut să de trei sute de pungi să fie domnu: „Iată că tu ești tărdziman, slug-

împărătească, credincios, și-ți dau ție domnia fără nice un ban“. Și l-au îmbrăcat cu căftan.

Iară după ce s-au trecut trei, patru dzile după ce au îmbrăcat căftan, făcut-au vizirul un izvod la câte locuri trebuie să de bani Neculaiu-vodă, carei cuprindè acel izvod opt sute de pungi de bani. Și l-au făcut de-u dat toți banii în grabă. Și cu ce-u mai cheltuit cu casa lui, păn-a purcede de acolo, s-au făcut aproapi de o mie de pungi de bani.

Atunce tată-său Alixandru Exapărâtul, șădzind la gazdă, nemic nu științè de fiiu-său, c-au luat domnia. Și cum au înțeles, au și-nceput a plânge, ș-aș da palme peste obraz, ș-aș smulge părul din cap și din barbă, ș-a blăstăma pe fiiu-său, căci au priimit domnia, și a dzice că din ceasul acesta este casa lui stânsă, de vreme că s-au amestecat la domnie. Și fiind și bătrân, n-au trăit doo săptămâni ș-au murit. Încă n-apucasă Neculaiu-vodă să purceadză din Țarigrad. Iar în locul lui Neculaiu-vodă au pus tărdziman pe frate-său, pe Ion.

Triimițind Neculaiu-vodă cărți în țară de domnie noo, au triimis și niște oameni a lui, greci. Arătatu-s-au la toți cu blândețe și cu milă. Atunce Ilie Cantacozino și cu Ilie Catargiul, cum au înțeles că nu-i Antiohi-vodă domnu și-i Neculaiu-vodă, s-au și spăriet de faptele lor cele nebune ce făcusă, pecum mai sus s-au pomenit. Bogată rușini le era! Ș-au și-nceput a fugi în Țara Muntenească. Și Neculaiu-vodă, neștiindu-i c-au vinit în Moldova, le-u scris cărți de le-au triimis pen Țara Muntenească, cu adeverință bună, știindu-i că sunt acolo, să-i ias-înainte la Gălați. Deci fugând iar, i-au tumpinat cărțile la Bacău. Deci vădzind cărțile lui Neculaiu-vodă, s-au mai îmblândzit ș-au ieșit înaintea lui Neculaiu-vodă la Gălați.

Atunce și Iordachi vornicul Rusăt și frate-său Manolachi și alți mulți boieri a lui Mihai-vodă fugisă, unii în Țara Leșască, alții în Țara Muntenească, alții în Țara Ungurească, temându-să c-a lua Antiohi-vodă domnia. Căci era greșiți rău lui Antiohi-vodă. Ce vădzind cărțile lui Neculaiu-vodă scriindu-le cu blândețe, s-au întorsu toți înapoi cu bucurie. Care acea bucurie pe urmă au vinit în suspinuri și-n amar, pecum înainte s-a scrie la rând.

CAP. XVIII Domnia întâiu a lui Neculaiu-Vodă Marvocordat, feciorul lui Alecsandru Exapărât, vleato 7218

După ce s-au gătitŭ în Țarigrad cu domnia, au purces ș-au vinit la Gălați. Ș-acolo, după obicei, i-au ieșit toată boierimea din Țara de Gios înainte.

Și-ndat-au și dat cuvântu mojâcilor să-ș iè banii înapoi de la boierii zlotași, care-i dedes-înaintea mazilii lui Mihai-vodă pecetluțeleli cele de un leu și năpăștile cele câte 5 lei de leu, ce s-au pomenit mai sus, ce scosesă Mihai-vodă. Ce zlotași, unii luasă cu datorie ș-apucasă de dedesă lui Mihai-vodă, iară unii luasă de pe la oameni și dedesă la capegi-bașe ce strângè birul, care s-au pomenit mai sus. Și Neculai-vodă n-au vrut să ție în samă nice un ban dentr-acea orânduială, nice ce-u dat la Mihai-vodă, nice ce-au dat la capegi-bașe ce strângè birul. Ș-au poroncitŭ zlotașilor, cu mare groază, numai să întoarcă toți banii mojâcilor înapoi.

Dece, cum au purces Neculaiu-vodă din Gălați, s-au și rădicat țărănimea Țărâi de Gios cu jalobă asupra zlotașilor, în Tecuci, în Bârlad, în Vaslui, în Schinteia. Pe la toate conaceli, tot divanuri de zlotași era cu mojâcii. Și zlotașii, ca vai de capeteli lor, umbla șipurindu-să și rugându-să mojâcilor, și-ndatorindu-să, și-ntorcând mojâcilor. Și le făcè și zapis, să-i mai aștepte, și mojâcii nu priimiè. Iară după ce-au sosit în Ieși, rădicatu-s-au tot târgul asupra zlotașilor, de nu putè răzbi pe uleți de nărod de oameni, după cumu-i rândul prostimei. Și zlotașii apucasă de dedesă mulți bani la visterie și n-avè de unde întoarce mojâcilor. Ce i-au bătut Neculai-vodă cu buzduganul și i-au închis în temniță cu tălharii, păn’ ș-au vândut ce-u avut tot ș-au plătit țăranilor păn’ la un ban. Deci mojâcii, vădzind acea voie, așè s-au dârjitŭ și s-au însămețit în toată țara.

A trie dzi, după ce-au sosât în Ieși, au boierit după obiceu. Pus-au pe Ion Buhuș vel-logofăt, pe Neculaiu Costân vel-vornic de Țara de Gios, pe Ion Sturdze vel-vornic de Țara de Sus, pe Antohi Jora hatman, pe Ramadan vel-postelnic, pe Ilie Catargiul vel-spătar, pe Gavril Miclescu vel-păharnic, pe Ilie Cantacozono vel-visternic, și-ndat-atunci, ieșind de la curte, s-au războlit și păn’ la săptămâna au și murit, și-n locul lui au pus visternic mare

pe Gheorghiță Mitre, și pe ... stolnic mare și pe Hristo-verghei comis mare. Și era mai ales și mai de cinste și trebile toate după Rămadan postelnicul. Și gătiè pe Sturdze vornicul să-l triimață sol în Țara Muntenească. Iar după ce-au trecut 7 dzile după ce i-au boierit, au și mazâlit pe Sturdze vornicul și pe Catargiul ș-au pus în locul Sturdzii vornic mare pe Ion Balșe, iar în locul Catargiului pe Cuze. Iară pe Sturdze și pe Catargiul i-au închis la săimeni, de i-au pus în heră. Și nu lăsa pe nimi să margă la dânșâi. Și i-au ținut vro doo, trei săptămâni închiși și i-au făcut de-au dat unul câte 4 pungi de bani ș-apoi i-au slobodzit. Și nu să știè adevărul pentru ce-au fost acea închisoare a lor. Dzicè unii că i-ar hi pârât Savin banul Zmucilă, iar alțâi dzice că i-ar hi pârât Iordachi vornicul Rusăt, cum c-ar hi vorovit ei niște voroave proaste de Neculaiu-vodă, când au audzit că vine domnu. Iar unii dzicè că i-au pârât mazâlii, că, când au pus banii steagului, i-ar hi încărcat pe unii cu năpaste. Ieșit-au la Divan și grecul cela ce-l îmbrăcasă Cantacozono cu sucman, de s-au jăluit, carei mai sus s-au pomenit. Deci Cantacozino Ilie era mort, n-avè cine da samă; numai era Gavril Costachi sulgerul sin Gavriliță și Ioniță Nenul Rață postelnicul, carei fusesă soțâi lui Cantacozino la prinsoarea acelui grec. Deci i-au pus la scară, de i-au bătut câte cu doo sute de toiege la cur.

Dece vădzindu boierimea și toată mazâlimea aceste fapte di-ncepătură a lui Neculaiu-vodă, s-au foarte mâhnit și s-au spăriet tare, cât nu știè unul câte unul ce-or faci și de ce s-or apuca. Că cu banii steagului încă îi îngreuiè, și ușa era închisă tare, nime nu intra la dânsul. A doa dzi, a tree dzi, când chema câte vrun boier la doo, trei cuvinte, iar într-alt chip nime nu putè să margă la dânsul. Din spătărie încolo, mai înluntru, nime nu putè intra, nici boieri, nici mazâli, fără cât numai Ramadan postelnicul și Spandonachi căminarul și Sculie cămărașul dinluntru, ce era tălmaci. Că Neculai-vodă moldovenește nu știè, ce era un lucru pre cu năcaz boierilor și țărâi. Și-ș ținè lucrurili nalte, la mânie aprig, numai nu ținè pre mult. Vrè să stăpânească Moldova ca Poarta turcească, cu mărire mare. Și era om învățat foarte, bun cărturar. Și desfătări, voroave de glume, nemic nu să făcè înaintea lui. Și cunoscător la oameni, și la cine-i slujiè bine arăta dar. Numai mânia ce o avè strâca celi bune a lui. Că-i era și lui cu greu, că nu știè rândul țărâi și nu putè pe boieri să-i supuie cu schevernisala, după cum era voia lui.

Că boierii, după ce-l vădzură cu aceste lucruri tari că începe asupra lor, și-ncepur-a fugi. Lupul, ficiorul lui Gavriliță, Catar-giul, Manolachi Rusăt vornicul, Costantin Costachi comisul, Dumitrașco Răcoviță hatmanul și alțâi mai de gios fugir-în Țara Ungurească. Banul Zmucilă, Luca visternicul, Rugină, Abăza, Dedul spătar, Mireștii, ficiorii lui Iordachi vornicul Rusăt fugir-în Țara Leșască. Că pe Iordachi vornicul Rusăt îl închises-într-un beci, la curte, cu lăcat încuiet, de nu'ntra nime la dânsul, fără cât numai baș-bulubaș, cându-i ducè de mâncat. Și i-au luat și 10 pungi de bani și nu-l mai slobodziè. Ce păn' s-au mazâlit, tot la închisoare l-au ținut, arătându-i pricină că el au învățat pe turcii balgei, de-l pârăscu la Poartă că cere turcilor cornăret de boi de negoț, și ei păn-atunce nu dedesă. Și să dusesă de-l pârâiè la Poartă, și Neculaiu-vodă prepunè că cu îndemnarea lui au mărsu de-l pârăscu. Așijdere și boierii ce fugisă, carei mai sus să pomenește, iarăși îi dzicè că cu îndemnarea lui au fugit și fug.

Pe Gheorghiță Mitre, visternicul lui, nu trecusă șesă, șepte luni a domniei, și-l mazâlisă și-l închisesă la simeni. Și i-au scădzut la samă cheltuiala, de l-au scos cu câțiva bani dator năpaste. Și l-au orânduit la lefe, de-l lega slujitorii și punè pușcele cele mari peste dânsul. Acestu fel de scopos începusă Neculai-vodă asupra boierilor de le făcè.

Iară țărâi, prostimei, vrè să le arete milă și dreptate și vrè să le ție de parte. Scosesă rumtă cu pecetluituri roșii, să dè de 4 ori întru an, numai nu prè pe putință, ce can încărcați, că avè zlotași silă să îmbrace soma, și mazâlii iar era încărcați peste putință la somă.

Pe la toate margineli alesesă boieri de cinste, capete, de le dedes-în sama lor ținuturili, pârcălăbiile și stărostiile. Și făcusă mulțime de cărți de slobodzâi, de le dedesă la mână, de făcè sate. Și s-începus-a să faci multe sate pe margine, și s-ar hi fostu întemeiat țara de oameni, numai nu ținu mult domnia. Că nu s-amesteca nime, să umble alți zlotași de la curte, fără cât boierii aciie ce le era dați în sama lor, de era capete pe margene, și avè și vreme de vinit mojâcii, că era oști pe hraniță.

Atunce Petre Alecsiiovici, împăratul moschicescu, începusă tare a s-întări și din puteri și din nume, cât lua cetățile Șfedului. Și atunce au luat și cetatea cea vestită în lume și mare, anume Râga. Și într-alt chip cu războiu nu o putè lua, făr' de cât au făcut meșterșug cu niște cambarale cu otravă,

care ține o cambara 50 de pungi de bani cheltuială. Și aruncându aceste cumbarale în cetate, i-au lovit o moarte pre șvedzi, cât le-u căutat a să închina, că să spăriese că n-a mai rămânè nime. Și cu acel meșterșug au luat moscalii Râga de la șvedzi. Și alte cetăți multe șfedzești le tot bătè și le lua, că Șvedul atunce, în nădejdea Turcului, era la Tighine pribagŭ.

Iară Avgust, craiul leșescu, iarăși cu oastea lui cerca pre leșii care era haini împotriva lui, de ținusă cu Șvedul, de-i bătè și-i goniè din țară. Atunce s-au tâmplat un răimentar a craiului Avgust, anume Sminghilschii, cu o samă de oaste, de-u lovit pre voievoda Chiovschii, fiind hain craiului, și l-au prinsu viu nevătămat. Și ducându-l acel reimentar la stăpânu-său, craiul Avgust, cădzut-au voievoda cu rugăminte la Sminghilschii, ca să nu-l ducă la craiul sau la moscali, ce să fugă cu dânsul și să ție amândoi. Și s-au adeverit cu giurământ că-i va da o fiică a sa după dânsul, de-l va face ginere, și multă bogăție și târguri de a lui îi va da.

Deci Sminghilschii îndată l-au credzut și s-au făcut una cu dânsul, și au fugit amândoi într-o parte de loc. Și au strânsu altă oaste și așè umbla tot din loc în loc noaptea, pe unde găsiè oaste de a craiului sau moschicească, de strica, că era omu harnic și de treabă la războiu acel rămentar Sminghilschii.

Dar de la o vreme nu l-au încăput vremea să poată umbla prin Țara Leșască cu poghiazul, că să umplusă țara de moscali și de sasi, și-i goniè ca pre o fiiară sălbatică din loc în locŭ. Ce numai i-au căutat a lăsa Țara Leșască și au intrat în Țara Ungurească. Și acolo încă n-avè odihnă voievoda de Avgust craiul.

Și de acolo au luat munții, fără drum, în lungu, păn-au dat la Cirimuș și au ieșit la Vejniță, în Țara Moldovei, numai cu vro 300 de oameni. Și-ndată au și trecut codrul, de-au luat Siretiul în gios la Ieși, că să teme de moscali, că-l goniè din urmă. Că sta moscalii de pază din Cirimuș până în Ehorluc omŭ de om. Numai el, cu mare meșterșug, au scăpat de-au ieșit în Moldova, că au făcut veste că iesă mai din sus pre Prut la Colomè. Și alergându de la strajă moscalii să-i ție calea, el mai pri din gios au ieșit în Moldova.

Și după ce-au venit la Ieși, s-au împreunat cu Nicolai-vodă, și i-au făcut cinste pre obiceiu, ca unui domn strein. Și după ce-au trecut trei, patru

dzile, s-au dus la Tighine, unde era și craiul șvedzescu. Și nezăbovind la Tighine, ș-au lăsat oastea acolo. Și i-au scris cărți craiulŭ șvedzescu și l-au trimis sprinten la Poartă. Și au zăbovit acolo la Poartă vro treidzăci, patrudzăci de dzile. Multe mestecături, turburări și îndemnări au făcut, ca să strice turcii pacea cu moscalii. Ce veziriul nu priimiè să strice pacea.

Iară împărăția, înțelegând din voievoda Chiovschii cum să întemeiadză Moscalul despre toate părțile, au mazilit pe veziriul și pre Iusuf, pașe Tighinii, căci sta pricini să nu strice pacea, și au pus vezir pre Uman-pașe Chipruliulŭ. Atunce au găsit vreme la acelŭ vezir și Mihai-voievoda de-au ieșit din Edicula. Și încă i-au dat veziriul lui Mihai-vodă și 10 pungi, bani din visteria împărătească, jăluind că i-au luat când l-au mazilit. Dar acestu vezir n-au fost trei, patru săptămâni, și l-au mazilit și pre acesta, căci nu era lacom și vrè să ție pravila lor cea veche. Și împăratului așè nu-i plăcè.

Apoi au triimis împăratul de-au adus pe Mehmet-pașe Baltagiul, care mai fusese vezir mai nainte, într-alt rând, și l-au pus vezir al doile rând. Deci acel vezir Baltagiul îndată au și trimis la hanul, de l-au chemat la Poartă la sfat, și au și stricat pacea. Și au dat poroncă în toate părțile, de vară să să gătedze de oaste, și au închis și pre solul moschicescu în Edicula.

Și au scris împăratul turcescu cărți la craiul Șvedului la Tighine, precum nu l-a lăsa în streinătate. Și s-au adeverit prè tare precum va sta de-l va împăca cu Moscalul pre pofta lui, de-i va da Moscul toate ce-au păgubit. Iară de nu va priimi Moscalul pace cu Șvedul, să-i întoarcă ce i-au luat, s-a bate el sângur cu Moscalul. Și-i va da și oaste, câtu-i va trebui, de-l va duce la țara lui. Și i-au triimisŭ câteva pungi Șvedului de cheltuială. Și au triimis și pre voievoda Chiovschii și omul de adeverință de la Poartă la craiul Șvedului de primăvară, să să gătească de oaste. Și au făcut și ferman să dè Moldova zaharà oștii leșesti și șvedzești ce era la Tighine: ialoviți, ordzu, grù, făină, cât le-a trebui.

Deci sosind la craiul Șvedului voievoda Chiovschii cu acea oaste ce scriè împăratul la Șfedŭ pentru pace, s-au bucurat craiul Șvedului și ținè acea carte de adeverința împăratului tot în sân, la dânsul. La care mai pre urmă s-au schimbat într-alt chipŭ acea adeverință împărătească turcească, precum s-a vedè mai nainte la rândul ei.

Scris-au și veziriul la craiul Șfedului, ca să trimiță unŭ omŭ a lui de ispravă să vorovască cu dânsu pentru oștire. Deci, trimițându-l la veziriul, l-au întrebat veziriul ce feliu de oameni sunt moscalii și ce feliu de războiu au. Iar acel omŭ a Șvedului au dzis că sunt niște oameni proști și blăstămați detot. Iar veziriul au răspunsu: „Dar de vreme că dzici tu că sunt așè de blăstămați moscalii, dar voi așeși nu sunteți de nemic, că ei v-au bătut pre voi.“ Așijdere au mai dzis acel omŭ a Șvedului cum că muntenii sunt prieteni cu moscalii, și ce văd și ce aud aice la Poartă, toate scriu la moscali. Iar veziriul au răspunsu: „Bine fac că scriu, că de noi n-au ce scrie rău, că noi nu ne temem de nime, că avem oaste multă, și pușci multe, și putere mare. Și noi nu putem să ne gătim cu taină, să nu știe nime, ce cu giumătate de an mai nainte ne dăm știre și ne gătim, că n-avem grijă de nime. Ce muntenii, de-or scrie de aceste ce le văd, că avemŭ oaste multă, să scrie sănătoși.“ Și acest răspunsu au luat omul Șfedului.

Scris-au veziriul de-al doile rând la craiul Șfedului, să-i trimiță altu omŭ, mai de treabă, că „de la acesta n-am putut nemică să cunoscu din voroava lui.“ Deci Șvedul îndată au ales altu omŭ, mai de treabă, oficer de-ai lui, și l-au trimis la Poartă. Deci veziriul l-au întrebat și pre acela cum știe pentru oastea Moscului. Ce acela au schimbat voroava într-altu chipŭ, dzicând că moscalii, pedestrimea este prè tare, mai tare decât la toate neamurile la războiu, stă ca un zâd nemișcat. Că de n-au pututŭ ei șfedzii să-i spargă, dar alte neamuri așeș n-au nici o putere să-i spargă. Fără cât el așè socotește, să gătească veziriul 400 tunuri, și așè, cu acele tunuri slobodzind o dată, dă doă ori și de trei ori, or putè rumpe obuzul moschicescu, să-l spargă, să facă drumuri printr-însul, lovind acele multe tunuri. Și așè, cu acel meșterșug, poate să biruiască pedestrimea moschicească, iar într-altu chip aiamintere nu poate nime să-i pobedească. Iar călărimea moschicească este mai slabă. Deci uitându-să veziriul la sfatul acelui oficer șfedzesc, într-acesta chipŭ s-au apucat a face gătire.

Venit-au și hanul, după poronca împărăției, de la Crâm la Țarigrad la sfat, și au sfătuit și el că-i bine așè, să facă oaste asupra Moscului. Și au dzis acmu, după ce-or îngheța apele de iarnă, să sloboadză 2 ceambuluri tătarâi, unŭ ceambul din Bugeag și cu oastea lui voievoda Chiovschii prinŭ Ucraina asupra Chiovului, iar cu un ceambul să margă Omar Goel din Crâm, pre apa Donului în sus, păn’ la Voroniș, unde sunt galioanele moschicești făcute, să

le aprindză. Iar de acolo a lua de-a curmedziș de l-a împreuna cu celalaltu ceambul a sultanului și ai voievoda Chiovschii. Într-acel chip au sfătuit și au așădzat hanul cu împărăția să facă.

Atunce era unŭ turcu, de-l chema Smail-efendi, și era om de casa împăratului, din cei dinlontru. Și era și capichihai hanului și avè bun prieteșug acel turcu cu Dumitrașco bezaidè, fiiul lui Cantemir-vodă. Că mergè de multe ori turcul la gazda lui Dumitrașco-vodă, și-l cinstiè bezaidè (că poate-fi bè și vin) și-i dzicè beizadè în tambură. Că așa știè a dzice bine în tambură, că nici un țărigrădean nu putè dzice ca dânsul. Și-i era foarte dragŭ beizadè acelui turcu. Și atunce, la cinste, vorbind ei, i-au spus turcul toate tainele împărătești ce vor să să facă. Deci Dumitrașco beizedè, înțelegând aceste, cădzut-au cu rugăminte la acel turcu Smail-efendi să grăiască hanului, și hanulŭ împărăției, să-l facă domnu în Moldova. Și l-au învățat și în ce chip a grăi, giuruind câteva mii de galbeni hanului. Iar hanul, audzind aceste din Smail-efinde, îndat-au priimit.

Deci mergându hanul la împăratul la sfat, între alte sfaturi dzis-au și acestu cuvânt, că Brâncovanul-vodă, domnul muntenesc, este un domnu bogat și puternic, are oaste multă și-i de multu prè bun prietin moscalilor. „Nu trebuiește la această vreme lăsat să fie domnu, că poate să să hainească și a face sminteală oștii împărăteși. Ce trebuiește prinsu, că el de bună voie nu a veni la Poartă. Și nime nu-i harnic să-l prindză, fără cât socotescu că beizadè, feciorul lui Cantemir-vodă cel mai mic. Este omŭ mai sprinten decât frate-său Antiohie-vodă. Ce să-l pui împărăția ta domnu în Moldova, că el va chivernisi lucrul din Moldova și l-a prinde. Că Neculai-vodă, care-i acmu în Moldova, îi grec și n-a putè să facă această slujbă. Nici mie nu mi-i drag să slujesc cu grecii.“

Deci împăratul, cum au audzit acele cuvinte din hanul, într-acel ceas au și răpedzit, făr’ de știrea veziriului, de-au adus pre Dumitrașco beizadè de la gazdă, cum mai de sirgu, și l-au adus la saraiu la împăratul. Și îndată l-au îmbrăcat cu cabaniță, cu spinare de soboli, în loc de căftan, și l-au pus domnu în Țara Moldovei. Și apoi l-au dus la veziriul, de l-au îmbrăcat în căftan și i-au dat ferman. Și nezăbovindu-l doaă, trei dzile, l-au și pornit, de-au venit în mezil la Ieși saltu, numai cu dzece, doaădzeci de oameni. Care n-au cheltuit nici unŭ ban la Poartă, că și tuiurile și singeacul pre urmă

i l-au trimis. Atunce veziriul, la purcesŭ, au dzis lui Dumitrașco-vodă cu mare taină: „După ce vei merge în țară, să chivernisești lucrul, să-mi prindzi pre Brâncovanul-vodă munteanul, să mi-l trimiți aice viu. Și de la împărăție vei avè mare dar și cinste, și în locul lui tu vei rămâne acolo domnu neschimbat.“

Iară Dumitrașco-vodă mulțămindu-i, s-au apucat că va face acea slujbă și l-a prinde. Numai au dat și el un sfat veziriului, socotind că-i va fi de folos, iar pe urmă au cădzut cu împiedecare. Că au dzis cătră veziriul ca să scrie la Brâncovanul să îndatorească Poarta cu 500 de pungi de bani, fiind acmu de trebuință pentru gătirea oștii. Și Brâncovanul s-a uita la acea carte ce scrie veziriul și n-a avè grijă de mazilie.

Deci veziriului i-au plăcut acestu sfat a lui Dumitrașco-vodă, și au scris la Brâncovanul ca să împrumutedze Poarta cu 500 pungi de bani pentru cheltuiala oștii. Deci Brâncovanul, ca un om cu minte, au priimit că a da, numai o dată n-a putè să-i de toți, că-i țara săracă, ce pe lună a da câte 100 de pungi, carei să îmbracă în 5 luni, socotind că pănă la 5 luni or sosi și moscalii, și atunce, de-or și vrè să-i facă ceva, nu i-or putè strâca nemic. Măcar că el nu știè nemică de acea voroavă, dar avè minte de să păzie. Atunci s-au păzit, că l-au păzit Dumnedzeu, iar când s-au mâniet Dumnedzeu pre dânsul, n-au putut să să păzască, precum înainte la rândul lui s-a scrie.

Iară pre Dumitrașco-vodă l-au pornit la Iaș și i-au dzis, când a fi vremea să prindză pre Brâncovanul-vodă, a trimite veziriul omul său cu ferman. Deci trimițând înainte Dumitrașco-vodă pe capegi-bașe cu mazilia, împreună cu omul său, anume Dumitru Saraciul, iar Neculai-vodă nemic nu știè de mazilie și ședè la Divan de giudeca țara.

Iară capegi-bașe, descălecând la scară, s-au suit în curți, iar Saraciul, sluga lui Dumitrașco-vodă, au năvălit degrabă la beciul suptu scara despre doamna, unde era închis Iordache Ruset vornicul. Și au lovit lăcata cu băltagul, de-au strâcat-o, și au scos pre Iordachi vornicul afară și i-au dat cărți de căimăcănie de la domnu nou, Dumitrașco-vodă. Iar boierenașii din cerdacŭ, vădzându că au scos pre Iordache vornicul, au alergat tare de-au dat știre lui Niculai-vodă la Divan. Și îndată sculându-să de la Divan

înspăimat, să timpină cu capegi-bașe în ușa spătăriei, unde-i și dede ferman de mazilie.

Atunce boierenașii lui, grecii, începură a s-ascunde în casă despre doamna. Și țara încă începusă, precumu-i obiceiul moldovenilor celor năcăjiți de strâmbătăți, să facă calabalicuri domnilor mazili.

Dar nu putè să-i facă nemic, că nu avè voie. Că scrie Dumitrașco-vodă la caimacami să nu s-atingă nime de cinstea lui Neculai-vodă sau de oamenii lui, ce cu mare cinste, ca pe un domnu, de toate ce i-ar trebui la pornitul lui nemic să nu-i lipsască.

Și așa, după obiceiu, trei dzile grijindu-l cu de toate cele ce i-au trebuit, și s-au pornit la Țarigrad cu tot agârlâcul lui, neplinind unŭ an deplin cu domnia, precum s-au pomenit. Iar în Iași au rămas căimacam Iordache Ruset vornicul, păn-au venit Dumitrașco-vodă. Atunce și boierii cei pribegi, înțelegând toți, au venit în țară. Numai Dediul spătariul și Zmucilă banul au rămas în Țara Leșască.

Și după ce-au agiunsu Neculai-vodă în Gălați, atunce au sosit și Dumitrașco-vodă din Țarigrad. Și au mersu Neculai-vodă la gazda lui Dumitrașco-vodă, de s-au împreunat amândoi. Care nu puțintel lucru au făcut Neculai-vodă atunce, de-u mersu la gazda lui Dumitrașco-vodă. Că alți domni nu mai stau să să împreune, după ce să mazilescu, ce fug unul de altul, să-ș scoață ochii. Dar Neculai-vodă au mersu de s-au împreunat și s-au rugat lui Dumitrașco-vodă să nu să potrivască boierilor de țară, să-l pârască la Poartă. Și el încă s-au făgăduit că nu-l va amesteca la Poartă, cât a trăi Dumitrașco-vodă domnu, ce, de-a umbla pentru domnie, a umbla pentru domnia Țărâi Muntenești, ce nu pentru a Moldovii. Și așè unul cu altul s-au încredințat. Și Niculai-vodă au purces la Țarigrad, iar Dumitrașco-vodă au venit la Iași. Iar precum ș-au ținut acești domni tocmala, să va scrie la rândul său înainte.

CAP. XIX Domnia lui Dumitrașco Cantemiru-Voievoda în anul 7219

După ce au sosit Dumitrașco-vodă în Iași, după obiceiu a tree dzi au boierit boierimea. Pus-au pre Nicolai Costân vel-logofăt, pre Lupul

Costache vornic mari de Țara de Gios, pre Ioan Sturdze vornic de Țara de Sus, pre Antiohie Jora hatman, pre un grecŭ, anume Spraioti Dracumana, vel-postelnic și pe mine, Ioan Neculce, vel-spatar, pe Gheorghiță vel-păharnic, pre Dabije vel-ban, pre Catargiul vel-visternic, pre Sandul Sturdze vel-stolnic, pre Costantin Costache vel-comis. Aceștie era boierii lui Dumitrașco-vodă întâiu. Iar mai de credință și mai ales toate trebile domniei era după mine, Ioan Niculce vel-spatar.

Și atunce dintâiu era boierii can grijiți de numeli lui Dumitrașco-vodă din tinirețe, cându era bezaidè, la domnia frăține-său, lui Antiohie-vodă. Că era atunce nerăbdătoriu și mânios, zlobiv la beție, și-i ieșisă numele de omŭ rău. Iar acmu, viind cu domnia, nu știu, să-ș piiardă numele cel rău: au doar mai la vârstă venisă, au doar chivernisisă viiața lui, unde nu era pace? Că așè să arăta de bun și de blând! Tuturor ușe deșchisă și nemărețŭ, de voroviè cu toți copiii.

Atunce au scos pre țară 2 civerturi, banii steagului. Și de cum era soma la Neculai-vodă, au mai scădzut pe țară la un civertu, câte 3000 de galbeni. Așijdere și mazâlilor li-au scădzut tot pre giumătate și mai bine dăjdile. Și li-au făcut și carte cu giurământuri, să nu dè desetină boierii, după cum n-au dat mai nainte boierii. Că să făcus-obiceiu de la Mihai-vodă, de da desetină boierii. Și el apoi i-au iertat.

Deci boierii, vădzând așè milă și nemărire, începusă toți a să lipi și a-l lăuda. Era omu învățat. Numai la giudecăți nu prè putè lua sama bine, poate-fi trăind mult la Țarigrad în streinătate. Lăcomie nu avè mare, lucrurile lui poftiè să fie lăudate.

Atunce avè mare supărare și cheltuială, fiind pacea stricată cu oastea lui voievoda Chiovschii și cu cea șfedzască. O ierna și o grijiè de zaharà, lemnu la Tighine pentru tocmitul cetății. Deci de la Brăila căra țara pâine la Tighine. Așijdere și lemnu căra den țară la Dunăre, de făcè pod mereu la Cartari. Vești din Țara Leșască și de la moscali în tot ceasul cerca de le trimitè la Poartă. Deci era prè în val și în mare supărare. Căci el venisă de curund, și lucrurile toate neașădzate și lipsite. Și siliè ca să plinească poruncile Porții toate, și-i era prè cu greu, că era țara stricată mai de-nainte vreme.

Începutu-s-au atunce și omor în vite, cât nu mai biruiè oamenii să le despoaie. De pâine încă era lipsă, că nu rodis-într-acel an.

Boierii carii avusese greutate la Neculai-vodă sta tot vârtos cătră Dumitrașco-vodă, ca să pârască pre Neculai-vodă la Poartă pentru răutatea ce le făcusă. Dar Dumitrașco-vodă nu priimiè nicidecum, nici să potriviè și nu le da voie, ce ținè legătura ce făcusă cu Niculai-vodă, când s-au împreunat la Gălați. Iar Neculai-vodă, după ce-au agiunsu la Poartă, au călcat giurământul. Și cum au mărsu la veziriul, au și pârât pre Dumitrașco-vodă, dzicând că el, când au mărsu în țară, au găsit mai bine de giumătate boierii haini la moscali și prindzindu-i i-au închis. Iar Dumitrașco-vodă, cum au luat domnia, au și răpedzit de olac înainte și i-au slobodzit pe toți. Și-ncă pre care era mai mare hain l-au pus căimăcan. Ce veziriul nemic în samă nu-i ținè vorbile lui.

Atunce, dacă au înțeles Dumitrașco-vodă de acea vorbă bună de prieteșugŭ ce-au grăit Neculai-vodă cătră viziriul, au și chemat pre boierii ce-l îndemna să-l pârască pre Niculai-vodă și li-au spus de Neculai-vodă cum ține prieteșugul. Și îndată i-au gătit pre o samă și i-au triimis la Poartă. Și sosind boierii la Poartă, ș-au păscut prilejul și, când au ieșit împăratul la geami, ei ș-au aprinsu rogojine în capŭ și au dat ardzaun la împăratul, jăluind ce li-au făcut Niculai-vodă. Iar împăratul, vădzând atâta jalobă, au și trimis să aducă pre Niculai-vodă, să-i taie capul. Numai, nărocirea lui, s-au tâmplat un prietin de i-au dat știre, și s-au ascunsu de au scăpat de pieire, că l-ar fi tăiat. Socotiți, fraților, acmu! De vreme că cei mare nu-ș ținŭ giurământul, ce încă-ș aduc pieire, dar cei proști cum l-or ținè ?

Dumitrașco-vodă pe taină să gătiè să prindză pre Brâncovanul-vodă, precum îi poroncisă Poarta. Și trimisese și iscoade la munteni, de vădzusă toate lucrurile lui cum stau. Și ș-au făcut Dumitrașco-vodă vro cinci, șese steaguri de lefecii și 2 steaguri de lipcani și câțiva ficiori de boieri grijiți, îi ținè gata în Iași. Și făcusă cuvânt că va să margă în sus, cu podghiaz la moscali, ca să nu priceapă muntenii. Și aștepta din ceas în ceas să-i vie omul cel cu fermanul de la împărăție, să să și pornească la Brâncovanul, să-l prindză. Venitu-i-au și de la hanul ferman, numai să încalece, să-l prindză. Ce pre fermanul hanului nu cutedza să margă, să-l prindză. Ce au mai scris la Poartă că el este gata, și hanul încă i-au scris să purceadză. Ce să știe și

de la împărăție: purcede au ba? Ce de la Poartă i-au venit răspunsu să mai aștepte, că, când a fi vreme, i-a face el știre. Că aștepta veziriul să plinească cele 500 pungi de bani Brâncovanul, ce le cerus-împrumutu, cum s-au pomenit mai sus.

Atunce, dac-au înghețat apele după Boboteadză, au purcesŭ hanul în pradă pre apa Donului, în Țara Moschicească, în sus pre la Harcov. Dar la galioanele moschicești n-au putut agiunge, să le aprindză, precum s-au apucat cătră împăratul turcescu. Nici spre Chiov de acolo n-au putut merge, că au dat de oști moschicești. Și s-au întorsu la Crâm cu multu plean.

Soltanul den Bugeag și cu voievoda Chiovschii, de la Binder, cu oastea lui, au trecut Nistrul și au purces prin Ucraina în sus, tot prădând și stricând pănă la Nemirov și pănă la Fastuv, aproape de Chiov. Iar moscalii ce era pre margine de strajă, dac-au simțit, s-au tras toți de s-au strânsu în Podolia, spre Iaslovăț, la Buceci, unde le era gheneralii lor, și aștepta să le vie ucaz de la Petreburhu, de la împăratul moschicescu, să vadă ce vor face. Atunce Adamŭ Sineavschii hatmanul i-au mustrat pe gheneralii moschicești, anume Vonconschi, Ianășŭ și Vejbah, și li-au dzis așè: „Ce oameni sunteți voi de așteptați ucaz, și neprietinii pradă și strică țara?“ Și îndată i-au pornit asupra tătarâlor și a lui voievoda. Și li-au dat și hatmanul un rămentar, cu vro 30 de steaguri leșești, și moscali încă era ca vro 10.000. Și cum s-au pornit asupra soltanului și a lui voievoda, n-au stătut sultanul cu voievoda să să bată cu temeiu, și s-au întorsu înapoi la Bugeag, fără cât numai câte o strajă unde și unde de să loviè.

Iară după ce s-au întorsu hanul și Calga sultan din ceambuluri, au scris la Poartă de toate ce-au lucrat. Așijdere au scris și pașa de Tighine. Dar veziriul nu i-au credzut, ce au trimis pre taină un ciohodar de olac la Dumitrașco-vodă, de l-au întrebat anume cum au umblat hanul și sultanul. Și au scris Dumitrașco-vodă de toate, cum le-u fost, de rând. Scris-au veziriul cu scârbă la pașa de Tighine, dzicând că beiul de Moldova este un ghiaur și știe toate ce să facŭ la Moscu și la leși, de le scrie tot adevărat la Poartă, „iar tu ești, vedzi doamne, busurman și nu știi nemic!“ La atâta credință și laudă ave Dumitrașco-vodă la Poartă, cât apoi pașa Tighinei tot la dânsul trimitè de lua vești, de scrie la Poartă. Dar Dumitrașco-vodă încă

să purta bine, că i le trimitè peste cinci, șese dzile, după ce scriè el la Poartă, pentru ca să sosască întăi de la dânsul veștile, apoi de la pașa.

Dumitrașco-vodă, vădzând că de la Poartă îl zăbăvăscu cu răspunsul pentru Brâncovanul, au început a gândi că doar au prinsu veste și ș-au tocmit lucrul. Și știindu-l pre Brâncovanul mare neprieten, și de i s-a tâmpla vro mazilie n-ar fi bine de dânsul, și vădzând că atunce trăgè toată creștinătatea bucuria și nădejdea creștinilor, adec-a moscalilor, au început și el a să agiunge cu creștinii și a-i înștiința de la Poartă. Și așè cu meșterșug au scris la Poartă, ca să-i dè voie să facă a să agiunge cu moscalii și ce-ar vedè și ar înțelege, de toate să facă știre Porții. Deci veziriul, gândind că va hi drept Porții, datu-i-au și acè voie.

Apoi Dumitrașco-vodă, lùndu-și acea voie de la Poartă, și mai fără sâială au început a să agiunge cu moscalii. Și să tâmplasă de avè la Poartă și un capechihai, anume Iano, prè mare telpizu. Și poate-fi că-ș știè și mai nainte voroava, că cu meșterșugul acelui capichihai lua cărți de la solul moschicescu, ce era închis în Edicula, și le trimitè la Dumitrașco-vodă, și Dumitrașco-vodă le trimitè la împăratul Moscului. Deci cu acest felŭ de credință și slujbă au cădzut Dumitrașco-vodă în mare cinste și dragoste la Petru Alexieviciŭ, împăratul Moscului. Că altul nime nu cutedza a face acele slujbe, că era solul în mare pază.

Pe acee vreme muntenii nu știè pentru slujbele ce face Dumitrașco-vodă, nici din boierii moldoveni, și scriè muntenii rău de Dumitrașco-vodă la moscali. Iară Moscalul, vădzându slujbele ce-i făcè, nicicum nu-i credè.

Așijdere pre acee vreme, fiind mitropolit țărâi, părintele Ghedeon și cu Antiohie Jora hatman și cu alți boieri mari încă scrie de rău pentru Dumitrașco-vodă la moscali, să nu-l creadză, că el este ca și unu turcu și ține cu turcii. Dar ei au 10.000 de oaste gata și zaharà, și să trimiță împăratul 15.000 de oaste, să lovască podul despre Dunăre, să-l strice și să bată tot Bugeagul. Iar împăratul, vădzind slujbele lui Dumitrașco-vodă, nici de unele nu-i asculta.

Împăratul Moscului, vădzându că tătarâi au prădat în țărâli lui, chiematu-ș-au toți sfetnicii lui, de au stătut la sfat, ce vor face. Deci unii sfătuiè să margă cu toată puterea la Crâm și să lasă o samă de oaste la Chiov

de apărare, de-a merge cineva asupra Chiovului. Unii sfătuiè să margă pre Nipru pănă la Vozia și să-ș ducă zahara pe apa Niprului, și de la Vozia să iè Dunărea în sus, la Cetatea Albă, să cuprindă Dunărea. Unii sfătuiè să margă pre Nistru la Tighine.

Dar împăratul n-au priimit sfatul nemărui și au dzis că la Crâm a lăsa oaste împotriva Voziei, iar altă oaste la Tighine nu-i bine, așè îndată, să margă să o iè, că ș-a-și răni oastea și apoi cu temeiul turcilor nu s-a putè bate. Ce pe Tighine a lăsa-o în urmă și va merge drept la pod, împotriva veziriului, să-l bată, că apoi lesne va fi a lua pre urmă Tighinea. „Că zaharà ne va scoate Brâncovanul-vodă, că așè să adeverește, și ne-a ieși înainte cu 30.000 de oaste. Și este să mai iasă cu Brâncovanul 20.000 de oaste sirbi, și leșii încă or să ne dè 30.000 oaste, și din Moldova iar scriu boierii că sunt gata 10.000 de oaste". Și are și el ca treidzăci, patrudzăci de mii de oaste. „Și ne agiunge atâta oaste". Și așè, cu aceste nădejdi, ș-au pornit greimea oștii în gios de la Râga.

Dumitrașco-vodă, dacă au simțit pre Antiohi Jora hatmanul că-l pârește la Moscu, l-au mazilit și m-au pus pre mine, pe Ioan Niculce spătariul, hatman în locul lui Antiohie.

Dumitrașco-vodă, chemându-și boierii, au întrebat sfat, dzicând că moscalii să pogoară asupra țărâi, ce or face, ca să vadză cine ce ar dzice. Dar el să le spuie adevărul că este agiunsu cu moscalii, nu spunè. Deci boierii nu-l credè pe Dumitrașco-vodă, gândiè că ține cu turcii. Deci așè, unii dzicè să să dè în gios spre Fălcii, și doamna să o trimiță pre Oituz. Alțâi dzicè să trimiță spre Bârlad, alții spre Focșani, păn' să vor bate turcii cu moscalii, și care parte a birui cu acee să ție. Și au rămas să trimiță pe doamna cu giupânesele la Oituz, iar boierii cu vodă spre Fălcii. Și cum s-au tocmit acestu lucru, au și început a-și răschira casăle lor, cine cum putè, și ales unii a să agiunge cu moscalii, precum s-au pomenit.

Dumitrașco-vodă au trimis-au sol la moscali pre Luca visternicul, dzicând că-l trimite iscoadă, și au scris și la turci, făcându-le știre. Deci Luca visternicul au găsit pre împăratul Moscului aproape, în Țara Leșască, la Iaroslav, și așè au așădzat cu împăratul de-u făcut legătura.

Țara Moldovii cu Nistrul să-i fie hotarul, și cu Bugeacul și cu toate cetățile tot a Moldovii să fie. Numai deodată prin cetăți să aședze moscalii oșteni, păn’ s-a întemeiè țara, iar apoi să lipsască oastea moschicească. Bir să nu dè țara nici un ban, pre domnu să nu-l mazilească împăratul păn’ la moarte, și pre urmă fiii lui, pre care ș-or alege țara. Neamul lui să nu iasă din domnie. Numai când s-ar haini sau când ș-ar lepăda legea, atunce acela să lipsască, și să puie din frații lui.

Pre boieri să nu-i mazilească domnul din boierie păn’ la moarte, sau cu mare vină să-i scoată. Vama Ocnii și altor târguri să fie venitul domnilor, iar altă dare să nu fie. Mazilii și mănăstirile să-și stăpânească ocinele și vecinii săi, să-ș iè desetină și goștină de oi și de mascuri și de stupi despre moșiile sale. 10.000 de oaste să fie tot gata în țară, și împărăția să le dè lefe din visteria împărătească, din stoliță. Din moscali să nu s-amestece la boieriile Moldovii, nici să s-însoare în țară, nici moșii să cumpere. Domnul pre boieri să nu fie volnic a-i pierde, orice greșală ar face, fără sfatul tuturor și fără iscălitura mitropolitului. Cătră aceste i-au dat și titŭ de domnie, să să scrie mai de cinste și mai sus, după cum să scriu domnii acmu, iar titul așè-i era: „săninatul domn al Țărâi Moldovii samoderjețu (sângur stăpânitor) și colegat (prietin) Țărâi Moschicești“, iar nu robŭ supus. Care acestu nume este puțin oarece mai de gios decât al unui craiu, care să cheamă lătinește acestu nume sărenis, iar slovenește să cheamă predsfeliișe, iar leșește eșniosfințunii. Așè ca să să scrie domnii Moldovii. Așijdere nicidecum pace cu turcul să nu facă, iar de s-ar tâmpla să facă pace, să rămâie Moldova iar suptu stăpânia turcească, să aibă împăratul moschicesc a da lui Dumitrașco-vodă 2 părechi de curți în stoliță și moșii pentru moșiile din Moldova și cheltuială pre dzi, în toată viiața lui, lui și oamenilor lui să nu-i lipsască. Și de nu i-ar plăcè acolo și s-ar trage într-altă țară creștinească, volnic să fie a merge, și altele multe ca aceste. Și pre aceste ponturi au giurat tare împărăția Moscului și au și iscălit mai gios și i l-au trimis pe Luca visternicul. Și au scris lui Dumitrașco-vodă să să gătedze și să-i iasă întru întimpinarea oștii moschicești la Nistru. Iară de n-a ieși la Nistru și a aștepta pănă s-a bate cu turcii și i-a birui, atunce, ori să închine, ori nu să mai închine, că atunce mulți domni s-or afla. Că scrisesă Dumitrașco-vodă pre Luca de-i făcusă știre că oaste turcească este multă, 400.000, și pușci 400, tot tunuri mari, și tătărâme multă, și pâine în țară nu-i. Nici atunce, la o vreme ca acee, nu pot oamenii să care de tătarî, că-i

robescu, și oamenii fug la păduri. Și el nu poate să s-închine așè îndată, că-s tătarâi aproape și i-or robi țara. Dar împăratul Moscului au răspunsu Lucăi că cu tătarâi s-au agiunsu, n-or robi, nici or putè, și oaste are multă, nu să miară de turci. Și pre zaharà de pâne și de vite a da bani, n-a lua în dar, că și la Brâncovanul-vodă au trimis bani, și are nădejde că-i va scoate zaharà de agiunsu. Și așè, cu această tocmală, s-au întorsu Luca visternicul la Dumitrașco-vodă, aducând lui vodă de la împăratul daruri un leftu cu diamanturi, cavalerie, pecete împărătească și câțiva soboli.

Dumitrașco-vodă sta atunce în cumpănă, cum ar nemeri să hie mai bine. Că să să de în gios, să temè în gios să nu-l pârască cineva, să-l apuce turcii să-l mazilească. Să să ducă înaintea moscalilor la Nistru, că acmu sosisă Șeremet la Nistru, iar să temè, că sau a putè să scape păn' la Nistru de țară, sau ba. Așijdere și pentru țară să temè să nu o prade tătarâi. Ce sta și să mira cum va face. Ce au socotit și au scos tuiurile și corturile afară din Iași spre Balica, ca să mai chivernisască lucrul ceva înainte, să vadă oamenii că purcede în gios, la oaste, înaintea veziriului. Căci Șeremet fertu-marșalâc agiunsese cu o samă de oaste moschicească la Nistru, și socotiè Dumitrașco-vodă că va merge Șeremet degrabă în gios, de va agiunge în Bugeac, și va începe a să lovi cu tătarâi, și el să va mai zăbovi a să găti la Ieși, să rămâie în urmă, ca să vadă cum a merge tabăra lui Șeremet.

Avè grijă și de turcii balgii ce era în Iași trăitori, vădzând că moscalii au intrat în țară și Dumitrașco-vodă nu mai purcede în gios, să nu priceapă că-i hain. Și au socotit Dumitrașco-vodă și au scris o carte la pașa de Tighine, precum moscalii au trecut Nistrul în țară pre la Soroca, și turcii balgii tot șed în Iași, și le spune să să rădice din Iași, să să ducă în gios, și ei nu vor să să ducă. Și poate pentru dânșâi, înțelegând moscalii că sunt în Iași, să nu sloboadză podghiaz, să-i strâce și pe dânșii și târgul. Ce să trimiță măria sa pașa un agă a lui să-i rădice din Iași, ca să nu facă vro belè țărâi și târgului.

Deci pașa au făcut răspunsu lui Dumitrașco-vodă că încă tot nu este vreme să trimiță să-i rădice, iar când a ști el vremea acee, a trimite de i-a rădica. Și lui încă-i va scrie atunce, de a veni cu oastea lui la Tighine. Acestu răspunsu au venit lui Dumitrașco-vodă de la pașe pre amiiadzădzi, iar după aceea, dac-au trecut vro trei, patru ceasuri, într-acè dzi au sosit o

carte de la Mogâlde sardariul, precum au vădzut un turcu mare cu vro 30 oameni viind de olac la Iași, și pe alți turci purcedzând iar cu vro 300 de oameni, și au purcesu din Tighine în sus: „Nu știu, la Ieși măргu, au aiure“. Și cetind cartea de la sardariul, n-au trecut un ceas, au și nemerit un slujitoriu de la capitanul ce era pus de strajă la Prut, dând veste lui Dumitrașco-vodă, precum un turcu cu vo 30 de oameni vine de la Tighine de olac, și l-au lăsat trecând Prutulŭ. Iar pe urmă au sosât și însuși capitanul Timoftei, ce era de strajă, dzicând că au venit cu acel depreună păn’ la Aaron-vodă, și acolo în câmpu au descălecat să mâie. Și i-au audzit acel capitan vorovind ei înde ei, dzicând: „Să ne mânecăm dimineață să-i prindem pe toți“. Și n-au înțeles bine pre cine să prindă, și viind înainte au spus lui Dumitrașco-vodă, și audzind vodă, au dzis că vine cu mazilia.

Atunce Dumitrașco-vodă, audzind și vădzind acele și vădzând că-l chiiamă pașa la Tighine, s-au temut că-i vine mazilia, prepuind că l-ar fi pârât Iordachi Ruset vornicul la pașa Tighinei că este hain. Pentru că Iordache îl știè pe vodă că s-au agiuns cu moscalii, și dzicè vodă: „Nu este altu lucru, făr’ decât numai Iordache m-au pârât la pașa de Tighine“.

Și îndată au și trimis de au făcut spaimă în târgu, să să păzască cum că vine un podghiaz moschicesc să lovască târgul. Deci s-au făcut mare spaimă noaptea în balgii și în tot târgul, și fugiè care cum putè, de s-au umplut toată țara de spaimă. Și ș-au pornit și doamna-ș la Cetățuie, iar vodă au încălecat de au purces înaintea acelui agă cu 30 de turci: de a vedè că or să-l mazilească, să-i taie pre toți. Deci măргându și aflându-i dormind pre câmpu dencolo de Aron-vodă, au năvălit de i-au prinsu pre toți și au început a-i lega. Atunce au găsit la aga și cărțile pașii ce scriè să rădice pe balgii să-i ducă la Tighine, iar nu de mazilie. Deci cetind Dumitrașco-vodă cărțile, fiind lună, s-au căit ce-au făcut și, poroncind să-i sloboadză și să li dè înapoi ce le-ar fi luat, au și început a-i mustra, cu ce treabă mân ei pre câmpu noaptea, la o vreme ca aceasta, fiind lucru de nepace, și nu i-au făcut lui știre. Și el s-au gândit că este podghiaz moschicescu. Și i-au trimis la Ieși cu un om a lui, de le-au dat gazdă. Iar Dumitrașco-vodă s-au zăbovit toată noaptea, făcându-s-a cerca podghiaz, și a doa dzi iar au venit la Ieși. Deci atunce, la prinsoarea acelor turci, s-au tâmplat de-au pierit unŭ turcu de moldoveni. Deci vodă au stătut cu acel agă de au împăcat lucrul pentru acel turcu și pentru acele ce dzicè turcii că le mai lipsăscu, atunce

noaptea, când i-au prinsu. Și i-au dat acelui agă Dumitrașco-vodă o mie de lei, dzicând și turcul aga că a lui vină este, căci au mas pre câmpu. Și făcându-i vodă răspunsu la pașe, s-au dus la Tighine. Scris-au Dumitrașco-vodă și la Poartă pentru aceasta, cum s-au tâmplat primejdia de au pierit un turcu, mâindu la câmpu, și el s-au gândit că doară este podghiaz moschicescu. Și i-au vinit răspunsu de la Poartă să fie fără de grije, că n-are nici o vină, măcar și pre toți de i-ar fi tăiat, că au fost vina lor, pentru ce au vrut să mâie noaptea pre câmpu la vreme de nepace. Iară dupre acee Dumitrașco-vodă s-au mutat în Cetățuie de șidè. Iar slujitorii ce avè șidè la corturi, unde sunt acum curțile domnești la Frumoasa. Țara să bejenisă dintr-acè spaimă ce să făcusă. Boierimea mai toți fugisă de pre lângă dânsul, de-l lăsasă sângur, socotind unii că să va mazili din pricina turcilor. Alții socotiè că or vini moscalii și or luoa țara, și n-a mai fi Dumitrașco-vodă domnu stăpân. Bucatele să scumpisă în Iași, că nu aducè nime nici de o parte, fiind bejenii. Zlotașii fugiè cu banii și la vistierie nu aducè, în nedejdea moscalilor. Slujitorii numai ce rămăsese vro cinci, șese steaguri de lefecii și siimenii din curte. Iară alți slujitori de țară, cine cum putusă, să dusese și nu mai viniè nice la o slujbă. Și feliuri de feliuri de spaime umbla.

Socotit-au atunce Dumitrașco-vodă să-ș pornească doamna de la Cetățuie pre Oituz cu Iordachi Rusăt vornicul, împreună cu giupânesili, iar vodă cu boierii și cu acei puțini slujitori să purceadă în gios spre Huși, să zăbăvască acolo, pănă or agiunge moscalii la Bugeac de s-or bate cu turcii, să vadză cum să va alege. Și au ales o sută de siimeni cu doi bulucbași mai de credință, de i-au giurat și le-au dat lefe și i-au suit în Cetățuie să purceadă cu doamna, să fie de paza ei. Iar celoralalți siimeni ce rămăsese la corturi nu le-au dat lefe bani gata, neavând de unde, ce i-au orânduit la zlotași, la țară, să margă să-ș strângă lefele, și de la corturi să margă la curtea domnească, să fie de treaba curții. Și a doa dzi vrè să-ș pornească doamna, și apoi să purceadză și el în gios spre Huși. Iar siimenii acei de la corturi, vădzind că nu le-au dat și lor lefe bani gata, n-au vrut să margă în curte, ce au luat steagurile și au purces din șes la Cetățuie cu zorbà, ca să-ș ceară lefele. Iar Dumitrașco-vodă, vădzindu-i că vin, au pus de-au închis porțile Cetățuii și au vrut să le stè împotrivă cu siimenii cei ce-i giurasă. Și mai avè și vro 60 oameni aduși cu dânsul din Țarigrad, și au răpedzit și la lefecii să încalece. Atunce seimenii cei cu zorbà, au venit păn' la poarta Cetățuii și, vădzând c-au închis porțile și nu-i lasă să între în mănăstire și le

stau cei dinlontru împotrivă și lefeciii încalecă, n-au vrut să s-apuce de gâlceavă și au început a grăi cu binișor și a să ruga să le dè și lor lefe. Atunce Dumitrașco-vodă să spăriesă și au prinsu pre bulucbașii lor înlontru și i-au ucis cu buzduganul, și încă pre unul l-au lovit cu sabia, dar n-au murit. Și așè s-au potolit acea gâlceavă, și s-au dus la strajă, în curte, unde era orânduiți.

Șeremet, din Soroca de la Nistru, nu să mai pogorâè în gios, să margă la pod la Dunăre, unde-l orânduisă, că să temè, că avè oaste puțină, ce prè cătinel să trăge pre Nistru în gios.

Dumitrașco-vodă, vădzând aceste lucruri, că au rămas mai sângur și-ș caută cineș chivernisala lui, și bani de cheltuială n-avè mai mult de 10 pungi, de toți banii lui, că nu avusese vreme să strângă, nici era lacom precum mai sus s-au scris, schimbat-au socoteala într-alt chipŭ. Să nu mai margă în gios la turci, temându-să să nu-l mazilească, și a fi greu de dânsul, dzicând că toți fug și-ș caută chivernisala sa și a caselor sale. Ce el încă-ș va căuta chivernisala lui, și vădzând și pre seimeni cum s-au burzuluit, nu s-au mai încredzut să să despartă de doamnă-ș și să o dè în laturi, ce pre taină au trimis pre Pricopii capitanul și pre Dimitrie aga, slugile lui credzute, la Șeremet, la Movilău, scriind ca să-i trimiță în grabă vro 4 000 de moscali aice în Iași, să-i fie aret, să nu-l apuce turcii să-l mazilească.

Dacă au simțit Șeremet, tare s-au bucurat și-ndat-au ales pre Croput bragadiriul, cu 3 000 de moscali, și pre Chighieciu, cu un polc de moldoveni, ca vro 500 de moldoveni, ce slujiè la moscali, și i-au pornit înainte la Ieși. Deci agiungându Cropot bragadiriul la Prut, au răpedzit înainte, dând știre lui Dumitrașco-vodă ca să trimiță să grijască poduri la Zagarance, să treacă.

Atunce au sosit ferman de la veziriul la Dumitrașco-vodă, să încalece să margă să prindză pre Brâncovanul-vodă. Și au scris cărți și la soltanul de Bugeag, să dè lui Dumitrașco-vodă oricâți tătarî i-ar trebui. Atunce am știutŭ și eu c-au fostu scris să vie moscalii, că eu tot gândièmŭ că om purcede în gios spre Huși, precum sfătuisem. Iar dac-am înțăles c-au sosit moscalii, mult m-am mirat și am dzis lui vodă să scrie, să să întoarcă moscalii înapoi, și să mergem, precum scrie veziriul, să prindem pre Brâncovanul, și să să lasă de moscali, că poate să-i bată turcii, și tătarâi

or robi țara. Puiu pre Dumnedzeu martur că așè i-am dzis, și tare am stătut, că doar l-oi întoarce, și n-am putut. Și încă cu mânie mi-au răspunsu dzicând că „voi toți vă chivernisiți, că să rămâneți la creștini, și numai eu sângur pentru voi să rămâiu la păgâni; că v-am vădzut eu credința, că ați fugit toți, și eu am rămas sângur; pentru țară, n-or prăda-o tătarâi, că moscalii acmu sosescu, și eu știu prè bine că n-or bate turcii pre moscali". Deci vădzând și eu că mi-au răspunsu așè cu scârbă, m-am temut a mai râspunde, să nu cumva cad în vro primejdie a vieții. Măcar că mulți dzic că eu l-am îndemnat să să închine la moscali, dar grăiescu cu năpaste și ca niște oameni ce nu pricep și nu știu. Că atunce era toți creștinii bucuroși moscalilor, nu numai eu, că scriè alții mai nainte de chiema pre moscali, mai nainte de Dumitrașco-vodă: muntenii, sârbii, moldovenii, cu câți ani mai nainte! Numai pizmașii zavistnici scorniè asupra mè ocară, și oamenii cei proști și neprieteni și cei nepricepuți credè așa. Dar eu taina stăpânului, căruia i-amŭ mâncat pita, n-am putut-o descoperi, uitându-mă la Sfânta Scriptură, ce au dzis îngerul cătră Tovie dzicând: „Taina împăratului să acoperi, iar faptele lui Dumnedzeu la arătare să le mărturisești". Ce și eu n-am vrut să mă facu al doile Iudă sau să-l viclenescu, să fugŭ de la dânsul. Că de-aș fi făcut așè, ce laud-aș fi dobândit? Ce numai osândă de la Dumnedzeu și ocară de la oameni. Iar eu aceste răbdându-le cu dreptate, din toate nevoile am scăpat, care le-am tras pre strâmbătate în 9 ani. Ce întru aceste ce mi s-au întâmplat m-am lăsat tot în nădejdea lui Dumnedzeu, păn' m-au scos, precum mărturisește David prorocul, psalom 39: „Răbdându am așteptat pre Domnul, și mi-au luat aminte, și au ascultat ruga mè, și m-au scos din groapa patimilor și din tina cea adâncă, și au pus pre piatră picioarele mele", i proci.

Chiematu-ș-au atunce Dumitrașco-vodă boierii săi, câți mai rămăsese lângă dânsul, numai așè, sprinteni, anume pre Nicolai Costân vel-logofăt, pe Ioan Sturdze vornicul și pre Iordachi Rusăt vornicul și pe Ilie Catargiul vel-visternic, și le-u spus precum au chiemat pre moscali, și au venit de trec Prutul la Zagarance. Atunce toți boierii audzind, s-au bucurat și au răspunsu cu bucurie cătră vodă și au dzis: „Bine ai făcut, măria ta, că noi ne temèm că te-i duce la turci, și așè avèm gând că, de te-om vedè că mergi la turci, te-om părăsi și ne-om duce de ne-om închina la moscali". Și le părè bine. Numai Iordachi Ruset vornicul au dzis atunce: „Te-i can grăbit, măria ta, cu chiematul moscalilor. Să fii mai îngăduit, măria ta, păn' li s-ar fi vădzut

puterea, cum l-è merge“. Răspuns-au Dumitrașco-vodă, dzicând: „Nu mai era vreme a mă mai chivernisi, temându-mă ca să nu mă apuce turcii. Că iată și din dumneavoastră m-ați părăsit o samă și nu sunteți într-un cuvânt și într-o credință cu mine“.

Atunce au și încălecat Dumitrașco-vodă și au purcesu înaintea moscalilor, la Prut. Și s-au împreunat cu Cropot bragadir și au venit cu dânsul în gios, pre Jijie, păn’ l-au trecut Jijia și Bahluiul. Și l-au lăsat pre Bahluiu, din gios de Iași, la Podul lui Bâtcă, și acolo ș-au pus obuzul, dându-i conac de toate ce i-au trebuit lui și oștii. Și lùndu-și Dumitrașco-vodă 2 capitani, cu 2 steaguri de draguni, s-au întorsu desară la Cetățuie, unde-i era doamna. Iar pre mine, Ioan Niculce hatmanul, păn-au umblat vodă la Prut, m-au lăsat de paza doamnei la Cetățuie, ca să nu lovască niscaiva turci pre doamna în urma lui. Iar a doa dzi venit-au și Cropot bragadiriu numai cu un steagŭ de draguni la Ieși. Și l-au cinstit Dumitrașco-vodă și l-au dăruit, și au umblat prin curțile domnești și prin toate mănăstirile de le-au vădzut, și desară iar s-au întorsu la obuzul său, la Podul lui Bâtcă.

Atunce moldovenii, cum au vădzut moscalii, precum sunt învățați la jacuri, când văd câte un lucru burzuluit, au și purcesŭ, unii cu poroncă, alții și fără poroncă, a tăiè pre turci și a-i robi, unii în Iași, alții printr-alte târguri, unde și-i afla, prin toată țara. Și-i jăcuiè de bani, de odoară, de cai, de boarfe, de boi, de oi, de miere, de ceară și de toate ce găsiè. Iar băcăliile sta vărsate pre uliță, de era sătui și copiii. Strafide, smochine, alune era destule pre la toate babele. Iar pre care turci nu-i tăiè, îi ducè, cu pieile, de-i da robi domniei. Iar pre unii să tâmpla de-i ascundè prietenii, care scăpa păn’ la prieteni. Carei mai pre urmă de mare folos au fost turcii acelor prieteni ce-i ascunsese.

Nezăbovind vreme, au și venit Șeremet la Țoțora cu obuzul lui, ca vro 15.000 oaste. Că n-au cutedzat să margă drept la pod la Dunăre, cum îl învățas-împăratul, căci că avè oaste puțină. Veziriul turcescu încă sosisă la Dunăre și să temè a trece în ceasta parte, audzind că vin mulțime de moscali. Ce sta și el de cee parte.

Iară după ce au înțeles veziriul că s-au hainit Dumitrașco-vodă, îndată au prinsu pe capichihaia lui Dumitrașco-vodă, pe Iano, și i-au tăiet capul.

Așijdere și împăratul turcescu, înțelegând la Țarigrad, au și prinsu pre Antiohie-vodă și l-au închis. Și era să-l taie. Numai norocirea lui au fost c-au mărturisit caimacamul cătră împăratul cum Antiohie-vodă cu o lună mai nainte i-au spus lui că frate-său este hain, nu umblă bine, și el n-au credzut, gândind că-l pârește pre pizmă. Și așè spuind împăratului caimacamul, l-au iertat și l-au slobodzit din Edicula.

Iară Șeremet, când au fostu venit de la Nistru la Țoțora, au fost venit pre la Orheiu. Și s-au rădicat toți orheienii, sorocenii și lăpușnenii, de-au venit cu dânsul păn-au trecut Prutul. Și țărănimea cu bejeniile s-au dus toată în Cârligătură, iară slujitorimea au rămas toată la Dumitrașco-vodă, în oaste.

Apoi Dumitrașco-vodă ș-a mutat doamna în curți la Ieși și i-au lăsat un polcu de moscali de pază ei. Iar el, cu slujitorii câți avè la Țoțora, s-au dus și ș-au așădzat oastea lui dincoace de Prut și cu moscalii lui Cropot bragadir. Și s-au sculat cu boierii lui, care s-au dzis mai sus, și au trecut Prutul la Țoțora, de s-au împreunat cu Șeremet, unde era obuzul lui. Și i-au făcut Șeremet cinste mare lui Dumitrașco-vodă și boierilor săi. Și au dăruit Dumitrașco-vodă lui Șeremet un cal foarte frumos, așijdere și Șeremet lui Dumitrașco-vodă au dăruit 2 părechi de soboli și boierilor câte o bucată de ladan de cele bune, câte de doao haine.

Dumitrașco-vodă au sfătuit cu Șeremet să scrie o carte în limbă turcească la sultanul, ca să să închine și el, cu tot Bugeacul, că, neînchinându-să, pe urmă n-a fi bine de dânșii. Și au pus Șeremet un copil a lui ce știè scrii bine turcește, iar Dumitrașco-vodă au dzis că n-a putè copilul scriè cu dăscălie, fiind tânăr. Însă au dzis să scrie întăi pre o țidulă de hârtie mică vro doao rânduri, să vadză cum scrie. Iar acel copil, fiind telpiz bun, au scris pre o țidulă așè, că „nu este mai mare blăstămat în lume decât omul cela ce are o fărâmă de pâine în mână și o leapădă pe acee și cearcă să afle alta mai mare“. Și au dat la Dumitrașco-vodă. Iar Dumitrașco-vodă cetind, au dzis copilului: „Hai ghidi cahpol!“ Și n-au mai spus lui Șeremet ce-au scris copilul, fiindu-i rușine, numai ce-au dzis c-a putè scrie. Și l-au pus de-u scris cartea și au triimis-o la soltanul, iar soltanul n-au dat nici un răspunsu pre acea carte. Și s-au întorsu Dumitrașco-vodă la conacul lui preste Prut.

Venisă cu Șeremet depreună și un menistru a împăratului, anume Simion Savva Rogojinschii, neguțitor de feliul lui, de la Rogojia, despre partea turcească. Și cădzusă boieriu mare, de cinste și de sfat, la împărăția Moscului, că știè multe limbi. Și-i dedesă împărăția mulți bani, să-i fie de purtat grijă la cheltuiala oștii. Atunce au dat el lui Dumitrașco-vodă 100 pungi, bani, să facă oaste de moldoveni, păn' la 10.000, sau și mai bine. Și de i-or mai trebui, să-i mai dè bani. Și să dè de tot polcovnicul câte 100 ruble, de rocmistru câte 30 și de chihai, șe de stegariu câte 10, și de tot tovarășul, de unul, câte 5 ruble. Și acești bani să le fie dintăiu de cheltuială, iar apoi, dacă s-or așădza, să le dè lefe. Și i-au mai dat vro 30 pungi bani să trimiță în țară, să cumpere vite câte 4 lei vita, să le fie de treaba oștii.

Așijdere i-au mai dat și câteva cărți împărătești, scrisă la toată boierimea și slujitorimea, toți să încalece, să vie la oaste cu plată, iar care n-a veni va rămâne podan și lipsit din moșiile sale. Țăranii să aibă a aduce bucate, fără frică, să le dè bani.

Deci Dumitrașco-vodă îndat-au răpedzit la țară, făcându-le știre tuturor. Deci boierii mazili au și început a veni de prin bejenii la oaste. Foarte prè puțini n-au venit. Și au trimis, cu cărțile, și bani la cine au socotit, să cumpere vite.

Așijdere și slujitorii, dac-au audzit, au și început a vini toți de toate părțile și a să scrie la steaguri. Și audzind de leafă, nu numai slujitorii să scriè, ce și ciobotarii, croitorii, blănarii, cârșmarii. Slugile boierești lăsa pre boierii săi și alerga de să scrie la steaguri. Oaste de strânsură, din târgu, mai mulți fără arme decât cu arme. Să făcusă păn' la 17 polcovnici și 170 rocmistri cu steaguri în cincispredzece dzile. Numai steagurile încă tot nu apucas-a să plini bine, câte 100 oameni la steag, neavând cându să plinească.

Atunce Șeremet zăbovind la Țoțora, așteptând împărăția să vie cu toată greimea, lovit-au tătarâi în vro doao, trei rânduri straja lui Șeremet, fără veste, de o strica și apuca câte o herghelie, doao de a oștii moschicești și să da iar înapoi. Să can hărățiè câte puțină cu oastea moschicească cea sprintină, iar cu temeiul nu vrè să să bată.

Peste Prut, de ceasta parte, nu cutedza să treacă la moldoveni, că să făcusă veste că sunt moldoveni 30.000. Și știind pre moldoveni că sunt sprinteni la războiu, nu cutedza să le facă vrun vicleșug. Nici în țară pe de altă parte nu vrè să intre, ce numai pre de cee parte, cât putè, zăhăiè pre moscali.

Atunce era un boieriu, anume Lupul Costache, fiiu lui Gavriliță, și era dator lui Dumitrașco-vodă den goștină cu 3.000 de galbeni. Și-i mai dedese și 800 de galbeni să cumpere pâine de la Bârlad, că să să afle la vreme de trebuință, ori la care parte i-ar trebui. Iar el, audzind de Dumitrașco-vodă că s-au închinat la moscali, au strânsu câteva rude a lui și ș-au făcut tabără la mănăstire la Bursuci și s-au închis cu câteva gloate acolo. Și la Dumitrașco-vodă nu mergè, nici bani sau pâine nu trimitè. Și scriè cărți la Șeremet de-ș făcè obraz, adică vești de la turci, și pe Dumitrașco-vodă, în loc de laudă, îl clevetiè cătră Șeremet.

La turci scriè cu altu obraz, că sunt moscali puțini și-i o oaste flămândă. Ce să treacă veziriul Dunărea fără grijă, că-i va bate pre moscali. Iar Șeremet și cu Dumitrașco-vodă, audzind de acele spurcate fapte a Lupului, că scrie la turci și face piedecă și altor pementeni să nu vie la moscali, au trimis pre un polcovnic, anume Chigheciu, cu vro 300 de moldoveni și un căpitan cu vro 200 de draguni să-l prindză, să-l aducă la dânșii. Iar el vădzându-i, s-au făcut bolnav, și el și giupâneasa lui, și au început a-i cinsti și a-i dărui pre acei trimiși. Și s-au rugat și au trimis niște frați ai lui mai mici și pre un ficior a lui de trupŭ, dzicând că, de-i va mai trece, a ieși înaintea oștii la Fălcii, cu oastea ce-a putè strânge și cu zaharà. Și așè credzându-l, l-au lăsat și, lùnd pre frați și pe ficiorul lui, i-au dus la Șeremet. Care lăsare a Lupului de mare stricăciune au fost moscalilor, că el tare au îndemnat pre turci să treacă Dunărea, că să temè veziriul să treacă. Pentru care slujbă de grabă au luat plată de acel veziriu, precum înainte să va scrie. Că cine face, faci-i-să.

Împăratul Moscului atunce să zăbovisă la Iaroslav, la o nuntă leșască, și poftind și dând bani leșilor, ca să-i dè 30.000 de oaste agiutor. Și i-au adeverit leșii că i-or da și au dzis să purceadză înainte, cu oastea lui, că ai lor or purcede dreptu pre Prut și i-or agiunge. Și au gătit leșii oaste și au pornit-o păn’ la marginea lor, la Snetin. Și de la Snetin n-au vrut să mai

treacă în cesta hotar încoace. Și acolo au stătut, așteptând vreme păn' s-or bate moscalii cu turcii, și de-or birui moscalii, să să pogoare și ei în gios. Și lăsasă împăratul și pe Dolhoruchi, cel mai mare frate, cu 12.000 de moscali, să vie cu leșii, precum i să făgăduisă. Și pre adeverința lor au purcesŭ împăratul în gios, pre Nistru, până la Soroca. Ș-au agiunsu temeiul oștii sale, pedestrimea, adusă tocma de la Râga degrabă, ostenită și flămândă. Și au trecut Nistrul pre la Soroca și au lăsat acolo o samă ce era bolnavi și leșinați, iar cu cei ce era mai tare au vinit dreptu preste câmpu la Prut, la Zagarance.

Iară de acolo s-au pornit în gios pre Prutŭ, spre oastea lui Șeremet, și de acolo au trecutŭ Prutul și au venitŭ marele Petru, împărat al Moscului, dreptu în târgul Iașului, împreună cu împărăteasa lui, în curțile domnești. Iară caimacamii, împreună cu alți boieri și orășeni bătrâni mai de cinste și mitropolitul cu tot clirosul, i-au ieșit cu toții înainte, afară din Iași, și frumos tâmpinându-i, l-au priimit cu toată inima. Și i s-au închinat ca unui împărat creștin, dând laudă lui Dumnedzeu, ca doar îi va cerceta cu mila sa și-i va scoate de suptu giugul robiei turcilor.

Împăratul moschicescu mai avè un obuz mare de oaste, strânsă la Azac, ca să margă să bată Crâmul. Și era la acel obuz 20.000 de calmâși și 20.000 de donți și 15.000 căzaci din olatul Harcovului și 5.000 căzaci ce le dzic eiți, ce trăiesc preste Don, și 20.000 de moscali, care să facŭ preste tot 80.000. Și le era cap pre această oaste Apracsin cneajul, gubernatul de Azac. Și au venit atunce carte la împăratul de la Apracsin, precum au lovit pe tătărâmea ce-i dzic cubani, carei trăiescu preste Don, și au robit 10.000 copii, ca de 12 ani și mai gios, iar pre alții, ce era mai mare sau mai mici, i-au pus tot suptu sabie. Și acmu este gata să purceadză să intre în Crâm. Ce împăratul i-au făcut răspunsu lui Apracsin înapoi, să nu să grăbască a intra în Crâm, păn' s-a bate întăi el cu veziriul, și apoi îi va face știre să intre în Crâm.

Mai avè împăratul și altu obuz, strânsu la Ceahrin, din gios de Chiov, de iasta parte pre Nipru, 15.000 de moscali și 30.000 de căzaci, carei să țin de hătmănia căzăcească. Și era cap acelui obuz Dumitru Galenici, cneajul și gubernatul de Chiov, și cu Scoropațschii, hatman căzăcescu. Și era orânduiți să iè pre Nipru în gios, să lovască Vozia. Iar când au sosit împăratul la

Soroca, au scris lui Dumitru Galenici să răpadă 4000 saci de pâine cu căruță din Chiov, să dè oștii cei bolnave de la Soroca, și să răpadă o samă de căruță și aice în Iași, după dânsul, înțelegând că nu-i pâine în Moldova. Deci trimițând Galenici câteva tabere de căruță cu pâine după împăratul, o samă de căruță s-au poprit la Soroca, iar o samă au venit la Ieș mai târdziu, iar pre o tabără de căruțe au lovit-o tătarâi la Bălțile Căinariului și i-au făcut mici fărâme, de n-au scăpat un omŭ.

Mai avut-au împăratul și altu obuz de oaste, lăsat în sus, despre partea hraniții șvedzești. Și era cu dânsul cneajul Alexandru Daniilovici Menjic fercu-marșalâc și cu Bon ghenarariul, cu 18.000 de călărime aleasă și 20.000 de pedestrime și câteva mii de sasi de a lui Avgust, craiul leșescu, de sta acolo împotriva șfedzilor, fiind rămași în țara lor de la craiul, osebi de altă oaste ce mai avè pre Mare Balticum, de umbla cu galioane, bătându-să cu șfedzii.

Această oaste ce scrie mai sus au avut-o moscalii, și fără socoteală au împărțit-o și au rășchirat-o într-atâte părți. În nădejdea voroavelor streini, a muntenilor, a leșilor, a sârbilor, a moldovenilor, au venit împăratul fără oaste, negrijit, să să bată cu veziriul și cu poiedea oștii turcești și tătărești, într-un mijloc de câmpu pustiiu. Și așè, în nădejdea streinilor, era să-ș piiardză moscalii împărăția creștinească. Că împăratul aice mai mult de 30.000 oaste moscali, cu a lui Șeremet cu tot, nu avè. Și mai era și vro 8.000 căzaci, polcul lui Medhoroțschii polcovnicul. Că numai pre acesta l-au luat cu sine, iar pre aceilalți polcovnici nu i-au credzut și i-au lăsat pre Nipru, la Ceahrin, cu hatmanul lor. Și era și 1.000 de donți și vro 6.000 de moldoveni, cu cei ce slujiè mai nainte la moscali. De toată oastea ca 50.000. Și avè și 52 pușci. Și cât și era oaste, mai mult era bolnavă, flămândă și obosită. Iar turcii era cu veziriul 400.000, fără poiedia tătarâlor, și ave 400 de pușci. Oaste grijită și hrănită bine, fiind în țara lor.

Atunce Șeremet și cu Dumitrașco-vodă, din Braniște, de la Țoțora, dac-au oblicit că-i împăratul în Iași, au lăsat oastea și au mărsu la împărat de s-au împreunat. Atunce au umblat pren toate mănăstirile împăratul de le-u vădzut, și din toate i-au mai plăcut mănăstirea Golè, dzicând că are 3 feliuri de meșterșuguri: leșesc, grecesc și moschicesc. Și mult

lăuda împăratul lucrurile, chipul și toate obiciele moldovenilor, și încă și dobitoacele acestui pământ, dzicând că-s frumoasă.

Dumitrașco-vodă au făcut împărăției masă frumoasă în curțile domnești, în casa cè mare cu cinii. Iar când au fost să șadză împăratul la masă, n-au vrut să șadză în capul mesei, ce-au șădzut în scaon lângă masă, iar în capul mesei au pus pe Dumitrașco-vodă și după dânsul pe Galoftin Gavriil Ivanovici, apoi pre alți ghenarari mai gios, anume Dolhoruchi cel mijlociu, Mihai Galicen cel mic, Sava Rogojenschii, menistru, Șefer, menistru, adecă visternic, Rentu, ghenarar, Vejbah, Toma spatar, că atunce fugisă din Țara Muntenească, și ficiorul lui Șeremet. Iar Șeremet n-au șădzut la masă, că îndată s-au întorsu la obuz cu alții din bragadiri și polcovnici. Să ospăta și să veseliè prè frumos cu vin de Cotnar și lăuda vinul foarte. Și încă mai bine le plăcè vinul cel cu pelin, și mult să mira cum spre partea lor nu să face vin cu pelin așè bun.

După ce s-au sculat de la masă, au venit și boierii țărâi de s-au împreunat cu împăratul, și le-u dires împăratul cu mâna lui tuturor câte un păhar de vin. Împărăteasa și cu doamna și cu giupânesele ce să tâmplas-în Iași încă ședè la masă în casa cea mică de să cinstiè.

Iară împăratul era om mare, mai înalt mai decât toți oamenii, iar nu gros, rătund la față și can smad, oacheș, și can arunca câteodată din cap, fluturând. Și nu cu mărire și fală, ca alți monarhi, ce umbla fiecum, prost la haine, și numai cu doao, trei slugi, de-i era de grija trebilor. Și umbla pre gios, fără alaiu, ca un om prost.

Iară atâta dragoste arăta împăratul cătră Dumitrașco-vodă, unde vădzusă că s-au închinat de bună voia lui, că să tindè cu amândoao mânule și cuprindè pre Dumitrașco-vodă de grumadzi și-l săruta pe față, pe cap și pe ochi, ca un părinte pre un fiiu al său. Aceasta era, când s-au împreunat în casa cea mică.

Atunce Iordache Ruset vornicul și cu o samă de rude ale sale, cu Dumitrașco Racoviță hatmanul și cu Savin Zmucilă banul au început a agiunge cu clevete asupra lui Dumitrașco-vodă, cum că nu este bine să fie domnu vecinic, pre neam, în Moldova, ce este bine să să schimbe după cum va pofti țara, adecă precum este și acmu, domniile de la turci. Deci

împăratul, oblicind de această poftă a lor, au învățat pre Goloftin și pre Rogojenschii de-au chiemat pre toți boierii țărâi la gazda lor, în casăle Dediului spatariul, lângă curțile domnești. Și au început a spune Goloftin cuvântul împăratului cătră boierii Moldovii, cum marele împărat silește să scoată această țară din robie, de suptu mâna păgânilor, și nu-i trebuie nemică de la dânsa să iè, ce-i voia să-ș facă pomană, fiind creștinii mâncați de păgâni. Și domniile să nu să schimbe într-însa, să să facă cheltuială ca la păgâni. Și alte multe cuvinte de adeverință, cu milă, ca aceste. Și audzind boierii aceste cuvinte, toți s-au închinat și au mulțămit, iar Iordache Ruset cu ceata lui, precum mai sus s-au dzis, iar au început a striga că nu-i bine să fie tot de un neamŭ domnu, ce să să schimbe. Deci o samă de boieri țină în partea lui Dumitrașco-vodă și dzicè că nu-i bine să să schimbe domnii, ce să fie pre neamŭ, să iasă zavistia și cheltuiala din țară, iar Iordache tot striga că este bine să să schimbe. Și să priciè ei înde ei înaintea lui Goloftin și nu socotiè că este lucru cu rușine. Atunce le-u răspunsu Goloftin că într-altu chipu nu să poate. Și au ieșit boierii cu acestu răspunsu și s-au dus pre la gazdele sali. Atunce au priceput Goloftin pre boierii Moldovei ce feliu de oameni pizmătari sunt și cum nu să iubăscu.

Sculatu-s-au Savin Zmucilă banul, carele era învoit cu Iordache Ruset, și s-au dus la Dumitrașco-vodă și la împăratul și au spus toată taina lui Iordache. Deci împăratul s-au mâniet și au făcut surgun pre Iordache la Soroca, iar pre Savin Zmucilă l-au făcut Dumitrașco-vodă postelnic mare. Și după ce s-au întorsu moscaslii la țară-ș, au luat și pe Iordache de l-au dus la Chiov. Și au fost la închisoare 2 ani și poate-fi acolo ar fi murit, de nu l-ar hi slobodzit moscalii. Numai au avut noroc și parte de Brâncovanul-vodă, că-i era cuscru și au stătut tare pentru dânsul la Poartă. Și s-au agiunsu cu chihaia veziriului, de-u poroncit solilor moschicești, carii era atunce la Poartă, anume feciorul lui Șeremet, și au scris feciorul lui Șeremet la tată-său, la Chiov, și cu această mijlocire l-au slobodzit moscalii de la închisoare din Chiov. Și giupâneasa lui, tâmplându-să de-u fost fugit în Țara Ungurească, și acolo au murit împreună cu o fiică a sa, încă era logodită. Căutați, fraților, acmu, cum nu trece osinda pre sluga cee ce să rădică asupra stăpânu-său. Că Dumitrașco-vodă mare bine îi făcusă lui Iordache, și l-au scos de la închisoarea lui Neculai-vodă, din beciu, de unde poate ar fi pierit, iar Dumitrașco-vodă, înainte trimițând, l-au slobodzit și l-au pus căimăcan. Și apoi ș-au dat și o nepoată de soră după unŭ fecior a lui, anume

Costantin, și l-au pus și păharnic mare, fiind încă copil, nu de vârstă la boierie. Ce-i lucru de mirat pentru Iordache, ce nu-i agiunge, de să pune împotriva lui Dumitrașco-vodă. Nu dzic nemic, numai socotesc doar de era și cu învățătura Brâncovanului-vodă, având Brâncovanul pizmă veche pre Dumitrașco-vodă, de când luasă pre fata lui Șărban-vodă Dumitrașco-vodă, din Țara Ungurească. Că făcusă muntenii legătură să nu-ș de fetele după Cantemirești. Sau doară gândiè Iordache că iară a aduce pre Mihai-vodă din Țarigrad, de l-a face domnu aice în țară, să fie iară el alfa și omega, după cum era mai nainte, de stăpâniè domnii de la turci. Au cine-l știe ce gândiè.

Împărăția Turcului, înțelegând de moscali că vin mulțime multă tare, s-au îngrijit că să va rădica toată creștinătatea de toate părțile asupra lui. Și au și trimis de olac de-au chiemat pre sfinția sa presfințitul kyr Hrysantu, patriiarhul Ierusalimului, și i-au dzis ca să scrie o carte la Brâncovanul-vodă, domnul muntenescu, știind împăratul că avè prieteșug patriiarhul cu Brâncovanul-vodă, și Brâncovanul iar avè prieteșug vechiu cu moscalii. Și să scrie Brâncovanul și să trimiță un om a lui la moscali, să facă pace, și va lăsa turcul hotar moscalului Dunărea. Și pre acè voroavă au trimis Brâncovanul-vodă pre Machidon comisul aice în Iași, la împăratul Moscului, pre socoteala Turcului. Ce n-au priimit nicidecum împăratul moschicesc să facă pace, neștiitoriu gândul omului la ce-l aduce, stând vârtos Toma spătar și cu Dumitrașco-vodă să nu facă pace, mai mult în pizma Brâncovanului-vodă.

Toma spătariul Cantacuzino, fiind văr primare Brâncovanului, îl ținè Brâncovanul ca pre un fiiu al său. Și-l făcusă și spătar mare în Țara Muntenească, și multă milă și dragoste și cinste aràta cătră dânsul, țiindu-l mai în frunte de toți boierii săi. Iar el au lăsat pre Brâncovanul-vodă și au fugit aice la Ieși, la împăratul moschicesc, socotind că a hi el domnu în Țara Muntenească în locul Brâncovanului. Și au început cătră împăratul a pârî tare pre Brâncovanul, dzicând că 300 pungi bani ce-au triimis împăratul la Brâncovanul să facă oaste și să cumpere pâine, să iasă în timpinarea oștii moschicești la Fălciiu, să să lasă de acea nădejde împăratul, că nu sunt nici unele de acele. Ce să adeverești că umblă cu vicleșug, că nici oaste face, nici pâine cumpără, nici el va să vie înaintea oștii la Fălciiu. Ce sfatul lui este, de a vidè că bat moscalii pre turci, el să să închine cu toată țara lui la

nemți. Deci Toma, vădzând acel sfat a Brâncovanului că este așè, s-au vorovit cu unchii lui, cu Costantin Cantacuzino stolnicul și cu Mihai spătariul și cu alți boieri de țară, să vie el înainte: „Să dè știre împărăției tale că toată țara îi bucuroasă să să închine la împărăția ta, numai Brâncovanul nu priimește și face piedecă tuturor. Și 18.000 de sirbi, ce-s în capul Țarâi Muntenești, vrè să vie la împărăția ta, și i-au poprit Brâncovanul și nu lasă pre sirbi de cei ce slujescu la nemți“. Și au cerșut Toma oaste la împăratul, oaste ca să margă să lovască Brăila, să o iè. Și atunce, audzind muntenii și oastea Brâncovanului, toți or alerga la dânsul la Brăila, și Brâncovanul a rămâne singur, și a strânge bucate multe din olatul Brăilii și a ieși înaintea împărăției la Fălcii, cu toată oastea muntenească și cu zaharà. Și așè au stătut și Dumitrașco-vodă întru agiutor Tomii, la aceste vorbe, în pizma Brâncovanului, ca să-i facă rău. Și nu socotiè că mai mult îș face lui, că rășchiră oastea și la greu n-a avè cu ce să bate. Care mult i-am dzis eu lui Dumitrașco-vodă, în taină, să lasă pizma Brâncovanului și să nu-ș rășchire oastea. Că pre urmă mult să va căi și nemic nu va putè folosi, precum dzice filosoful: „Căințile cele de apoi întru nemica sunt“.

Deci împăratul îndată au poroncit de-au ales oaste, care era mai frunte de moscali și un polcu de moldoveni, cu Rentu ghenarariul și cu Cropot bragadiriul, și l-au pornit cum mai în grabă. Și i-au dzis împăratul Tomii că, de nu s-a închina Brâncovanul, îl va face pre dânsul domnu, iar de să va închina Brâncovanul, pre dânsul îl va face ghenaral, de nu va asculta, nici să va teme de Brâncovanul-vodă. Așè aduc tinerețele pre om, când au prè multă voie și dezmierdăciune la unŭ stăpân, precum au avut și Toma la Brâncovanul-vodă, că la ce de apoi s-au înstreinat de neamul său și de binele său cel mult și au murit în țări streine.

După aceste, împăratul a tree dzi au purcesŭ din Ieși la Prut, la oastea sa, și au poftit și pe Dumitrașco-vodă să vie după dânsul și să-ș iè cu dânsul 15 boieri, pe care-i vor plăcè lui, să-i cinstească acolo. Și să margă și mitropolitul țărâi, să slujască liturghia acolo, în beserică de cortu. Și au pus de-u cumpărat și câteva vasă de vin, să fie de cinstit oștenii, că atunce era și sărbătoare, dzioa Sfinților apostoli Petru și Pavel, cu trei dzile mai înainte, în post, să facă în locu de prazdnic, cum să dzice la noi, fiind și numele lui, Petru. Avè obiceiu el de făcè și într-alți ani slujitorilor lor masă la Sfeti Petru.

Deci Dumitrașco-vodă s-au sculat a doa dzi și ș-au ales boieri, pre cine au socotit, împreună cu mitropolitul Ghedeon, și s-au dus și au făcut întăi liturghia. Iar oastea era strânsă, și era făcut un ocol mare, mai largu de cum cuprinde curtea gospod din Ieși. Mai ca de doă ori de cumu-i curtea, ațe era acel ocol, de o parte drăgănimea și de o parte tot pușcile cele mare înșirate. Deci dac-au istovit liturghia, au și început a slobodzi pușcile cele mari pre rând, toate câte una, pănă în 52, că toate avè luate cu sine. Apoi au început a slobodzi drăgănimea flintele, însă nu tot odată, ce începus-a slobodzi de o parte, mergându focul slobodzind din om în om împregiur. Ca cum ar merge fulge-rul, așè mergè focul împregiur. Și era 5 rânduri, tot draguni de draguni.

Apoi au mersu la conac, și acolo au întins vro cinci, șese corturi unul lângă altul, de să ținè tot unul. Și au pus masă suptu acel cortu, gios pre pământ, și au săpat șanțu de slobodzit picioarele în gios. Și au șădzut împăratul și cu Dumitrașco-vodă și cu toți ghenerarii, câți era, și bragadirii și polcovnicii și căpitanii. Și pre de o parte, de la al cincile boieri moschicești mai gios, ședè și cei 15 boieri moldovenești, tot de-a rândul, cineș după cinstea sa. Și era într-o miercuri în post, și au mâncat toți carne, pentru liubovul împăratului creștinescu. Și ne-u cinstit pre bine și frumos, și mai pe urmă ne-u închinat însuși împăratul, cu niște vin al lui de la franțoji, care, îndată cum au băut, au mărmurit toți de beți, bând de acel vin. Și n-au mai știut cum au dormit întru acea noapte, și domnul și boierii.

A doa dzi s-au tocmit și boierii cu Dumitrașco-vodă și mitropolitul, și i-au făcut toți scrisori la mână și au iscălit toți, și împăratul. Și au purces la Ieși Dumitrașco-vodă și Simion Sava și au strânsu și pre alți boieri și arhierei, carii nu să tâmplasă la cinste la Prut. Și au intrat în beserica domnească pe poartă și au cântat un paraclis, și după paraclis au cetit catastihul cel de tocmală, ce-u făcut lui Dumitrașco-vodă. Și au priimit toți, și ceielalți boieri, care nu să tâmplasă la Prut. Și au iscălit toți, tot pre ponturile cele ce i-au trimis împăratul pre Luca visternicul, precum s-au pomenit mai sus.

Și așè era sfatul, să margă tot cătinel, zăbovind, doar se va întoarce și Toma de la Brăila, și vor veni și leșii din sus. Și or mai strânge și vite, că trimisese slujitori prin țară de lua a cui găsiè, și fără voia lui, și le da bani.

Dar în scurtă vreme au și nemerit veste, de la Lupul vornicul, că au trecut veziriul Dunărea și vine în sus. Deci împăratul întăi să cumpăniè să întoarcă oastea înapoi, să iè pre la Iași la Siretiu în gios la Focșani. Apoi au vădzut că nu-i dă mână, că obuzul lui Șeremet agiunsese în gura Jijiei. Ce s-au lăsat de acel sfat și au trecut Prutul toată oastea, în ceasta parte, și au luat în gios, cum mai de sirgu, să agiungă la Fălcii. Atunce au vădzut împăratul că s-au greșit, unde au trimis pre Toma și și-au împărțit oastea. Și au răpedzit să să întoarcă. Ce n-au apucat, că Toma agiungè atunce la Brăila.

Iară Toma, după ce-au agiunsu la Brăila, a tree dzi au și luatu cetatea Brăilii. Și au început a strânge zaharà, să pornească la Fălcii, și a vini multă oaste, cum să apucasă. Și au scris cărți înapoi la împăratul de i-au făcut știre. Numai Lupul vornicul au prinsu acele cărți și le-au trimis la veziriul, ca un împiedecătoriu de binele creștinilor. Și moscalii nu știè nemic că au luat Toma Brăila.

Brâncovanul-vodă încă, după ce-au audzit c-au dat moscalii oaste Tomii și merge la Brăila, s-au mâniet și n-au vrut să să mai pogoare în gios. Și zaharaoa ce o pornisă înaintea moscalilor la Fălcii au poprit-o și, după ce-au bătut turcii pre moscali, au trimis-o oștii turcești. Și banii ce-i trimisese împăratulŭ moschicescu Brâncovanului-vodă să facă oaste și zaharà, precum s-au pomenit, după ce s-au întorsu moscalii la țara lor, le-u trimis banii.

Pre acee vreme să rădicasă 2 boieri sirbi de la marginea Bosnei și strânsese la 20.000 de oaste și mai bine, tot sirbime, cu îndemnăturile moscalilor. Și multă răutate făce turcilor despre acea parte. Numai n-au ținut multu și n-au apucat a să întemeiè, că, după ce-au bătut veziriul pre moscali, au și răpedzit niște pași ai lui și i-au spart. Iar boierii aceie pre urmă au venit la Petreburcu, la împăratul moschicescu, neputând trăi la locul său. Și i-au miluit și le-au dat sate, să trăiască acolo la Moscu.

Împăratul Moscului, neștiind rândul locului acestuie, așijdere și Dumitrașco-vodă nu știè, fiind de copil mic la Țarigrad, și cu venitul la Ieși și cu cele cinsti și tefericii multe să hămeisă, de nu putè să să mai grijască nemic. Și precumu-i hirea moscalilor temătoare de vicleșug, cu nime nu să sfătuiè din boierii Moldovii, numai cu Dumitrașco-vodă. Așijdere și Dumitrașco-vodă, vădzându-să în cinste la moscali, să văznosisă și cu nime

nu să sfătuiè. Ce ținè pre turci istoviți de moscali, ca cum ar lua oaricine cârpa unii fămei din cap. Așè ținè ei că or lua și or bate puterea împărăției turcești. Au purces oastea netocmită în gios, care cum putè, oastea moldovenească, de la tefericia cè din Iași, giumătate împrăștiiată pre la bejenii, să să mai grijască de bucate, alții pentru jacuri, precumu-s moldovenii.

Atunce s-au făcut 3 obuzuri. Un obuz, ca vro 7.000 de oaste, merge înainte iușori, cu Ianăș ghenarariul. Al doile obuz, ca vro 15.000 de oaste, merge cu împăratul și cu Șeremet și cu Dumitrașco-vodă. A treile obuz, mai pre urmă, cu toată greimea, pedestrimea cu Răpin ghenarariul. Și așè mergè de departe un obuz de altul, cale ca de 2 ceasuri.

Iară din gura Jijiei pănă în gura Sărăţii să tâmplasă acel loc tot mâncat de lăcuste, cât era numai pământul, de nu avè ce mânca caii. Deci cele 2 obuzuri ce era mai ușoare, a împăratului și a lui Ianoș, s-au depărtat înainte, ca să agiungă la gura Sărății, unde era iarbă. Și siliè să agiungă acolo și să aștepte greimea, de rămăsese obuzul cel cu pedestrimea departe înapoi de cele 2 obuzuri, fiind oastea leșinată și bolnavă, ca vro 100 de cară pline de oameni bolnavi; pre alții îi mâna cei mai sănătoși denapoi, ca pre vite.

Atunce oastea moschicească, cum mergè înșirată pre de ceasta parte de Prut, iar tătărâmea era pre de cee parte, trecusă de coada oștii moschicești în sus. Pre câmpu să vede focurile ca stelele. Și nu trecè ceie la ceștie, nici ceștie la ceielalți, nici făcè zăhăială, nimică. Că oastea moschicească arăta preste samă de multă, fiind cară multe. Și tătarâi încă aștepta, de-or bate pre turci, să s-închine și ei la moscali.

Deci, cum au sosit Ianăș ghenarar cu obuzul lui înainte, într-o sâmbătă pre amiadzădzi, în 6 dzile a lui iulie, împotriva gurii Sărățâi, lângă o baltă, de-u descălecat can în laturi de Prut, iar turcii au și sosit și ei împotriva lor la Prut, și-au și făcut 3 poduri și au început a trece Prutul în ceasta parte.

Deci Ianăș ghenaral au scris la împăratul să păzască să vie mai tare, să să afle, pănă în dzuă, toată oastea la un loc, sau el să s-întoarcă înapoi la noapte. Că turcii sunt mulți, și n-a putè el, cu câtă oaste are, să sprijinească, și poate să-i spargă.

Împăratul, după ce-au vădzut scrisorile lui Ianoș, au socotit că el, cu obuzul ce-i lângă dânsul, poate să agiungă la noapte. Dar pedestrimea este departe înapoi, nici a doa dzi n-a agiunge, că era pre la Răbâie, iar împăratul era în gura Prutețului, la Casele Banului. Deci au socotit și au scris la Ianoș să să rădice la noapte, să vie înapoi la obuzul lui.

Deci Ianăș ghenarar, cum au vădzut scrisorile împăratului că scrie să să întoarcă înapoi, cum au înnoptat, la doao, trei ceasuri de noapte, au și purcesŭ înapoi. Iar turcii, audzind huietul carălor, ș-au și făcut spaimă și au și început să fugă. Iar un pașă au dzis veziriului că huietul să pare că să duce, nu vine. Deci fiind unŭ bulucbaș, de neamul său sirbu turcit de la Bosna, anume Colceag, și-l trimisese să margă să vadză. Și cum s-au dus, au și luat limbă că fuge obuzul. Și așè au încetat turcii de a fugi și vârtos a trece Prutul toată noaptea. Iar Colceag, dintr-acè limbă, au agiunsu de este acmu pașă la Hotin.

Deci obozul lui Ianoș, întru acè noapte, au mărsu cu pace și au sosit păn-în dzuă la obuzul împăratului, în gura Prutețului, la Casa Banului.

Iară turcii, a doa dzi, Duminecă dimineața, în 7 dzili a lui iulie, veniè, care cum putè, în puterea calului. Atunce au scos moscalii vro 4.000 de moscali afară din obuz, mai gios, pe lângă balta Prutețului, ca trei, patru pistrele de sigeată. Și au ieșit și moldovenii împotriva celor 4.000 de moscali, alăture, mai de despre câmpu, și cu Dumitrașco-vodă și puțintei donți și căzaci, alăture cu moscalii.

Deci au și început întăi cu moldovenii turcii a-și da palme. Ce, până începusă a să îngloti turcii, sta oarece bine și bieții moldoveni, măcar că era oaste de strânsură, negrijiți și fără arme și neînvățați la războiu, că ei nu avusese oaste de mult. Iar apoi, înglotindu-să turcii mulțime, nu mai putè să ție războiul, că turcii avè tot, foc și cai buni. Iar moscali călări cu foc dennapoia moldovenilor să-i rătuiască nu era, că călărimea cei cu cai buni o trimisese cu Toma la Brăila. Ce le-u căutat numai a da dos asupra obuzului. De mirat era încă și cât stătusă, ce putincioși era ei să să bată cu oastea turcească.

Apoi turcii, văzând că moldovenii au dosit la obuz, au început a da năvală asupra celor 4.000 de moscali ce era afară din obuz și a donților.

Deci așè le da val, cât să părè că or trece turcii cu cai preste dânșii. Dar moscalii îi sprijiniè tare din foc, iar pre donți și pre niște căzaci îi purta tot vârtej prin pregiurul moscalilor, numai să-i dezlipească de lângă moscali. Ce avè noroc de balta Prutețului, că era pre de o parte, că-i dezlipiè de lângă moscali. Atunce, vădzând că turcii tot să adaog, le-au căutat numai și acelor 4.000 a veni iar la obuz, și cu acei donți și puținei căzaci.

Deci păn-în sară, întru aceeși dzi Duminecă, tot veniè vârtos din gios și să așădzasă pre coastă la dealŭ, iară tătărâmea tot trecè în sus spre Huși, pre la bejenii, dreptu pradă, ca lupii. Cum ar trece niște lăcuste, așè trecè de mulți. Ce can da turcii câteodată năvală la obuz, dar îi împroșca moscalii. Și obuzul ședè pre lângă baltă ce să chiiamă Prutețul, alăture înșirată. Ieșiè hărăți și de la noi moldoveni și de la turci, de să loviè, păn' ce-au însărat. Iar obozul cel mare moschicescu au tot venit la un loc, să să împreune cu cestalalt, și n-au putut întru acee dzi, Duminecă, să agiungă, ce numai păn' la Stănilești au venit. Iar împăratul, vădzând că nu mai vini pedestrimea, tare s-au îngrijat.

Atunce m-au chiemat pre mine, fiind hatman, și mi-au dzis: cutedza-oi eu cu 200 de draguni și cu 100 de moldoveni să-l scot pe măria sa și pre împărăteasa, că va putè merge călare, să-i scot în Țara Ungurească? Că în Țara Leșască nu cutedza, că-i scrie cneajul lui, Dolhoruc, că i-s leșii neprieteni și au strânsu oaste, nu ca să-i dè agiutor, ce ca să-i stè împotrivă, și să lasă pre Șeremet și pre Dumitrașco-vodă în urmă cu obuzul, să să bată cu turcii. Ce eu i-am răspunsu că este un lucru prè cu grijă mare a ispiti, căci astădzi toată dzioa au vădzut măriia sa cum au trecut tătarâi și turcii tot în sus, ca cum ar merge niște lăcuste. Cine-i știe cât loc or hi cuprinsu în sus, și noi în ceastă noapte, sau om putè să ieșim dintr-înșii, sau ba. Apucându-ne dzioa, este un lucru prè cu primejdie să lăsăm oastea cè multă, să mergem cu o mână de oameni. Măriia sa este împărat, și este un lucru foarte cu grijă, să nu cadză la vro primejdie. De ar fi un om mai de gios, de s-ar tâmpla și primejdie, n-ar fi lucru mare. Deci împăratul, audzind aceste cuvinte ale mele, au socotit și el că-i dzic bine, și nu s-au cutedzat.

Și îndată s-au și rădicat cu obuzul de acole, de lângă Casele Banului, și au purcesŭ noaptea în sus prin tuneric, de nu să vedè mâna. Și au mărsu toată noaptea, și păn-în dzuo au agiunsu la Stănilești, supt deal. Iar de

focurile turcilor și a tătarâlor era cuprinsă costișa pănă pre suptu pădure, tot câmpul acela, pănă în Huși. Iar turcii și tătarâi de la focuri audziè hreamătul obuzului, și nemică nu să clintiè, ca cum ar fi niște oameni morți în răvărsatul zorilor.

Iară când au fost în răvărsatul zorilor, di începus-a să lumina de dzio, luni, atunce s-au timpinat cu toată pedestrimea ce era la obuzul lui Răpin ghenaral, în sat la Stănilești. Deci îndată cum s-au timpinat, au și început pedestrimea a să înșira cu părcanile în spate, un rând pre de o parte a taberii, altul pre de altă parte, iar obuzul împăratului tot păziè de intra în mijloc, în celalaltu obuz, în pedestrime.

Ce n-au apucat a intra toate carăle împăratului în celalalt obuz, să s-încheie părcanile, și au și lovit turcii și cu tătarâi denapoi obuzul. Și așè au făcut o năvală strașnică, cât au ruptu vro 100 de cară, și le-au luat care nu apucas-a intra în părcane. Și între acele cară ce-au luat turcii s-au tâmplat și vro doao, trei căruță pline de bani împărătești.

Mai dat-au și alții năvală în coastele obuzului din gios și alții în coastele obuzului din sus. Ce acee n-au putut strica nemic. Mai mult ș-au stricat lor, că era părcanele înșirate și tocmite. Deci cum au dat năvală turcii, iar moscalii au și slobodzit părcanile la pământ, și au slobodzit toți odată focul și pușcile într-înșii. Și așè cădè turcii, ca când ar cădè niște pere coapte dintr-unŭ păr, cându-l scutură oamenii.

Iară bieții moldoveni, cât să putusă ținè la un loc de steaguri, de nu să răsipisă noaptea pe obuzuri, ei mergè înaintea obuzului afară din părcane. Deci vădzându-i turcii că sunt afară din părcane, așè le-u dat turcii năvală, ca o noajă de lupi într-o turmă de oi. Ce moldovenii, neputându-i sprijeni, au și plecat fuga înapoi asupra obuzului, iar turcii denapoi gonindu-i, pre carii cumu-i agiungè tot îi prăvălie și-i tăiè, și să făcè mare chiot.

Deci agiungând moldovenii în fruntea obuzului, iar moscalii n-au vrut să le deșchidă părcanile, ca să intri înlontru în obuz, ce le-au făcut semnu de-u purces alăture cu obuzul a fugi. Și la giumătate de obuz le-u deșchis părcanile de le-au făcut poartă. Și au început a intra moldovenii, prin coastele obuzului, în obuz, iar turcii tot îi goniè, ca niște lupi, pre lângă obuz. Iar moscalii sta de-i priviè, până s-au apropiet turcii aproape și

au intrat moldovenii mai toți în obuz. Atunce moscalii, aflând vreme, odat-au slobodzit focul din poarta ce o făcusă pănă în fruntea obuzului, și așè au oborât pre turci, ca cum i-ar mătura cu o mătură.

Apoi turcii s-au spăriet a mai da năvală la obuzul moschicescu, ce mergè prè departe, ca la 1.000 și mai bine de pași bărbătești. Fără cât numai ce ieșiè hărăț, câte doi, trei, și de la noi așijdere, de să loviè cu dânșii, și din oficerii moschicești și din moldoveni. Că oficerii moschicești mergè tot pre denafara părcanilor, cineș dreptu steagul său. Iar pre dinlontru, alăture cu părcanele, mergè câte 5 rânduri de draguni pedestri, și în mijlocul lor carăle și altă oaste. Iar în coada obuzului denapoi să tot bătè vârtos cu turcii, că începusă a-l agiunge și pedestrimea turcească, inicerii. Deci mergè câte puținel, și sta obuzul de aștepta pre cei din urmă, că cei din urmă mergè tot bătându-să. Și mergè puținel și iar sta, de să aștepta, că cei din urmă avè greu mare. Și când sta obuzul, moscalii avè și câte o pușcă mare pe la steaguri, și unde vedè câte un bulucŭ de turci, câte dzece, cincisprădzece, ei și întorcè câte o pușcă cu căruța și da în turci. Și așè îndrepta pușca de bine, cât nu era niciodată să nu lovască ori cal ori om. Deci așè au mărsu luni toată dzioa, păn-în vremea chindiei, de la Stănilești, de suptu deal, păn' la Prut.

Și dacă au sosit la Prut, au mai răsuflat oarece la apă, că toată dzioa nu băusă apă, nici ei, nici caii. Iar turcii, în scurtă vreme, au început a să înmulți preste samă, și au agiunsu și veziriul cu toată puterea. Și de cee parte de Prut încă au început a sosi oaste turcească și leșii a lui voievoda Chiovschii. Și era un deal mare împotriva obuzului moschicesc de cee parte, și nu putè oastea turcească să să pogoare la vale, să s-apropie de Prut, de răul pușcilor moschicești, că-i împroșca moscalii prè tare. Nărocul moscalilor că nu avè turcii de cee parte pușci din deal, că ar fi strâcat rău obuzul moschicesc. Iar de iasta parte să pusese turcii în dosul unor spini și făcè stricăciune moscalilor de după spini. Iară împăratul au poruncit de-au ieșit toți moldovenii, de-au dat năvală turcilor la spini și au gonit pe turci de la spini. Și s-au mai lărgit părcanile, de-au cuprinsu spinii înlontru în obuz.

Atunce s-au prinsu și un turcu viu, și l-au dus la împăratul. Și acel turcu au spus împăratului câtă oaste turcească este: 120.000 iniceri și 250.000 de călărime, cu 40.000 sindighistri, carii sunt giurați de măргu

înainte la războiu. Așijdere și hanul cu soltanul, cu tătărâmea, și voievoda Chiovschii cu leșii și cu șvedzi, câți or hi de mulți, nu știe. Și au mai spus că au venit cărți de la împăratul turcescu, scriind la veziriul, de a socoti că nu va putè birui pre moscali, să caute să facă pace, și ce-ar cere moscalii, să le dè, să nu să bată.

Deci împăratul moschicesc, înțelegând vorba acelui turcu, au pus pre Șeremet de au scris o carte de la dânsul la veziriul într-acesta chip, precum: „Noi am avut pace cu voi, și voi v-ați potrivit Șfedului de aț trimis pe hanul și pe soltanul de-au prădat astă iarnă în țara noastră, fără nici o vină. Și încă n-au agiunsu cu atâta, și te-i sculat acmu și Măriia ta, cu toată puterea, de vii asupra noastră. Deci împăratul nostru, oblicind de această faptă, m-au ales pre mine cu această oaste înainte, întru întimpinarea Mării tale, ca să stau să vorovescu cu Măria ta și să punem o cale pentru această pradă ce ne-ați făcut, ca să facem pace. Că noi nu suntem bucuroși ca să strâcăm pacea, că noi ținem pace, iar Măria ta, cum ai vădzut oastea mè, cum ai prinsu a bate și nu stai să vorovim. Pentru aceasta te poftescu să-mi faci știre, să știu cum oi scrie la stăpânul mieu, la împăratul, căci eu n-am venit pe bătaie, ce pre pace“. Într-acesta chip au scris cartea, cu numele lui Șeremet, tăinuindu-să împăratul moschicesc că nu-i în obuz. Și au dat-o la acel turcu, și așeș atunce, luni sara, l-au trimis la veziriul.

Turcii atunce sara au făcut dovà, după cum li-i obiceiul, de strigă cu toții tare, când fac dovà, adecă când să roagă lui Dumnedzeu. Iar împăratul moschicescu, dacă au audzit așè, în grabă au sărit, gândindu-să c-au dat năvală turcii de-au spart obuzul, și întreba ce este. Iar Dumitrașco-vodă au spus că fac turcii rugă la Dumnedzeu, iar împăratul s-au zâmbit a râde și au dzis: „Măcar că suntu păgâni, dar să roagă și ei tare lui Dumnedzeu.“

Deci cum au istovit turcii dovà, s-au și apucat a da năvală de trei, patru părți în obuzul moschicescu. Și așè să bătè, câte un ceas și giumătate ținè năvala, iar moldovenii ședè acolo, în mijlocul obuzului, ca cum ar ședè la casele lor, așè nu avè nici o grijă. Că pușcile turcești nu le meșterșuguiè bine, și trecè preste obuz. Și arunca și cumbarale de cele mare, și suindu-să sus nu apuca să cadă gios și să spărgè. Și deși căde vreuna, cădè în lature, nu nemeriè în obuz. Și când sta câteodată bătaia și începè trâmbițile

moschicești a dzice, pre atâta cunoștè că n-au spartu turcii obuzul. Și așè toată noaptea s-au bătut.

Dzicè împăratul moschicescu că are și el 2 cumbarali de cele mare, făcute cu altu meșterșug, cu otravă, care îl ține una câte 50 pungi de bani, și să căiești că n-au luat mai multe. Că acmu ar arunca și el vro una, dar n-are la cine arunca, că ordea turcilor încă nu-i strânsă, să fie așădzată la un locŭ. Că acel fel de cumbarale sunt nu numai herăle ce-s într-însele, ce și mirosul; pre cine agiunge cade de moare. Ce oricum, dimineață, dintr-acele doao a arunca una, unde a vede ordia lor strânsă.

Dumitrașco-vodă își lăsasă doamna în Ieși, cu un polcu de moscali și cu vro 200 de căzaci, dzicând și împăratul că-ș va lăsa împărăteasa-ș în Iași. Iar apoi n-au lăsat-o, ce-au luat-o cu sine, cu dânsul, iar doamna au rămas în Iași. Dzisu-i-au atunce câțva boieri să nu-ș lasă doamna în Iași, și mai vârtos i-am dzis eu să o trimită la Hotin sau la Cameniță. Că acmu-i vreme de nepace, și de s-a tâmpla vro primejdie, îi va fi cu greu, că nu avè nici vezetei, nici slugi, și cine știe cum s-a tâmpla, iar de va fi pre voia creștinilor, lesni-i a să întoarce să vie la Ieși. Iar vodă s-au mâniet și mi-au răspunsu să-mi ieu fămeia, de mă tem eu, să o trimit unde mi-i voia, iar el pre doamna din Iași n-a clăti-o necăiuri. Iar apoi, după ce-au vădzut că au încungiurat turcii obuzul, el tare s-au spăriet, că or hi trimis turcii niscaiva oaste turcească la Ieși și i-or lua doamna și copiii. Și plângè și întreba în toată oastea, cine să va afla un voinic să iasă pe furiș, să să sloboadă la Ieși, să dè știre doamnei să fugă. Și-i va da pentru acea slujbă ce-a face 100 de galbeni de aur, sau și doaă. Și nime nu cutedza să s-apuce să margă. Apoi Dumitrașco-vodă, vădzând că nu să găsește nime, să ispitiè el singur să margă și cu Brahă, capitan de dărăbani. Și-ș găsisă și cealmale și haine turcești să s-îmbrace, să iasă noaptea din obuz, să intre în oastea turcească, ca doar ar putè străbate la Ieși la doamna, să o iei și să fugă. Ce din obuz nu putè ieși nime, că nu-i lăsa moscalii la părcane fără ucaz. Și s-au dus și la împăratul de i-au spus ce va să facă, și au cerșut ucaz. Ce împăratul n-au vrut să-i dè ucaz și au socotit că nu este bine, că poate să-l prindză turcii, și l-or omorî, iar la Iași, sau or fi mersu turcii, sau ba. Iar așè, l-or omorî și pe dânsul și or merge apoi și la Ieși. Și să nu să teamă, că, de or și merge turcii la Iași, nemic n-or strica. Ce avè mare grijă și jele nu numai el, ce și noi cu toții, câți ne era casele în Ieși.

Rugăm pre dumnevoastră, iubiți cetitori tineri, să luați sama aceștii scrisori, de s-ar tâmpla vrodată să mai vie niște lucruri ca aceste în țara noastră, să vă știți chivernisi, să nu pățiți și voi ca noi.

Moscalii la turci niciodată năvală nu mai da, ce tot turcii da năvală la moscali, pănă îș istoviè focul, și apoi iar să da înapoi, iar moscalii tot cătinel după dânșii. Și să lărgisă șireagurile cele de moscali, în lature, cât alergai cu calul; atâta să lărgisă moscalii de la carăle lor. Iar când au fost marți dimineața, turcii s-a strânsu toți departe, și acolo ș-au făcut meteredzu și ș-au așădzat toate pușcile. Și au început a să bate prè vrăjmaș, cât întunecasă lumea, de nu să vedè omŭ cu om, și să vedè numai para cum ieșiè din pușci. Ca cum ar arde unŭ stuhŭ mare, trestie, pe niște vânt mare, așe să vedè focul ieșind din pușci. Numai ce voiu să dzic, poate-fi Dumnedzeu ferește la războiu, că dintr-o 1.000 de sinețe abiè să tâmplă de lovește unŭ omŭ. Că de ar hi nemerit cât focu slobodziè, n-ar fi mai rămas nici la turci, nici la moscali omŭ de poveste. După cum dzice un cuvânt Miron Logofătul: „Mare este omul, iar la războiu prè mică-i este ținta“.

Dzis-au Dumitrașco-vodă atunce împăratului să legi toate carăle tabără și să lasă pe Medhoroschi polcovnicul cu cinci, șese mii de căzaci ce le avè și cu doao, trei polcuri de moscali, să rămâie să apere carăle de călărimea turcului, de or vrè să le dè năvală. Iar ceealaltă oaste moschicească, săldații, să dè năvală asupra inicerilor la meteredzu, că orŭ bate pe iniceri și or lua și pușcile turcești, și atunce or fugi și ceielalți, călărimea. Că așè li-i obiceiul, că el au vădzut când au bătut nemții pre turci la Varadin, că, după ce-au bătut nemții pe iniceri, iară călărimea au și purcesŭ a fugi, carii cum putè.

Iară împăratul au răspunsu lui Dumitrașco-vodă: „Ți să pare și ai vrè și ai pofti, ticăloase oame, să fie pentru binele tău, dar, de oi și bate pe pedestrime, călărime este multă, și n-am cu cine o goni“. Că sta călărimea, ca cum ar sta pădurea, împregiurul obuzului, de nu-i agiungè pușca. Sta și priviè cum să bat, și împăratul tot nădăjduiè că-i va veni răspunsul ce scrisese noaptea, cum s-au pomenit mai sus. Și veziriul nu-i mai făcè și tot păziè de să bătè.

Întru acele vremi, când să bătè, venit-au nuoraș can mic și stropiè de ploaie. Și avemŭ grijă să nu dè atunce năvală călărimea, și or pierde moscalii focul. Iar moscalii nici să mira și ne îmbărbăta și dzicè că mai pre

mare ploi să bătè ei cu șfedzii, că avè mantale în spate și ținè flintele suptu mantale. Și mai greu era de focul turcescu decât de cel moschicesc. Și n-au ținut mult acel nuoraș, ce ca giumătate de civert de ceas, și au și lucit soare cu mare hierbinteală, cumu-i în luna lui iulie.

Moscalii cei din bătaie trăgè atunce mare greu de sete, că n-au obiceiu, ca turcii, să le care apă cu sacalele. Deci împăratul au poroncit la moldoveni să le care apă cu ploșce, cu fedeleșe, cu poloboace, cu ce or putè. Deci au pornit cu toții de le căra apă. Vărsa medurile și vinurile de prin poloboace și căra apă de ducè la săldați. Și-i scriè comisarii la izvod și le da bani cărora căra apă.

A doa, mai trăgè greu moscalii că inicercile turcilor era mai lungi și la heră mai bune și bătè mai departe decât flintele moscalilor. Și inicerii nu să prè apropiè de moscali și slobodziè inicercile, dar moscalii, fiindu-le flintele mai scurte și mai slabe la hier, nu le slujiè focul de departe, să agiungă focul pe iniceri. Iar de le-r hi venit lor prè îndemână să le bată pușcile departe, ca a turcilor, n-ar hi putut ținè inicerii, atâta de lungu, bătaia, sau, de-r hi dat vrodată moscalii năvală, încă n-ar fi putut ținè turcii războiul. Dar ei nu da niciodată năvală la războiu, ce sta numai de să apăra.

Acum venisă moscalii de să apropiesă de meteredzul turcilor și de pușci, unde era așădzate. Prè mult, de era ca o 150 pași turcii de moscali. Și era unŭ ghenaral neamțu, anume Vitman. Acesta s-au dus la împăratul și au început a-l mustra tare pre împăratul și-i dzicè: „Ce este aceasta, de umblăm toți, niște oameni hămeiți, și nu ne căutăm treaba și orânduiala războiului după cumu-l știm că să cade? Că eu în multe războaie a Neamțului am fost și știu leacul turcilor ce trebuiește. Ce-m dă comenda oștii în mâna mè, că eu în doao, trii ceasuri oi face ce știu și oi curăți pre turci, de nu i-i vedè pre aice“.

Deci împăratul, audzind așè, i-au dat ucaz ca să fie toată comenda oștii în sama lui și să asculte toți ghenaralii, precum le va poronci el.

Deci cum au luat acel ghenaral comenda în sama lui, au și pus oamenii lui de au umblat împregiurul obuzului, dând știre tuturor slujitorilor cumu-i comenda oștii în mâna lui Vitman, să fie toți gata de năvală. Și au luat câte un rând de săldați din coadă și i-au mai îndesit în fruntea obuzului, unde era

bătaia, iar în coadă, unde era mai supțiri rândurile săldaților împotrivă pre lângă cară, au mai îngroșat pe denapoia săldaților cu moldoveni și cu căzaci. Și așè era socoteala lui, să facă să să rumpă moscalii de la un loc, rândurile cele mai groase, și să dè năvală asupra meteredzului turcescu și să-l încungiure, iar rândurile cele mai supțiri să apere, de ar năvăli asupra carălor niscaiva călărime turcească.

Deci gătind oastea într-acesta chipŭ, mers-au la temeiul oștii, unde să bătè. Și au mersu și împăratul cu dânsu, să vadză ce-a face. Și cum au vădzut pre un porușnic moschicescu că umblă ferindu-să, l-au și giunghet cu șpaga sa. Și au și trecut înainte, ca 15 pași, în fruntea războiului, și au început a striga să pășască mai iute înainte, să fie gata de năvală, ș-a-i îmbărbăta și a dzice grănitarilor să înceapă a arunca cumbaralele în iniceri. Deci cum au purces săldații a păși iute înainte, și grănitarii a slobodzi cumbaralele, atunce turcii au și început a îndărăpta și a intra în meteredzu, iar unii începusă să s-apuce de pușci, să le tragă să fugă. Atunce, într-acela ceas ce era numai să dè năvală, l-au și nemerit o pușcă mare turcească pre acel ghenaral, și au cădzut mort la pământ. Și pre altu ghenaral, anume Volcovschii, totodată l-au nemerit cu o inicercă prin chept și au ieșit pre suptu susioară, ce n-au murit, mai pe urmă s-au tămăduit. Și împăratul încă, de multă vărsare de sânge ce vedè atunce, au amețit de milă și s-au dus la cortu, de l-au udat împărăteasa cu niște apă, și s-au trezvit. Săldații atunce, perindu-le capul, s-au părăsit de năvală și au mai contenit focul. Dar și turcii încă au stătut și s-au lăsat de a mai face năvală.

Deci veziriul au poroncit să mai dè inicerii năvală încă 2 ceasuri, și de-o vedè că nu pot face nemic, să-i lasă și să s-întoarcă înapoi și să rădice toți Bugigenii, să-i treacă Dunărea în cee parte. Și mergându zapciii inicerilor de-i siliè ca să mai de năvală. Așijdere și călărimea turcilor să gătisă să dè și ei năvală. Iar inicerii au început a să sfădi cu zapciii lor și a striga că nu mai pot să dè năvală, că doar de i-i voia viziriului să să prăpădească toți inicerii. Că nu era mult acmu, de-ar hi năvălit moscalii, cum purcesese, nici un iniceriu nu ar fi rămas. „Ce mai bine să facă pace, după cumu-i poronca împăratului, că noi am pierit mai bine de giumătate, și câți și am scăpat suntem mai toți răniț, și n-om mai merge“.

Deci înțelegând veziriul că gâlcevăscu inicerii, și moscalii ca nu altă dată au început a să bate, socotit-au și el pe urmă să nu greșască mai rău. Și au ales pre Cerchez Mehmet-pașa ibrihorul și l-au trimis la împăratul Moscului cu cuvânt de pace. Atunce au stătut de îmbe părțile armele de a se mai batere.

Atunce Șeremet și ghenărarii moschicești și alți boieri moschicești le părè bine, ca doar s-or împăca cu turcii, că li să supărasă de câți ani să bătè mai nainte cu șfedzii, și îndemna pre împăratul să facă pace. Așijdere și împărăteasa iarăș îl îndemna să facă pace. Iar ghenararii cei streini, nemții, nu priimiè și dzicè împăratului să nu facă pace, că să va căi pe urmă. Așijdere și un dascal a împăratului, moscal, și acela nu priimiè pace și striga în gura mare să nu creadză pre păgâni și ținè rău și pre boierii și ghenaralii moschicești, pentru ce îndeamnă pre împăratul să facă pace cu păgânii. Așijdere și Dumitrașco-vodă cu boierii moldovenești încă căuta rău și grăiè și ei să nu facă pace, dar nu-i mai asculta nime, căci moscalilor tuturor le era voia. Cădzut-au boierii moldoveni și ei cu rugăminte la acel dascal, să stè tare la împăratul să nu facă pace. Și sta împăratul în cumpene. Numai nu au putut, că sta împărăteasa vârtos să facă pace.

Împăratul moschicescu au ales trei boieri a lui, pe Șefer menistrul și pre ficiorul lui Șeremet și pre Savva Rogojenschii (și să temè Sava că-l vor cunoaște turcii, că mai nainte trăisă cu neguțutorie, dar apoi nu l-au cunoscut) și i-au trimis la veziriul.

Deci mergând la viziriul, au tăgăduit că nu-i împăratul în obuz, ce este înapoi, ce în obuz numai Șeremet este. Și au cerșut la veziriul, pentru prada ce făcusă tătarâi în țărâle moschicești, să dè turcii Dunărea hotar Moscalului, după cum au venit și sol, carele l-au trimis Brâncovanul-vodă, cu poronca Porții, la moscali, anume pe Machidon comisul, precum s-au pomenit mai sus.

Iară veziriul au râs și au răspunsu că atunce au fost un târgu și acmu este altul. „Că tătarâi au prădat, că de mult n-au luat cojoace de la voi, precum erați tocmiț cu dânșii, de le dați câte 30.000 cojoaci pre an, să nu vă prade în țările voastre. Ce acmu eu voiu să cerŭ de la voi, nu voi de la mine.“

Atunce au dzis veziriul să lasă pre Șfed să margă cu pace la țara lui și să-i dè ce i-au luat, loc și cetăți. Ce moscalii n-au priimit ca să-i dè înapoi nemic, fără cât să-l lasă să margă cu pace, cu 30.000 oaste, prin Țara Leșască. Și după ce va merge acolo, or sta la pace, fiind și alți crai megieși la mijlocŭ să socotească și să giudece. Deci veziriul au lăsat să fie așè, că nu pre să siliè nici veziriul pentru Șfed, căci Șfedul să ținè de fire și n-au vrut să vie la veziriul, ce el gândiè că a veni veziriul la dânsul. Nărocul moscalilor că n-au vinit Șfedul atunce de la Tighine, că n-ar fi scăpat picior de moscal, că el ar hi știut ce-ar hi făcut.

Cerșut-au pre Dumitrașco-vodă turcii să le-l dè. Iar moscalii au dzis că din războiul dintăi nu să știe ce s-au făcut. „Perit-au, au fugit-au? Că noi am gândit c-au venit la voi.“ Iar veziriul au dzis: „Pentru un ghiaur, ce să ne sfădim noi, niște împărății? Lasă-l, că să va sătura de ce au poftit. Sângur, de bună voia lui, a veni la noi“. Atunce împăratul au luat pre Dumitrașco-vodă și l-au ascunsu într-o botcă a lui, de cele cu 2 roate, de nu-l știè nici unŭ moldovan, fără numai Ioan Niculce hatman și vro 2 copii din cas-îl știè. Și au șădzut acolo ascunsu în botcă, păn’ ce-au trecut obozul dincoace de movila Răbèi.

Mai cerșut-au turcii Azacul, și s-au apucat moscalii să-l dè, cu tot venitulŭ și hatarul lui.

Dzis-au turcii să strice o cetate ce să chema Troița, dzicând că-i făcută pre hotarul turcesc, și, măcarŭ că era bună și mare cetate, cu multă cheltuială făcută, s-au apucat să o strice, iar când s-ar mai tocmi vrodată cetatea, atunce și pacea să fie stricată.

Cerșut-au și bir să le dè și cheltuială oștii. Ce bir n-au priimit, iar cheltuială 1.000 de pungi s-au apucat că or da.

Dzis-au să mai strice și alte pălănci, ce sunt pre marginea hotarului, pre lângă zaporojeni și la pragurile Niprului: Camen Zaton și altele, și s-au apucat că le-or strica.

Mai dzis-au și pentru Ucraina, dencoace de Nipru, că au luat-o din hotarul leșilor, să o dè să o ție iar leșii, și au priimit moscalii să să rădice, să fie iar leșască.

Mai cerșut-au veziriul și toate armele să le de moscalii. Deci Șefer au răspunsu că acestu lucru nu pot să-l facă, căci leșii le sunt neprieteni. Și vor să margă prin țara lor, și fără arme nu pot să margă, fără cât, pe câte arme au ei în obuz, atâte le-or plini în Azac. Și așè le-au dat.

Tocmitu-s-au și pentru oastea din Brăila, să iasă și să margă cu pace. Atunce au oblicit moscalii c-au fost luat moscalii, cei cu Toma, Brăila.

Mai dzis-au veziriul, de-or hi întrat și în Crâm oști moschicești, să iasă, că nici veziriul nu știè ce or hi făcut.

Aceste toate au priimit moscalii să de turcilor și altele multe, carele nu le poate înșira condeiul mieu. Și au dat moscalii zălog la turci pre Șefer și pre feciorul lui Șeremet, păn' s-or plini aceste toate. Și așè să audziè să hie dat și veziriului 800 pungi bani gata. Și au stătut obuzul pre loc 3 dzili închis, păn' s-au așădzat toate aceste. Și apoi au mersu solii în ordia turcească, și obuzul moschicescu s-au pornit în sus pre Prut și cu ceauș, să nu-i învăluiască nime.

Atunce, de cum era leșinată oastea, încă și mai rău leșinasă, fiind închiși atâte dzile. Că mai nainte, de nu avè pită, avè carne, că le ducem ciredzi de vite multe, iar după ce s-au închis, au luat ciredzile turcii, și nu avè nici carne, nici pită. Și caii încă hămnisisă. Veniè turcii aproape de obuz și le arunca pită. Caii să bălega tot apă, că altă n-avè ce băliga. Și după ce s-au pornit obuzul, mulți moscali fugiè la turci de foame. Așè să audziè atunce, să fie pierit moscali, cu la bătaie cu tot, ca 30.000, iar turci să fie perit 120.000 pe număr.

Așè socotescu că, de-ar fi fost moscalii toți, strânsă toate obuzurile la un loc, să nu-i fi fost răschirat când s-au pornit întâiu asupra turcilor, poate ar fi biruit pre turci.

Așijdere și turcii, după ce i-au zăbovit cu pace pre moscali, să nu hie ținut pace, ar fi bătut pre moscali, precum flămândzisă și ei și caii. Numai ce vom să dzicem, voia lui Dumnedzeu au fost, de nici moscalilor nu le-u dat Dumnedzeu chivernisală ca să biruiască pe turci. Așijdere și turcilor le-u luat Dumnedzeu mintea, de nu s-au prăpădit moscalii detot. Nu bat cei

mulți pre cei puțini, nici cei puțini pre cei mulți, ce numai cum va Dumnedzeu.

Deci au purcesŭ moscalii pre Prut în sus și au mersu păn-în sară și noaptea păn' la miadzănoapte, tot cu tabără legată. Și când au stătut să odihnească, pe care unde i-au apucat vremea, așè au stătut cu caii înhămați, tot la un loc, păn-în dzuă. Apoi iar au început a merge păn' la vro 2 ceasuri. Apoi au început a rădica părcanile, și a ieși oastea cè slobodă afară, și au început a-ș adăpa caii și a mulțămi lui Dumnedzeu că au ieșit din părcane, mai tare decât c-au scăpat de la turci. Și au purcesŭ pe câmpu pedestrimea, pe de laturea obuzului. Atuncea ieșiè tătarî di prin păduri, bulucuri cu vite, cu robi. Deci moldovenii să slobodziè la tătarî, ca să scoată robii, iar îi lua în goană de-i goniè păn-în obuz, de-i tăiè. Că era caii moldovenilor leșinați, de-ș da în capŭ.

Atunce Șeremet au poroncit moldovenilor să dè pace tătarâlor, să nu să bată cu dânșii, că ei au făcut pace, și nu le-or da agiutor, și or petrece rău cine să va mai bate cu tătarâi. Deci moldovenii au început a striga și a-lŭ blăstăma, cum n-or merge ei să să bată, că ei îș văd părinții și fămeile și feciorii lor robi la tătarî, de audziè Șeremet cu urechile cumu-l blăstăma. Iar el le dzicè să nu bage samă, că-i va scoate împăratul, și care va merge cu dânșii le va da împăratul moșii la Moscu. Și nu-i era și rușine a grăi ce nu să cadè, un omŭ mare ca acela!

Atunce mergându câțiva moldoveni depărcior înaintea obuzului, s-au tâlnit cu vro 100 de tătarî viind cu câțva robi de la Iași. Și le era caii obosiț și a lor. Deci lovindu-i moldovenii fără veste în gura Jijiei, i-au tăiet pe tătarî, mai pre toți, și i-au dat și în Prut, de s-au înecat. Și au scos acei robi toți. Și într-acei robi s-au fost tâmplat de robisă și pe un căpitan, atunce purcesu din Ieși, anume Tudosie Ciohoranul. Și acela au spus atunce că altă oaste, fără acei tătarî, la Ieși n-au mărsu. Atunce audzind, toți s-au învoieșat și, spuind lui Dumitrașco-vodă, au dat laudă lui Dumnedzeu.

Atunce toț moldovenii au purcesŭ în răsipă, carii cum putè, pre la bejeniile lor. Atunce și moscalii au dat lui Dumitrașco-vodă 200 de moscali, de s-au dus în Iași, ca să-ș apuce doamna, să iasă înaintea moscalilor, mai sus pre Prut.

Dumitrașco-vodă, sosind în Iași, au odihnit 2 dzile păn’ s-au gătit, neavând nici unele de cele ce trebuiè, nici avè cu cine, că-ș căuta oamenii cineș nevoia sa de fugiè. Atunce era și câțva turci balgii în Iași, și mulți moldoveni din cei de jăcuisă pe turci îndemna pe Dumitrașco-vodă ca să-i taie și pre aceie ce mai rămăsese și era la închisoare, dzicând că, de-or scăpa turcii aceie, ei n-au putere să trăiască în țară, că turcii știu tot cine ce au jăcuit.

Dumitrașco-vodă n-au priimit acel lucru să-l facă, ca să-i taie, ce-au socotit că, măcar că sunt păgâni, dar nu sunt vinovați, că sunt neguțitori și le agiunge lor cât i-au jăcuit, de i-au rămas săraci, și câtă pedeapsă de foame au tras la închisoare. A doa, iar au mai socotit că, de-i va tăiè pre balgii, el apoi nu va avè cu cine va merge la Moscu, că slujitorii și jacașii cari-i jăcuisă pre acei balgii n-or merge cu dânsul și or rămâne toți în țară. Deci cu acestu sfat, au poate-fi nărocirea lor, au scăpat de moarte. Și purcedzându din Iași, au trecut Jijia pre la Popricani și s-au tâlnit la Prut, la Zagarance, den ceastă parte, cu obuzul moschicescu.

Domnit-au Dumitrașco-vodă țara numai 9 luni în anul 7218 și au ieșit din Ieși iulie în 16 dzile, iar moscalii au făcut războiul atunce la Stănilești în iulie 11 dzile. Deci de la Prut au purcesŭ în sus depreună cu moscalii și au trecut Prutul pre la Ștefănești în cee parte. Și de acolo au mărsu dreptu la Movilău, la Nistru. Deci câți boieri și alții mai de gios, din moldoveni, ce-au ieșit cu Dumitrașco-vodă din Iași și au purces cu obuzul, audziè c-au iertat turcii pre cei greșiți. Dar nu mai putè să s-întoarcă înapoi sau să fugă într-altă parte din obuz, căci că prăda donții și căzacii lui Medhoroțschii și a lui Tanțschii pre cine găsiè în laturi de obuz, de-i lăsa numai cu sufletele. Ce nu avè putință să să ducă într-altă parte, ce le-au căutat numai să să ție cu obuzul, cu Dumitrașco-vodă. Că, când au venit împărăția, avè ucaz oastea de nu strica nimărui nemic, iar la întorsu strâca tot ce găsiè.

Sosind obuzul la Movilău, la Nistru, să luasă niște tătarî, ca vro 200, în urma obuzului. Pe cine găsiè, tot lua. Și au dat preste dânșii Ivanețschii polcovnicul și cu Tanțschii, cu slujitorii lor moldoveni, ce era la steag. Și i-au tăiet pe tătarî și au prinsu și vii vro cinci, șese și i-au dus la împăratul. Și au pus de i-au spândzurat în malul Nistrului, încălțați, îmbrăcați.

Iară după ce-au trecut moscalii Nistrul, au scris împăratul Moscului la turci că, de n-or porni pre craiul Șfedului în 12 dzile și l-or ține acolo la Tighine, el încă a strica pacea, nu a ținè-o.

Dumitrașco-vodă au făcut căutare tuturor moldovenilor câți sunt cu dânsul și i-au întrebat, merge-or cu dânsul la Moscu au ba. Ce toți au priimit, că într-alt chip nu avè cum dzice. Că nu avè cum merge într-altă parte de răul tălhăritului. Și i-au pus Dumitrașco-vodă într-un izvod și l-au dat împăratului, de l-au iscălit cu mâna lui. Iar boierii și slujitorii aceștia erau anume: 1. Ioan Niculce hatman; 2. Savin Zmucilă vel-ban; 3. Gheorghiți vel-păharnic; 4. Iordachi Aristarhu vel-ușer; 5. Pavel Rugină vel-comis; 6. Mogâlde sardar; 7. Ilie Abăza, vornicul despre doamna; 8. Dumitru aga; 9. Ioan Mirescul polcovnic; 10. Ioan Bănariul vel-căpitan; 11. Brahă, căpitan de dărăbani; 12. Moțoc jicniceriul; 13. Ioan Dzărul, vătav de copii; 14. Nuor Dzărul postelnic; 15. Costantin Dzărul medelnicer; 16. Vasilie Dzărul, tij medelnicer; 17. Mechichi stolnicul; 18. Antiohie cămăraș; 19. Costantin Pârcălabul medelnicer; 20. Dima baș-bulucbaș; 21. Ciute căpitan; 22. Apostol căpitan; 23. Toader Mirescul căpitan; 24. Pavăl Mirescul căpitan.

Toți aceștie și alții mai proști, mai de gios slujitori, carii aice nu s-au putut înșira anume, i-au scris împăratul în visteria lui, de s-au dus cu Dumitrașco-vodă. Și atunce au dat împăratul lui Dumitrașco-vodă 2.000 de ruble, să le fie de cheltuială lui și moldovenilor. Și l-au orânduit să margă să iernedze la Harcov, preste Nipru, dincolo de Țara Căzăcească, în slobodzie, aproape de Azac. Că acolo să cerșusă și el, lăudându-i unii din moldovenii carii știè că-i locŭ bun. Și au poroncit la gubernatul Apracsin să-i de iernatec lui și tuturor moldovenilor lui, dându-i și 200 de draguni să margă cu dânsul.

Iară lui Rentu ghenaral și Tomii spătar le-u scris împăratul moschicescu și au trimis cu cărțile pe un omŭ a lui, împreună cu omŭ a veziriului, să lasă Brăila și să vie după dânsul în sus. Deci Toma spătariul, cum au audzit, cum au fugit în Țara Ungurească, de ș-au mai apucat ceva de acolo. Și pe urmă au venit la împăratul, la Petreburcu, cu câțva munteni ce-au fost cu dânsul la Brăila. Și l-au făcut împăratul ghenarar și-i da pre an leafă 5.000 de ruble. Și cu vremea ș-au adus și giupâneasa din Țara

Muntenească. Și i-au dat sate în Țara Moschicească de chivernisala vieții. Și trăind acolo câțva ani, suptu poronca împărăției, s-au schimbat și el din viiața aceasta lumască, iar giupâneasa lui au rămas și păn-acmu cu pace, de trăiește pre acele moșii ce i-au dat împărăția. Iar Rentu ghenaral s-au rădicat de la Brăila cu toată oastea în sus pre Siret, pre la Cernăuți, tot stricând și mâncând ce găsiè prin țară. Și țara fugisă de la câmpu la munte. Și dac-au audzit că vine Rent pre acolo, să mira încotro vor mai fugi. Deci Rentu, de la Cernăuți au trecut Nistrul în cee parte pre la Hotin și au agiunsu pe obuzul lui Șeremet acolo, la Polonia.

Iară împăratul, de acolo de la Movilău, ș-au luat 200 de draguni și au purces în sus pre Nistru, pre la Camenită. Și acolo s-au despărțit de obuzul cel mare. Și de la Camenită au luat în sus, prin Țara Leșască, pănă unde au găsit pre Avgust craiul, împreună cu împărăteasa lui, de s-au sfătuit și s-au odihnit vro trei, patru dzile. Și atunce l-au cinstit Avgust craiul. Și șădzând la masă împăratul cu împărăteasa și cu mulți domni leșești, și între acei domni fost-au și Adamŭ Sinavschii hatman și cu hătmăneasa lui. Și între alte voroave, multe can cu glumă, dzis-au hătmăneasa lui Sinavschii cătră împăratul moschicescu aceste cuvinte: „Mult mă mir de voi împărații și craii, cum de nu vă țineț de cuvânt și ne amăgiți pe noi. Că mai anțerțu ne-au dzis noao, tuturor leșilor, craiul Șfedului să ne gătim cu toții să mergemŭ să iernăm în stolița moschicească, împreună cu dânsul. Și noi când ne gătièm să mergem pre cuvântul lui, el ne-au amăgit și n-au mărsu la stoliță, și s-au dus la Tighine. Și acmu împărăția ta ne-ai dzis să ne gătim să mergem la Țarigrad, și noi ne bucurasem tare c-om merge de-om vedè Țarigradul. Și când noi ne gătièm, măria ta n-ai vrut și te-ai întorsu înapoi.“ Iar împăratul au râs atunce, și cu toți câți era la masă, și i-au dzis: „Păcat că nu ești tu bărbat, să te chemi Sinavschii. Că de-ai hi tu bătbat, să nu hii fămeie, adevărat aș merge cu tine la Țarigrad. Iar bărbatul tău au zăbovit oștile, nu le-au trimis mai în grabă. Pentru acee nu m-am dus în Țarigrad.“

Și de la Avgust craiul au purces împăratul la Râga, unde era Menjic cu oștile lui, carii sta împotriva Șfedului. Iar de acolo, de la Râga, s-au dus la Petreburcu, la scaonul său de iarnă.

Iară Șeremet, cu obuzul și cu Dumitrașco-vodă, au mărsu de la Movilău păn' la Șarhorodul. Și de acolo s-au despărțit de Dumitrașco-vodă și au purces spre Țara Leșască, cu toată oastea lui, câtă mai rămăsese, de o mai sătura, pre la Nejboji și de la Nijboji la cetatea Polono, de au deșărtat-o de oastea moschicească și de alte lucruri ce era, că o ținè moscalii. Și apoi au rădicat toți oamenii di prin târguri și de prin sate, câți era în Ucraina, și i-au trecut pre toți preste Nistru în hotarul moschicescu. Și au trecut și el cu toată oastea, de au așădzat-o la iernatec în Țara Căzăcească, iar el cu curtea lui s-au așădzat în târgu, în Prelumpca.

Iară Dumitrașco-vodă, de acolo de la Șarhorod, după ce s-au despărțit de Șeremet, au purcesŭ dreptu la Chiov, pre la Nemirova, prin câmpu pustiiu, că pre acolo era atunce locul pustiiu, numai cu cele 200 de draguni și cu moldovenii, câți era cu dânsul. Că mai fusese și niște căzaci, cu Medhoroțschii și cu Rogojențschii, și l-au lăsat în urmă pre Dumitrașco-vodă. Și aceie s-au dus înainte.

Deci Dumitrașco-vodă, rămâind mai în urmă numai cu acele 200 de draguni, precum mai sus s-au pomenit, nu era mult să-i iei zaporojenii de grumadzi împreună cu tătarâi. Că prinsese limbă și-l luasă șleavul, să margă după dânsul să-l prindză. Și cale numai de un civertu de ceas, de nu l-au agiunsu să-l iei de grumadzi, cu toată tabăra lui. Că era ca la 1000 de zaporojeni și mai bine, împreună cu tătarî amestecați. Ce norocul lui au fost că au fost apucat de au agiunsu în târgu în Bila Țărcvâi. Și acolo în târgu era cetate și pușci și oaste moschicească. Și vădzând zaporojenii c-au agiunsu în Bila Țărcvâi, s-au întorsu înapoi. Iar Dumitrașco-vodă nemic de aceasta nu știè, mai pre urmă au oblicit.

Și de acolo au mărsu în Chiov, de s-au odihnit 2 săptămâni, dându-i moscalii ce-i trebuiè, nemic nu-i lipsiè. Și când au vrut să purceadză de acolo, din Chiov, mulți moldoveni au vrut să rămâie acolo și nu vrè să mai margă cu Dumitrașco-vodă înlontru. Și încă și Ion Niculce hatmanul nu vrè să mai margă cu dânsul, gândind că doar ne-or lăsa din Chiov de ne-om întoarce la pământul nostru. Iar Dumitrașco-vodă n-au vrut să ni lasă să rămânem, ce au mersu la comendatul de Chiov și i-au arătat izvod, cu iscălitura împăratului, de câți boieri era, ce-l făcusă la Movilău, dzicând că

suntem dați pre mâna lui și nu ne va lăsa să ne ducem la turci, să facem vreun vicleșug. Că el a vrè să dè samă pentru noi la împăratul.

Deci comendatul, vădzând așè, i-au dat pe toți pe mâna lui Dumitrașco-vodă cu sila, și i-au dus cu vartă păn’ la Harcov. Și acolo încă, după ce-au trecut Țara Căzăcească, încă era păn’ la Harcov, cale de 2 dzile, un câmpu pustiiu pentre Harcov și pentre Țara Căzăcească. Și acel câmpu este șleavul tătarâlor, când pradă de la Crâm. Și iară cu grijă și cu multă spaimă au mersu, păn-au agiunsu la Harcov.

Iară Luca visternicul venisă mai pre urmă, în Țara Leșască, după noi la Chiov, și cu Sandul Sturdze stolnicul. Nevrând ei să margă cu Dumitrașco-vodă, nu i-au putut lua, nici comendatul nu i-au dat, nefiind în izvodul împăratului, gândind că i-or lăsa moscalii să s-întoarcă înapoi. Deci moscalii nu-i lăsa să s-întoarcă înapoi, că venisă și Galenici cneazul mai pre urmă în Chiov, de ținè drumul tare închis, de nu lăsa pre nime să iasă din Chiov încoace. Că era un omŭ rău, și nici de mâncat, nici de cheltuială nu le da. Și s-au ispitit într-un rând să fugă, și i-au prinsu și i-au ținut închiși o lună. Și apoi i-au dat pre chizășie Tomii ghenarariului și i-au slobodzit. Și au șădzut un an acolo în Chiov, până ș-au mâncat tot ce-au avut. Și apoi de-al doile rând s-au ispitit cu fuga, de au scăpat încoace, de au venit în Moldova. Și alți moldoveni, câți s-au mai tâmplat în Chiov, tot așè cu fuga au scăpat.

Și câți scăpa din Chiov încă cu multă grijă veniè păn-agiungè spre Camenițăă, că, rămâind locul pustiiu, era tălhărit mult, și leșii avè pizmă pre moldoveni, căci s-au închinat la moscali. Deci pre câț prindè îi tot jăcuiè, și pre unii îi și omorâè, pre alți-i punè la popreală. Numai Adam Sinavschii hatmanul să punè pentru dânșii și pre cari-i obliciè că-s închiși, trimitè de-i scotè și-i miluiè. Și pre unii îi punè la steaguri, dându poroncă să le dè pace. Și leșii furiș tot îi strâca.

Dumitrașco-vodă, după ce s-au așădzat la Harcov, zaharà prè multă îi da și lui și tuturor moldovenilor, cât nu putè birui să o mânânce. Și i-au mai dat pe deasupra și 13 sate a unui ghenaral, ce-l chema Sidlovschii, pline de pâine și de hălășteie cu mori și câte doao, trei sute de oameni într-un sat. Și bucate, vaci, boi, oi, stupi, odoară, toate le dedese lui Dumitrașco-vodă, sirmeaoa acelui ghenărar, cădzind el într-o greșală.

Deci Dumitrașco-vodă nu vrè să ție pre moldoveni cu dragoste, ca pre niște streini ce ș-au lăsat casăle și s-au streinat de moșiile lor pentru dânsul, ce vrè să-i ție mai aspru decât în Moldova. Că i să schimbasă hirea într-altu chipŭ, nu precum era domnu în Moldova, ce precum era mai nainte, tânăr, pre când era beizadè în dzilele frăține-său, lui Antiohie-vodă, încă și mai rău și iute la beție. Să scârbiè, și ușa îi era închisă, și nu lăsa pre moldoveni necăiuri din târgu să iasă afară, fără ocazul lui. Și cu căzacii de loc iară să învrăjbisă rău, că nu-i ținè într-o nemică. Deci și moscalii cei mare încă-l urâsă, pentru căci îl iubiè împăratul și-i dedesă nume mai sus decât a tuturor.

Atunce s-au sculat Savin Zmucilă banul și mult l-au amestecat la Șeremet, dzicând că „eu când nè-mŭ închinat la leși, cu Petriceico-vodă, avè cinste și boierii ca și domnul.“ Și cărți de la Sobețschii craiu, ce era atunce, și le arăta lui Șeremet, precum au avut voie boierii, și când le-au fost voia s-au dus în țara lor, în Moldova, iar Dumitrașco-vodă va să-i facă robi în țara creștinească. Și multe ca aceste, care nu le pociu toate să le scriu cu condeiul mieu, după cumŭ sunt firile moldovenilor, carei nu pot nici la casele lor trăi să nu să sfădească, dar în țară streină. Că și când au fost cu Petriceico-vodă, iar destule sfădzi au fost și atunce între domnu și între boieri, ca și acmu. Care pre urmă iar lor ș-au stricat, ca și acmu de la moscali, care mainte să va arăta.

Împăratul Moscului, după ce s-au aședzat toți la iernatec, precum s-au scris mai sus, scris-au la Șeremet și la tot sinatul și gubernații cei mare, de au mersu toți la Petreburcu, la sfat. Și atunce au mersu și Dumitrașco-vodă la împăratul.

Deci, după ce s-au strânsu toți, au început împăratul a-i întreba pe toț: ținè-vor pace cu turcul, au ba, și da-or ce-au giuruit, au ba? Deci sinatul cel mare au dzis nemic să nu dè și să s-apuce de vară iarăși de războiu. De s-au tâmplat acmu așè sminteală, de acmu să va chivernisi într-altu chip, de n-a fi așè. Căci bani și oaste este de agiunsu, au putere și doaodzeci sau treidzeci de ani să să bată.

Atunce împăratul, vădzând că-i sfatul așè, au și orânduit, în toate țărâli, de 30 fumuri să mai facă unŭ omŭ de oaste, gata cu tot ce-ar trebui, să mai adaugă încă vro 50.000 de oaste preste cât mai are. Și au orânduit, până i-a

porni în gios pre Don, și au mai lungit flintele decât inicercele turcilor, de o șchioapă mai lungi, ca să poată bate mai departe. Și au făcut tot paloșe simcelate în vârvu de amândoao părțile ascuțite, să să bată cu turcii la năvală, și au lepădat spăgile. Și le-au făcut la grumadzi lădunci de hier albu, la tot săldațul câte de o ocă de apă, ca să aibă hiecare săldaț apă gata la războiu, să nu pată ca la Stănilești. Și au însurat atunce și pre Șeremet, dându-i împăratul o rudă a sa, dzicându-i să-ș facă copii, să-l uite feciorul ce era zălog la turci, netocma că l-a scoate el și pre acela.

Și au socotit atunce să pornească pe Dumitrașco-vodă înainte cu greimea, să-i dè 40.000 de moscali călăraș și 40.000 calmâș și 30.000 donți și 40.000 căzaci cu hatmanul lor, să intre în Crâm, să tot taie, să ardză, păn-a intra și greimea să să apuce de cetăți a le bate și a le lua. Și așè au așădzat sfatul să facă, și începus-a porni zaharaoa și gătisă toate aceste ce scriu mai sus.

Iară Șeremet, măcar că s-însurasă, îi era jele de fecior, că va pieri la turci, cum au și pierit. Și să tot ruga sinatorilor, ca doar ar putè strica sfatul, și ei nu vrè, nici putè, că apucasă de grăisă cătră împăratul, și le era rușine să întoarcă sfatul. Deci oblicind împăratul pentru Șeremet că i-i jele de fecior, tare i-au bănuit și l-au mustrat, aducându-i aminte când l-au fost trimis înainte pre Șeremet să margă să strice podul la Dunăre, după cum îi poroncisă. Și mai pe urmă, venind și împărăția sa, ș-ar fi luat cele 2 polcuri a lui cu 12.000 de oaste și cu Dumitrașco-vodă cu moldoveni și s-ar fi dus întinsu la pod, făr’ de nici o grijă. Care polcuri să chema Preobrajenschii și Simionențschii. Și cu acele 2 polcuri ar fi bătut pre turci. Altă nu i-ar fi mai trebuit, ce ar fi lăsat-o înapoi, de ar fi venit încet și ar fi izbândit.

Atunce au sosit mai pre urmă, după acel sfat, și un unchiu a împăratului, anume Apracsin, gubernatul de Azac. Și întrebându-l și pre dânsul sinatul, el au dzis că nu-i bine cum au așădzat sfatul, că-i cu greu a să bate în trii părți. Că cu Șfedul sunt câțva ani de când să bat. Și dintru un lucru de nemică s-au început sfada acmu și cu Turculŭ. Așijdere și leșii le sunt vrăjmași. Cu greu la va fi. Numai cu turcii, cum au așădzat, așe să lasă deodată, și de-or și mai cere, să le dè, pănă a trece craiul Șfedului. Și apoi să stè să să împace cu Șfedul și, împăcându-să cu Șfedul, s-or așădza prè lesne și cu Leavulŭ. Atunce le-or ieși și solii de la turci, ce sunt zălog. Deci

prè lesne este atunce a strica pacea cu turcii și a să bate prè cu iușor cu dânșii. Și așè s-au apucat și Savva Rogojenschii cum despre turci, dându-le bani, or face pace. Deci sinatorii, pentru voia lui Șeremet, au mersu la împăratul, și dzicând aceste cuvinte, au lăsat și el să fie așè, după sinat. Și s-au părăsit a mai face oaste împotriva Turcului pănă la o vreme.

Împăratul Moscului ș-au strânsu toată oastea și au șădzut în vasă, de-u trecut de la Petreburcu marea, în cee parte, la Șfed, asupra finiilor. Și s-au bătut acolo 2 ani și au luat toată crăia finiilor, ce era suptu ascultarea Șfedului. Și au luat și cetate Abovulŭ, care era stoliță finiilor, și apoi iarăș cu cinste s-au întorsu la scaonul său, la Petreburcu.

Iară pre Șeremet l-au trimis la Chiov și i-au lăsat 20.000 de oaste căzaci și calmâși, să stè să dè ce-a da, să-ș scoată feciorul și să poarte grijă despre turci, să aședze acel lucru. Așijdere și despre partea Râgăi au lăsat pre Menjic fercu-marșalâc, să păzască despre șfedzii din gios.

Iară Dumitrașco-vodă atunce au făcut ponturi de cere Țara Harcovului, cu toate veniturile, dzicând că țară au lăsat, țară să-i dè. Și pre toți moldovenii el să fie mai mare. Ce va fi voia lui, volnic să fie, fără ucazul împăratului. Nime să nu hie volnic a merge nicăiuri. Și altele multe ca aceste.

Atunce împăratul au dat acele ponturi a lui Dumitrașco-vodă la sinat, să le vadză și cum or socoti ei. Deci Apracsin au dzis cătră sinat: „Nu-i bine să-i dați Țara Harcovului, ce o cere el, că măcar eu că am vro 30 de răvașe de la acei căzaci, din Harcov de jalobele lor ce au pre Dumitrașco-vodă. Și acolo, într-acè țară, sunt aproape de 80.000 de oaste slujitori, și acmu nefiind pace, lesne le este a să rădica ca să să dè suptu Turcu că nu-i departe Azacul. Și cât am sta să ne batem cu streinii, noi om vrè să ne batem cu ai noștri."

Atunce și Șeremet au dzis: „Adevărat, bine au dzis, că așè va hi. Și încă este alta și mai mare. Că mi-au spus un boier a lui, anume Savin Zmucilă banul, că mai nainte vreme s-au mai închinat din domnii moldoveni la creștini, la leși, la unguri, și apoi i-au iertat turcii, de s-au dus la dânșii. Și mai pe urmă acei domni multu rău au făcut creștinilor, anume

acei domni Pătru-vodă, Grigorie-vodă. Așijdere și acesta, de s-a așădza la Harcov, nu-i departe Crâmul.“

Deci sinatul, audzind, au ales să dè lui Dumitrașco-vodă 1.000 de dvoruri în Țara Moscului, care acea mie de dvoruri cuprinde 50 de sate, și oameni ca 15.000 suntu. Și să-i mai dè și câte 20 pungi de bani pre an, care fac 6.000 ruble, și 2 părechi de curți frumoasă în stoliță. Iar boierilor să le dè 13 sate ce-au fost acelui ghenărariu Sidlovschii, de le stăpâniè Dumitrașco-vodă. Care boieri a priimi, să-i dè de acele sate, iar care nu a vrè, să-i dè ucaz de voie, să-ș margă la pământul său, ca să s-aședze.

Deci Dumitrașco-vodă, ieșindu-i ucaz, au și venit la Harcov cu multă voie rè, că să depărteadză de țară, și s-au rădicat și s-au dus în Moscu. Și nu mult după aceasta i-au și murit doamna Casandra, fata lui Șărban-vodă, domnul muntenescu, și au îngropat-o în târgu, în stoliță. Și au rămas văduoiu de-au trăit câtăva vreme, păn’ s-au însurat, care s-a scrie mai nainte.

Iară boierii cine au vrut să priimască, le-au împărțit de acele sate a lui Sidlovschii, de trăiescu unii și până astădzi într-acele sate, iar carii n-au vrut să priimască, ei au venit la Chiov, la Șeremet, ca să-i sloboadză. Dar Șeremet nu vrè să-i sloboadză, și-ncă nu numai pre boieri, ci și pre neguțitori, și pe slujitori, și pre toți. Că-i dzisese Dumitrașco-vodă, în pizma boierilor care să duce de la dânsul, să nu lasă nici pre unul să treacă, păn’ nu i-or slobodzi turcii feciorul. Deci Șeremet să potrivisă lui Dumitrașco-vodă și nu-i lăsa, de-l blăstăma toț, că pieriè atâțe oameni. Alții nu avè ce mai cheltui, alții era neguțitori, altora le rămăsese fămeile în Moldova. Ce bogat blăstăm era asupra lui Șeremet!

De aceasta audzind chihaia veziriului, au dzis feciorului lui Șeremet: „Pentru ce poprește tată-tău neguțutorii și moldovenii ce vor să vie încoace? Să-i scrii ca să-i sloboadză.“ Și așè, pe scrisorile feciorului lui Șeremet, au slobodzit neguțitorii și pre alți moldoveni ce era acolo. Atunce m-au slobodzit și pre mine, Ioan Niculce hatman, cu voia lui, după ce-au trecut doi ani. Și am venit în Țara Leșască, cu multă nevoie, care s-au pomenit mai sus.

Dumitrașco-vodă, după ce s-au dus la Petreburcu, pre boierii moldoveni n-au vrut să-i iei cu dânsul la împăratul, socotind că va isprăvi să nu mai poată scăpa de acolo. Și-i grăiè de rău cătră împăratul, dzicând că Ion hatman și alții au rămas acolo și vor să să ducă la turci, și pentru acee au trimis de i-au luat cu vartă, de i-au dus la Harcov, vrând să-și acoperă rușinea, căci i-au dus cu vartă. Că oblicisă împăratul de acel lucru, că i-au luat cu sila, și unii din Chiov au și fugit.

Iară împăratul au răspunsu lui Dumitrașco-vodă, mai vârtos pentru mine, Ioan hatman: „Dacă nu va să șadză, volnic să fie. Dumnedzeu să-i agiute să margă unde i-i voia, că nu mi-i robu.“ Atunce Dumitrașco-vodă n-au căutat bine, unde i-au răspunsu așè.

Iară când mi-am luat dzioa bună de la Harcov, de m-am despărțit, mult mă îmbiè să mai ședzŭ, și multe să adeveriè să-m dè, și să-m isprăvască și de la împăratul mare milă. Și când mi-a hi voia, el să-mi isprăvască. Dar eu eramŭ bucuros c-au venit acela ceas, de-am găsit vreme să ies dintr-acel norod greu și cumplit. Că-s niște oameni foarte necredincioși, și prè cu greu traiu au oamenii ce sunt nedeprinși cu acel felŭ de oameni dintr-acele părți. Și avè mare jele, și el, și doamna lui, și toți moldovenii. Și-m dzicè că nu mi-oi putè face pace, ce oi pieri de turci. Dar eu am pus nădejde la Dumnădzeu, și pentru dreptatea mè nu s-au îndurat și din toate m-au scos. Și după ce-am venit, încă și Șeremet în câteva rinduri mi-au dzis să mă aședzŭ și va scrie la împăratul să-m dè jalovanie și sate. Dar tot n-am priimit, că este norod prè cumplit, și nu sunt oamenii slobodzi să margă unde i-i voia, nici la împărăție fără ucaz. Și ucaz nu vor să facă, ca pentru să nu facă cheltuială împărăției. Și la împărăție, vro curte mare ca acee, cu tvorebnici mulți, nu-i măcar pre cumu-i la domnia țărâi noastre, sau altă crăie și domnie, ce foarte un lucru puțin, numai oșteni de agiunsu. Deci de viiața mè îmi era cum îmi era, dar mai mult îmi era pentru copiii miei, la ce vor rămâne, că numai doar săldați să fie, iar la alte boierii nu încap feciorii unora ca acestora.

Ce, fraților moldoveni, rogu-vă să luați aminte, să vă învățați și să vă păziți. Orcât ai fi în cinste la vrun domnu, bine este să-i slujești cu dreptate, că și de la Dumnedzeu ai plată. Dar cu domnul niciodată să nu pribegești, măcar cum ar hi, și nu numai în țară streină, ce nici în Țarigrad cu dânsul să

nu mergi, fiind tu moldovan. Ce să-i slujești în țara ta, căci streinii caută numai pre domnu să-l miluiască și să-l cinstească, iar pre boieri ce sunt pribegi cu domnul, într-o nemică sunt. Altă cinste are boieriul, cându-i pribag singur, alta este, cându-i cu domnul său. Și apoi domnul să visadză că este tot puternic, ca la țara lui, când este domnu, și va să ție așè, ca să năcăjască pre acei boieri, și nu socotește slujba ce i-au făcut, că s-au înstreinat, ce nemică învoială nu-i face. Nădejdea domnului este ca săninul ceriului și ca încetul mării: acmu este senin și să face nuor, acmu este mare lină și să face fortună.

Acmu să lăsăm cele streine păn-aice a le scrie deodată, până iar le-a veni rândul, și iar să ne întoarcem a scrie, de unde amŭ lăsat a scrie de țara noastră.

Veziriul, rămâind la Stănilești după ce-au purces moscalii, au și trimis pre un pașă, anume Curt, să stè la Ieși, cu ferman de iertare tuturor greșelelor cine ce-ar hi făcut. Și au trimis și la Lupul sin Gavriliță să-l aducă de la bejenii de la Bursuci. Ș-au răpedzit în toate părțile la vadurile Prutului, unde găsiè moldoveni, de-i scotè din robie. Și au purcesu de la Stănilești cătinel spre Dunăre, să margă la Țarigrad.

Curtu-pașa, după ce-au agiunsu în Iași, pre cine găsiè din căpeteniile țărâi au și început a-i boieri, cum boierește domnul Moldovii. Și ședè în curțile domnești. Iar atunce era un boieriu, Darie Donici sărdar, care pre urmă la alți domni au agiunsu și logofăt mare, iar la moscali au fost polcovnic. Mergând la Curtu-pașa, l-au pus hatman. Așijdere și pre un grecŭ, Buzagiu, îl pusese postelnic mare. Și pre alții ce mergè la dânsul tot îi boieriè. Ș-au început Curtu-pașa a umbla cu binișor, ca să-l poftească acei boieri aice, ca să scrie veziriul să rămâie el pașă în Iași. Dar n-au putut isprăvi nemic.

Iară Lupul vornicul mergând la veziriul, mult l-au mustrat pentru căci s-au hainit țara, iar el au dat samă cătră veziriul cum nu sunt ei vinovați, adecă boierii, nici țara, ce-i vinovată Poarta, că pre domnii cei buni îi mazilește fără voia boierilor țărâi și pune domnu pre care nu-l știe țara. Și dându-i Poarta sabie, face în țară ce i-i voia. „Pre cum și pre acesta, pre Dumitrașco-vodă, l-ai pus măria ta fără știrea țărâi, și au făcut ce i-au fost

voia. Iar mai nainte era obiceiu de-și alege boierii și țara domnu, pre cine poftiè ei, și pre acela punè și Poarta.“

Deci veziriul, audzind acestu răspunsu, nemic n-au mai răspunsu și l-au și îmbrăcat în căftan și l-au trimis să fie caimacam în Iași, păn-a trimite împărăția pre un domnu în Moldova. Și au scris și la Curtu-pașa să să rădice din Iași. Și au mai pus căimăcan pre un Macsut postelnicul, care fusese pre lângă veziriul în oaste capichihaie lui Dumitrașco-vodă, și-l iertasă veziriul pre dânsul. Numai pre soția lui, pre Iano, l-au tăiet, precum s-au scris. Și au purcesŭ Lupul cu Macsut la Iași să fie căimăcan, iar veziriul au trimis de scotè robii de la tătarî. De unde-i găsiè, tot îi aducè de-i întreba, la care domnu le-au fost mai bine, la Neculai-vodă sau la Mihai-vodă. Ei dzicè că le-au fost mai bine la Neculai-vodă, pentru căci le ieșiè înainte Ioan-vodă, fratele lui Neculai-vodă. Deci veziriul au scris la împărăție, pentru Neculai-vodă, fratele lui Ion-vodă terdzimanul, ca să-l facă domnu în Moldova. Iar împăratul, vădzând scrisorile veziriului, au și făcut domnu pe Neculai-vodă.

Iară Lupul vornicul, după ce-au agiunsu la Balica, lângă Iași, au scris la Curtu-pașa să iasă din Iași. I-au trimis și cartea veziriului. Iar Curtu-pașa nu vrè să iasă din Iași, că aștepta să-i vie răspunsu ce scrisese să fie el pașe. Iară Lupul i-au scris să iasă din Iași, că el să va întoarce la veziriul și l-a foarte pârî. Că lor nu le trebuiește pașe. Atunce Curtu-pașa s-au spăriet și au ieșit din Iași de au purces după veziriul.

Atunce Lupul și cu Macsut au intrat în Iași căimăcani. Deci Antiohi Jora biv-hatman, audzind că este văru-său căimăcan în Iași, au alergat și el la văru-său Lupul, să fie căimăcanŭ și el împreună cu ceielalți, gândindu-să, ticălosul, că i să va uita vina lui, ce de-au fost cu moscalii, de-i chema, carii s-au scris mai sus. Numai osinda lui Dumnedzeu prè pe rarŭ om de-l trece. Că Lupul, cum au sosit în Iași, ca unŭ lup nesățios, au și început a prinde pe slujitori carei fusese cu moscalii, și închidè și-i bătè și pre căpitani și le lua pungi de bani, dzicând c-au agonisit din jacurili turcilor și au luat leafă, și a pune bani pre târgu, pre neguțitori. Și au pus și de tot omul bejenariu să dè câte 2 lei, și oamenii nu avè ce mânca, că era săcșorul de făină câte 15 lei, și încă nu să nici găsiè.

Deci oarecarii dintr-acei pătimași de rău, fiind veziriul încă nedus din țară, au mărsu de-au jăluit la veziriul. Și cum au audzit veziriul, îndată tare

s-au mâniet ș-au mânat pe Ion-vodă terdzimanul să șadză în Iași căimăcam, pănă a veni frate-său Neculai-vodă în Iași, și să chivernisască țara cu îmblândzire.

Și au mai trimis și un capegi-bașe împreună cu Ion-vodă, de au prinsu pre Lupul vornicul și pre Antiohie hatmanul și pe Macsut postelnicul, carii era căimăcani, și i-au pus în obedzi, de i-au dus la cetate la Varna, peste Dunăre, surgun, de-au șădzut acolo 2 ani la pedeapsă. Pentru faptele Lupului au tras și ceielalți pedeapsă, și s-au plinit atunce un cuvântu prost ce dzice: „Cu iarba ce uscată arde și cea verde.“

Ioan-vodă, după ce-au venit în Iași, era bun și blându tuturor și au chivernisit țara păn-au venit frate-său, Neculai-vodă, în scaon, aice în Iași. Și lăsând Ion-vodă pre frate-seu în Iași, s-au întorsu la slujba sa, în Țarigrad, la terdzimănie.

Dumitrașco-vodă Cantimir s-au dus la Moscal și acolo au murit cu 4 ficiori: Matei, Costantin, Șerban, Antioh. Iar ce-or vini, vremea viitoare va arăta.

CAP. XX A doa domnie a lui Neculai-Voievoda Mavrocordatŭ, ficior lui Alexandru-Vodă Icsaporit, vleat 7220

Neculai Alecsandru-voievoda Mavrocordat, după ce-au venit în Iași, a tree dzi, după obiceiu, au boierit boieri. Pus-au pre Neculai Costân vel-logofăt, pe Gavriil Miclescul vel-vornic de Țara de Gios, pre Ilie Catargiul vel-vornic de Țara de Sus, pre Ioan Buhuș, ce-au fostu logofăt, l-au pus hatman, pe Ramadan vel-postelnic, pe Ioan Păladi vel-spatar, pe Gheorghiță Mitre vel-ban, pre Costantin Ruset vel-păharnic, pe Grigoraș Jora vel-visternic, pe Costantin Costache stolnic mare, pe Manolache Hurmuzache comis mare. Aceștie era boierii lui Neculai-vodă, iar chivernisala și toate trebile era mai ales după Ramadan postelnicul.

Atunce Neculai-vodă îș lăsasă firea cea simață, cum era în domnia dintăi. Ce multu să mai lăsasă și trăiè bine cu boierii, în dragoste, că era boieri fugiți, unii în Țara Ungurească, alții în Țara Leșască, alții la Moscu, și cu dânșii și din prostime mulți duși, și avè grijă că pentru numele lui cel strașnic n-or mai veni. Deci arăta către toți blândețe și milă. Deci toți boierii s-au întorsu la pământul său. Numai cei de la Moscu n-au venit, că nu putè de oști și nu-i lăsa moscalii, pre cum mai sus s-au scris.

Și carii boieri, cum veniè din streinătate, da vina către Neculai-vodă tot pre cei de la Moscu, și ei îș curățiè obrazele, cum n-au știut nemică, și așè să îndrepta. Iar Neculai-vodă, măcar că-i pricepè și-i științè, dar lăsa și el toate pre cum dzicè ei, căci era bucuroș, fie cum știe, numai să vie în țară.

Țara era atunce stricată rău de tătarî și de moscali și de tălhărit. Așijdere și turcii balgii făce multă gâlceavă și supărare lui Neculai-vodă la divanuri, pentru frații și rudele lor ce perisă și pentru jacuri ce-i jăcuisă unii și alții. Și făcè și năpăști mai mult decât era adevărate. Deci Neculai-vodă făcè multă chivernisală. Pre unii can rar îi da platnici turcilor, iar nu deplin, pre cât cerè ei, iar pre uni-i închidè păn’ la o vreme și apoi îi slobodziè, iar a mai mulți turci nu le ținè în samă. Și să îndrepta, știind rândul Porții dintâiu. La giudecată să făcè a ținè cu turcul, iar pre urmă ieșiè giudecata dreaptă moldovanului. Nărocul țărâi că s-au tâmplat atunce de au venit Neculai-

vodă. Iar de-ar hi venit atunce altu domnu, mai prost, ar hi fost prè rău de moldoveni.

Măcarŭ că unii au tras la Neculai-vodă greu mare și multă închisoare, cumŭ au fost feciorii lui Manolie și Toader armașul, că tăiesă niște neguțitori de la Roman, fără poronca nemărui, și-i pârâè niște fraț acelor neguțitori, cu ferman de la Poartă, pre carii într-altu chip nu putè să-i izbăvască.

Atunce Neculai-vodă, pe poronca veziriului, au gătat câteva căruță cu cai, să pornească spre Șfed la țara lui prin Țara Leșască, și cu 30.000 de tătarî, după cum scrisese de la Nistru împăratul moschicesc la veziriul, numai să pornească pre Șfed, după cum s-au tocmit pacea.

Iară Șfedul n-au vrut să margă și au scris cărți la împăratul turcescu de-au pârât pe veziriul, precum că s-au agiunsu cu moscalii de-au luat bani și au făcut pace. Iar de n-ar fi făcut vicleșug, să iei bani, ar hi luat pre moscali de grumazi, că nu mai avè moscalii nici o putere. Și acmu și pre dânsul nu l-au pus nici la o cale și va să-l pornească, să-l iei moscalii de grumazi. Iar împăratul, vădzând cartea Șvedului, tare s-au mâniet pre veziriul.

Într-acee vreme sosit-au și Osman, chihaiaoa veziriului, la împăratul, cu cârți de la veziriul, să iei colac cum au bătut pre moscali și spuind împăratului cum au încungiurat pre moscali, cât nu mai avè nici o putere, numai ce striga aman. „Deci vădzându-i că strigă aman, ne-u căutat numai a face pace, și i-am lăsat de s-au dus la țara lor“. Iar împăratul au dzis: „Voi ați căutat căci strigă aman și nu i-aț luat de grumadzi. Nu era lucru mic acela, să vă uitați voi la aman. Ce am înțeles eu faptele voastre.“ Și-ndată au poroncit de-au tăiet capul chihaii și au trimis de-au omorât și pre veziriul.

Deci Șfedul au mai rămas întru acea iarnă și preste vară, și solii moschicești tot sta la Țarigrad, popriți. Iar moscalii au dat Azacul turcilor, și alte cetăți au fărmat, după cum s-au tocmit la pace. Iar Șfedul tot punè pricini și nu vrè, dzicând că, păn’ nu s-a duce Șeremet cu oaste din Țara Căzăcească, nu va merge, că Șeremet stă să-i ție calea. Deci Poarta au așădzat cu solii moschicești să să rădice Șeremet cu toată oastea din Țara Căzăcească, să să ducă în țara lor, la Moscu, și ei să pornească pe Șfed de la

Tighine cu tătarî și cu o samă de turci, să-l ducă prin Țara Leșască pănă la țara lui.

Deci Șeremet, cum au vădzut cărțile solilor, precum au așădzat la anul toamna după bătaie, s-au rădicat din Țara Căzăcească și s-au dus în sus, la Smolențsca, cu toate oștile lui. Iar veziriul au trimis pe Smail-efindis, cu vro 30.000 de turci, și hanul cu tătărâme, să iei pe Șfed, să-l ducă la țara lui. Iară Șfedul într-acee vreme au prinsu niște tătarî, cu oamenii lui, scriind hanul la Șeremet să stè gata la Smolențsca, că ei vor să purceadză acmu cu Șfedul și l-or duce în Țara Leșască, păn' la un loc, și l-or lăsa, iar Șeremet să-i ias-înainte, să-l iei de grumazi. Și să dè 150 pungi de bani hanului, precum s-au așădzat.

Deci Șfedul, prindzind acei tătarî cu acele cărți, au pus de i-au omorât pe tătarî și au luat cărțile la dânsul. Și tăcè mâlcom, iar hanul nu știè nemică, că i-au prinsu cărțile și i-au tăiet tătarâi.

Și-l tot siliè pe Șfed să purceadză, pănă este iarnă și sunt apele înghețate, și Șfedul tot nu vrè să pornească să margă.

Scris-au pașa de Tighine și Smail-efindis la Udriu, la împăratul și la veziriul, mutându-să împărăția atunce acolo, cum că au gătit pre Șfed și oastea, și toate sunt gata, și el tot nu vra să purceagă. În doao, trei rânduri i-au scris, și el tot nu vrè să purceadză.

Pănă de la o vreme, mâniindu-să împărăția pe Șfed, au poroncit numai să-l pornească cu sila, dacă nu va de bună voie.

Deci gătind oaste, au mărsu să-l iei cu dè-sila. Iar el s-au închis în curțile lui la Varneță, unde ședè, și s-au apucat să să bată cu turcii, să nu să dè. Și inicerii încă oarecum ținè în partea Șfedului și nu vrè să-i facă rușine. Că nici vrè să dè șfedzii cu sinețile în iniceri, nici inicerii în șfedzi, ce sta împregiurul curților inicerii la gazda Șfedului. Și să mira pașa și cu Smail-efindis cum or face poronca împărătească, că să temè pașa să nu facă zorbà inicerii și asupra lui. Și striga inicerii: „Pentru ce să facem noi rușine acestui craiu, oaspe ce-au vinit la noi?“

Deci pașa au chemat pre un agă a lui de iniceri și l-au trimis să grăiască cu craiul, să nu s-apuce de gâlceavă cu o împărăție, că apoi poate să pieie. Și l-au învățat pre acel agă în taină, vădzind că nu priimește craiul, când a ieși de la craiul afară, să dzică cătră iniceri: „Noi iniceri ținem cu dânsul, iar el mai tare ne suduiește pre noi decât pre pașa și ne dzice că suntemŭ niște oameni blăstămaț, și nu să miră el de noi.“ Și făcând acel agă așè, cum au audzit inicerii acea voroavă, s-au și mâniet și au început a slobodzi focul în șfedzi. Iar șfedzii deodată sta, gândindu-să că le sunt prieteni, neștiind pentru vicleșugul ce-au făcut aga de iniceri, căci craiul nu suduie prè iniceri.

Deci de la o vreme s-au închis în casă, de să bătè, păn' ce-au dat foc caselor. Și ardzând casele, așè l-au prinsu, și păn-a-l prinde, au omorât cu mâna lui vro cinci, șese iniceri. Și el încă să rănisă. Numai au învățat pașa pre câțva turci să-l apuce, să nu-l omoară inicerii, că, de l-ar fi lăsat, l-ar fi omorât. Și așè apucându-l, l-au dus în curțile pașii, de l-au ținut acolo cu vartă, păn-au venit răspunsu de la Udriu.

Atunce au venit poroncă și la Neculai-vodă pentru șvedzi și leși ce ierneadză prin țară, să-i scoată și să-i gonească din țară. Iar șfedzii auzind, s-au închis câțva în curți în Prigoreni, în ținutul Cârligăturii, și să apăra din curți, de nu le putè strica nemică călărașii moldoveni, ca să-i scoată. Și au trimis călărașii înapoi la Neculai-vodă de-au întrebat, că într-altu chipŭ nu pot să-i scoață, ce numai să de focŭ casălor. Dar vodă n-au vrut să-i lasă să aprindză curțile, ce le-au dzis să stè pe de o parte de dânșii. După aceasta curund au venit răspunsu de la Poartă să le dè pace.

Așijdere mai trimisese Neculai-vodă pre hatmanul cu mulți slujitori, tot atunce, tocma la Cernăuți, că era oastea lui voievoda Chiovschii așădzată acolo la iernatec și făcè multă stricăciune lăcuitorilor, ca să-i scoată și pre aceiea din țară. Iar ei s-au strânsu la un loc, să s-apuce de bătaie, temându-să a trece în Țara Leșască. Deci hatmanul, vădzând că să apucă de gâlceavă, au și rădicat ținutul Hotinului și a Cernăuților și i-au strânsu la un loc pre toți. Iar leșii, vădzând că s-au strânsu atâta om, cădzut-au cu rugăminte la hatmanul, și multe daruri i-au dăruit. Atunce au și nemerit răspunsu de la Poartă și de la Neculai-vodă să le dè pace.

Atunce au trimis împăratul și la Tighine, de-au pornit pre craiul Șfedului la Udriiu împreună cu toți șfedzii lui. Și l-au așădzat acolo la un târgu aproape de Udriu, anume Demirdaș, și nu l-au mai lăsat la Tighine să facă amestecături.

Așijdere tot atunce, la ace vrajbă, au venit și craiul Stenislav Lecinschii din Pomorania teptil, prin Țara Ungurească, au ieșit în Moldova la Comănești și au venit pre la Bacău la Mărgineni, la Ștefăniță Rusetŭ vornicul, cu puțintei oameni. Și de acolo au mărsu în Iași la Neculai-vodă, de i-au făcut mare cinste. Și au trecut la Tighine și de la Tighine la Udriiu, la împăratul turcescu.

Iară craiul Șfedului au pârât pre hanul și pre Smail-efindi și pre pașa de Tighine și au dat și cărțile ce le trimisese hanul la moscali.

Deci împăratul, vădzând așè au și mazilit atunce și pre veziriul și pre hanul, iar pre Smail-efindi și pre pașa de Tighine i-au omorât. Și au pus veziriu atunce pre Gin Ali-pașa, și încă l-au făcut și ginere. Atunce acel veziriu îndată au închis pre solii moschicești în Edicula și i-au pus la mare pedeapsă, cât nu lăsa pre nime să intre la dânșii. Nici păn' la umblătoare nu-i lăsa să iasă, ce și acolo cu păzitoriu. Ce mai mult să scârnăviè într-un ciubăr și da afară. Și pre câț din slugi era moldoveni, munteni sau sirbi, pe toți i-au dat la catargă.

Atunce au ieșit și Lupul vornicul și cu Antiohi Jora hatmanul de la închisoare, din Varna, cu mijlocul hanului, giuruind niște sate acolo pe Prut, dzicând că sunt ai lui, și mai multe era omenești. Și au mărsu de acolo în Țara Muntenească și, mărgând în Țara Muntenească, au stătut de i-au făcut pace de la Neculai-vodă, să-i dè moșiile boierilor celor ce sunt la Moscu și alte lucruri multe. Că să temè Neculai-vodă, că începus-a-l amesteca den Țara Muntenească la Poartă și avè și pre hanul agiutoriu. Și i-au căutat numai să-i facă pre voie, să vie în țară, să nu mai umble amestecând și făcând cheltuială tărâi. Deci, după ce-au venit în țară, îndată l-au pus vornic mare și i-au dăruit și 8 pungi de bani. Și nu i-au agiunsu atâta, ce au cerșut și satele boierilor ce era pribegi la Moscu. Și i le-au dat deodată, iar după ce-au venit Luca visternicul, i le-au luat și iar le-au dat Lucăi. Iar mie, lui Ion hatman, îmi sta mare piedecă, ca să nu pot veni în țară, să-mi ție el moșiile. Și nu să temè de osinda lui Dumnedzeu, ca să-și aducă aminte câte

pedepse și urgii de domni pre la închisori, în câteva rânduri, au tras. Care mai pre urmă au giudecat Dumnedzeu, că mi-am făcut și eu pace la domnia lui Mihai-vodă, și cu giudecata mitropolitului și a tot Divanul mi-am luat și eu moșiile înapoi.

Iară Șeremet, den Smolențsca, dac-au înțeles că au închis solii iar, s-au și întorsu cu oastea la Chiov. Și veniè și dzi și noapte. Și cum au agiunsu de-au întrat în Chiov înaintea oștii sali, iară tătarâi au și slobodzit un ceambul din Bugeag, de-au lovit fără veste, numai 5 dzile, de-au agiunsu pănă suptu Chiov. Și au tăiet, și au robit, și s-au întorsu de-au luat 20.000 robi. Și s-au întorsu înapoi cu pace, că n-au avut cine le sta împotrivă, ne fiind oaste în Chiov. Că de-ar hi fost măcar vro 2.000, n-ar fi scăpat nici un tătar, că le stătusă caii, de mergè pre gios câți rămăsese pre urmă pre șleav, și ieșiè ruși de prin bălți și de prin păduri de-i ucidè.

Atunce să tâmplasă numai Ivanenco și cu Tanțschii, făr' de slujitori. Și au ieșit ei cu 20 de oameni din Chiov, de o lature, și au găsit vro 15 tătarî, și i-au luat de grumadzi, de i-au dus la Șeremet, în Chiov. Iar altă oaste era de cee parte la Nipru. Nărocul tătarâlor că nu putè trece, că nu-i ținè gheața, nici putè trece prin apă. Iară când au fost de primăvară, în al doile an a domniei lui Neculai-vodă, făcut-au turcii sfat și cu Șfedul și cu Stenislav craiu, dzicând Stenislav crai că pe dânsul îlŭ priimăscu toți domnii leșești să fie craiu. Și a da Camenița turcilor și le va da și bir și câteva fete mare pre an turcilor, numai să-i dè oaste, să margă să-l puie craiu în locul lui Avgust. Și atunce a trece și Șfedul cu pace prin Țara Leșască, și apoi s-or scula cu toții asupra Moscului.

Deci turcii s-au ispitit să facă și acel lucru și au orânduit și pre Abdi-pașa, cu câteva mii de oaste turci și cu tătarî și cu Neculai-vodă. Și au pornit și pre Stenislav de la Odriiu, dându-i împărăția și 150 pungi bani de cheltuială, să să puie craiu în Țara Leșască. Și au venit Stenislav craiu păn' la Zagarance cu toată oastea, și el au mai rămas acolo să vadză cum a mai fi.

Iară Abdi-pașa au mărsu păn' la Hotin și au trimis la Chiov, la Șeremet, sol pe un turcu, de i-au dzis cumŭ să silească el la împăratul Moscului, să nu să puie el a da agiutor lui Avgust craiu și să lasă ca să puie craiu pre Stenislav, și apoi or lăsa și ei pre feciorul lui Șeremet. Iar Șeremet i-au

răspunsu acelui turcu sol că el de feciorul lui s-au lăsat, de când s-au dat pe mâna lor, dar el nu are nici o putere să facă acel lucru, că el este o slugă, și păn-acmu i-au venit 4 cărți de la împăratul Moscului, cum a vedè că intră turci în Țara Leșască, să să pornească și el cu oștile de la Chiov împotriva lor.

Și iar au dzis Șeremet, cumŭ să poată ei face acestu lucru, că craiul Avgustu are pre Neamțu cu 30.000, și pre Venitic cu 30.000, și pre Prus cu 30.000, și pre noi cu 30.000. Toți acești monarhi sunt giurați să-și de agiutor unul altuie câte 30.000 de oaste, iar când ar vedè vreun greu, și cu toată puterea să-și de agiutoriu. „Și la noi nu este obiceiu, ca la voi, să să mazilească craii și domnii, cum faceți voi. Întâiu papa de Râm, dacă ar audzi că veniți voi să le faceți acest lucru, toată creștinătatea ar sili asupra voastră să să rădice. Numai craiul Șfedului are pizmă pre mine, că l-am bătut în multe rânduri, și-mi amestecă feciorul. Dar voi nu trebuie să vă potriviți unor oameni nebuni“. Și cu acestu răspunsu s-au întorsu solul lui Abdi-pașa de la Șeremet la Hotin.

Într-acee vreme, când au sosit turcii de la Abdi-pașa la Chiov, ce scrie mai sus, la Șeremet, atunce să tâmplasă de făcè Șeremet prazdnicul împăratului, adecă dzua Sfântului Petru apostol. Și să strânsese la curtea lui Șeremet să-i cinstească la vro trei, patru mese, de era ograda plină de ghenărari și de oficeri tot împodobiți în haine de sirme. Și fripsese un bou și vro 3 berbeci întregi și cu coarnele poleite. Iar slujitorii moscali și cu pușcile sta pe deal de slobodziè focul pentru sănătatea împăratului.

Așijdere mai gios, la Pecersca, alte pușci, scoasă cu alți slujitori, de slobodziè focul. Așijdere mai gios de Chiov sta căzacii, vro 20.000 de oaste, cu pușci, de slobodziè focul. Deci vădzând solii acele lucruri, să mira și ei, și au avut ce spune la Abdi-pașa, întorcându-s-înapoi.

Atunce oblicind Avgust, craiul de voievoda Ruschii că-i agiunsu cu Stenislav craiul, ca să de Camenița, l-au prinsu craiul și l-au făcut surgun la Sacsonia, de-u șădzut câțva ani, păn’ l-au slobodzit. Și au răpedzit oaste proaspătă și zaharà în Camenință cum mai în grabă, și au făcut surgun și pre ghenarariul ce era în Camenință, fiind agiunsu cu Stenislav, viind turcii, să o dè.

Deci Abdi-pașa, vădzând acel răspuns de la Șeremet și vădzând că s-au adaos în Cameniță oaste, și s-au schimbat și ghenararii, au făcut știre la Poartă. Deci Poarta au vădzut că n-au putere să fac-aceste lucruri ce sfătuisă, ca să schimbe pre Avgust craiu și să pui pre Stenislav în Țara Leșască. S-au spăriet să nu să rădice toată creștinătatea Evropii și ș-or pierde turcii împărăția. Și s-au lăsat de acel lucru. Și s-au socotit într-altu chip, de-au scris la Abdi-pașa, de i-au făcut răspuns să s-aședze la Hotin, fiindu-le rușine să s-întoarcă fără ispravă înapoi. Dzic unii c-ar hi sfătuit Șfedul și voievoda Chiovschii să să aședze Hotinul, ca să le hie lesne de acolo să margă la Chiov, că tot nădăjduiè Șfedul că va mai putè să-ș dè palme cu Moscalul. Iar unii dzic că ar fi sfătuit Neculai-vodă, temându-să că nu a putè ședè în Iași de Dumitrașco-vodă, dar alții că Neculai-vodă au giuruit încă împărăției 100 de pungi bani, ca să nu facă Hotinul. Ce adevărul nu să știe. Știu că de primăvară au luat și ținutul Hotinului, de l-au făcut olat cetății, iar la anul au luat și Cernăuții să-i facă olat, dzicând că tot de Hotin au fost. Iar lui Stenislav i-au venit poroncă să margă iar la Udriiu, și s-au întorsu.

Atunce Șeremet nu putè ști nemic de feciorul lui, că pusesă voievoda Chiovschii strajă de-a lui, de nu putè nime nici merge, nici veni. Și pre cine trimitè Șeremet, îi tot prindè voievoda de-i tăiè sau îi închidè. Iar Șeremet au dat 100 galbeni unui moldovan, de ș-au băgat capul pentru voia banilor, cu cărți, și au făcut cum au putut și au mersu la pașa de Tighine. Și atunce s-au tâmplat de au slobodzit solul cel de la Moscu de la închisoare, și l-au întorsu pre acel moldovan, anume Cârje, cu niște turci, de-au dat veste de pace. Și încă tot s-au mai zăbăvit, pre cum a arăta mai nainte.

Pre acee vreme era greu în țară, nu de bir, ce de alte supărări. Că turcilor le era calea tot prin țară, mergându și viind la Hotin. Unii veniè pre la Focșani, de mergè pre Siretiu, pre la Botoșeni, dispre Bosna, alții pe Bârlad și pre la Iași, alții pre Prut. Și ca niște oșteni păgâni ce era, tot stricăciuni făcè cu fel de fel de râsuri și batgiocuri a fete fecioare și a fămei înțelepte.

Prutul pusese Neculai-vodă, de la Poartă având poruncă, pre Costantin Costache stolnicul, împreună cu un pașă, de-l curăție, cu multe sute de oameni, de copaci și de plahii. Alții trăgè șăicile cu pâine păn' la Țoțora, și

de acolo le încărca în cară, de porniè la Hotin. Și făcusă și hambare, de o punè la Țoțora de sta, câtă nu o putè rădica prin cară. Dar măcar cât greu și supărare era, și cheltuială lui Neculai-vodă, dar și atunce, vădzând slujba mazililor, au făcut milă cu dânșii și cu sfintele rugi, cu mănăstirile, de le-u rădicat un obiceiu spurcat ce era asupră, de stângerea caselor boierești, ce să făcusă, de da desetină de stupi și de mascuri, țărinește. Ce Neculai-vodă au iertat, să nu mai dè, precum n-au fost dând și mai nainte, la alți domni. Numai de la domnia a doa a lui Mihai-vodă li să făcusă acest obiceiu.

Atunce pre acee vreme, cu câțva ani mai nainte, să tot bătè Franțojul cu Neamțul pentru Țara Șpaniei, care de care să o iei, să o stăpânească, neavând craiu. Și tot biruiè Neamțul pre Franțoj, căci îi da și alții, făr-alectorii lui, agiutoriu. Îi mai da Angria 40.000 de oaste și Olandria 30.000. Apoi supărându-să de atâțe ani tot bătaie, sta să s-împace, și Neamțul nu priimiè, vădzând că biruiește. Deci s-au lăsat Angria și Olandria a-i mai da agiutoriu, și începus-a bate Franțojul pre Neamțu. Deci Neamțul vădzând așè, stătut-au și alți mediaturi între dânșii și le-u făcut pace, împărțind Țara Șpaniei în doao dreptu. Și pre unde le-u venit hotarăle, răsipit-au cetăți și târguri, de le-u stricat, și au făcut pace.

Pre atunce au trecut și un sol mare de la leși la Poartă, anume voievoda Mazovețschii, de-au așădzat cu turcii cele amestecături multe. Și întorcându-să de la Poartă, au mărsu la Avgust craiul, și apoi l-au trimis craiul și la Petreburcu, la împăratul Moscului.

Atunce au trimis la leși și Turcul sol pre un șerim din Crâm, anume Șefer-bei, de-u făcut pace lui voievoda Chiovschii și lui Stenislav, craiul din Pomorania. Și întorcându-să Șefer-beiu de la leși, s-au și rădicat voievoda Chiovschii și cu Șendze Ianoș Vișnovețschii și cu alte capete, staroste Raavschii, și s-au dus la locul lor în Țara Leșască, la Avgust craiul, de s-au împreunat, și n-au avut nici o nevoie.

Așijdere și Stănislav craiu încă au purcesu de la turci prin Țara Ungurească și au trecut la Pomorania. Și nu s-au încredzut să margă la craiul, ce s-au așădzat în niște târguri, în hotarăle împăratului nemțescu.

Vrut-au turcii să dè galioane Șfedului, să-l pornească și pre dânsul pre Marea Albă, păn’ la franțoji, și de acolo, ori să-i dè vase Franția, ori să vie

vasele lui. Și n-au priimit, ce au dzis că pre uscat au venit, pre uscat să va duce. Și să mira și turcii ce-or mai face cu dânsul, că el arăta cartea împăratului turcescu, ce-i scrisese când au venit la Tighine, că nu l-a lăsa și-i va da oaste. Acee nădejde căuta și o aștepta.

Iară când au fost în al treile an a domniei lui Neculai-vodă, văleat 7222, mazilit-au turcii și pre Brâncovanul-vodă, trimițind pe Buiuc ibrihorul de l-au prinsu cu mare meșterșug. Că l-au înșălat unchii lui, de-au mersu de la Târgoviște în București, fiind agiunși cu Mihai-vodă, de sta Mihai-vodă de-l pârâè, gândindu-să că va fi el domnu. Iar după ce l-au prinsu, au scos ibrihorul ferman de la împărăție, scriind la țară de or priimi pre Mihai-vodă, bine, iar de nu, să-și rădice dintre dânșii pe cine ar vrè. Deci unchii Brâncovanului, anume Costantin stolnicul și Mihai spatariul, dacă au vădzut că-i lasă Poarta în voia lor, s-au lăsat de prieteșugul lui Mihai-vodă și ș-au rădicat domnu dintre dânșii, pre Ștefan Catacuzino spatariul, fiiul lui Costantin stolnic.

Iară pre Brâncovanul l-au dus la Poartă cu mare pază și cu multă avere, scrisă tot de ibrihorul, și l-au închis la Edicula cu mare grijă, și pre dânsul, și pre doamna-ș, și pre cuconii săi, și pre toate slugile lui. Că era acel Gin Ali-pașa vezir un păgân rău preste samă, de nu folosiè nemărui dare. Deci atunce au început și solii moschicești a-l pârî, și Șfedul, și de multe părțile, cum este mânia lui Dumnedzeu. Măcar că cele pomeniri multe și cei prieteni harnici și averea ce avè, sosindu-i atunce ceasul, nemică nu i-au folosit. Precum dzice Scriptura: „Nu va folosi avera în dzioa urgiii“. Poate-fi și osinda Moldovii, că-i tot schimba domnii adese, și-l blăstăma toată țara, au poate-fi și a unchiu-său, a casei lui Șărban-vodă, au doar și a moscalilor chemare și apoi vicleșug. Că mult sânge creștinesc s-au vărsat, și de multe ori îl blăstăma împăratul Moscului și dzicè: „Iuda-Brâncovanul m-au vândut, de-am răpus oaste și am pățit aceasta.“

Deci l-au scos și au tăiet capetele, întăi a patru cuconi ai săi, apoi și al lui și a câțiva boieri, slugi ai lui. Iar pre doamna și pre alte slugi le-u ținut încă vro 2 ani la închisoare și apoi i-au slobodzit. Atunce, cându-i tăiè feciorii, au fost dzicând unul să-l turcească, să nu-l taiè, dar tată-său l-au îmbărbătat tare, să nu-ș lasă legea. Numai un copilaș, nepot de fiiu Brâncovanului au scăpat, că l-au luat în saraiul împărătescu, ca să-l

turcească. Iar mai pre urmă l-au scos îma împăratului și l-au dat la maică-sa, care mai pe urmă la istoria lui va arăta mai pre largu. Precum să dzice „domnu bogat și fără sfat“, adevăr că atunce au fost fără sfat, dacă s-au mâniet Dumnedzeu pre dânsul. Iar mai nainte, în 30 de ani, tot cu sfat au fost, că ținè Dumnedzeu și-i ierta osinda. Iar acmu n-au vrut să-l mai rabde. Și când l-au tăiet, au adus pre toți solii de-l priviè.

După aceasta au pornit și craiul Șfedului prin Țara Ungurească și au trecut cu pace păn’ la țara lui, la Pomerania. Atunce au slobodzit și pre solii moschicești, să-ș margă la pământul său. Și-i aștepta Șeremet cu bucurie mare. Iar când au agiunsu feciorul lui pre la Nemirov, nu știu ce l-au lovit, c-au murit, și n-au apucat tată-său să-l vadză viu. Dzic unii c-au mâncat ciuperce și au murit, iar unii dzic să-l fie otrăvit soltanul la Tighine, pentru să să mânie tată-său, Șeremet, să strice pacea, căci tătarâi purure ar pofti să fie oaste. Iar unii dzice că dintre dânșii l-au otrăvit.

Craiul șfedzescu, după ce-au intrat în Pomerania, strânsuș-au oaste, ce-au mai putut den țara lui, având nădejde că-i va da și Franțojul agiutoriu. Și au început să să bată iar cu Moscalul, vârtos, ca să-ș scoață locul și cetățile ce i-au luat. Deci Moscalul și Avgust craiu cu sasii și craiul Daniei și Prusul, toți acește s-au învoit la un locŭ cu legături și au început a să bate cu craiul Șfedului. Unii să bătè pre apă, alții s-au dus în Pomorania, și au tot bătut pre craiul Șfedului, până i-au luat toată Țara Pomoraniei, cu toate cetățile. Numai ce i-au rămas o cetate, unde-i era stolița Pomoraniei, anume Ștetenul. Și să închisese acolo, de să batè cu ceielalți crai. Și aștepta craiul să-i vie agiutor de la Franțoj pre apă. Atunce, nărocul lui cel prost, că au murit craiul franțojesc cel bătrân, anume al 14 Liudovic.

Și nemerind acea veste la Avgust craiul stând cu oaste prin-pregiurul cetății Ștetenului, au pus un trâmbicer al lui dând veste din trâmbiță c-au murit craiul franțojesc, ca să audă craiul Șfedului din cetate, unde era închis. Iar craiul Șfedului, dac-au înțeles din trâmbița lui Avgust craiu că au murit craiul franțojesc, pus-au și el altu trâmbicer a lui de-au răspunsu înapoi din trâmbiță lui Avgust craiu, dzicându-i așè: „De-au murit craiul franțojescu, iar craiul nostru, unul din cei 12 monarhi a Evropiei, este sănătos și nu să teme de nemic.“ Iar când au fost preste doao, trei dzile, au lăsat craiul cetatea și au fugit, cu niște vase pre mare, la țara lui, la Ștocul.

Atunce au luat și toată Țara Pomoraniei, și pre Moscal nu l-au lăsat Prusul să stăpânească acolo în Pomorania, fiind lor acolo locul de moșie. Ce i-au dat câteva pungi de bani pentru cheltuiala oștii, și au rămas Pomorania aceloralalți crai, cum s-au dzis mai sus.

Iar Șfedul, după ce s-au dus la Ștocul, au început a pune mediaturi de pace, să facă cu Moscul și cu Prusulŭ și cu Avgust craiu, și au început a conteni de a să mai bate. Iar craiul Daniei nu-l priimie la pace și-l tot bătè de cee parte de mare, unde are și Dania loc.

Turcii dacă s-au curățit de Șfed și de soli și de aceste toate câte scriu mai sus, rădicatu-s-au împărăția cu toată puterea și s-au dusŭ la frânci, la Țara Morii, ce o ținè veniticii. Și au luat-o toată, cu toate cetățile ce era întru acea Țară Moree, și au așădzat într-însele pașălâcuri, pre- cum fusese mai nainte vreme iară a lor și să dezbătusă ei de la turci, când să bătusă turcii cu nemții la Beciu. Și lùnd-o acmu, s-au întorsu iar înapoi la Udriiu. Atunce au prinsu și pre un domnu sfetnic Țărâi Moriii, care era și doftor vestit, anume Lichinie. Și fusese acel doftor și aice în țară, la domnia lui Antiohie-vodă întăi, și apoi, ducându-să la moșiile lui acolo, la Moria, cădzusă de era sfetnic. Deci cunoscându-l turcii, de la Țarigrad, îndată l-au spândzurat.

Iară de iarnă au început a să învrăjbi Turcul și cu Neamțul, să strice pacea, din pricina Moreei. Și au trimis de-au mazilit pre Ștefan Cantacuzino-vodă, feciorul lui Costantin stolnicul, din Țara Muntenească. Și cum l-au dus la Poartă, l-au și spândzurat, și pe dânsul și pre tată-său Costantin stolnicul, neplinind anul cu domnie în Țara Muntenească. Și au agiunsu și ei osinda Brâncovanului, căci îl vândusă ei pe dânsul. Și i-au rămas lui Ștefan-vodă 2 ficiori, unul slujește la nemți, altul la moscali.

Iară în locul lui au pus domnu pre Neculai-vodă, și în locul lui Neculai-vodă, în Moldova, au pus domnu pre Mihai-vodă. Deci Neculai-vodă, gătindu-să de aice cu toate conacele, au purcesŭ în Țara Muntenească. Și atunce, la purcesul din Ieși, multe voroave ce nu s-au cădzut au grăit Lupul vornicul lui Neculai-vodă împotrivă. În locŭ de cinste și milă ce au avut de la acestu domnu, el îi mulțămiè cu voroave proaste, după cumu-i firea acestui neam a Gavrilițeștilor, de nu sunt nici unui domnu mulțămitori, ce pre urmă tot cu năpăști le mulțămesc. Care în scurtă vreme ș-au răsplătit

Neculai-vodă această gâlceavă de cătră Lupul, că pentru simeția lui ș-au pus ticălosul capul, precum s-a arăta înainte. Iar în țară au venit domnu Mihai-vodă cu a treia domnie.

CAP. XXI A treia domnie a lui Mihai Racoviță-Voievoda, văleat 7224

Mihai Racoviță-voievoda viind în scaon în Ieși iarna, bucuratu-s-au toată țara, fiind el pementean, și mai vârtos neamul său, că era mult. Și dintâiu să arăta cu mare dragoste și blândețe țărâi. Țara încă să bucura, căci era moldovan și le era prè lesne la divanuri a grăi cu dânsul. Că-i giudeca dreptu și blând, și ușa îi era prè deșchisă, nu cu mărire multă. Și după obiceiu, a treia dzi au boierit pre aceşti boieri cari-i scriu mai gios. Pus-au pre Ilie Catargiul vel-logofăt, pre Lupul Costache vel-vornic de Țara de Gios, pre Ioan Sturdze vel-vornic de Țara de Sus, pre frate-său Dumitrașco Racoviță hatman, pre Costantin Ipsilanti vel-postelnic, pre Ion Păladi, cumnată-său, vel-spatar, pre Dimitrii Macriiu vel-ban, pre Costantin Ruset vel-păharnic, pre Costantin Costache vel-visternic, pre cumnată-său Costanda-che vel-stolnic, pre Iordache Cantacuzino vel-comis. Aceștie era boierii lui Mihai-vodă la a treia domnie. Și nu era nici unul mai de cinste decât altul, că era mai tot un neamŭ. Numai Costantin postelnicul era oarece mai în cinste, având un frate capichihai la Poartă, anume Manolachi chiurci-bașe.

Lui Mihai-vodă atunce îi vrè hi lesne și îndemână a domni, că de neprietenii lui, de munteni, să curățisă de toți, boierii cei bătrâni, carii îi mai sta împotrivă, iar murisă, la Țarigrad domni mazili pre atunce nu era. Că era numai Duca-vodă și Antiohie-vodă, și nu mai avè obraz la Poartă, și Antiohi-vodă preste doi, trei ani i s-au tâmplat de-u murit. Și adusese și câțva greci cu dânsul, carii fusese din casa Brâncovanului-vodă. Ce iarăș acei greci l-au adus la stricăciune, precum să va arăta înainte. Și el încă să învățasă a domni, nu ca în cele 2 rânduri dentâi, de era o turmă și un păstoriu. Numai n-avè nărocire, că nu era pace. Doamnă avè de treabă, bună și milostivă, cuconi 5 și cucoane 3. Și-i era casa can grè. 2 cuconi îi ținè turcii zălog la Poartă, pre rând îi schimba.

Pre acee vreme, gătindu-să turcii să purceagă asupra Neamțului, să iei Varadinul, iar Neculai-vodă făcè niște răutăți mare în Țara Muntenească în

boieri. Pre unii îi închidè, pre alții îi tăiè, pre alții îi jăcuiè, de le lua toate averile lor ce avè, și-i pârâè la Poartă că sunt haini și agiunși cu nemții. Și pre câț nu-i omorâè el, îi trimitè la Poartă de-i omorâè. Atunce au pierit și Mihai spatar, atunce ș-au adus aminte și de gâlceava ce i-au făcut vornicul Lupul, când au trecut din Moldova în Țara Muntenească, și l-au pârât la veziriul Gin Ali-pașa cum că este hain, agiunsu cu moscalii.

Deci Gin Ali-pașa veziriul, cum au înțeles, au și trimis un capegi-bașe de l-au pus în obedzi pe Lupul, de aice de la Mihai-vodă. Și agiungând pre veziriul pre drum, nici l-au mai giudecat, numai ce l-au scos și acolo în câmpu au pus de i-au tăiet capul, iar trupul lui au rămas neîngropat, de l-au mâncat pasirile. Așè au pierit Lupul vornicul din pâra lui Neculai-vodă. Nici un boier n-am vădzut precopsit din ceie ce să pun în price cu domnul. Și atunce cu Lupul au mai pierit împreună și 2 boieri sirbești o dată cu Lupul. Iar în locul Lupului au pus Mihai-vodă, domnul Moldovii, pre Darie Donici.

Deci veziriul ducându-să la oaste la Varadin, și le-au ieșit nemții înainte cu Evghenie prințepul. Și ș-au dat bătaie de îmbe părțile, prè groaznică. Și i-au biruit Evghenie cu nemții pre turci, de-au fugit turcii care încotro au putut, și le-au luat și ordia toată. Atunce au pierit și spurcatul Gin Ali-pașa veziriul în războiu.

Acestu Gin Ali-pașa era un păgân turbat și mare sorbitoriu de singe asupra creștinilor. Nu-i trebuiè lui daruri sau rugăminte. Acesta au omorât pre Brâncovanul-vodă cu copiii lui. Acesta au omorât și pe Ștefan-vodă, și pe tată-său, Costantin stolnic, și pe Mihai spatariul, șe pe Lupul vornicul, și pre alții mulți. Acesta au omorât și pre vro 40 pași, tot aleși, fruntea turcilor, de sterpisă împărăția turcească de capete. Acesta au stricat și mănăstirea Mavramur de la Țarigrad. Și-i era gândul lui de a birui pre nemți, să puie pași și în Moldova și în Țara Muntenească. Numai nu i-au agiutat Dumnedzeu, că ș-au luat și el plata, că i-au luat tată-său, diiavolul, sufletul.

Iară nemții, dac-au bătut pe turci, s-au mai pogorât de-u luat cetatea Timișvariul de la turci, cetate aleasă și vestită, cu toate olatele ei, și s-au așădzat acolo la iernatec.

Atunce muntenii carii erau fugiț în Țara Ungurească de răul lui Neculai-vodă s-au rădicat cu cătane și au luat pre Neculai-vodă din București în robie. Și l-au dus în Țara Ungurească de l-au ținut pănă la anul, păn' ce-au făcut turcii pace cu nemții. Și au luat nemții și din Oltu încolo 5 ținuturi a Țărâi Muntenești. Destulă răutate era și pe acolo de turci și de cătane, care mai pe largu va arăta istoria ei.

Iară în locul lui Neculai-vodă venisă frate-său, Ioan-vodă terdzimanul, domnu țărâi. Ce departe era firea lui Neculai-vodă de a lui Ion-vodă! Că Ion-vodă era minunat de om bun, cât nici acmu nu pot uita muntenii bunătatea lui.

Ieșit-au atunce cătane și în Moldova, pre supt munte, la Cașin și la cetate la Neamțu, și cuprinsese țara păn-în Siretiu. După cum sunt moldovenii gata la jac, îndată s-au dat la dânșii. Era și asupriți de Mihai-vodă, că scosese hârtii pre țară și pre mazili, dăjdi și desetini pe mazili țărănește. Obiceiul cel de stângerea mazililor nu vrè să-l mai părăsască. Deci câți oameni și câte casă boierești era dincolo de Siretiu ținè toți cu cătanele. Și să făcusă niște tălhărit mult peste samă. Și acmu Mihai-vodă stăpânìè numai pre lângă Ieși și la Orheiu puțintel, iar încolo tot poghiazuri cu cătane cu moldoveni amestecați agiungè de prăda pre la Fălcii și pre Bârlad. Hotinul, Cernăuții le ținè tot turcii. Și să mira ce a face și de ce să va apuca, că domnia îi era noao și nu avè bani să plătească, să strângă slujitori. Și-i era cu frică și să mutasă în Cetățuie, și mai nici în Cetățuie nu mânè, ce mânè câte la un loc, de nu știè nime. Că și boierii încă nu era drepți, ce mulți dintre dânșii să agiunsese cu cătanele.

În Cetatea Neamțului era un căpitan cap cătanilor, anume Frențe, și mai era și câțva mazili moldoveni cu dânsul acolo. Deci au făcut sfat să margă cu poghiaz, să iei pre Mihai-vodă.

Iară Mihai-vodă, oblicind sfatul lui, trimis-au pre Macriiu vel-ban și Costantin Costache vel-visternic să aducă vro doao, trei mii de tătarî, ca să margă să-i lovască întâiu el pre dânșii, decât ei pre dânsul. Și mărgând acei boieri la tătarî, s-au rădicat câțva mârzaci să vie, încă și mai mulți decât poftisă Mihai-vodă. Și viind cu dânșii pănă din gios de Movila lui Costantin-vodă, i-au lăsat Costantin visternicul pe tătarî supuși în Valea lui Aaron-vodă și au venit să spuie lui Mihai-vodă, că era lucru cu taină, de nu

știè nime că vin tătarî. Atunce Costantin visternicul, mergând la Cetățuie să spuie lui Mihai-vodă de tătarî că au sosit, nu l-au găsit în Cetățuie și au purcesŭ să vie la Ieși, la Mihai-vodă. Atunce și cătanele sosis-în Iași fără veste. Cât ai rumpe un păr din cap de n-au luat pre Mihai-vodă de grumadzi, din curțile domnești. Că străji ce avè la Târgul Frumos și la Podul Leiloaie, nime din străji nu scăpasă să-i dè știre, că-i prinsese cătanele pre toți.

Avusese știre Mihai-vodă mai nainte vreme că au ieșit Frențe și cu Velicico cu poghiaz din Neamțu. Și fusese Mihai-vodă de dimineață și afară, pre Bahluiu în sus, dar apoi, vădzând că nu-i nemic, s-au întorsu în Iași. Că poghiazul să zăbovisă, că veniè becisnicește, cu zăbavă, că au venit pre la Pășcani, de la Pășcani la Cotnariu, și apoi au venit la Iași. Deci Mihai-vodă au apucat numai cu doi, trei copii de-au plecat fuga la Cetățuie, și cătanele după dânsul. Ce la pod, puțintel oarece s-au mai poprit, stându-le împotrivă, păn’ s-au mai depăratat Mihai-vodă și au apucat de-au intrat în Cetățuie. Și nărocul lui că nu l-au știut că este el, să-i ție calea pre dincolo de Bahluiu, că l-ar hi prinsu. Iar Costantin visternicul, cum au audzit de cătani, n-au apucat a spune lui Mihai-vodă de tătarî, că n-au apucat a veni în Iași, ce au și fugit în stuh, din gios de Balica, iar Mihai-vodă nu știè de tătarî nemic, că au venit la Aaron-vodă, nici tătarâi de cătane.

Atunce cătanele veniè. Frențe pre suptu deal, cu vo 200 de nemți, iar Velicico, cu moldoveni și cu cătane, lovisă înainte în târgu și slobodzisă și temnițile și cuprinsese și Cetățuia, numai nu să putè lipi, că-i împroșca din Cetățuie. Deci Frențe și cu cătanile au lăsat coșul în șes, unde este acmu hălășteul la Frumoasa, și după ce-au lăsat coșul, s-au suit la deal și căuta loitre și pripelece, ca să dè năvală să saie preste zâdi. Și alerga unii și din târgu, de li aducè loitre. Iar Mihai-vodă atunce să temè tare să nu-l iei din mănăstire. Și toată boierimea să spăriesă. Numai au apucat de-au slobodzit o pușcă mare și au început a trage și clopotele cele mare. Iar tătarâi de la Aaron-vodă, cum au audzit pușca și clopotile, oaricumŭ să îndoiè dintâiu, să nu fie vreun vecleșug, iar apoi, unde s-au pornit a veni ca vântul. Cătanile, cum au vădzut că vin tătarâi, cum au lăsat Cetățuia și au alergat la coș, la cai. Ce păn-a încăleca ei, tătarâi încă au sosit.

Deci au și purces cătanile pe lângă pârăul Cetățuii asupra Hlincii a să spăriè și tătarâi a-i încungiura giur împregiur, de le da năvală să-i spargă. Atunce au ieșit și Mihai-vodă cu seimenii și cu streleții, adecă vânătorii, ce avè, în timpinarea lor la Hlince. Și au început a strânge și din târgu slujitori, cine era. Deci streleții au început a-i bate rău cu sinețele. Păn' ce-au înnoptat, au tot mărsu de la Hlince în sus, pre pârău, alăture. Iar de la o vreme, băgându-să la strâmtoari, vrând să treacă pârăul în cee parte, spre câmpu, n-au mai putut ținè războiul. Ce au început a-i răsipi și a cădè acolo în pârău, fiind țărmuros. Carii pre puțini au scăpat. Nărocul lor c-au fost noapte. Și atunce, la acel pârău, au prinsu și pre Frențe căpitan, viu nevătămat, un tătar. Și l-au cumpărat Mihai-vodă de la acel tătar și, multu mustrându-l, au pus de i-au tăiet capul. Și pre alții, pre câți au mai prinsu den moldoveni, vii, tot i-au omorât. Și mai pre urmă le-u strâns capetele tuturor, și trupurile, și au făcut o movilă și o cruce mare cu cerdacu, ca să fie de pomenire acolo, la Parasca. Și nu au fost mai mulți de 300 cătane cu moldoveni cu tot, iar tătarî au fost mai bine de 5.000, mai la șese mii.

Atunce, în grabă, mâniidu-să Mihai-vodă, au spândzurat pe Cuze spatariul, nepriceștuit, încălțat, îmbrăcat, dându-i vina că au scris el la feciori, având acolo la cătani, ca să vie să prindză pre Mihai-vodă de aice din Iași. Ce nu să știe, întru adevăr, au ba. Numai în pizmă l-au omorât, că i-au fost năpaste, că n-au fost scris.

A doa dzi, tătarâi au cerșut la vodă 10 pungi de bani, să s-întoarcă înapoi, iar Mihai-vodă n-au avut, au n-au vrut să le dè. Și le-au dat voie să prade țara, dincolo de Siretiu, că sunt tot haini, cătane. Numai dincoace de Siretiu să nu robască.

Deci au și purces pre Bahluiu în sus, pre la Târgu Frumos. Și de la Siretiu încolo au și slobodzit ceambuluri a prăda, cât au putut cuprinde ținutul Neamțului. Și păn-în Hangu și păn-în Ceahlău au agiunsu de-au prădat și au robit. Și s-au întorsu plini de robi în Bugeag. Iar cătanile, Cetatea Neamțului au lăsat-o plină de bucate și au fugit la Cașin, la alte cătane ce era acolo.

Scris-au Mihai-vodă și la Poartă de izbânda ce-au făcut. Și n-au scris cum au fost, ce-au scris c-au fost mulțime și i-au bătut. Pentru acee ș-au agonisit mare credință și laudă și nume de viteaz de la turci, precum își

scosese și Cantemir-vodă, mai în trecuți ani, când s-au bătut cu leșii la Boian pre Prut.

Atunce, tot într-acel an, Șfedul tot să bătè cu craiul Daniei de cee parte de mare, precum s-au pomenit mai sus. Dând năvală, l-au lovit dintr-o pușcă, și au mai trăit trei, patru dzile și au murit.

Rădicat-au șfedzii în locul craiului pre o sor a lui. Și atunce au așădzat toată vrajba oștirii și s-au împăcat cu toț craii ce s-au pomenit mai sus. Și au lăsat cine ce-au luat să fie luat, precum a arăta mai pre largu la istoria lor. Fără cât, toată Levonia pe de iasta parte și cu crăia Finiei de cee parte de mare și cu 24 cetăți, tot alese, frunte, au rămas să fie tot a Moscalului. Și atunce, așădzând pacea, au slobodzit pre toți ghenărarii și slujitorii câți era robiț de la Poltava și de printr-alte locuri. Pe toți i-au slobodzit, de s-au dus la țara lor, la șvedzi. Așijdere și șfedzii, câți moscali au fost robiț la dânșii, pe toți i-au slobodzit, de au venit la Moscu.

Între acei capete moschicești ce-i robisă șfedzii era și Tolbețschii cneazul rob. Și atunce ieșind acel cneaz de la robie, ave 3 fete mare frumoasă. Atunce au dzis împăratul Moscului lui Dumitrașco-vodă să-și aleagă dintr-acele 3 fete una, care-i va plăcè, să i-o de să-i fie doamnă. Și alegându-ș una, i-au dat-o împăratul. Și au făcut nuntă cu dânsa, după obiceiu, și s-au cununat. Și au pus împăratul pe acel cneaz gubernat la Chiov, în mare cinste.

Tot întru acel an era, în Țara Leșască, cu multă oaste de sasi, de mânca țara. Și oastea leșască nu avè nici o plată de slujba ce slujiè. Deci, cum sta obuzul la câmpu, pre marginea Nistrului, s-au și bulzuit un obuz și au scos pre capetele lor și ș-au ales cap den zvoncic, cum să dzice la noi zorbà, anume pre un porucinic Branil, să fie cap tuturor slujitorilor. Deci, cum au stătut el capŭ, cum au început a scrie cărți pre la cele obuzuri și pre la slujitorii ce era împrăștieți. Și în scurtă vreme s-au strânsu toate obuzurile la un loc. Și au scris cărți la hatmanii lor să vie și ei la obuz, să să scoale asupra sasilor, că, de n-or veni, n-or mai fi hatmani. Cum au audzit oastea Litfii, cum s-au strânsu la un locŭ.

Așijdere și mazilimea, șlahta, și ei au rădicat cap pre un boier, anume Lidihovschi. Și s-au strânsu și ei la un loc cu slujitorii. Și au scris

Lidihovschii, care nu a încăleca, toată

șleahta a fi podan, și le-or mânca satele. Și au purcesu asupra sasilor. Pre unde-i găsiè, tot îi omorâè. Și au pierit mulți sasi păn-au apucat de s-au strânsu la un loc. Iar dacă s-au strânsu la un locŭ, nu le putè strica leșii nemică, că sasii avè focŭ mult.

Deci leșii vădzând că nu le pot strica nemic, sfătuiè unii să rădice și țara, toată mujicimea, asupra lor, să-i împresoare pe sasi mulțimea norodului. Dar Lidihovschii, care era cap pre mazili, au dat sfat că nu-i bine să rădice țara, să s-învețe mujicii la războiu. Că sunt mai mulți ruși pravoslavnici decât leși catolici, și dacă i-or rădica pe toți, sunt mai mulți de un întunericŭ de oameni și orŭ bate pe sasi și poate ne-or bate și pre noi și ne-or lua moșiile. Și ei s-or închina la Moscu, că sunt tot de o lege, și a fi mai rău, că ne-or lua mojicii țara. „Ce mai bine, fraților, noi să ne vărsăm sângele, iar mojicii, lasă să șadză ca niște mojici“. Și așè au stătut câtăva vreme, de să tot bătè.

Craiul Avgust ședè în Sacsonia, că să teme a veni în Țara Leșască, iar pre hatmanii leșești, cu meșterșug i-au prinsu pre tuspatru la mână slujitorii de prin târguri ce ședè. Și era oastea numai să-i taie și-i suduiè tot de față, și le umbla pe denainte cu sabia goală, și-i mustra, și le dzicè că „voi ne-ați stricat volnicia noastră și ne-ați pustiit satele, țiind cu craiul și cu moscalii, de aduc oștile lor de ne mânâncă satele și ne-au stricat obiceile cele vechi“. Și i-au pus de-i țînè la vartă slujitorească, de-i păziè slujitorii.

Fraților boieri moldoveni, carii sunteți musaipi la domnu și faceți obiceiuri carii n-au mai fost în țara noastră a Moldovii! Vă poftim să vă aduceți aminte, cetind acestu pontu de asupra, să vedeți ce-au pățit atunce acei hatmani pentru obiceiuri noao ce începus-a face în Țara Leșască!

Atunce împăratul Moscului, vădzând atâta calabalic în Țara Leșască, trimis-au pre Dolhoruc cneazul, cu 30.000 oaste, în Țara Leșască, ca să stè să-i împace. Și au venit cneazul la Liubliun și au stătut de le-au făcut pace. Atunce au venit și Avgust craiul den Sacsonia la Liublin.

Și au făcut pace într-acesta chip. Sasii să se ducă toț din Țara Leșască, fără cât lui să-i dè 1.000 slujitori, să-i fie de paza curții lui. Oaste să rămâie

50.000, iar ceelaltă să o gonească, că acmu este pace, nu trebuie mai multă. Și să le dè leafă, să-ș cheltuiască, iar nu să șadză prin sate, la iernatec, să pustiiască satele.

Domnii să ție câte un steag, iar nu câte doao, trei, și alții nici câte un steag. Slujitorii să șadză prin sate crăiești, iar nu printr-a mazililor, ori vara cu obuzuri, ori iarna prin târguri. Și nemic să nu-i dè pre unde a ședè, numai lemne și apă și grajduri de cai. Craiul să facă seimŭ în anul al treile, după obiceiu. Că acestu craiu nu mai făcè niciodată seimŭ.

Pentru voievoda Chiovschi, să-i întoarcă pagubele ce au avut în pribegie, și să-ș strângă vecinii lui, ori în ce târgu sau sat i-ar găsi, pentru căci au pribegit, pentru să nu-ș piardză volnicia lor. Deci trebuie să nu rămâie păgubaș.

Așè făcŭ și boierii noștri. Dacă pribegește, iar ceielalți stau cu feliuri de feliuri de năpăști și pârî, ca să-l istovască.

Pre hatmani i-au giurat să fie drepți țărâi, iar să nu mai ție de acmu înainte cu alții streini. Și așè i-au slobodzit de la varta lor și i-au lăsat să fie iar hatmani, cum au fost. Așè s-au așădzat pacea între dânșii. Poate or însemna și mai multe la istoria lor să fie. Deci așădzându-să pacea, s-au rădicat și Dolhoruc cneazul și s-au întorsu la țara sa.

Iară când au fost în al treile an a domniei lui Mihai-vodă, s-au gătit turcii să margă să să bată iar cu nemții, la Beligrad. Și atunce au venit și craiul Racoții de la franțoji. Și au trimis Mihai-vodă, cu poronca vezirului, de-au adus și pe Bercin, hatmanul lui Racoți, din Țara Leșască, fiind pribag în Jolcfa, și cu alți capete de ai lor, unguri, de i-au trimis la Udriiu, să margă și ei în oaste cu turcii la Beligrad, dându-le turcii și oarece bani, de au făcut oarece oaste, moldoveni, pre cine au putut. Și au mersu în oaste cu veziriul.

Iară Mihai-vodă au încălecat cu tătarî și cu slujitori de a lui, de s-au dus la Cașin și la mănăstire la Mira de-au mai bătut pre niște cătane ce era acolo, cuibŭ de tălhărit, de i-au spartu și i-au gonit în Țara Ungurească. Și pre carii tălhari, pre unde i-au prinsu, cu rele și groznice morți i-au omorât. Iar tătarâi, prin țară pre unde ș-au agiunsu, au tot robit.

Apoi înțelegându Poarta de acè izbândă a lui Mihai-vodă, venitu-i-au poroncă să încalece cu soltanul den Bugeag și cu oastea den Hotin, cu Colceag. Și când a agiunge veziriul la Beligrad, atunce și ei, pre taină, să intre în Țara Ungurească, să prade, să să tâlnească cu veziriul în Țara Ungurească.

Deci pre acea poroncă s-au gătit și au purcesŭ Mihai-vodă. Tătarâi încă au trecut Prutul pre la Zagarance. Și s-au tâlnit Mihai-vodă cu soltanul și cu Colceag la Botoșeni, și au intrat prin Câmpul Lungu și au ieșit la Bistriță, în Țara Ungurească. Ce soltanul au și slobodzit tătarî în pradă a arde și a prăda satele și a le robi. Iar Mihai-vodă și cu Colceag, acolo lângă Bistriță, aproape de cetate, au și prinsu un omŭ viind cu cărți de la Sibiiu la comendatul de Bistriță, scriind precum au bătut pre veziriul și au luat nemții și Beligradul, și preste 4 dzile i-a veni și la dânsul oaste.

Deci Mihai-vodă și cu Colceag, prindzând acele cărți, au și răpedzit la soltanul de i-au făcut știre să s-întoarcă. Și au și păzit Mihai-vodă și cu Colceag de s-au întorsu înapoi și au ieșit în țară. Iar soltanul, mai zăbovind vro doao, trei dzile, au ieșit mai cu greu, că le ținè calea săcuii. Numai pre tătarî îi rătuiè niște cazaci zaporojeni, că era cu soltanul vreo 500, dar ar hi ieșit foarte cu greu. Și au trecut la Bugeag, cu caii stătuți și mai mulți pre gios.

Iară pre turci i-au bătut nemții prè rău. Și au luat Beligradul și i-au mai lățit multu și preste Dunăre, aproape de Filibe. Și s-au dus să intre și în Bosna nemții, ce n-au putut, că în Bosna era unŭ pașă, anume Chiupurliul, foarte omŭ harnic, și fiind locul tare, n-au putut isprăvi nemică, ce încă s-au întorsu cu rușine de la Bosna.

Franțojul, cum au vădzut că să bate Neamțul cu Turcul, au și început a scorni și el gâlceavă cu Neamțul și a să bate cu Ișpania, ca să împiedece pre Neamțu.

Atunce au isprăvit și Mihai-vodă ferman de la Poartă și au trimis pre Costantin Costache visternicul și pre Luca biv-visternic de-au mărsu în Bugeag. Și au cercat de-au scos robii de la tătarî, ce-i luasă tătarâi, atunce când au scos cătanile din țară. Și pre cine au găsit neascunși și nedepărtați, pe toți i-au scos.

Împăratul Moscului, vădzând că s-au așădzat pace despre Șfed și vădzând pre turci că să bat cu nemții, dusu-s-au și el atunce tocma la franțoji, că doar ar face să să scoale asupra Turcului și Franțojul, și să să rădice și el. Și pentru vasă, ca să aibă voie să umble și a lui pre mare, cum umblă și a altora, să nu stè pricină.

Ce atunce era craiul tânăr, numai de vro 6 ani, că Liudovic murisă. Numai, măcar cum era de mic, dar tot i-au ișit înainte și i-au făcut urație. Ce împăratul cu epitropii crăiei au vorovit, și i-au răspunsu că ei cu Turcul nu pot să să bată, că lor din Țara Turcească li-i agonisita. Și i-au dzis și împăratului să ție pacea ce-au făcut, să nu o stirce. Iar pentru vase, l-au pozvolit să-i umble.

Iară întorcându-să împăratul înapoi, găsit-au în țara lui alte sfaturi asupra lui, făcute de o samă de boieri și de fiiul său, Alexie Petrovici. Deci fiiu-său, dacă au așădzat, s-au dus la nemți și le-au dzis acelor boieri cum, dacă vor omorî pre împăratul, să trimiță să-l cheme pre dânsu, să le hie el împărat. Că așè-i este rușine de lume, să să afle față. Și dacă l-or pune împărat, să-ș iei iar portul cel vechiu, și ośteni iar cum au fost mai de demult, și să dè și Șfedului înapoi tot ce i-au luat, și cu Turcul și cu Leavul să s-aședze, și să-ș lepede și pușci și toate tot în mare, și să trăiască cum au trăit mai ’nainte. Că acesta împărat îi va istovi detot.

Deci cum au venit împăratul și au înțeles acestu sfat, i-au și început a-i prinde și a le face felŭ de feliu de cazne și a-i omorî. Și au trimis și la împăratul nemțescu de au cerșut pre fiiul său cu parola. Deci Neamțul l-au dat pe parolă, ca să nu-i facă nemic. Iar după ce l-au adus la stoliță, l-au scos la divan și mult l-au mustrat, și l-au făcut de-au dzis cum că-i greșit și nu-i harnic de împărăție. Și au încoronat pre un cucon mai mic, ce avè cu împărăteasa cea mai de pre urmă, iar pre Alexii l-au bătut cu hunutul, și, neplinind patru dzile, au murit. Iar pre urmă, fără zăbavă, au giudecat Dumnedzeu, că i-au murit și copilul cel mai mic, ce-l încoronasă. Atunce au omorât împăratul și pre Răzanschii, patriarhul Moscului. Și de atunce n-au mai hirotonisit patriarhu, ce le-au rămas biserica cee mare a Rosiei văduvă, și au făcut sinod, adecă sobor: 12 episcopi sunt purtători de grijă bisericii.

Audzind de aceasta, împăratul Neamțului foarte s-au scârbit pre moscali, și era numai să să bată, nefiind Neamțului voia să fie cel mai mic

la împărăție. Că Alexie era cumnat cu împăratul nemțescu, ținè amândoi 2 surori. Ce au împăcat lucrul, că au murit, precum mai pe largu va arăta la istoria lor.

Iară în anul 7226, iar au mărsu turcii la Beligrad și cu Ion-vodă al Țărâi Muntenești. Și au stătut la pace: cine ce-au luat să fie luat. Timișvariul, Beligradul, cu tot olatul pănă unde a agiunge, și din Oltu în sus să fie tot nemțescu. Atunce au pus nemții pe fiiul lui Șărban-vodă peste Oltu, să fie mai mare. Țara Morii, precum au luat-o turcii, să și o ție. Pentru Hotin n-au pomenit nemică, fără cât au dzis pentru Țara Leșască să stè după cum este așădzată mai denainte vreme, când s-au făcut la Carlovic. Și atunce, când au făcut la Carlovic, scriè pentru Hotin ca să nu-l facă turcii, nici alte cetăți, nici pașă în Moldova să nu fie. Deci stă de atunce Hotinul, așè îngăimat, păn-acmu. Vârtos șede. Nu știu de acmu înainte ce a vrè Dumnădzău să mai lucredzi. Mai sta-o-a, au ba, au poate și câtă țară au mai rămas, să o iei? Va arăta vremea viitoare, cine a agiunge să trăiască.

Atunce și Franțojul s-au împăcat cu Neamțul. Și pre Neculai-vodă l-au scos atunce din robie. Și au mărsu la Țarigrad, iar frate-său Ion-vodă au mersu la scaonu-ș în Țara Muntenească, și neplinind anul, au murit Ioan cel bun și frumos. Oh, oh, oh! Unde or mai găsi muntenii om bun ca Ionu-vodă? Și în locul lui au venit iar Neculai-vodă, pedeapsa lor.

Lui Mihai-vodă i-au venit de la Poartă poroncă să strice Cetatea Neamțului și Miera, unde au șădzut cătanele. Și le-u stricat, iar nu foarte detot.

Fost-au pre atunce și o foamete mare în țară, cât agiunsese de să vindè mierța de pâine în Iași 10 lei. Că numai din Țara Leșască și din Țara Turcească aducè oamenii pâine.

Iară la anul după foamete, scornitu-s-au și un omor mare de ciumă în țară, și au ținut un an și au agiunsu și păn-în Podolia, în Țara Leșască.

Atunce au trimis Mihai-vodă boieri, de-au jăluit la Poartă pentru ținutul Cernăuților. Și au arătat și ispisoace pentru moșiile lor. Și l-au dat Poarta iar Moldovii și au trimis turci de-au hotărât ținutul Hotinului și a Cernăuților, să se știe cât or ținè turcii. Și au iertat și birul țărâi pre

giumătate, păn-în trei ani. Și au isprăvit de-au mersu un capigi-bașu, de-au hotărât și Bugeagul cu Moldova și au dezbătut bucata cea de loc ce o închinasă Lupul vornicul tătarilor, de au dat iar țărâi.

Atunce și mie mi s-au isprăvit ferman de la Poartă de pace. Și am venit la pământul mieu, zăbovind în streinătate 9 ani, 2 ani la Moscu și 7 ani în Țara Leșască, cu multe valuri și supăr, care nu le mai poci înșira cu condeiul mieu. Și venind la Mihai-vodă, toate ce-m luasă Lupul mi s-au dat înapoi. Și am trăit la casa mè pănă astădzi, și înainte cât mi-a mai lungi Dumnădzeu viiața.

Pre acele vremi s-au rădicat un beiu turcu despre partea Indiei și au început a să bate cu persii, în câțva ani, al căruie nume Merfiiz. Și mai cuprinsese toată Țara Persului, că-l tot bătè Merfeiz pre Persu. Păn' și pe împăratul persilor l-au prinsu și i-au scos ochii. Numai un fecior al lui au scăpat și din cât putè, tot să bătè. Și să mărisă numele acelui Merfeiz prè mult, cât și împărăția ceasta a Țarigradului începus-a să îngriji de dânsul. Că să dusese turcii și arapii mai giumătate de slujiè la dânsul. Și între acele bătăi multe apropiindu-să și de hotarul moschicescu, de Ahastranul, au fost ucis și câțva neguțitori moschicești.

Deci Petru, împăratul Moscului, făcându-ș atunce pace și fiind cuprinsu de oștire, îi era urât să șadză așè fără oștire. Ce au trimis pentru acei neguțitori la împăratul turcescu a Țarigradului, cum el nu poate răbda acest lucru, ce să va scula asupra persilor, având strâmbătate și pentru hotar.

Deci Turcul i-au dat pozvol să-ș cerce strâmbătatea, că el n-are acolo amestec, fiind bucuros să s-înceapă gâlceavă acolo, să aibă el pace să odihnească.

Iară împăratul moschicescu, vădzând că răspunde Turcul așè, s-au și gătit și au și purcesŭ cu toată puterea lui tocma la persi. Și au luat și pre Dumitrașco-vodă atunce cu dânsul și i-au dat o samă de oaste în mâna lui, de l-au pornit preste niște munți, de-a dreptul pre uscat. Iar împăratul cu greimea au încungiurat pre apă, păn' s-au tâlnit la un locŭ. Ce păn-a să tâlni cu împăratul, au avut bătaie cu niște cumuci, și i-au biruit Dumitrașco-vodă.

Și împreunându-să oștile la un loc, cei de pe apă cu cei de pe uscat, purcedzând pre niște câmpu otrăvit, au început a le muri caii, cât să spăriesă că n-or rămânè nici cu un cal. Păn’ de la o vreme, lùndu-și sama că acel câmpu este otrăvit, îș punè traistele în capul cailor, ca să nu apuce iarbă. Că care cum apuca, cum muriè. Și așè au mărsu doao, trei dzile, cât și pușcile au lăsat înapoi, neavând cu ce le trage, că li murisă caii.

Deci întrând puținel într-acea țară, le-au ieșit cumucii înainte, de le-au mai stătut împotrivă moscalilor. Apoi, vădzând că n-au nici o putere, s-au închinat. Și au trimis cumucii pe urmă de-au adus și pușcile moscalior. Și le-au fost spuind cumucii că n-au știut pe unde or vini, că acea bucată de locŭ este otrăvită, de nu trăiește pre dânsa dobitoc. Și de acolo au mersu mai nainte și au mai dobândit și vro doao, trei țărișoare. Și pe urmă s-au împăcat cu Persul, și încă i-au mai dat o bucată de locŭ împăratului, ca să ție cu dânsul, să-i de agiutor asupra lui Merifeiz. Și au zăbăvit acolo, spre acele țări, mai 2 ani și apoi s-au întorsu iară la țara lor, împreună cu Dumitrașco-vodă. Iar acolo au lăsat oști cu ghenărari prin cetățile ce dobândisă. Și după ce-au venitŭ la stoliță, la anul iar au mai trimis oști acolo, spre acele părți de loc. Dumitrașco-vodă încă, după ce-au venit de la persi, n-au trăit pre mult și ș-au plătit și el datoria aceștii lumi, cea strămoșască, și s-au dus cătră părinții săi. Iar copiii lui au rămas suptu mila împărătească, aflându-să în slujbe împărătești, de trăiescu și până astădzi.

Iară împăratul Moscului îș dedesă o fată a lui după Cșendzi hanu Holștinschii, care era nepot de sor’ craiului șfedzescu. Și craiul Șfedului, când au murit, au lăsat diiată de crăie surori-să, care este acmu vie, iar de a muri è, să rămâie crăia șfedzască lui Cșendzi han Holștinschii, că lui i să cade crăia, fiind dintr-o altă sor’ a craiului șfedzescu. Deci împăratul Moscului dzicè ginere-său, lui Cșendzi han Holștinschii: „Cumŭ îi aștepta tu păn-a muri mătușe-ta?“ Și gătiè oaste, să-i dè să margă să iei crăia de la mătușe-sa. Și apoi să să pogoare în gios, în Țara Leșască, împreună cu împăratul și cu craiul Avgust, cu sasii, să supuie pre leși după voia lor, și așè să să pogoare asupra turcilor cu toții. Și așè începusă să pornească oaste. Dar numai poate-fi n-au vrut Dumnedzeu să-i mai lasă să să verse atâta sânge. Și atunce, la acè gătire, s-au războlit și au murit marele împărat Petru Alexiovici în anul 7233. Și în locul lui au rămas împărăteasa lui însăși-stăpânitoare.

Împăratul turcescu de la Țarigrad, vădzând că moscalii au luat o bucată de locŭ de la persi, și Merifeiz au luat iar mai bine de giumătate iar de la persi, trimis-au și el oastea lui la persi. Și au luat și el o bucată de locŭ, cu câteva cetăți mare și vestite. Și Persul rămăsese un lucru slabu, mai cu nemică.

Iară mai pre urmă, mai încoace târdzie vreme, îndreptatu-s-au Persul a bate pre Merifeiz. Și așè din bătaie l-au bătut pre Merifeiz și l-au răsipit. Și ș-au scos toate țările câte-i luasă și l-au gonit și pre dânsu înapoi iar la India, de unde venisă, de nu să știe ce s-au făcut, de au pierit pomenirea lui.

După aceasta s-au apucat Persul a să bate cu împăratul turcescu pentru cetățile ce au luat de la dânsul. Și o samă de cetăț ș-au scos, și să tot bate păn-în cestu an 7241. Iar moscalii tot țin cu pace ce-au luat de la persi. Iar lăsând cele streine, să ne întoarcem a scrie iar pentru Moldova noastră.

Iară în țara noastră, după ce s-au așădzat acel lucru ce scriu mai sus, s-au făcut pace bună. Și boierii cei pribegi din Țara Ungurească ș-au făcut pace și au venit toți în țară. Numai ce-a rămas Vasilie Ceaurul și cu Velicico sulgeriul, că nu s-au încredzut să vie în țară. Și au mărsu din Țara Ungurească în Țara Muntenească, și acolo au murit amândoi. Și moșiile Ceaurului le-au dat Mihai-vodă altor boieri, streini, iar nu neamului său, dzicând că cee ce-au pribegit cu moscalii au venit o împărăție și s-au hainit cu domnu cu tot deci pentru aceie li să cade să li să dè moșiile, întorcându-să la mila împărăției, iar acește ce s-au închinat la cătane, au fost cătanele niște tălhari, și pentru acee le-au dat moșiile. Precum să va alege mai nainte, vremea va arăta.

Iară în al optule an a domniei lui Mihai-vodă dat-au Dumnedzeu o fortună grè, și s-au aprinsu târgul. Și multe curți boierești și mănăstiri au ars. Și din mănăstiri au sărit și în curțile domnești, și păn-a alerga oamnenii din târgu, au arsu detot. Care multe lucruri au arsu de a lui Mihai-vodă, că nu putè oamenii și slujitorii nemic să scoață den curte, de fortună mare ce era.

După aceasta s-au apucat Mihai-vodă de iznoavă de le-au făcut, cu 2 părți mai frumoase de cum era întâiu, că întâiu era mai proaste. Și au dat și de la Poartă 10 pungi de bani milă, ca să facă curțile. Iar domnia s-au mutat,

păn-a găti curțile domnești, în nește case boierești în târgu, anume în casele cumnată-său, lui Ioan Paladi biv-spatar, și într-a lui Costantin Costache vel-spatar, fiind aceste curți amândoao alăture.

Iară după aceasta scos-au Mihai-vodă pre țară desetină țărănească de stupi îndoită și de mascur, de au plătit tot omul, și țăran, și boier, și mazil. Și fără zăbavă trecut-au preste giurământ și au stricat legătura sfinților patriiarși. Și au scos văcărit de i-au rămas blăstăm păn-acmu, că-l scot și alții. Și au scos de moară câte 2 ughi, și de prisacă câte 2 ughi, și de țigani câte 2 ughi. Dar apoi de țigani au făcut legătură. Și vecinii boierești și călugărești încă nu-i da cu price, că i-au adus din raiè, alții că sunt moșteni. Foarte prè rar de avè boieriul prè mari dovadă și scrisori de-i da. Și dzicè să-ș caute țăranul giurătoriu, să s-îndrepte. Și așè foarte bine să îndrepta oamenii, ieșind din vecinătate. Ce acmu mazilii nu să mai pârâè cu vecinii să-i tragă, ce țăranii trăgè pre mazili la giudecată. Aceste toate obiceiuri au rămas în țară. Vechindu-să domnia, nu să mai temè că-i va mai strica nime nemic.

Țara să întemeiesă în dzilele lui. Să înmulțisă oamenii și să lățisă satele, că era omŭ foarte chivernisitor. Pâine să facè în dzilele lui foarte bună în toț anii; stupii în doao veri s-au făcut buni, iar în celelalte proști; vitele era mai în toți anii bolnave, de muriè; fân și vin multu în toți anii era; bani mulți în țară, la neguțitori, de-ș prinde oamenii nevoile; zlotașii nu vindè vitele, că nu-i sirguè cu istovul banilor. Din prostime, pre cine-l știè că are câte ceva, îi și găsiè pricină și-l închide și-i lua trei, patru sute de lei, și mai mult.

Doamna lui era foarte milostivă. Multe biserici și mănăstiri stricate au acoperit și le-au tocmit. Și oameni scăpați îi miluiè, și pe fete sărace le grijiè și le mărita.

Mihai-vodă de la o vreme începus-a îndrăzni, și multă vărsare de singe făcè în oamenii cei vinovați, cum s-ar dzice furii, tălharii. Nu avè nici o trecere sau milă de iertare, oricât de mică de i-ar hi fost greșala. Pusese 4 furci mari de le bătusă înaintea porții, unde-i acmu fântâna, de sta acolo așădzate. Și mai în toate dzilele spândzura tălharii de picioare sau de susiori, cu capetele în gios, cu pielea goală. Și punè pe calò de-i bătè cu puha, cât nu putè merge boierii la curte de țipetele lor. Și pre o parte făcè și

bine, că să sterpisă tălhăritul. Iar mulți pieriè și drepți, că avè un armaș mare, grecŭ, Panaiut, ce-au fost cârșmar în Țarigrad, lacom și fără suflet. Și pe gura aceluia mulți pătimiè.

Tâmplatu-s-au atunce, grecii carii era a lui Mihai-vodă capichihai și alții ce slujiè la dânsul de-au început a să sfădi ei înde ei. Și s-au făcut 2 cete și să pârâè totdeuna la Mihai-vodă, să-ș mânânce capetele. Într-o ceată era Costantin postelnicul și cu frate-său Manolache, chiurci-bașe împărătescu, și cu alte rude a lor, iar într-altă ceată era Tudurache capichihaie și cu un doftor, ginere lui, și cu Iusufache aga. Și să pârâè o ceată pre alta la Poartă, cum au mâncat sute de pungi de bani din țară. Că Mihai-vodă tăiesă și acest obiceiu, de nu mai trimitè boieri la Poartă pentru nevoile țărâi, să vadză ce să cheltuiește acolo, că credè numai pre greci. Și acmu nu numai la Poartă nu mergè boierii, ce și la visterie nu mai intra, să știe când ies nevoile țărâi, să orânduiască ei. Ce când vrè să scoață ceva, cu grecii sfătuiè și porniè în țară boierenașii lui, cu taină, știi ca cum ar purcede un ceambul tătărescu în pradă, noaptea cu taină, în toate părțile. Și boierii cei de țară nu știè nemică.

Deci poate-fi fiind voia lui Dumnedzeu să greșască, au lepădat pre ceata grecilor cea de frunte și i-au gonit de la dânsul, de s-au dus la Țarigrad, și au priimit lângă sine pre cei blăstămați, de să sfătuiè cu dânșii. Și așè, priimind pre aceie, încă și numele său cel bun de ușă deschisă ce-l avè cătră toți, de intra și copii, l-au stricat acei greci blăstămați, alăturându-să pre lângă dânsul, șădzând tot cu dânșii de să sfătuiè, și pre nime nu lăsa să intre în casă, să-ș plângă jalobele.

Atunce, la acè vreme, fugisă și câțva boieri din Țara Muntenească aice, jăluind de Neculai-vodă, și să ruga să scrie la Poartă, să pârască pe Neculai-vodă și să fie el domnu Țărâi Muntenești.

Tot atunce, pre acea vreme, găsitu-s-au și un copil de creștin muncit de bezzaconicii jidovi în chipul muncilor domnului Is. Hs. Și au prinsu pre câțiva jidovi de-au pus la închisoare. Și nu i-au giudecat, ca pe niște jidovi, mai degrabă, să facă ce le va face, ce i-au ținut la închisoare, gândind doar a lua de la dânși bani mulți. Și încă au scris și la Poartă, ca s-îmbunedze pre viziriul, să apuce și pre jidovii de la Țarigrad, să ièi și Poarta o sumă de bani.

Deci, cum au oblicit solul lui antihrist Pazarghideanul, jidovul cel mare de la Țarigrad, au și început a cheltui bani și a amesteca pe Mihai-vodă. Și au trimis pe un agă a veziriului și au slobodzit pe jidovii carii era aice. Și au scris să le dè pace.

Așijdere și Neculai-vodă, după ce-au oblicit c-au pribegit muntenii aice și-l amestecă, s-au mâniet și au stricat logodna ce făcusă cu feciorul lui și cu fata lui Mihai-vodă, și au stricat

și prieteșugul. Ș-au vărsat multe pungi la Poartă, și au amestecat mai tare el pre Mihai-vodă. Și au isprăvit de-au trimis veziriul un capegi-baș să ièi pre boierii pribegi, să-i ducă în Țara Muntenească.

Iară boierii munteni nu era în Ieși, că-i trimisesă Mihai-vodă în Hangu, în munți, la straja ungurească, cu socoteală ca aceasta, că să va mântui de cătră veziriul, că nu sunt în țara lui. Deci viindu-i doao, trei porunci aspre, numai să-i dè, s-au căit căci i-au triimis acolo la margine, temându-să că nu-i va putè prinde, să-i dè în mâna copegi-bașii. Și au trimis pre Costantin Ruset ca să-i amăgească cu îmblândzire, cum c-au venit de la Poartă răspunsu să-i împace Mihai-vodă cu Neculai-vodă. Iar în urma lui Costantin Rusetŭ vornicul au răpedzit 100 de seimeni călări noaptea din Iași ca să-i prindză, să-i dè de grumadzi lui capegi-bașe, răpedzind și la Câmpul Lungu să caute să prindză poticile, să nu scape nici unul. Ce muntenii, având iscoade, au prinsu de veste mai nainte și au trecut în Țara Ungurească. Și s-au întorsu oamenii lui Mihai-vodă înapoi, fără de nici o ispravă. Și n-au avut pre cine da pre mâna capegi-bașei.

Deci, întorcându-să capegi-bașe la Poartă, au mersu pre la Neculai-vodă. Și l-au umplut Neculai-vodă de bani. Și mergând la Poartă, au pârât prè tare la veziriul pre Mihai-vodă, că nu bagă samă fermanul și n-au vrut să de pe boierii munteni.

Aceste audzind veziriul, tare s-au mâniet pe Mihai-vodă. Deci Neculai-vodă și cu Costantin postelnicul și cu frate-său Manolache chiurci-bașa, ce avè cinste la veziriul, și cu Pazarghidian jidovul s-au făcut tot una și au cheltuit și au mazilit pre Mihai-vodă. Și au pus domnu pe nepotul lui Neculai-vodă, anume Grigorie Ghica terdzimanul, iar terdziman au rămas frateli lui Grigorie-vodă. Așè l-au adus pre Mihai-vodă păcatele, de s-au

lepădat de slugile cele puternice și s-au potrivit minciunilor celor blăstămați.

Deci îmbrăcând căftan de la Poartă, Grigorie-vodă au trimis pre un capegi-baș cu mazilia aice în Iași, împreună cu Enache aga, fecior lui Costantin postelnicul. Și cetindu-i ferman de mazilie Duminecă în 26 dzile a lui septemvri, pus-au căimăcani pe Costantin Costache vel-spatar și pre Sandul Sturdze vel-ban. Și l-au grijit bine, ca pe un domnu, cu tot ce i-au trebuit, și a patra dzi, gioi septemvri 30, au ieșit Mihai-vodă din scaon din Iași, can pe o bură de ploaie, petrecându-l toți cu mare cinste.

Vrut-au atunce o samă de mazili să-i facă gâlceavă, să lege ștubeie deșerte, să le spândzure pre lângă drum, pre unde a trece Mihai-vodă, pentru căci le-au rămas de la dânsul obiceiu de desetină de stângerea caselor. Numai căimăcamii n-au lăsat să-i facă acè ocară, scriind Grigorie-vodă de la Țarigrad. Așijdere și postelnicul învățasă pre Enache aga, să nu știe că face cineva vrun supăr lui Mihai-vodă. Măcar că el le-u făcut lor rușine, când au purcesu din Iași, dar ei nu trebuie să-i facă lui, că le-au fost stăpân.

Tâmplatu-s-au atunce la mazilie de-au fost can de grabă și au rămas boierii plini de datorii, că dedesă bani împrumut și nu apucasă să-i ièi. Că-i punè pre boieri zlotași și-i făcè de istoviè înainte cu bani turcești. Lua noi și da vechi. Și au rămas mazilii stânși.

Așijdere și turcii balgii încă împrumutasă pre Mihai-vodă cu bani noi, să ièi vechi. Și cu ceară, cu miere, pentru dobânda lăcomiei, de da mulți bani. Și la mazilie au rămas și neguțitorii balgii stânși. Și au domnit țara în rândul al treile 11 ani fără trei luni.

Deci pornindu-să Grigorie-vodă de la Țarigrad, ieșitu-i-au toată boierimea înainte la Gălați. Iară Grigorie-vodă, după ce-au agiunsu la Brăila, n-au venit pre uscat, ca alți domni, ce de la Brăila au șădzut în 2 șeici și au venit tot pre apă, cu multă pofală, dzicând din trimbiță și din naiuri și dând și din pușci, pănă ce-au agiunsu la Gălați, de s-au împreunat toți boierii țărâi acolo cu dânsulŭ, după obiceiu. Și de la Gălați au purcesŭ cu toată boierimea păn-aproape de Iași. Așijdere și din Iași ieșitu-i-au înainte căimăcanii cu slujitorimea și cu orășeni și l-au băgat cu mare

cinste în Sfetii Nicolaie, timpinându-l și arhierei cu tot clirosul bisericii. Și l-au încununat spre domnie părintele Gheorghie mitropolitul. Și de acolo ieșind, au intrat în curțile domnești.

CAP. XXII Domnia lui Grigorie-Vodă, nepot de fiiu lui Grigorașco-Vodă, domnul muntenescu, strănepot Ghicăi-Vodă ce-au fost la noi, văleat 7234

După ce-au venit Grigorie Ghica-vodă în Iași, a treia dzi, pre obiceiu, au boierit boierii. Pus-au pre Gavriil Miclescul vel-logofăt, pre Darie Donici vel-vornic de Țara de Gios, pre Costantin Ruset vel-vornic de Țara de Sus, pre Costantin Costache hatman, pre Costantin, fratele lui Manolache chiurci-baș, vel-postelnic, pre Sandul Sturdze vel-spătar, pre Iordache Cantacuzino vel-ban, pe Toader Paladi vel-visternic, pre Iordache Costache, sin Lupului, vel-stolnic, pre Andronache Vlasto, cumnată-său, vel-comis. Acește era boierii lui Grigorie-vodă, mai toți rudele lui Mihai-vodă, carii fusese și la Mihai-vodă. Iar toate trebile era după Costantin postelnicul, și după dânsul era Sandul Sturdze spatar, fiind moldovan și oarece și neamŭ lui Grigorie-vodă.

Deci alți boieri, ce mai rămăsese de atâta vreme de aștepta pre Grigorie-vodă, ca să încapă și ei, vădzând că i-au apucat iar ceielalți boieri pre denainte și acmu, căuta rău.

Atunce la banii steagului n-au mai scos altă dajde. Numai găsind obiceiu gata de la Mihai-vodă văcăritul, au scos atunce și el văcărit, 10 potronici de cal și 6 potronici de vită. Iar de primăvară au scos șferturi, pre putință, iar de toamnă hârtii, iar ușoare și fără năpăști. Și au mai scădzut desetina boierilor, să dè de 10 un leu, și au rădicat țigănăritul și morăritul și prisăcăritul și cârcimăritul, care le scornisă Mihai-vodă. Aceste le-au iertat Grigorie-vodă întăiu.

Iară când au fost de toamnă, s-au hainit un boier, anume Dumitrașco Racoviță hatman, fratele lui Mihai-vodă. Fiind mazil la țară, au început a scrie cărți la frate-său, la Mihai-vodă. Deci oblicind Grigorie-vodă, au trimis la dânsul să-l prindză, iar el simțind, au fugit la tătarî în Bugeag. Și cu dânsul au fugit și ginere-său, Iordache stolnicul.

Iară în scurtă vreme s-au burzuluit și Adli-Gherii Calga, soltan de Bugeag, asupra lui Medli-Gherii hanul și au încălecat cu tot Bugeagul. Iar pricina era așè. Mai nainte vreme cu câțva ani fugisă un Bahti-Gherii, ce-i dzice poreclă Delii soltan. Acesta, fugind spre calmâși, făcè multe amestecături pentru hănia Crâmului. Să agiungè cu șerimii din Crâm, făcè de scotè Poarta mai totdeuna pe han. Deci Poarta au ales pe acest han, anume Medli-Gherii, de omŭ rău, ca doar va putè supune pre șerimi și pre mârzaci. Deci lùnd hănia, mulți mârzaci și șerimi au tăiet, păn' și pre niște nepoți a lui de sor. Și vădzând acest Calga soltan, n-au mai putut răbda a vedè atâțe capete pierind, precum ei n-au mai avut acest obiceiu să să piardă mârzacii. Ce au și încălecat atunce toți bugegenii cu zorbà, și au scris și la Poartă, cerșind han pe un frate a lui, anume Caza-Cheri. Și Poarta nu vrè, dzicând că tot așè s-au învățat de schimbă hanii și nu le pot intra în voie.

Atunce s-au făcut mare spaimă în toate țările împregiur. Și s-au bejenit Țara Moldovii, temându-să încă și raieoa Tighinii și a Hotinului și Țara Rumânească, și-ncă și preste Dunăre, și Țara Ungurească, și Țara Leșască de încălecarea acelui soltan cu tot Bugeagul. Că nu știè alte țări și olate adevărul, ce vor să facă, măcar că dzicè ei că nu le trebuie Adli-Gherie hanul, că le strică obiceiele, de le taie mârzacii și șerimii ca un casap, și scriè la Poartă să le dè pre Caza-Cheri să le fie han. Dar tot nu putè oamenii crede, așè este, au altă ceva or să facă. Și multu au umblat prin Bugeagu, după ce-au încălecat. Apoi au trecut Nistrul și s-au dus în câmpi, aproape de Ceahrin, de ședè cu multe voroave și spaime acestor țări prinpregiur, ce scriu mai sus.

Atunce, cu câteva luni mai nainte, să tâmplasă de hotărâsă Grigorie-vodă locul țărâi și stricasă capegi-bașe, de la Poartă, ce venisă cu ferman, câteva câșle tătărăști, împreună cu oamenii lui Grigorie-vodă. Deci tătarâi, vădzându-să toți la un loc, să foarte lăuda asupra lui Grigorie-vodă și asupra țărâi, dzicând că le-au arsu mulțime de robi și de copii și le-au stricat câteva geamii. Deci și boierii ce era pribegi acolo, Dumitrașco Racoviță hatman și cu ginere-său, Iordache Costache stolnic, făcè și ei multe amestecături la soltanul și la mârzaci, cu vorbe rele și îndemnături asupra lui Grigorie-vodă.

Grigorie-vodă înțelegând că să laudă soltanul și mârzacii asupra lui, avè mare grijă și Grigorie-vodă și toată boierimea. Și țara încă să bejenisă.

Și era Grigorie-vodă în curți în Iași, închiși cu slujitorii, în tot ceasul așteptând gata să-l lovască. Și trimite la soltanul oamenii săi, cu daruri totdeuna, ca să-l împace. Și nu-l putè sătura nici cu un feliu de daruri. Era și giupânesele boierilor pribegi aice, la popreală, în Iași, de Grigorie-vodă. Trimis-au soltanul un agă al său la domnie, să le lasă să margă la bărbații lor în Bugeag. Și îndată le-au slobodzit, de s-au dus, cu tot ce-au avut, în Bugeagŭ, la boierii lor.

Iară pre urmă n-au cutedzat Grigorie-vodă ca să șadză în Ieși, ce s-au dus la Botoșeni, de-au șădzut câteva dzile. Și pre doamna-ș au trimis-o la Hotin, de-au șădzut păn’ s-au împăcat lucrul.

Audzind Poarta împărăției de atâte amestecături acelui soltan, au orânduit un sarascheriu, cu câteva mii de oști turcești, și pre Grigorie-vodă și pre Neculai-vodă, domnul muntenescu, și pre Colceag-beiu cu lipcanii și cu spahiii de Hotin, să margă toți în Bugeag, asupra acelui soltan și a bugigenilor. Deci acel sarascher au venit cu oaste la Smil, așteptând să să strângă și alții acolo. Neculai-vodă încă au venit păn’ la Gălaţ, Colceag-bei încă de la Hotin au trecut pe Prut la Smil, iar Gligorie-vodă s-au pogorât de la Botoșeni pre la Cotnar și au venit iar la Ieși. Și au șădzut cu corturili și cu toată oastea lui în câmpu la Balica vro 2 săptămâni în postul Crăciunului. Și de la Balica au trecut codrul la Scânteie și au mersu în gios pe Bârlad pân’ la Roșieci. Și de acolo au mărsu la Fălciiu și au trecut Prutul și au mers la Codrul Chigheciului, de-au șădzut acolo vro doao, trei săptămâni.

Deci sarascheriul oștilor au scris la acel soltan să-ș plece capul, să margă la Poartă, că nu va avè nici o nevoie, iar pre hanul această dată împărăția nu va să-l mazilească. Deci el, vădzând acel răspunsu de la sarascheriul și înțelegând că și hanul vine cu oaste din Crâmŭ, și alți megieși pre dincoace, ș-au plecat capul și au purcesŭ la sarascheriul la Smil, de s-au dus la Poartă, fără nici o grijă. Și nu i-au făcut împărăția nemică.

Iară Iusuf Mârza și cu vro doi, trei mârzaci au pribegit în Țara Leșască, de au trăit acolo câtăva vreme.

Iară hanul au stătut de-au iernat în Bugeag păn-în primăvară, cu multă cheltuială și silă bugegenilor de crâmeni. Atunce au scos mai marii Bugeagului și ei văcărit, de-au dat mulți bani hanului, mai sus văcăritul de

cumu-i la noi. Iar Gligorie-vodă, după ce-au așădzat pace între dânșii, au venit de la codru întinsu la Ieși. Și cât au șădzut în codru, fân, grăunță tot de la tătarî au mâncat toată oastea. Și la purcesŭ au pus de-au făcut și o movilă mare în codru, ca să rămâie de pomenire.

Atunce și Grigorie-vodă, după ce-au vinit la Ieși din oaste, trimis-au ardzu de jalobă la împărăție pentru stricăciunea ce-au făcut tătarâi țărâi și pentru boierii pribegi, ce sunt rudă lui Mihai-vodă, cum au făcut atâte amestecături la tătarî, fiindu și cu îndemnarea lui Mihai-vodă, de s-au făcut aceste. Deci Poarta au bănuit tare lui Mihai-vodă și au făcut ferman la hanul pentru acei boieri pribegi, să-i dè pre mâna lui Grigorie-vodă. Și toată paguba țărâi și cheltuiala ce-ar hi făcut Grigorie-vodă cu oastea să i-o plinească de la tătarî.

Atunce au trimis Grigorie-vodă la hanul pre Darie Donici vel-vornic și pre Sandul Sturdza vel-visternic cu fermanul Porții și cu izvod de pagube. Deci pre boierii pribegi nu i-au dat, că Iordache au fugit în Crâm la un soltan, feciorul hanului, iară Dumitrașco hatman au fugit teptil preste Dunăre, trăgându-să la Țarigrad, la frate-său, la Mihai-vodă. Ce frate-său nu vrè să-l priimască, temându-să de la Poartă să nu oblicească că-i la dânsul. Ce umbla mistuindu-să prin Dobrogea din locŭ în loc. Iar pagubele de la tătarî i-au plinit toate. 700 pungi bani gata i-au adus în Iași cu niște cămări cu cai. Care lucru era de mirat, unde au isprăvit Grigorie-vodă de-au întorsu tătarâi pagubele moldovenilor, că avè mare trecere la Poartă. Însă acești bani nu i-au luat toț Grigorie-vodă, ce giumătate i-au dat hanului, și o samă au dat și oamenilor celor cu pagubele.

După aceasta, mergându Costantin postelnicul la Poartă, au oblicit și pe Dumitrașco hatman că-i în Dobrogea, la unu sat, teptil. Și fiind aproape de calea lui Costantin postelnicul, au umblat cum au putut și l-au prinsu. Și făcând știre lui Grigorie-vodă, au și trimis de l-au ferecat în obedzi și l-au adus în Iași. Și l-au pus la grè închisoare câteva luni, păn-au dat câțva bani, și apoi iertându-l, l-au slobodzit. Și ducându-să la satul lui, la Ferești, au mai trăit trei, patru dzile și au murit.

Iară în al treile an a domniei lui Grigorie-vodă s-au făcut de cătră toate părțile bună pace. Și s-au apucat de-au acoperit mănăstirea Balica cu oale și au tencuit-o pre dinafară și au făcutu-i și tindă, și au zugrăvit-o peste tot pri

dinlontru, și zid împregiur, și clopotniță, și curți de piatră. Și au îndzăstrat-o cu toate, cu veșminte, cu odoară și cu bucate, și cu robi și moșii și vii, ca pre o mănăstire deplin. Așijdere au mai făcut curți scumpe și hălășteu cu iaz la Frumoasa, să fie de primblare domnilor.

Făcut-au și turnu mare pe poartă, în curtea domnească, și ceasornic mare, așijdere și 2 cișmele, fântâni aduse pre oale, cu multă cheltuială, una denaintea porții curții domnești și una denaintea feredeului. Așijdere și feredeul l-au mai tocmit. Mai tocmit-au și câteva casă în curțile domnești și odăile simenilor și la grajduri. Ce era stricat, tot au tocmit. Făcut-au casă frumoasă și-n Galata. Și au tocmit chiliile la Bârnova. Așijdere și la Bărboiu au făcut turnu și au coperit-o. Și alte multe sfinte biserici au dires și au tocmit.

Iară când au fost în al patrule an a domniei lui, în anul 7238 murit-au și Neculai-vodă, domnul muntenescu, unchiul lui Grigorie-vodă. Și l-au îngropat în mănăstirea cei de dânsu zidită la Văcărești. Iar în locul lui au rădicat muntenii pe fiiul său Costantin-vodă. Și i-au rămas lui Neculai-vodă 3 ficiori, cari mai pe urmă au ieșit domni, Costantin și Ion, precum le scriu înainte istoriile. Iar unul, Alecsandru, vremea înainte va arăta.

Iară în scurtă vreme făcutu-s-au mare zorbà în Țarigrad, rădicându-să inicerii asupra lui sultan Ahmet. Și l-au scos de la împărăție și au pus pre un nepot a lui, anume sultan Mahmut. Și-ntr-acea zorbà multe capete au pierit și mulți veziri s-au mazilit. Și să can potoliè zorbaoa și iar să scorniè. Atunce mazilind pre veziriul, găsit-au multă avere la dânsu, iar mai mult au găsit la chihaieoa lui. C-au aflat mai bine de 40.000 pungi bani, fără drugi de aur sleiți și alte odoară. Că atunce dedesă voie de bè mai toț turcii vin. Pentru acee s-au făcut zorbà, de-au schimbat împărații.

Atunce și Mihai-vodă aflând vreme, au mazilit pe Costantin-vodă din Țara Muntenească, de n-au plinit încă bine luna cu domnia după moartea tătâne-său.

Atunce au mazilit și pe Adli-Gherii, hanul tătăresc, și au pus pre Caza-Cheri, carii și-l poftisă ei mai nainte. Și au ieșit și Medli-Gherii soltan, care fusesă cu zorbaoa.

Atunce zorbalele au găsit pe un casap sirbu, anume Buțucachii, prieten al lor, și ducându-l la veziriul cel nou, l-au făcut, fără voia lui, de l-au îmbrăcat în căftan, să fie domnu în Moldova. Ce îmbrăcându-l, nu i-au dat ferman să-l trimiță aice mai în grabă.

De aceasta oblicind Grigorie-vodă, spus-au tuturor boierilor. Și s-au sculat toți boierii de au scris la Poartă cum nu le trebuie acela domnu, și s-au gătit să fugă. Și fiind aice și un turcu mare, ce venisă cu căftan, și au mărsu toți boierii la acel turcu de i s-au rugat. Și spuind turcul la Țarigrad cumu-i pofta boierilor, mânietu-s-au împăratul și veziriul. Și pre mulți de acei cu zorbaoa au tăiet, de i-au mai împuținat. Și au tăiet atunce și pre acel domnișor Buțucachii-vodă, nepurces încă din Țarigrad. Și de iznoavă au trimis altu căftan de domnie lui Grigorie-vodă.

Tot atunce au mărsu mârzacii câțva la Țarigrad de au pârât pe hanul cel mazil pentru câte răutăți le-au făcut. Și au jăluit și pre Grigorie-vodă de bani ce le-au luat și de alte multe strâmbătăți ce-au avut. Deci Poarta au orânduit aceasta la pașa de Tighine, trecând Caza-Cheri han pre acolo, să ièi sama și să-i aședze. Atunce au venit și Iusuf Mârza din pribegie de la leși. Și viind prin Iași, l-au dăruit Grigorie-vodă foarte bine, ca să-l facă prieten pre un câine. Și mergând la hanul, l-au priimit bine și-ncă l-au și dăruit.

Iar înaintea aceștii zarve făcutu-ș-au pace și Iordache stolnicul de cătră Grigorie-vodă. Și viind din Crâm, l-au priimit vodă și l-au iertat de toate greșelele lui. Și-ncă i-au făcut și un rând de haine și i-au dat și din bucate. Și iar îl luasă în dragoste, socotind că-ș va părăsi năravul și a fi cu bine domniei și cu priință. L-au trimis la Tighine pentru acei mârzaci ce pârâsă pre Grigorie-vodă la Poartă, ca să stè la soltanul și la mârzaci să aședze acest lucru, știindu-l că să știe cu dânșii.

Iară după ce-au agiunsu la Tighine, n-au căutat pre slujba lui Grigorie-vodă și s-au apucat iar de alte amestecături să facă, mai mare decât cele dintăiu. Și la Grigorie-vodă scriè într-un chipu, iar cătră alți boieri de aice din țară scriè într-altu chip, cum că este gata domnia lui Costantin Duca-vodă dată de la Poartă, protivindu-să și el minciunilor tătarâlor. Iar acei era anume Costantin Costache hatman, văr primare cu Iordache stolnicul, cu frate-său Gavriil păharnic și Ioan Păladi vel-vornic și cu fiiu-său Toader vel-ban și Toader Costache stolnicul și cu Iordache Cantacuzino spatariul și

alții mulți. S-au făcut toți la un cuvânt, pre scrisorile lui Iordache, fecior Lupului, și să sfătuisă că să fugă la soltanul, să stè pricină Ducăi-vodă, să nu fie, și să-ș rădice pre unul dintre dânșii domnu. Și așè au umblat cu acest sfat câtăva vreme, nici să ducè, nici spunè lui Grigorie-vodă, ce sta în cumpene și să mira ce or face: fugi-or, au spune-or lui Grigorie-vodă. Unii dintre dânșii dzicè să fugă, alții dzicè să spuie lui vodă, păn-au oblicit Grigorie-vodă ce vor să facă ei, cum giuruiè hanului țara din Prut încolo, să fie loc tătărăscu, numai să le isprăvască acest lucru pre voie, să-ș rădice domnu dintre dânșii pre cine or socoti ei.

Deci au și prinsu pre acei boieri ce era în Iași și i-au închis. Și au răpedzit și la cei de la țară, de i-au prinsu, și ferecându-i i-au adus și i-au pus la închisoare, pe unul într-un loc, pre altul într-alt loc.

Iară pre Iordache stolnicul, feciorul Lupului, nici l-au mai adus la Grigorie-vodă să-l giudece, și cum l-au adus în Iași, l-au și dus înaintea porții, la cișme, și au poroncit de i-au tăiet capul. Iar pre ceielalți i-au mai ținut oarece închiși și i-au iertat, puind pre unii la giurământu, pe alții și fără giurământ.

Atunce au pus pre Costantin Ruset vornic de Țara de Gios, iar pre mine, Ioan Niculce biv-hatman, m-au pus vornic de Țara de Sus și pe Sandul Sturdze hatman și pe Costache Razul spatar mare și pe Andreeș Ruset visternic mare. Și așe s-au potolit acele calabalicuri. Fugit-au atunce Gavriil păharnic la Bugeag, și multe vorbe rele au grăit cătră sultanul și cătră hanul pentru Grigorie-vodă. Iar pre urmă l-au dat lui Grigorie-vodă de grumadzi. Ce Grigorie-vodă nu i-au făcut nici un rău și l-au iertat, nici s-au uitat la ocărâle ce-i făcusă și la ponturile ce-i scrisesă Gavriil.

Uitați-vă acmu, fraților, câtă ocară au avut Grigorie-vodă de la acești boieri atunce! Iar el i-au iertat, și fără zăbavă, încă pe unii i-au și boierit, de-au fost la cinstea dintâi. Un domnu strein, și câtă milă au arătat! Iară după acee au trimis pre alți boieri de-au stătut la giudecată cu tătarâi la Tighine. Și multă cheltuial-au făcut păn’ s-au așădzat, mai îndoit de cât luasă el de la tătarî. Și au luat și o bucată de locŭ de a Moldovii, din hotarul cel vechiu, cale de un ceas.

Pre atunce, cu acele schimbări multe a vezirilor și cu calabalicul tătarâlor și cu amestecăturile acelor boieri, cădzusă țara și Grigorie-vodă la o mare datorie.

Tâmplatu-s-au într-acești doi ani, la văleat 7239 și 7240, de-au fost și timpurile proaste, de nu s-au făcut pâine din Iași în sus, și era și foamete, dar nu prè mare. Agiunsese mierța de mălai, în sus pe suptu munte, la 4 lei. Dar Grigorie-vodă, având mălaiu mult la Fălciiu și la Chișănău, strânsu din ușor, da acelor oameni de la ținuturile den sus câte 6 potronici mierța și-i aștepta de bani pănă toamna. Și încă au căutat câteva cară cu chirie, de-au încărcat pâine și au trimis-o pre la târgurile den sus, la Roman, la Neamțu, la Botoșeni, la Soceavă și la Cernăuți, de o da oamenilor fără bani. Numai chiria îș plătiè, ce și acee cu păsuială, dând întăi domnia chirigiilor, apoi, cu vremea, scotè de la acei oameni.

Iară tot întru acestaș an 7240 arătat-au Dumnedzeu greu bănat asupra creștinilor, pentru multe păcateli și fărădelegile noastre. Fără lipsă de pâine ce era, au mâncat și lupii oameni pre suptu munte, la ținutul Neamțului și la Soceavă. Ce curund ș-au întorsu sfinția sa mânia și ne-au trimis iar liniște de către acele hieri sălbateci. Dar să spăriesă oamenii.

Costantin-vodă, fecior lui Neculai-vodă, după ce l-au mazilit turcii și l-au dus în Țarigrad, n-au plinit anul mazil și iar au ieșitŭ domnu în Țara Muntenească la văleat 7240. Că atunce tot era Poarta neașădzată, și s-au tâmplat de-u cădzut un vezir, de-i dzicè Topalŭ-pașa, prieten lui Costantin-vodă și dușman lui Mihai-vodă. Deci cum au cădzut acel Topalu-pașa vezir, au și pârât boierii munteni pre Mihai-vodă la acela, știind că i-i neprieten, pentru multe superi ce le face Mihai-vodă și le strică obiceiurile, ca și când au fost în Moldova, și le iè mare sume de bani. Deci veziriul l-au și mazilit, și trimisesă să-i taie și capul. Numai niște prieteni a lui Mihai-vodă au agiunsu de-au dat știre împărăției, și așè au scăpat. Și l-au adus în Țarigrad viu și l-au închis. Dar pre acel prieten grec, anume Venitura, ce-au dat știre împărăției pentru Mihai-vodă, oblicindu-l veziriul, i-au tăiet capul. Și tot n-ar hi scăpat și Mihai-vodă, că trimisese veziriul de venisă câțiva boieri din Țara Muntenească de-l pârâè. Numai norocirea lui atâta au fost, că s-au tâmplat de s-au mazilit și veziriul. Dar numai 4 dzile de-ar hi mai trăit

veziriul, era baraiamul, și atunce ar hi pierit și el. Numai vrând Dumnedzeu, au ieșit de la închisoare deodată.

Costantin-vodă, domnul muntenesc, viind în București, s-au așădzat cu bună pace de cătră toți boierii și le-au dat toate în mâna lor să chivernisască. Și trăiè tot cu liniște, nu ca la tată-său, Neculai-vodă, ce într-alt chip, foarte cu bună îmblândzire de cătră domnie.

Scris-au Costantin-vodă la văr-său Gligorie-vodă, domnul Moldovii, ca să-i caute o fată di boieriu din Moldova, să-l logodească, ca să-i hie doamnă. Deci Grigorie-vodă cu mare bucurie au priimit și cercând au aflat o cucoană, fată fecioară a lui Costantin Ruset vel-vornic, foarte frumoasă și înțeleaptă, anume Caterina, și de bun neamŭ și lăudat. Și au făcut logodnă și au trimis-o mai pre urmă cu părinții săi și cu alți boieri, rudenii a ei, tocma la București. Și au făcut mare și frumoasă nuntă domnească. La anul 7241 noievrie 12 au fost nunta. După aceasta au scris Costantin-vodă cu mare mulțămită la Grigorie-vodă de slujba ce i-au făcut.

Mihai-vodă, schimbându-să veziriul, ședè cu pace la Țarigrad și oarecumŭ și can cu nădejde de laudă asupra muntenilor, făcând și un ardzu viclean, dzicând că-i de la niște boieri munteni. Deci veziriul au trimis să vie boierii, să stè față cu dânsul. Iar ei audzind, au și fugit, unii în Țara Ungurească, alții în Moldova, vădzând că-i cheamă la Poartă. Și au datu știre la Țarigrad cum toată țara s-au încărcat, audzind de Mihai-vodă că iară îi să vie domnu. Iar împărăția audzind, s-au mâniet și au făcut pre Mihai-vodă surgun la Miidili, precum va arăta mai nainte vremea. Și au cheltuit atunce Costantin-vodă la Poartă 1000 pungi, ca să omoare pe Mihai-vodă. Și turcii bani au luat și nu l-au omorât.

Tot întru acestu an îndemnatu-s-au Grigorie-vodă anume că merge la primblare la Prigoreni, la vornicul Ioan Niculce, și la Ruginoasa, la hatmanul Sturdze. Iară de la Prigoreni au trecut la Roman, de la Roman la mănăstirea Neamțul. Și au scos icoana den mănăstire ș-au ținut-o sângurŭ Grigorie-vodă cu mâna lui. Și s-au închinat foarte frumos, cât să mera și Grigorie-vodă și turcii care era cu Gligorie-vodă. Și călugării de la mănăstire dzâce că nu s-au închinat acè sfântă icoană ca atunce niciodată, așè frumos ca atunce. Și de acolo, la Baie și la Săcul, apoi la Slatina și la Dragomirna și la Soceavă. Și au umblat prin cetatea Socevii de-au vădzut-o.

Apoi la Pobrata și apoi la Pășcani și la Ruginoasa, apoi s-au pogorât în Iași. Așè într-o săptămână au umblat de-au văzut toate mănăstirile și locurile și satele boierești, ca să știe cine cum să ține. Măcar că cei proști și neagiunși de minte huliè, dar acea primblare era de mare laudă și folos. Că poate-fi de-ar fi mai zăbovit cevaș într-acest an cu domnia, ar fi arătat milă cu mănăstirile și cu casele boierești. Că au strânsu cu cărți pre toți igumenii de pre la mănăstiri la Boboteadză, de le-au făcut căutare de câte moșii au și cine le stăpânescu moșiile. Și au dat poroncă să nu-i știe că le sunt moșiile închinate pe la boieri, ce să și le stăpânească ei. Și au datŭ acel izvod la vel-logofăt, să le poarte de grijă. Și li să adeveriè că le va pune la o cale și pre mănăstiri și pre satele lor.

Până acmu, în al șesele an a domniei lui Grigorie-vodă, în Țara Moscului este pace, și ține samoderjavia împărăției o nepoată de frate a lui Petru Alexiovici împărat, anume Anna, fiica lui Ioan împărat.

Despre leși, iarăși pace. Silie Avgust craiu, până era viu, vădzându-se bătrân, ca să-i coronească leșii feciorulŭ, să fie craiu în locul lui. Ce leșii n-au priimit, măcarŭ că multe giuruință le adeveriè craiul leșilor, dar țara n-au vrut. Murit-au și câțiva domni leșești într-acești 6 ani a domniei lui Grigorie-vodă, tot capetele cele vestite și tuspatru hatmanii leșești. Deci craiul încă, dacă au văzut că nu priimescu leșii să-i coronească feciorul în locul lui, nici el n-au vrut să puie hatmani. Și sede și acmu oastea leșască fără hatmani, numai un rementariu, de poartă de grijă oștilor, anume Ponitovschii. Iar în cursul anilor 7241, în luna lui decheămâvrie în 23 de dzile, murit-au și acest craiu leșesc, anume Avgust, în târgu în Varșavă. Ce s-a mai face, va arăta vremea viitoare.

Trecut-au și un sol mare leșescu la Poartă, dar nu prin Ieși, ce de la Hotin au mersu dreptu pre Prutŭ. Și i-au trimis Grigorie-vodă conac și boieri întru întimpinare-i la Țoțora, dzicând acel sol că merge pentru întemeietul păcii la Poartă, fiind împărăție noao. Și numai preste iarnă au zăbovit, iar de primăvară iar s-au întorsu înapoi și iar pre Prut au mersu. Și i-au trimis Grigorie-vodă conac cu Sandul Sturdze hatmanul. Numai acmu craiul murisă, când s-au întorsu solul.

Despre persi, împărăția Țarigradului tot încă au oaste, pentru acele târguri ce le luasă mai nainte, când să bătè persii cu Merifeiz. Acmu Persul

de Merifeiz s-au mântuit, cu moscalii s-au împăcat, iar cu turcii încă tot nu s-au așădzat. Ce toate ce s-or mai lucra de acmu înainte vremea viitoare va arăta.

Totŭ întru acestaș an era mulți oameni den Țara Rumânească și din Moldova strânși la Milcov. Și cându era nevoi dincoace, ei fugiè dincolo la munteni, iar când era nevoi dincolo la munteni, ei trecè dincoace. Tot așè umbla, cu vicleșug. Iar Grigorie-vodă au trimis pre Enache aga, feciorul lui Costantin hatman, lazŭ de feliul lui, cu mulți slujitori, fâcând veste că merge în gios la vădrărit. Și așè într-o dzi, fără veste i-au lovit și i-au prinsu pre toți. Și rădicându-i de acolo, i-au adus în Iași, de i-au așădzat, ca la vreo 2.000 oameni. Deci fiind atunce de cu toamnă frig, mulți copii și oameni bolnavi au murit pe drum de foame și de frig. Și după ce i-au adus în Iași, mulți fugiè. Și trimitè Grigorie-vodă de-i prindè și-i da pre uliță, ca să-i sparie să nu fugă, având gându ca să facă Iașii mare, precum au dzis că sunt Bucureștii în Țara Muntenească. Și multu greu au tras bejenarii preste iarnă, că cădzusă o iarnă prè mare și gre. De la 6 dzile a lui dechevri s-au început și au ținut păn’ la 20 de dzile a lui martu, tot cu omăt, iar și până-n Sfetâi Gheorghie tot frig au fost. Și sfârșisă oamenii nătrețele, de agiunsese stogul de fân 10 sau 12 lei, și încă nu să găsiè. Perit-au multe vite a lăcuitorilor, iar așeșŭ a bejenarilor au pierit mai detot, fiind niște oameni neașădzați.

Iară când au fost în luna lui april în 13 dzile, în anul 7241, au și sosit veste de la terdzimanul la frate-său, la Grigorie-vodă, precum împărăția au îmbrăcat pre căpichihăile lui cu căftane, ca să să mute cu domnia în Țara Rumânească, și Costantin-vodă, domnul muntenescu, să vie cu domnia aice în Moldova. Și cum i-au nemerit acea veste, au și răpedzit pre Enache aga în Țara Muntenească, ca să apuce scaonul și banii hârtiilor, înțelegând că au fost scos acolo hârtii pre țară. Tot pentru lăcomie n-au mai așteptat ca să-i vie turcu agă de la Poartă, cum au așteptat vără-său Costantin-vodă. Și rămășițile de aice au început a strânge tare, iar bejenarilor le-au dat voie să să ducă iar la urmă, la Focșani. Deci bieții oameni, săracii, cum au audzit acea voie, cum au și purces carii cum au putut, unii numai cu croșna și cu copiii în brață, ca vai de ei. Bogat blăstăm și lacrămi vărsa asupra acelui Enache aga, ce le făcusă acea strămutare, și asupra celor ce-ar fi dat, acel sfat! Și cât au agiunsu la margine, nemică n-au zăbovit, ce-au și trecut

în Țara Rumânească. Că Grigorie-vodă indeadins îi slobodzisă, ca să treacă în țara lui, vădzând că să duce și el acolo domnu. Și au pus căimăcami în Ieși, anume pre Costantin Costache vel-logofăt și pre Costantin Ruset vel-vornic, socrul lui Costantin-vodă. Și încă turcul de la Poartă tot nu venisă, nici la Grigorie-vodă, nici la Costantin-vodă. Lucru de mirat pentru Grigorie-vodă, omŭ grabnic la socoteala lui, a-ș scorni singur în țară că nu-i domnu. Nu să temè că-ș va aduce vro primejdie capului său și țărâi, fiind el împizmuluit și cu tătarâi. Ce aceste aduce cè grabă și mândrețe!

Iară după ce-au trecut 7 dzile, la săptămâna sosit-au și capegilar-chihaies a împăratului de la Țarigrad, cu căftan, la Grigorie-vodă, să margă să fie domnu în Țara Rumânească, și Costantin-vodă, domnul muntenescu, să vie aice în Moldova. Deci Grigorie-vodă i-au ieșit înainte cu alaiu și cu toți boierii la Valea Adâncă. Și împreunându-să acolo, au venit pănă la Iași, și au cetit fermanul în Divan și i-au pus căftanul în spate. Însă boierii n-au mersu să-i sărute mâna, nefiind domnu aice, ce numai cătră turcu s-au închinat, după ce i-au cetit fermanul. Și ieșind Grigorie-vodă den Divan, au intrat în casele dinlontru depreună cu capegi-bașe, turcul. Și acolo s-au împreonat și boierii cei mare cu turcul, mulțămind împărăției.

Iară a treia dzi au pornit pre capegi-bașe, turcul, și cu tot agărlâcul ce-au fost mai greu pre Bârlad. Iar Grigorie-vodă, luni, în dzioa de Sfeti Gheorghi, s-au pornit din Iași pre la Târgul Frumos, pre Siret, cu de toate ce i-au trebuit la toate conacele, păn’ la Focșani, și au trecut în cee parte la gazdă. Așijdere și Costantin-vodă s-au rădicat din București și au trecut în ceasta parte la gazdă, tot într-o dzi luni, april 30 dzile.

Iară doamna Ruxandra, muma lui Grigorie-vodă, au mersu în gazdă osebi la o mănăstire a socru-său, a lui Grigorașco Ghica-vodă bătrânul. Deci Costantin-vodă au mersu de s-au împreonat cu mătușe-sa, cu doamna Ruxandra. Așijdere și Grigorie-vodă, știind de Costantin-vodă, au mersu și el la gazda maică-sa, și acolo s-au împreonat domnii amândoi. Apoi a doa dzi au mersu și unul la altul, de-au vorovit ce le-au trebuit de toate. Apoi au făcut și Divan, cineș în țara lui. Apoi gioi, în dzua de Ispas, maiu în 3 dzile, au purcesu cineș cătră scaonu-ș. Domnit-au Grigorie-vodă Țara Moldovii 6 ani și 7 luni.

Era acestu domnu Grigorie-vodă la stat mic și supțire, la față uscat. Numai era cu toane, atâta cât la unele să arăta prè harnic, bun și vrednic, milostiv și răbdătoriu. Și în viiața lui era tot cu mese mari, cu cântări și cu feliuri de feliuri de muzici în toate dzilele. Prè de avè vro treabă mare, să nu iasă la câmpu, ca să facă veselii cu naiuri și cu cântece hagimești și cu mulți peilevani măscărici. Și pre boieri totdeuna îi poftiè să fie cu dânsul la primblări. Și dacă ieșiè la câmpu, era prè lascav și darnicŭ.

Iară pre une locuri i să arăta lucrurile de blăstămăciune. Că să potriviè unor boieri, sfetnici ai lui, cari-i avè, 2 greci și un moldovan, anume Costantin Psiolŭ hatman și cu fiiu-seu Enache aga, lazi de neamul lor, oameni tirani și curvari, iar din moldoveni avè pre Sandul Sturdze hatmanul, omŭ viclean și închis la inima lui și lacom. Acesta îndemna pre Grigorie-vodă tot la luat, și pre toț boierii moldoveni îi sărăciè și-i depărta de către mila domnească, ca să fie numai el frunte și de cinste. Care fapte a Sturdzii, trecându-să la Grigorie-vodă, multe bunătăți a domnului întuneca și le strica. Stinsese mazilii și țara și mănăstirile detot, cu obiceiele ce găsisă în țară, scoasă de alți domni, mai nainte de dânsul. Și acee domni, de le și scornisă, le ținè câte un an, doi și le părăsiè. Iar Grigorie-vodă, aflându-le în țară, toate le grămădisă la un locŭ. Și scotè văcărit, hârtii grele, vădrărit, desetină, civerturi mare. Într-un an au scos și pre țigani hârtii grele. Scos-au o dată și pre preoți un bir, ce-i dzicè mucarè, de agiungè pe preot, cât de sărac, trei galbeni, iar pre cei mai frunte și 8 galbeni i-au agiuns. Dentru care nu puțin blăstăm i-au rămas. Și nemărui rădicătură nu făcè. Lua sume mare de bani în toți anii domnii lui de la săraca de țară, ca la 1.500 și mai bine pungi de bani pre an, de au rămas mazilii și țara stânși den sfatul acestor trei boieri.

Într-un rând iertasă Grigorie-vodă pre mazili și pre mănăstiri de dajde și au învățat pre Sturdze să facă ispisocŭ de întăritură. Iar Sturdzii neplăcându-i această milă de iertare mazililor, ca un lacom de fire au făcut un ispisocŭ și au pus numai giumătate de mazili, iar pe giumătate i-au dat la țărănie, pentru ca să facă vrajbă în mazili. Și așè cu acest mijlocŭ făcând vrajbă între mazili, s-au mâniet Grigorie-vodă și au ruptu ispisocul. Și au întunecat Sturdze această bună faptă și milă domnească asupra mazililor, ca să nu s-îndreptedze, să fie tot săraci, să poată a le cuprinde moșiile și

ocinele și a pune nume rău domnului. Și așè îl sfătuiè și-l purta ei, că cui să cădè să dè el îi lua, și cui să cădè să-i ièi elŭ îi da.

Era acestu domnu și curvar. Multe țiitori fete mari ține și apoi le îndzăstra și le mărita, cu haine, cu odoară, ca pre niște fete de boier. Numai nu să amesteca la fete de casă mare, ce de căpetenii mai de gios. Și avè doamnă și cuconi, și nu să rușina, de-ș făcè casa de ocară un om mare ca acesta. Precumŭ și oamenii lui, Costantin hatman cu fiiu-seu Enache aga, așijdere făcè, încă și mai multe. Și alți greci a lui, toți. Și la toate era desfrânat. Curtea lui poftiè să fie totŭ îmbrăcată. Pre nime din boieri să nu-i audză jăluindu-să că-i scăpat sau olecăindu-să că sunt timpurile grele și nu s-au făcut roadele, că să foarte mâniè, și la mânie era foarte grabnicŭ. Și nici sfetnicii lui nu-i îndrăzniè, cându era mânios. Dară să întorcè curundu.

La giudecată îi părè că giudecă foarte bine, și cumu-i părè, așè rămânè. Și pre urmă, deși vedè că au greșit, nu întorcè, ce, așè dându carte de rămas, rămânè, cât de la o vreme părăsisă oamenii a mai veni la Divan. De era vreun țăran îngreuiet la bir, nu-l mai scădè, ce așè da păn-istoviè tot ce avè. Da sume mare de bani la Poartă și turcilor agi ce viniè de la Poartă cu trebi. Căruia era să-i dè o pungă de bani îi da cinci, șese, tot ca să-l laude la Poartă, iar de săracii țărâi nu-i era milă. De să clintiè păn-afară den târgu sau păn' la vreun boier, tot cu căruța cea de cupărie după dânsul. Că preste tot ceasul bè ori vin cu pelin ori vutcă. Și încotro mergè, tot cu gloată, ca doao, trei sute de slujitori, și alții să fie cu dânsul. Cu pușca da prè bine.

Greci mulți adusese în țară, de mânca lefe tot din visterie. Și câte diregătorii la margine, tot greci le ținè, iar boierii de țară era numai cu numele, că la nemică nu-i mai întreba. Numai cu sfatul acelor trei boieri, ce vrè să facă făcè. Dar avè și trecere mare la Poartă, cât pre turcii balgii din țară foarte-i înfrânasă, și să temè de dânsul, de nu putè face zapt oamenilor întru nemica. Pociu dzice că Grigorie-vodă, precumu-i era firea, de-ar fi avut niscai oameni cu frica lui Dumnedzeu pre lângă dânsul sfetnici, ar fi fost de mirare și de pomenire Grigorie-vodă în domnii cei de frunte și de laudă, iar nu cu cei de hulă.

Iară când au trecut din Moldova în Țara Rumânească, mulți feciori de boieri den moldoveni au luat cu dânsul, de i-au dus la munteni, dzicând că i-sŭ dragi moldovenii și va să-ș facă pomană. Ce va mai face, vremea

viitoare va arăta. Iar acmu, lăsând istoria lui Grigorie-vodă, venim cu rândul la istoria lui Costantin-vodă, ce-au venit în Moldova.

CAP. XXIII Domnia lui Constantin-Vodă, fiul lui Neculai-Vodă Mavrocordat, vleato 7241 mai 7

După ce-au purces Costandin-vodă de la Focșani, venit-au toată boierimea și mazilii Țărâi Moldovii împreună cu dânsul din conac în conac, cu pace și cu cinste și cu multă gloată. Și agiungând aproape de scaon, ieșitu-i-au înainte caimacamii cu toți boierii și slujitorii și cu alți orășeni tocma la Valea Adâncă, de s-au împreonat după obiceiu, aducându-l cu frumoasă politie păn’ la Sfetâi Nicolaie, unde l-au întimpinat mitropolitul țărâi chir Antonie cu alți episcopi și cu tot clirosul besericii. Și intrând în beserică, l-au blagoslovit spre domnia Moldovii, și ieșind din beserică cu tot senatul, au intrat în curțile domnești și au șădzut în scaon.

Iară a treia dzi, după ce s-au așădzat în scaon, boierit-au pre acești boieri cari-i scriu mai gios. Pus-au pre Costantin Costache logofăt iarăși vel-logofăt, pre Sandul Sturdze, ce era hatman, l-au pus vornic mare de Țara de Gios, pre Iordache Cantacuzino Deleanul vel-vornic de Țara de Sus, pre Costantin Ruset vornicul, ce era socru domnului, l-au pus hatman, pre Mihălache Ruset, ce era văr primare cu domnul, l-au pus postelnic mare, pre Andreeș Ruset spatar mare, pre Iordache Cantacuzino Pășcanul ban mare, pre Iordache Ruset Cilibiul păharnic mare, pre Toader Păladi vel-visternic și pre Ioan Bogdan vel-stolnic, pre ..., feciorul lui Iordache sulgeriul, vel-comis. Acește era boierii lui Costantin-vodă dintâi. Însă nu toți după orânduiala lor, cum să cădè, s-au pus, ce mai mulți după mită. Fiind domnul tânăr și neștiind rândul țărâi, au apucat unii cu dări la musaipi. Și așădzându-să aceste boierii, au lăsat domnul visteria și chevernisala țărâi în sama boierilor, să chivernisască ei cum or ști nevoile țărâi, după obiceiul vechiu, cum au fost mai întâiu, nu cum era la Grigorie-vodă, să chivernisască numai Sandul Sturdze cu doi greci, ce au lăsat în sama tuturor. Ce pre cât a ținè va arăta vremea viitoare. Venit-au și cu acest domnu și mai mulți greci decât la Grigorie-vodă.

Atunce la domnia noao, la banii steagului, găsindu boierii hârtiile gata de la Grigorie-vodă, scos-au hârtii frunte de 4 ughi, mijlocul de 3 ughi și de

2, coada de un ughi, fără năpăști. Iar apoi după aceasta scos-au pre țară civerturi.

Iar la divanuri, oricum să părè că să pricepi mai bini decât Gligori-vodă a giudeca, să ispitè să să pui și împotriva boierilor, unde socotè că giudecă strâmbu boierii. Și-n toate dimenețile avè obicei de chema boierii di le da cafè, și nu numai celor cu boierii mari, ce și la o samă di boieri mazili. Cari au fost boieri mari îi chema di le da cafè, le arăta politică di cinste mari. Dară așè, în scurtă vremi, piste 2, 3 luni, și născu zavistie și lăcomie, după cum îi obiceiul lumii aceștie. Că din boierii noștri, din moldoveni, începură unii a să lipi cu-mbunături pintre greci, a arăta drumuri și căli di răutăț, cu ce ar lua bani mai mulți din țară. Și stricară legătura și blăstămul ce făcusă Gligori-vodă milă boierilor, di da disetină din dzeci stupi un leu, iar acmu făcură di dară țărănești, de dzeci stupi 22 potronici și civerturi pi țară totŭ odată. Iar di toamnă au scos văcărit și vădrăritŭ totŭ odată, și di iarnă civerturi și hârtii, iar di primăvară pogonăritŭ și coniți, câti 8 potronici di vită, ca și văcăritul.

Aceste toati nevoi într-un an le-au luat. Și-ncepu obicei, ca și la Gligori-vodă, de nu mai întreba pre alți boieri di țară. Numai c-un moldovan și cu grecii să sfătuiè, anumi Toadir Păladi vel-visternic, di făcè cum îi era voia. Și s-învrăjbiră și domnii foarti tari, fiind veri primari. Că umbla Costantin-vodă să scoată pe Gligori-vodă din domnie, din Țara Românească, să margă iar Costantin-vodă în locul lui Gligorie-vodă în Țara Românească, și aice în Moldova să pui pe vără-suu, Mihălachi postelnicul, domnu în locul lui. Iar Grigorie-vodă, simțind faptile lui Costantin-vodă ce umbla, siliè să scoată pi Costantin-vodă și să pui pi Mihai-vodă domnu în locul lui Costantin-vodă. Că Mihai-vodă, după ce i s-au plinit un an, l-au scos din surgunie. Șidè în Țarigrad la casa lui. Numai el nu să prè trăgè în Moldova, vădzând că să sfădesc domnii amândoi, socotindu ca doară a apuca domnia în Țara Românească. Vai de aceste 2 țărî creștine, cu acești domni străini! Ce di amar di bani dau pentru vrăjbile celi ticăite a lorŭ! Păladi Toaderŭ vel-visternic, fiind nepot lui Mihai-vodă și cu atâte rudi, îi părè bine di acesti vorbi că sunt între domni și mai mult îndemna la jacuri și la vrăjbi. Făcându-să prietin domnului, și nicunoscându-l, domnul gândiè că-i esti prietin. Dar elŭ altele socotè în inima lui, ca doar s-ar spargi țara și

să s-audă la Poartă, să-ș dè domnul în cap, să vii Mihai-vodă domnu, fiindu-i unchiu. Și era cu doă feți, arătându-să cătră boieri că-s vinovați grecii.

Greci, prăcum s-au scris că era mulți, ei toati boieriile și pârcălăbiele și vămășiile celi di pi margini, cu agonisit, tot ei le cuprinsesă de le-au luat, iar boierii di țară nu putè încăpè la nimică. Și toți avè lefi mari de la visterii, și vo dzeci țiitori măritati a tătâni-său, bărbații lor tot cu lefe și cu boierii. Era așijdere un frate a lui, anumi Iancul beizadè, cu mari cheltuială, că avè câte 10, 15 lei leafă pe dzi, fără alteli. Și maștehă-sa iarăși cu mari cheltuială, că avè grè casă, cu multi roabi, di li îmbrăca și li mărita, tot cu cheltuiala țării, și osăbit și leafă pe dzi 15 lei.

Și tâmplându-să de era vrajbă între leși cu moscalii, vinè mulți turci la Hotin și la domnu, și tuturor le da daruri cât nu li să cădè, ori cu treabă, ori fără treabă. Măcar că și Grigorie-vodă da la turci mult și făcusă obiceu mult, nu ca alți domni, el da mai înainte, iar acesta da îndoitŭ di cum da Gligorie-vodă, cari Dumnedzău știi ce di greu era pi țară, tot ca să-l laude turcii la Poartă, că-i bunŭ, ca s-apuci iarăși domnia la munteni.

Mai dinainti vreme, alți domni, când viniè un agă prè mari, di-i da un povodnicŭ și o pungă de bani, mult doă, iar la ceielanți mai di gios le da câte un postav, și unora și câti un aclaz, și altora câte o sută de lei, câti o sută cindzăci. Iar mulți bani da numai cari vinè cu treabă la dânsul, iar care trecè, nu le da nimic. Și boierii moldoveni totdeauna mergè la Poartă, di jăluiè nevoile și lua sama capichihăilor, și nu să făcè nici a patra parte cheltuială cât să face acmu.

Agiuns-au osândă pe biata Moldovă, că tot le dzâcè că nu să mai satură di domni, iar acmu, de când au stătut domni străini, le agiunge, de nu li vine și altu amarŭ și mai cumplitŭ. Numai cum a hi mila lui Dumnedzău, la atâta au rămas, iar altă putință nu mai esti, că boierii la Poartă nu vor să margă, că nu-i lasă domnii. Capichihăile fiind greci, cât dzâcŭ c-au cheltuit, atâta le dau, și n-ari gură ciniva să li dzâcă ceva sau să li iè sama, ce dzâcŭ că suti di pungi și mii au cheltuitŭ. Turcii ce vinŭ, tot belacoasă, ceasornici di aur, fuzâi, cai cu șeli, cu rafturi, suti de lei, mii de ughi le dau. 1.700-1.800 de pungi de bani să ièu din țară acmu, iar mai înainti, la domnii trecuți, mai multu di 400-500 pungi nu să lua. Și altfel di țară era, întemeietă, nu ca acmu. Oh, oh, oh! vai, vai, vai di țară! Ce vremi cumplite au agiunsu și la ce

cumpănă au cădzut! Doar Dumnedzău di a faci milă, pre cum au făcut cu izrailitenii, cu Moisei prorocŭ, de-au dispicat Marea Roșie. Așè să facă și cu tini, săracă țară! La ce obiceiuri ai agiunsu, ca să scapi dintr-aceste obiceiuri spurcati!

Domnul încă, după ce s-au cruntat într-acesti lucruri cari am pomenitu mai sus, și ușile ș-au încuiet, și hirea și divanurile ș-au schimbat într-altu fel.

Iară la al doile și al triile an a domnii lui Costantin-vodă scotè câti 2 văcărituri pe tot anul și hârtii și șverturi mulțime. Numai disetina pi boieri iarăși au lăsat-o mai pi urmă să hie din dzeci un leu, pre cum era și la Gligorie-vodă.

Așijdere au făcut testament mănăstirilor, preuților di țară și mazililor, di le-au rădicat dajdea, să nu dè nemică.

Ș-au început a arăta și dragosti și milă cătră mazili ș-a rădica câte cevaș din văcăritŭ, temându-să ca să nu fugă în Țara Muntenească, la Gligorii-vodă. Că Gligorii-vodă tot triimitè la boieri și la mazili, di-i chema să vii în Țara Muntenească, ca să dè pricini că să spargi țara, ca să mazâlească pe Costandin-vodă. Oblicind Costandin-vodă acesti lucruri, au început a slăbi pe mazili din dări, și boierii a-i ținè mai bine, pentru ca să nu fugă, iar pi țară ce putè, tot lua. Și triimitè la Poartă mulțime di bani, di da musaipilor împărătești. Și s-au agiuns Costantin-vodă cu toate căpiteniile turci de pe Dunări, di-au pârât pe Grigorie-vodă la Poartă. Și atunce fiind un viziriu nou, anume Smail-pașe, neavându treciri la Poartă, au isprăvit cei dinluntru iarăș domnia lui Costantin-vodă, să margă în Țara Muntenească, c-au dat 1.400 pungi. Iar pi Grigorie-vodă n-au putut să-l mazilească, ce l-au mutat iarăși în Moldova. Și păn-a s-așădza domnii în scauni, s-au schimbat și acela vizir. Deci, după ce s-au așădzat în scauni, au și-nceputŭ a să sfădi și a să pârî la Poartă unul pe altul în vedeală. Că Costantin-vodă, cum i-au vinit veste să margă domn la munteni, cum au și păzit de ș-au făcut mărturie de la un cadeu de Hotin, ce să tâmplas-atunce la Ieș, și de la boierii caimacani, cum că le-au fostu bun și n-au luat nimic de la țară. Iar Gligori-vodă, viindu pe drum încoace, cum au înțeles de acel lucru, cum au răpedzit cu scârbă la caimacani. Și caimacanii vădzindu așè, îndat-au răpedzit țară la Hotin, la Tighine, la Baba la sarascherul, de-au

pârât tare pe Costantin-vodă, că i-au pustiit și i-au jecuit, și nimică nu i-au putut strâca atunce. Cari mai pi urmă, vremi viitoare, s-or scrii la rândul său. Iar capigi-bașe, cari vinisă întâi să schimbe domnii, n-au apucat să margă la Poartă, ce au vinit alt capigi-bașe di la viziriul cel nou, di l-au pus în heră și i-au luat darurile ce-i didesă domnii, și au adus altă înnoire domnilor. Și au luatŭ și acesta alti pocloani. Era bogati conaci și-nvăluituri în biata țară. Și mutându-să domnii, n-au vrut să să tâmpine ca întâi, ce au păzit și au trecut Grigorie-vodă pi Siret și Costantin-vodă pe Bârlad.

Într-acești 2 ani pol ce au fost la Costantin-vodă, bișuguri n-au fost nici în pâne, nici în stupi, nici vândzare în nimic. Și moarti în viti încă era, di murè vitele, și văcăritŭ pe vitele moarti lua. Numai la mazilia lui viile au rodit bini.

Acest domnu Costantin-vodă era un om prè mic de stat, și făptură proastă, și căutătura încrucișetă, și vorba lui înecată. Dar la hire era nalt, cu mândrie vrè să s-arete, dar era și omilenic. Cazne, bătăi rele la oamini nu făcè, nici la singe nu era lacom, și răbdător mult. Îi era dragă învățătura, corăspundeții din toati țările străine să aibă, prè silitor spre vești, ca să știi ce să faci pintr-alte țări, ca să dobândească numi lăudat la Poartă. Minciunile îi era prè drag a li asculta, numai nu era pre grabnicŭ a faci rău. Giuruiè prè mult unora și altora, dar la mai mulți nu da dintr-aceli giuruință. Era om di-l întorcè și alții.

Așè socotescu, acestu domnu, di n-ar hi avutŭ această casă grè a tătâni-său, cu mulțime de mâncăi, și să nu-i hi fost gândul cu pizmă să scoată pi văru-său Grigorie-vodă din Țara Muntenească, n-ar hi fost atâta jac în țară, că pe mănăstiri și pre popi îi iertasă de dajde, și s-ar hi pomenit numile lui în numele domnilor celor buni și aleș. Numai zavistia lăcomiii, pentru ca să margă iar în Țara Muntenească, fiind acè țară mai bogată, și să-ș izbândească inimii asupra văru-său, lui Grigorie-vodă, și mult îndemnându-l și mașțihă-sa, doamna tătâni-său, și musaipii lui fiind mulți, că nu să pot chivernisi într-această țară a Moldovii, fiind slabă, ce sta di dzi, di noapti asupra lui numai să margă în Țara Muntenească. Și așè au rămas cu nemulțămiri dispre Țara Moldovii. Ce mai pre urmă mergându, precum va hi și aceștii țărî, viind la vârsta bătrâneților, vremea viitoare va arăta. Că mai mulți domni din buni să fac răi, iar din răi să să facă buni, puțini să află.

Să lăsăm di acmu pre Costantin-vodă și să scriem di celi străine ce s-au făcut în 2 ani pol în dzâlile lui. După ce-au murit craiul Avgust, stătut-au leșii vo giumătati an la sfat, pi cini ar socoti să pui crai. Deci unii alegè dintre dânșii, din cinci domni să pui crai pe unul, iar alții dzâcè să aducă pi Lișinschii de la franțoj, să-lŭ pui crai, că este socru craiului frențujesc și li giuruiești mulțime de bani domnilor și mulțime di lefi slujitorilor de câțva ani trecuț, carili să cheamă zasluga. Socotè că le-a fi de folos, c-a da oasti agiutor Franțozul, di or sta împotriva moscalilor ș-a Neamțului, când or vrè să li strâce volnicia, ș-or avè agiutor și pe Turcu, că Turcul esti la o legătură cu Franțozul. Iar di or puni dintre dânșii, n-orŭ avè agiutor di la nimi, și i-or strâca moscalii și nemții, când n-or gândi ei, și li-or strica volnicia. Și la acest sfat, să pui crai pe Lișinschii, era îndemnător Iosif voievoda Chiovschii, fiind văr primare cu craiul Stănislav Lișinschii, și cu tot neamul lui Potoceștii. Iar altă samă de domni leșești să agiunsesă cu moscalii și cu nemții și trăgè să pui pe Frederic, ficiorul craiului Avgust. Și dzâcè că dintre dânșii nu-i bini, că-s săraci, și de-or vrè să să scoali asupra lor cineva, n-a avè cine li agiuta. Pe Lișinschii iar nu-i bine să-l pui, că Franțozul esti diparti, și Moscalul și Neamțul nu priimești, fiind prietin Turcului, și or vini oști moschicești și franțujești ș-or faci mari rău tari țării. Deci stându așè mult la sfat, era și solul nemțesc și solul moschicesc acolo la Varșavă, și strânsă multă oasti leșască. Iară voievoda Iosif Chiovschii și cu neamul Potoceștii au scris pi taină la craiul franțujesc și la Lișinschii ș-au adus pi Lișinschii fără veste în târgu la Varșavă. Și numai într-o dzi nu l-au arătat, iar a doa dzi au și ieșit în videală, și au și-nceput a striga Potoceștii și a i să închina lui și a dzâce „crai nou, crai nou, crai nou, vivat!“, și atunce cu toții în grabă a s-închina și a-l priimi de crai. Iar solul moschicesc au ieșit din Varșavă ș-au purces asupra Litvii ș-au răpedzât la oastea moschicească, că sta gata în Smoleanțca. Și-ndat-au și trecut oastea, de-au intrat în Litva, iar domnii și boierii din Litva au și-nceput a fugi din Varșavă ș-a alerga la oastea moschicească ș-a ținè cu moscalii împotriva lui Lișinschii. Iară domnii și boierii din Țara Leșască, vădzând că să disparti di dânșii, s-au și făcut în trii părți. Unii alerga la moscali, iar alții s-au dat în gios, în preajma Hotinului, nădejduind c-or vini turci să le agiute, iar o samă de domni și cu craiul Lișinschii s-au dus de-au intratŭ în cetatea Danțca, cu o samă de domni leșești, așteptând să li vii oaste franțujască într-agiutori. Dar moscalii au umplut Țara Leșască: unii au intratŭ di la Smoleanțca, unii di la Chiov, unii di la Riga, alții cu vasă di la Mare

Balticŭ, și s-au dus la Danțca, și s-au tâlnit la Danțca cu câtiva mii de franțoj, și i-au bătut pe franțoj. Apoi au mersu dzeci mii di moscali la Danțca și, apropiindu-să di cetate la poartă, au și aprinsu din cetati un lagum, ș-au pierit mai toț acei moscali.

Iar dipe acee, vădzând moscalii tabăra lor, ș-au și gătat cu temei oasti întemeietă 40.000 ș-au mers întinsu la Gdanțca. Ș-au început a bate cetatea cu cumbarali ș-au fărmat prè rău cetatea. Iar cei din cetati s-au spărietŭ, socotindu că n-or putè să ții cetatea. Ce-au căutat numai a faci ponturi di paci și a s-închina și cu multu dar pentru oștile moschicești ce perisă. Și domnii leșești cari era în cetati încă să n-aibă nici o nevoi dispre moscali, să margă și să s-închine craiului Frederic. Și cu această tocmală au și deșchis porțile, ș-au intrat moscalii în cetati. Iară craiul Lișinschii, mai înainte, când să bătè, de era încungiurată Gdanțca di moscali, au făcut meșterșugŭ c-un păscar. C-au mers acel păscar cu pește la acela ghinărar cari era mai mari pe oștile moschicești, ș-au făcut ocaz di la ghinărariul Lis, cari era mai mare pe oastea moschicească, ca să poată umbla cu 2 oameni pe mari, să prindă pește, ca s-aducă totdeauna pește ghinărariului Lis. Și credzându-l ghenărariul, i-au dat ocaz di volnicii a umbla la pește. Deci craiul Lecinschii s-au și îmbrăcat în haine proasti, împreună cu păscariul, ș-au și purces pi apă să prindă pește, făcându-s-a prindi pește, păn-au ieșit din străjile moschicești. Și ieșind la margine, la un satŭ, au și nemeritŭ niște căzaci di donți umblând pentru hrană. Iar Lișinschii s-au și suit pe un cuptor, făcându-să bolnav. Ș-audzind căzacii gemând, nici în casă n-au vrut să intre, temându-să de boli. Iar Lișinschii au facut cum au putut ș-au mersu păn-în hotarul prusesc și, agiungând în hotarul prusescu, n-au putut să să mai tăinuiască, ce au căutat numai a spuni. Și oblicind craiul prusesc, l-au și luat la sine în dragosti, și de toati ce-i trebuiè îi da și ca pi un crai îl ținè. Numai în pază sta, ca să nu scapi nici într-o parti, căci esti colegatur Neamțului și prietin Moscalului. Și au rămas acolè. Precum va mai fi, vremea va arăta.

Iar moscalii, după ce au așădzat Gdanțca, au lăsat oasti puțină pe margine, de-or vini niscai franțoj, să să poată apăra. Și cee oasti s-au înturnat iarăși în Țara Leșască asupra leșilor. Pe undi găsè obuzuri leșești, să tot bătè și-i tot biruiè pre leși.

Atunce s-au și coborât și craiul Frederic cu oasti din Sacsonia, cu sași ca la 30.000 oșteni, la Varșavă, la scaonul crăii leșești. Iar pe oastea moschicească, capete mai mari era acești ghinărari, anumi Lis și Bero și Zagrațchii și Hesenburgu și Cotuș Minuh și Masurlisŭ și Vejbahu.

Acește ghinărari era ciniș cu obuzul său, câti 15.000-20.000 di moscali la un obuz, osăbit di căzaci și de donți și de sași. Iară leșii, păn’ la o vreme, tot umbla din locŭ în locŭ și nu s-închina moscalilor, nădejduind ca doarŭ le-ar veni agiutor di la Franțoj și de la turci. Și pre unii din leș boțându-i moscalii, au trecut și olatul Hotinului. Iar turcii nu le da agiutori, căci să bătè cu cazâlbașii, or nu să putè încrede cu leșii. Fără câtŭ au triimis puțini spahii și un soltan la margine, la Hotin, de sta di pază, să nu facă vun meșterșug Hotinului. Și așè au stătut lucrurile amestecati 2 ani. Și vădzând leșii că n-au nici o nedejde ș-agiutor nici di o parti, au începutŭ a s-închina, păn’ s-au închinat toț la craiul Frederic, ș-a-l priimi crai. Iar pe craiul Lecinschii, cu tocmală l-au trimis Prusul pe apă la ginerele său, la Franțoj.

Deci și craiul Frederic i-au priimit cu dragosti și i-au boierit, cari nu era boieriți. Și au pus hatman coroni pe Iosif voievoda Chiovschii, cari era temiială zorbalâcului cel mai mari, și hatman polni pi Branițchii și hatman vilchi litovschii pre Ragivir și hatman polni de Litva pe Vișnovețschii. Și au rămas lucru păn-acmu așè, păn’ la let 7244 feurar 1. Iar moscalii au rămas ca la 30.000, și sași ca la 20.000 în Țara Leșască, iar alți moscali s-au dus în gios la Poltava în preajma Azacului. Că hanul s-au rădicat de-au purces cu toată puterea din Crâmŭ, să margă pe la cerchej să treacă munții asupra cazilbașilor pe la Dervent. Și prindzând de veste cazilbașii, nu i-au lăsat să treacă, și au zăbăvit toată iarna acolo, pe la cercheji. Și cât au zăbăvitŭ la cerchez, au început a face mistecături și tulburări în hăniele cele de suptu Moscu, ce-s la Căzan și la Hastrahan, a-i pune hani și bei și lacumiț. Și s-au întorsu iarăș înapoi la Crâm. Ce și moscalii încă stau mulți, boțiț la marginea lor, în prejma lor. Numai hanul, de toamnă, când au trecutŭ spre cercheji, au fost can stricat tătarâi niște sati moschicești pi margine trecând. Iar moscalii, după ce au sosit la margine ș-au vădzut ace stricăciuni di tătarî și acele mestecături și tulburări ce au început a face în hăniele lor, n-au mai putut răbda, ce au lovit și ei vo 20 și mai bini di sati tătărăști, cari trăiesc pi dincolo di Azac, și le-u pus tot supt sabie. Apoi s-au pornit o samă di moscali cu căzaci să marg-în Crâm. Și pe câmpii Crâmului i-au apucat o

iarnă grè, cu mari vicoli, și le-au pierit mulți cai și oameni. Ce n-au putut să mai margă și s-au întorsu înapoi, la marginea țărâi lor, pe la Poltava, pi la Harhov, de ierneadză păn-în primăvară. Ce să va mai alege di primăvară, vremea va arăta.

Cazâlbașii încă într-acești 2 ani pol a domnii lui Costandin-vodă s-au tot bătut cu turcii prè rău. Că în anul 7242 au bătut cazâlbașii pe turci, de n-au scăpat unul, că-i boțisă la margine. De o parti era târgul Bagdatului și di altă parte era apa Efratului, de nu putè să fugă turcii nici într-o parti. Că-i încungiurasă de toati părțili, di n-au scăpat mai nimi. Atunce au pierit și Topal-pașe și câțiva pași, Topal-pașe cari fusesă mai înainti vizir și era sarascher pi acè oasti.

Iară la văletul 7243 rădicat-au turcii mulțime di oasti, ca la 200.000-300.000 di oasti, de-au purces iară asupra cazâlbașilor. Și au pus sarascher pe Chipruliu, și cu vo 30 de paș cu mulțime di tunuri. Iară cazâlbașii s-au așădzat cu ordia lor acolo între 2 munți pe un șes. Ș-au făcut 2 meteredzi, nu diparte unul de altul, cât să poată agiunge cu sinețili. Și-au făcut lagum în meteredzul din frunte, iar în cel dinapoi meteredzŭ n-au făcut lagumuri. Și ș-au tocmit oastea, pedestrimea, în meteredzul cel din frunte cu lagumuri ș-au rânduit o samă di oasti călărime sprintină pe de amândoă părțile munților, supuș. Iar turcii, cum i-au vădzut pi cazâlbași, s-au slobodzit cu mari năvălire asupra lor. Dar cazâlbașii s-au făcut a fugi înapoi, de-au lăsat meteredzul cel cu lagum, de-au intrat turcii într-însul, și ei au intrat în meteredzul cel dinapoi. Și așè, cum au început a să bate, s-au și aprinsu lagumurile ș-au început a arunca pe turci. Și dipe ce s-au potolit lagumurile, îndată s-au și slobodzit cazâlbașii în turci, a-i omorî pe cari mai scăpasă de lagumuri, iar cari plecasă fuga din ordie a-i prinde cazâlbașii cei supuș di pi supt munți, di-i lua pe toți di grumadzî. Dintr-atâta somă di oaste ce fusese di-abè au scăpat 1.000-2.000. Și au pierit sarascheriul Chipruliul și toț pașii câț au fost într-acè oasti. Și vo 200 di tunuri au luat.

Cetățile toati ce li luasă turcii în trecuți ani di la cazâlbași acmu le-au luat cazâlbașii toati înapoi. Și acmu umblă turcii de să roagă să facă pace, dar încă nu s-au așădzat păn-acmu. Ce precum va mai lucra vremea, va arăta la rândul său.

Fost-au datŭ pi taină agiutor împărăteasa Moscului 40.000 moscali cazâlbașilor, cu ghinărariul Lis și cu portul schimbat cazâlbășești. Și turcii nu știè nimic di acel agiutor. Și mai mult moscali spărgè temeiul turcilor pe pedestrime, iar pi călărimea turcilor cazâlbașii îi bătè mai rău. Și multu s-au învățat cazâlbași la foc de moscali a da.

Franțozul, vădzând că nu priimăsc moscalii pre socru-său Lișinschii crai în Țara Leșască, și cu nemții, ș-au dat cote cu Turcu să-nceapă el gâlceavă la nemți, și Turcul să de agiutor leșilor împotriva moscalilor. Deci au și sculat pe craiul Șpaniii fără veste cu oasti și s-au coborât în Italia de-au luat câtiva cetăț din Anapole, cari le ținè Neamțul. Dar Franțozul a pornit oaste asupra Neamțului, ca să margă în Sacsonia, și n-au putut mergi, că nu l-au lăsat Neamțulŭ. Și s-au și lovit o samă di oasti în câteva rânduri. Și uniori bătè Neamțulŭ, și uniori Franțozul, dar tot mai mult bătè Neamțul. Numai temeiul oștilor nu s-au lovit niciodată, că nu cutedza nici cee parte, nici ceelaltă. Iar în anu 7243 au mersu și 30.000 moscali agiutoriu Neamțului, foarti oaste bună aleasă, cu ghinărariul Lis, care fusesă și la cazâlbaș. Și iar așè s-au bătut într-acest an câti o samă di oști. Dar temeiul tot nu s-au bătut, fără câtŭ singuri moscalii s-au bătut cu o samă di franțoz, și i-au bătut prè rău pre franțoji. La cari oasti, capetile franțuzești, vădzând acè groznică bătai, au scris cărți la craiul franțuzescu să facă paci, să nu să mai bată, că oastea moschicească esti un nărod prè tari, nu pot nimic să prindă cu dânși la bătai. Di s-or mai bati, poati să istovască pe toată oastea franțuzească.

Ce acmu stă papa di Râm și cu alti crăii mari ca să-i împaci pi Neamțu cu Franțozul. Ce precum s-a alege, vremea viitoare va arăta.

Aceste toati s-au făcut în 2 ani pol în dzâlile lui Costandin-vodă. Iar la ce s-ar mai alegi înainti, s-or scrii la rând, la domnia lui Gligorie-vodă.

CAP. XXIV A doa domnie a lui Gligorii Ghica-Vodă, văleat 7244 dechemvrie 15

Și după ce-au vinit în Ieș în scaun, să arăta vesel, cătră toț boierii cu dragoste. Numai i să cunoștè fața, că-i pare prè rău și i-i rușine, unde l-au scos văru-său din Țara Muntenească. Ș-au Și-nvățat de-au mersu boierimea toată la gazda capigi-bașii cari vinisă di-l pusesă în scaun, de-au făcut mare jalobă c-au pustiit țara Costantin-vodă și cu grecii lui, făcând multi obiceiuri reli. Și a triia dzi au și pornit pe capigi-bașe în grabă, ca să margă și să pui și pe Costantin-vodă în scaun în București. Că vinisă numai un capigi-bașe la amândouă domniile să li muti Și să li aședză. Și Costantin-vodă aștepta pe capigi-bașe pe drum, nu-ntra în București păn-a nu sosi turcul să-l pui în scaun.

Deci cum au pornitŭ pi capigi-bașe din Ieșŭ, n-au trecut patru, cinci ceasuri, ș-au și închis pe doi boieri, anume pe Sandul Sturdze vornicul, cari fuses-în domnia dintâi prè drag lui Gligorie-vodă și-l ținusă la mare cinste, și pe Toader Păladi visternicul. Deci visternicului Păladi îi da pricină pentru catastijeli țării și izvoadile, că le-au luat toate Costantin-vodă, și n-avè pe ce îi lua sama. Iar vornicului Sturdzii era mai mare și mai grè închisoare și scârbă, arătându-i vină că i-i rudă și l-au ținut că-i a lui, și l-au îmbogățit în domnia dintâi, și l-au cinstit mai mult decât pe alții, și l-au avut de credință bună. Iară el, când au scris Grigorie-vodă din Țara Muntenească la dânsul și la alți boieri moldoveni să fug-în Țara Muntenească și i-au poroncit într-atâte rânduri, el n-au vrut să primască să fugă, ca alții, ce încă au stătut el altora pricină să nu fugă. Că-i dzâce Sturdzie: „De-ai hi fost îndemnător tu, și n-ai hi fost pricină să-i poprești, și aț hi fugit, eu astădz n-aș hi fost mazâl din Țara Muntenească și aș hi și acmu în Țara Muntenească domnu. Și Costantin-vodă ar hi fost mazâl, dar eu nu, că-n Moldova era să vii Mihai-vodă“. Deci Sturdze rămăsesă la mari groază și greu; s-apropiesă cumpănă vieții. Numai s-au tâmplat, nărocul lui, un patriarhu mazâlŭ di la Țarigrad, anumi Pais, de vinisă cu Grigorie-vodă aice în Ieși. Ș-au stătut di dzi, di noapti cu rugăminte, și cu mari greu, după ce-au trecut o săptămână, l-au iertat. Socotiț acmu, fraților boieri, hirile domnilor! Să potrivești cu linul mărilor și cu săninul ceriului. Când nu gândești, să tulbură mările și ceriul nuoreadză. Așè sunt și hirile domnilor. Când trage omul nedejde de bucurie,

atunce vine la scârbă. Precum era măcar acest Sturdze, la domnia dintâi, mare și tare, ca un leu asupra tuturor; ce vrè el și ce dzâcè el, acee făcè și Gligorie-vodă, iar acmu la cât vinisă! Care să pomenește puterea lui ce avè la domnia lui Gligorie-vodă înapoi.

Iară când au fost a patra dzi, după ce-au șădzut în scaun, au boierit boierii după obicei, anumi: pus-au pi Costantin Costachi sin Gavriliță vel-logofătŭ, iarăși cum au fostu logofătŭ, pi Iordachi Cantacozino vel-vornic di Țara de Gios și pi mine, Ioan Neculce, iarăș vel-vornic di Țara di Sus, pi Costantin Psăolus hatman, pe Grigorașco vel-postelnic, grec țarigrădan, din toț greci acestor 2 domni, el mai bun și mai înțelept și cilibii, nămai tot hire de grec. Pre- cum este hire mai ales de lup decât de dulău, așè și el nu era lup, decât să pricepè mai mult dulău decât de lup. Nămai nu avè prè multă treceri la stăpân, după cum îi era slujba bună și omenia. Pus-au pe Iordachi Pășcanul Cantacozino vel-spătar, pe Gavril Costachi Gavriliți vel-ban, pe frati-său Toader vel-păharnicu, pre Costachi Razul vel-visternic, pri Lupul Gheuca vel-stolnic, pre Alistarhu vel-comis. Acește au fost boierii lui Grigorie-vodă în a doa domnie.

Iară după ce s-au așădzat boieriile și s-au mai curățit de calabalâcuri, au stătut di au scos banii steagului, grei bani pi toată țara. Și au scos dăjdi pe boieri mazâli, și pi popi, și pe mănăstiri, și au ruptu testamentulŭ ce făcusă Costantin-vodă cu blăstăm. Și au scos și cârcimărit, câti cinci lei de cârșmă în toată țara. Și iară au strâcat blăstămul ce era făcutŭ mai înainti, să nu dè. Ș-au ales boieri, ș-au pornit pi la ținuturi cu banii steagului, din dzi întăi a lui ghenari, cu mare sirguială și grabă di bani. Și bine n-au trecut ghenari, să istovască zlotașii banii steagului, au și păzât în luna lui fevrar di au scos văcărit câti un leu di cal și câte un zlot di vită, iarăși cu mare grabă. Atunce să tâmplasă Costantin Costachie Gavriliți, ce să poriclè Negel, c-avè un negel în nasŭ din naștire, cari era logofătu mare și era cu zlotăria la Suceavă. Și mergând la mănăstire la Suceviți, sosind într-o simbătă sara la mănăstire, în 28 di dzâli a lui feurar, au șădzut cu igumănul și cu alți mazâli la masă, de-au mâncat bini sara, iar când au fost dispre dzuă, s-au sculat să margă la biserică Duminică dimineață. Și n-au apucat să agiungă în biserică, și l-au și lovit o amețală, de-au cădzut gios în mijlocul mănăstirii. Și lùndu-l ficiorii în brață, dè bè l-au dus păn’ la chilie, și peste un ceas au și murit. Apoi l-au adus slugile la Ieși, și i-au ieșitŭ vodă

înainte și cu toată boierimea, și l-au îngropat la mitropolii, afară lângă ușa bisericii, c-așè au poftit el, să nu-l îngroape în biserică. Și mari cinste i-au făcut la îngropare, și mai mulți oameni strâga „Dumnedzău să-l ierte“ dicât „să nu-l ierte“. Că măcarŭ că era om mânios și zavisnic asupra unora, după cum îs pizmătari neamul Gavriliţăștilor, dar avè și unili lucruri bune. Că era om și harnicŭ, nici mitarnic sau lacom, și era și om libovnicŭ, ospătători. Dragă-i era cinstea, și mai aleasă decât toati era cè mai bună, că să punè tari în prici cu domnii și cu alții pentru țară. Sta di să pricè, ca să nu o jăcuiască. Pentru acee nărodul mai mult strâga „Dumnedzeu să-l ierte“... Și noă încă ni să cade, celor ce om citi, di vremi că sta pentru țară cu bini, să dzâcim „Dumnedzău să-l ierte“. Că boieriul cari stă cu bine pentru țară di spuni, macar de-ar vini și la primejdia vieții, i să cade de la ace țară și di la peminteni a-i da mai multă cinste di laudă decât de hulă. Făcutu-i-au și giupâneasa lui, unde l-au îngropat, mormânt di piatră frumos, ca să rămâie di pomeniri. Iar în locul lui au pus pi Donici Darie logofătŭ mare, care fusăsă și mai în trecuț ani.

Iar când au fost în luna lui april, în săptămâna cè mari, în post la Paști, n-apucas-a istovi nici banii steagului, nice văcăritul bini, ș-au și scos și hârtii greli, de nu putè oaminii nici la biserică să margă, să-ș cati de sufletŭ, să se pricistuiască, sau la Paști să păscuiască, ce păscuiè pin păduri, cu ferăli sălbatici, ascundzându-să săracii di hârtii. Făcut-au tot atunce salohori și cară la Vozia. Scos-au atunce de-au datŭ mazâlii și caii împărătești, în doă rânduri 400 cai. Rânduit-au tot atunce în luna lui mai și oameni să mai și scoată lemnu la Cartal pe Dunări, să facă pod. C-au început a umbla să strâci pacea moscalii cu turcii. Ce precum s-a alege di acest lucru, s-a scrii înainte la rândul său. Toati aceste nevoi mari într-acesti cinci luni să boțisă totodată pi țară. Și era prè cu greu oamenilor, că de iarnă vitele murisă, și de pâne pe multe locuri ducè lipsă, că nu rodisă de anul trecut. Și neguțitorii cu datorie, simțindu de nepace, nu da un ban cu datorie nimărui. Și zlotași avè dispre domnu mari scârbă de zapciilâc. Ce să mira bieți oameni ce ș-or face capetele. Că să fugă n-avè încotro, numai în codri, de răul zlotașilor. Iar piste vară, viind viziriul la Cartal, la Dunări, ieșit-au ialoviță pi țară, di 2 ughi, ce era în visterii la banii steagului o ialoviță, și 2 pile de pâni. Așijdere ș-alte pile, di ughiu pilă, ce le-au dus la Hotin. Așijdere și alt rând di pili di ordzu grele, câti 2 pile la un ughiu, și cinci

civerturi. Aceste toati le-au datŭ într-acest an a domnii mării sale lui Gligori-vodă.

Viziriul viindu la Dunări, la Cărtal, neavându pace cu Moscul, precum s-a scrie înainte la rândul său, au trimis bani lui Gligori-vodă să facă oaste muldoveni. Și Gligori-vodă au trimis pe sup’ munte, la Câmpul Lungu, la Vicov, la Berghem, de-u strânsu de cei oameni tineri, cu sineță, ca vo opt sute, de le da bani și tain, de i-au ținut la Ieș toată vara.

Gligori-vodă tot nu uita rușinea ce i-au făcut văru-său Costantin-vodă, de l-au scos din Țara Muntenească. Ce tot să zavistuiè amândoi la Poartă de să pârâè unul pe altul, ca să-ș dè peste cap unul altuie. Iară cându au fostu mai despre toamnă, viniè vești bune lui Gligori-vodă de la vizirul, purtându trebile frate-său terdzimanul. Și i-au vinit și poruncă să margă la vizirul la Cartal, arădându în vedeală că-l cheamă la sfat. Deci îndată s-au și gătit, cu mare pofală și bucurie, și au și purces cu taină, să-l puie domnu în Țara Muntenească.

Iar Costantin-vodă, simțindu de lucrurile lui Gligori-vodă, au și răpedzit pe văru-su Mihălachi spătarul la Țarigradŭ, la muftiul și la câzlar-aga și la alții de curtea împărătească, și ș-au tocmit trebile bine de la împărăție. Și au trimis și alți boieri la vizirul, cu multe vorbe proaste asupra lui Gligori-vodă, la vizirul și la hanul.

Cându au sosit Gligori-vodă la vizirul la Cartal, bucuria s-au schimbat în voie ră, cu lucrurile srtâcate, și încă și în scârbă mare dispre hanul. Care, cu multă cheltuială de mare sumi de bani au dat vizirului și hanului și abiè ș-au aședzat lucrurile dispre amândoî părțile, de-u vinit iar înapoi în Ieș la scaunu-ș. Și i-au poruncit vizirul să-ș caute Țara Muldovii, să o stăpânească bine, să nu o răsâpască, iar de Țara Muntenească să ș-aședze, să nu mai umble mestecându, c-apoi nici în Moldova n-a hi și va petrece mare urgie. Așè suntu prieteșugurile turcilor. Cini dă mai mult acela-i mai prietin și mai bun.

Costantin-vodă, fiind aice domnu în Moldova și înțelegân-du de Mihai-vodă că i-i giuruită domnia la munteni de vizirul, au umblat la Mihai-vodă de s-au legat cu prieteșug și ș-au logodit pe o sor’ a lui cu un ficior a lui Mihai-vodă, ce era mai mijlociu, anume Ștefan. Iar pe de altă parte au

umblat capichihăile lui Costantin-vodă la câzlar-aga și la muftiul. Și când s-au trezit Mihai-vodă, s-au trezit numai cu giuruința, că Costantin-vodă l-au amăgit ș-au luat domnia la munteni, și Gligorii-vodă aice, precum scrii mai sus. Și iar, după ce s-au dus la munteni, Costandin-vodă scrie la Mihai-vodă cum că nu-i pricina di sminteală dispre dânsul, și-i dispre Gligorii-vodă, și el să țini de acè logodnă cu sor-sa și să găteadză de nuntă. Ș-au pornit boieri la Țarigrad să iè pi ficiorul lui Mihai-vodă, pi Ștefăniță, și să-l ducă în Țara Muntenească, să dè pi sor-sa. Iar Gligorii-vodă, di aice din țară, nu s-au lăsat cu atâta, ce-au tot păzit de-au scris cu taină la Mihai-vodă, de-au stricat cu sora lui Costantin-vodă ș-au luatŭ pi o fată a lui Psăolus Costantin hatmanului, frati cu chiurce-bașei. Ș-au mai făcut ș-altă logodnă, cu fata lui Mihai-vodă ce mai mari, s-o dè după ficiorul lui Gligorii-vodă cel mai mari, după Scarlatŭ. Și ficiorul lui Gligorie-vodă era di 15 ani, și fata lui Mihai-vodă di 25 ani.

Deci când au agiuns boierii muntenești la Țarigrad pi uliță, iar nunta ficiorului lui Mihai-vodă giuca, și au luat pi fata lui Costantin hatmanului. Deci Costantin-vodă au rămas la mari rușini. Apoi Costantin-vodă nu s-au putut lăsa rușinat și au jăluit la Poartă pi Mihai-vodă, și i-au întorsu cheltuiala 80 pungi bani. Și-ncă au îndemnat și pi niște datornici a lui Mihai-vodă di l-au pârât. Și-ndat-au închis pi Mihai-vodă, de-au rămas și la închisoari. Ce s-a mai lucra, vremea viitoare va arăta. De merat lucru esti di Mihai-vodă, domnu bătrân, și cu ce minte și hărnicii îl știèm că era! Și acmu 8 ani, di când s-au mazilit, i-au stătut nărocul, săracul, tot împotrivă, de-au rămas tot amăgit și di o parti și di altă. Iar mai înainti era el putincios să amăgească pi alții, iar nu alții pe dânsul. Numai poate Dumnedzău s-au mânietŭ di i-au luat darul. Dară Dumnedzău, cum s-a-ndura cu mila sa, va faci. Dzice Hăristoîs la Evanghelii că, dacă s-ar împuți sarea, bucatile cu ce s-or săra. Trebui să socotim și noi aceasta, că di vremi că cei mari, stăpânii noștri, umblă amăgindu-să unul pi altul pentru lăcomie și cinstea aceștii lumi și calcă pravilile și legăturile cu giurământ celi adevărate, dar noi ceşti mici, vădzând pi cei mai mari, cum li vom ținè, sau cum ne va da Dumnădzău bine sau spori sau bișug? Numai iarăș înainti, cum a fi mila sfinții sale, ne-a îndrepta.

Să lăsăm di acmu domnia a doa a lui Gligori-vodă și să scriem di celi streine ce s-au făcut în dzâlile lui. Păn’ la vălet 7244 mart s-au și pornit

moscalii, o samă la Hastrăhan și la Căzan și la alte hănii tătărăști, ce suntu supt ascultarea Moscului, înțălegând di celi fapte ce-au făcut hanul Crâmului, di-i burzuluisă asupra Moscului, di i-au bătut și i-au supus iarăș cum au fost suptu Mosc. Iar o samă di oaste, moscali, căzaci, calmâș, s-au pornit cu Les ghenărarul asupra Azacului, și o samă di moscali și iarăș cu căzaci și cu zaporogeni, cu Minih ghenărar, s-au pornit asupra Crâmului.

Deci cei moscali cari mersesă la Azac au încungiurat Azacul și au început a să bate. Și căzacii și calmâșii cari era cu dânșii au început a bate ș-a tot tăiè pe nohai ce trăiesc pe dincolo de Don. Înțălegând turcii, au și pornit pe căpitan-pașe cu câteva galioane, cu levențâi, ca să apere Azacul. Și apropindu-să de Azac, i-eu ieșit un soltan cu nohai care era pe de cee parte de Don. S-au sfătuit soltanul cu căpitan-pașe, de-u ieșit levincii afară din galioani pe uscat ș-au purces asupra moscalilor împreună cu soltanul. Și dându bătai, așè au bătut moscali pe turci și pe nohai, cât abè au scăpat puțânei de-au fugit în Crâm cu căpitan-pașe. Iar tătarâi di peste Don, câț n-au pierit, s-au răsâpit, unii s-au închinat la moscali. Ș-apoi locul cel di cee parte di peste Don, cât îl țânè tătarâi, l-au supus pestetot. Ș-apoi Les ghinărarul au stătut prenpregiurul Azacului păn’ la iuli. Și vădzând turcii și tătarâi și pașa din Azac că nu le mai vini agiutor, au închinat cetatea moscalilor, și moscalii au slobodzât pe turci, di s-au dus la Țarigrad cu pace. Iar Les ghinărarul moschicesc, după ce-au luat Azacul, au așădzat o samă de oaste în Azac, și în olatul Azacului pe tătari, și s-au sculat, împreună cu hanul calmâșăsc, și s-au dus la Crâm, l-acei moscali.

Minih fertu-marșalic și cu căzaci și cu donțî s-au sculat de la Poltava și au purces și ei asupra Crâmului, iar în luna lui mart. Iar hanul, cu toată tătărâmea și cu turcii ce era în Crâm, le-au ieșit întâmpinare pre câmpul Crâmului. Și așè da năvală în toate dzâlele moscalilor. Iar moscalii tot s-apăra, nici să mera, numai s-apăra den tunuri, păn’ ce au început a s-apropiè de poarta Crâmului. Iar când au fost la poarta Crâmului, așè le-au dat tătarâi un chiot cu năvală, cât părè c-or treci peste moscali. Ș-au pierit mulțime de tătari acolo. Apoi tătarâi, neputând sprejini, numai le-au căutat a-i lăsa în Or pre moscali. Iar moscalii au început a bate Orul den pușci și din cambarale. Îl îndesè 2 dzili. Pănă când au fost a trie dzî noaptea, tot da năvăli la poartă vârtos, de-au aruncat 180 cambarale. Iar o samă dintre dânșii s-au furat noaptea ș-au sărit preste șanțu, pre unde nu să păziè tătarâi și turcii. Și-n

faptul dzuâi așè i-au lovit moscalii pre den dos și cee pre den față, ș-au dobândit cetatea Orul în luna lui mai. Și au pierit și atunce mulțime ădeî turci și tătari. Și după ce au luat cetatea Orul, au intratŭ înluntru ș-au început a lua târguri și cetățî, ș-a arde, ș-a prăda. Și pe urmă, precum s-au scris mai sus, vinit-au și ghenărarul Les, cu hanul calmâșăsc, în Crâm, de prăda și ardè și ii. Pe unde găsâè robi, pe cei bătrâni îi slobodzâè, iar pe cei tineri îi făcè oșteni. Mai bine de 50.000 robi au luat. Iar hanul tătărăsc au fugit cu o samă de tătari, cu câț au putut scăpa, înluntru diparti, și n-au vrut să s-închine. Și cu cine mai putè, strângè turci și tătari, de tot zăhăiè câte o aripă moschicească, de nu să putè lățî. Apoi au trimis Minih fertu-marșalic o samă de oaste moscali din Crâm la Cunburul. Iar tătarii den Bugeag, fiind strânși toț la Vozâia, di ceasta parte di Nipru, au ales o samă de mârzaci și cu 12.000 de tătari di i-au trecut di cee parte de Nipru. Și i-au învățat să margă în prejma porțâi Orului, doar ar putè găsi niscarva zaharà moschicească, să o strâce, neștiind că vin moscalii la Câlbur. Și purcegând tătarii pe câmpii Orului, nu departe de Culbur, au vădzut coborându-să într-o vălcè vo trii sute căzaci, care mergè înaintea oștii moschicești. Și neștiind tătarii di-cee oaste, s-au și slobodzât să-i iè în unghi, ca niște ulii, pe acei puțânei căzaci. Iar căzacii acei au început a să apăra, păn' s-au ivit și moscalii de peste deal, cei mulțî. Și cum au vădzut pe tătari, cum s-au și slobodzât asupra lor a-i goni ș-a-i tăiè, păn' la Culbur, căzacii pe tătarî. Unii da în Nipru, să scapi înot, și s-înceca, alțâi umbla să între în vasă, să treacă să scapi, și să îneca, că-i boțâsă căzacii dinapoi și-i tot tăiè. Păn' ce-au sosât și ghinărarul cu moscalii și au poroncit să nu-i mai tai. Și i-eu luat de grumadzî pe toț câț nu perisă și le-au luat și armili toate și hainile, di au făcut o movilă din armili lor și le-au dat foc. Iar pre dânșii i-au petrecut pe supt sabiile a doi moscali și i-au slobodzit să margă în Bugeag, să spui celoralalți tătari. Ca vo 1.000-2.000 i-au lăsat vii, iar ceielalțî au pierit toțî, cu tăiet, cu înecat. Mai multu de un tătar n-au scăpat den cee ce au dat înot. Ceielalți toțî s-au înecat.

Apoi s-au apropiet de Culbur și au început a arunca bombe și a da din tunuri. Și îndată s-au închinat. Și cum s-au închinat turcii, cum au căutat vasă și i-au slobodzât pe toț cu paci, de au trecut la Vozâia, dzicând că „noi cu turcii avem paci, iar cu tătarii avem gâlceavă. Așè să spui pașii de Vozâia, să șad-în cetate fără grijă..." Și s-au și apucat de-au tocmit

Culburul. Și avè răspundeții ghenărarul din Culbul cu pașa de Vozâia, di trimitè unul la alaltu daruri.

Iară după ce-au vinit la luna lui avgust, lovit-au o moarte rè pre moscalii din Crâm, de mure câtè 300-400 pre dzi. Și să bolnăvisă prè rău. Unii dzâc să le fie otrăvit apele, cât n-au putut să stè în Crâm. Și au lăsat Crâmul, și au ieșit o samă spre Nipru, di s-au pusŭ pentre Nipru, și-ntre Buh, iar o samă spre Poltava. Și au ieșit și cei den Culburŭ, și s-au dus și aceie la cei de la Buh. Și stau păn-acmu la noiemvrie tot pe marginea țării lor, unii pre la Poltava, unii pre la Harhov, unii pre la Săci. Iar din Azac n-au ieșit, tot îl țânŭ.

Iar turcii s-au spăriet prè tare. De multă vreme sta hămeițî, că să temè împărăția de zorbà, să nu facă inicerii. Apoi s-au pornit vizirul de-au ieșit la Udriiu, și de acolo au vinit la Dunări, la Cartal, și au făcut pod preste Dunări. Și au trecut o samă de oaste cu inicer-aga și c-un sarascher la Tighine, și o samă la Hotin. Iar vizirul au șădzut tot de cee parte de Dunări, păn' la noiemvrie, și umbla să facă pace, agiungând la Neamțu și la franțozi. Și nu s-au putut așădza cu Moscul, că cerè Dunărea, și Turcul nu da nici Azacul, și olatul lui să-l lasă. Și la noiemvrii, vădzând că nu să pot așădza de pace, au lungit să stè oștile așè peste iarnă cu pace păn' la mai, ori să facă pace, ori să să bată. Viziriul ar hi dat poate ce cerè moscalii, dar inicerii nu priimè să dè. Iar după ce au ieșit moscalii den Crâm, triimis-au viziriul de-au schimbat pre hanul, pre Aza Chirie cel bătrân, și au pus han pre un ficior a lui Adăle-Gherii cel rău. Numai ședè în Bugeag, că în Crâmu păn-acmu nu putè să margă, că să temè de căzaci să nu-i iasă înainte, ce șidè în Bugeag. Și el pre solul moschicesc l-au slobodzit, de-au mersu cu pace la țara lui. Viziriul încă au mersu la Baba, să iernedză pănă la mai, cum au așădzat.

Nemții încă au răspunsu turcilor că, de n-or face pace cu moscalii, măcar că ei au paci, dar agiutori or da moscalilor, după cum au dat și moscalii agiutori nemților, când s-au bătut cu Franțozul. Și s-au strânsu multă oaste nemțască peste Oltu, la Dunări, de sta gata. Neamțul încă s-au împăcat cu Franțozul. Câteva cetățî den Anapoli au dat și Neamțul cnezâia Liuta-renghiii Franțozului, să șadă și s-o stăpânească socru-său Lișinschie.

Și Leșinschii să dè pace crăiiăiî leșești, s-o stăpânească Frederic cu pace pe crăia leșască.

Leșii iarăși au făcut săim la mai, și așè au priimit pre Frederic toți de crai. Și au și ieșit toate oștile străine dentr-însa, și moscalii și Sasul. Și au răspunsu că ei cu Turcul au pace și n-or strica pacea, că țara lor este aproapi de turci, și nu pot să să bată. Și craiul, vădzând așè, s-au dus la Sacsonia, având trebile lor. Iar hatmanii amândoi cei mare, și a coronii și a Litfii, s-au tras spre Ocraina cu toate oștile, de stau să iernedză. Că au vrut tătarâi să margă să prade Chiovul și, vădzând că nu pot să răzbească de moscali, au prădat multe sate leșești din Ocraina. Apoi căzacii de la Sici iar s-au făcut tălhăret 1.000-2.000, și iar nu mărgu la Bugeag, ce pradă Ocraina leșască pre la Nimirova. Deci hatmanii leșăști, vădzând așè, s-au așădzat pre la Nimirova, de-au șădzut câtăva vremi, apoi au lăsat rămentari, și ei s-au dus pre la casăle lor.

Iar cazâlbașii, în cestu an, n-au avut bătăi mari cu Turcul, că să rădicasă zorbà la căzâlbași, că să rădicasă viziriul asupra șahului. Ș-apoi l-au bătut șahul pre viziriul, ș-au pierit viziriul. Turcul umblă să facă pace cu Cazâlbașul și dă mulțime de bani șahului să facă pace. Cum dă și Moscului și Neamțului, așè giuruiești și cazâlbașilor. Numai au răspunsu Cazâlbașul că nu poate să facă pace păn' nu s-or împăca cu Moscul.

Început-au și viniținii a pomeni de Moriia la turci. Aceste toate s-au făcut într-acest anu, la vălet 7244. Iar de acmu, ce s-a mai înnoi la let 7245, de la noiemvrie, s-a scrie la rândul său înainte. Iar la velet 7245, Cazâlbașul s-au așădzat cu Turcul. N-au făcut oștire nici Neamțul cu franțozii într-acest an. Iar turcii, de iarnă, s-au dus o samă cu hanul cel nou în Crâm, și din Crâm s-au luat fără veste ș-au lovit despre Harhov, dispre Slobodzâia, de-au făcut mare stricăciuni, păn-a prinde moscalii de veste. După ce au prinsu de veste moscalii, au scăpat cu fuga hanul, di s-au întorsu în Crâm.

Așijdere de la Tighine încă au purces vo 2 soltani și 2 pași cu vo 30.000-40.000 de tătari și 30.000 turci, și au purcesŭ în Țara Căzăcească de-au trecut Niprul pre la Perevoloșina. Și așè au dat Dumnedzău de i-au chevernisit de bini, că i-au încungiurat, de n-au scăpat nici un turcu. Câțî n-au perit, i-au luat pre toț de grumadzi. Și tătarâi, după cum li-i obiceiul, de nu stau la războiu, fugând la Nipru, la trecătoare, fiind gheața slabă, s-au

rumtu, și câțî nu s-au înecat, i-au luat căzacii pre toți de grumadz. Și au prinsu 2 soltani și trii pași și i-au dus robi la Moscu, vii nevătămați.

Așijdere dup-aceste în urmă au fost mersu un soltanŭ cu o samă de tătarî și turci. Dacă s-au apropiet de Nipru ș-au vădzut pe ceie tătari și turci ce au pățit, n-au cutedzat să margă, ce s-au întorsu înapoi, prădând pren Țara Leșască, dzâcând că-s satele moschicești.

Aceste s-au făcut într-această iarnă let 7245. Aceste bogate nevoi s-au făcut în Moldova, cari cu condeiul mieu nu poci să lungesc: civerturi, hârtii, văcărit, pili, ialoviță greli, podvodzi de fân, de lemne, fiind oaste turcească pre aice, așădzată la Cartal, la Dunări, de-au iernat.

Iar dac-au trecut iarna, tot într-acesta an, de primăvară, trimis-au leșii omul lor la Poartă, pentru acè robie ce-au făcut tătarii. Că ei știu că au pace cu dânșii, și câțî robi au aflat i-au luat pre toți înapoi.

Trimis-au turcii un sol de-a lor la leși, la craiul Frederic, di i-au dat titluș de crăie și cu daruri, poftindu-l să aibă pace, cum au avut și cu tată-său, Avgust crai. Și Frederic au priimit prieteșugul. Și s-au întorsu la țara lui.

Triimis-au turcii pre Raiz-afende și 2 turci mare și pre Alixandru terdzimanul, fratele lui Grigorie-vodă, și pre solul nemțesc care era sol la Țarigrad, de-au mărsu la Nimirova ca să facă pace. Triimis-au și moscalii dispre partea lor 3 cneji, anumi Șfer, și pe altu, sol nemțescu, care au vinit de la împăratul Neamțului pre la împărăteasa Moscului. Cari s-au strânsu cu toțâi la Nimirova la Sfeti Petre.

Iar oastea moschicească, de primăvară, după ce s-au strânsu di la iernatic, s-au împărțit în 2 părțî. O parte, cu Les ghenărariul, 40.000 moscali, 60.000 calmâș, 30.000 donți, 20.000 căzaci de la Harhov, toți acește, ca la 150.000, s-au dus în Crâm. Și n-au mersu pre la Orŭ, ce-au marsu pre aiure, că au găsât un vad cari nu-l știè tătarii să fie mai fost. Ș-au tot arsu ș-au prădat toată vara Crâmul. Ș-au triimis și turcii pre căpitan-pașe cu 60.000 oaste levenț agiutori tătarâlor. Și s-au bătut în vo 2 rânduri tari, cu năvăli multe. Și da duiumuri multe peste moscali, cât îi nădușiè, de rămăsesă lucrul di să bătè de-a mână. Și tot au biruit moscalii, cu multe

vărșări de sânge. Și mulțî mârzaci și șirimi au pierit, și au prinsu și vii mulțî. Și hanul încă au pierit în război. Și au găsât într-un ostrov mulțime de tătari bejenii și pe toți i-au pusŭ tot supt sabie.

Iar Minih fertu-marșalic, cu 120.000 moscali pedestrimi și cu 60.000 călărime și cu 50.000 căzaci horodovii, 30.000 zaporojeni, cu 10.000 cătani, au purcesŭ pre Nipru în gios, de la Perivoloșin, pentre Nipru și pentre Buh. Și după ce-au trecut Buhul, au ales 15.000 de oaste și cu Lionte ghenărarul, și l-au triimis înainte spre Vozia. Ș-au mai trimis și altă oaste, c-un ghenăral, 20.000, după Leonte, că dacă i-ar mai trebui agiutori, să-i agiute. Iar turcii, înțălegând că mărgu moscalii spre Vozâia, au triimis și ei 40.000 turci, tot aleși, și 30.000 tatari c-un soltan. Și cum s-au apropiet Leonte cu cele 15.000 de Vozâia, turcii s-au și slobodzit asupra lui Leonte cu mari năvală, pedestri, cât rămăsesă lucrul să spargă obuzul lui Leonte. Numai au sosit și celi 20.000 oaste agiutori, și cum au și sosit, au și-nceput a bate rău pre turci, și i-au gonit, păn-i-au băgat în cetate. Ș-au început a bate cetatea, marțî iulie în 5 dni, ș-a arunca bombi. Și s-au aprinsu geabhanaoa în cetate ș-au aruncat o bucată de zidiu, ș-au pierit mulțime de turci. Și a doa dzi, mercuri iuli 6 dni, au dobândit cetatea. Și au luat pre pașa de Vozia și pre un beiu de la Bosna robi vii, iar pre alțâi i-au pus tot supt sabie, și muieri și copii, ce au găsât. 40.000 numai turci, oaste aleasă, fără muieri, fără copii, au pierit toți, că i-au pus tot supt sabie.

Numai tătarâi au scăpat o samă, care au fugit, și i-au gonit căzacii păn’ la Nistru. Și într-această oaste 40.000, au fost mai aleși 12 bei cu 12 mii de oaste, oameni tot aleș, viteji den Bosna. Și toți acolo au pierit. Ș-au făcut o movilă prè mare de trupuri moarte.

Pe urmă au vinit și Minih fert-marșalih de-au făcut ș-au tocmit Vozia și Culburul, cu 10 părțî mai buni și mai frumoasă, și mai buni de cum au fost întâi, cu feliuri de feliuri de meșterșuguri și tabii. Și au lăsat într-însa 7.000 moscali și 2.000 căzaci, și în Culburŭ iarăș au lăsat oaste. Și cu cee oaste s-au tras între Buh și-ntre Nipru. Și au șădzut toată vara acolo păn’ la octomvrie, așteptând să facă solii pace la Nimirova. Iar solul nemțesc au scris la viziriul că nu poate să facă pace cu Moscul, deci să știe că și împăratul Neamțului au stricat pacea cu Turcul.

Iar într-această vreme, la Simpetriu, s-au pornit și nemții, ginerile împăratului, duce de Liutoranghia. Au purces cu obuzul cel mare, ca la 70.000-80.000 oaste, asupra Bosnii, și au luat Nișul, și pren Țara Arbănașilor a o strica și a o bate, și pre Bosna tij a o bate.

Altu ghenăral, anume Valis, și cu alțî ghenărari de la Sibii, cu o samă de oaste, au purcesŭ a bate Vidinul. Alții au vinit pren Țara Ungurească di s-au coborât în Țara Muntenească, la București, și pre supt munte, ca vo 6.000-7.000. Iar Vădanie, ghenărariul de Brașăv, și cu alțî 2 ghenărari, cu 5.000 oaste, au ieșit peste munte la Comănești și la Oituz în Moldova, și în Câmpul Lungu niște căpitani cu vo 700. Și au șădzut acolo, pre supt marginea munților, vo 2 luni și mai bini. Stricăciuni n-au făcut nimic în țară. Tot cu bani cumpăra ce li trebuiè. Numai pre turci căuta, și bucatele unde le găsiè le lua cu de-a sâla. Numai vo 2, 3 boieri, ce li era casăle pe supt munte aproapi, să închinasă la nemți, anume Ștefăniță Ruset vornicul și cu ficiorii lui, și Răducanul stolnicul și Costandin Balșe medelniceriul și Ștefan Catargiul sulgeriul. Și țărănimea ce era pe supt munte n-asculta de domnie.

Iară altă boierime și mazilime s-au strânsu toți la Ieș pre lângă Grigorie-vodă. Și Grigorie-vodă deodat-au ieșit cu tabăra la Frumoasa, dar apoi prè mult n-au zăbăvit acolo, că să temè să nu-l lovască nemții, să-l iè. Și nu credè nici pre boierii de țară, să nu-i facă vrun vicleșug cu nemții. Și s-au mutat la Țuțora, între Prut și-ntre Jijie. Ș-au și răpedzit la Hotin de olac, de-au vinit 400 de lipcani, cu Sara Mehmet-pașe, și la viziriul di i-au triimis 2 pași, anumi Mahmut-pașe și Vasli-pașe, cu vo 600 spahii. Și au triimis viziriul cindzăci pungi de bani, ca să mai facă oaste. Și i-au triimis bani și de chili, și de ialoviță, și de cară, și de fân, și de ordzu. De câte beialicuri era la ordie, dat-au turcii lui Grigorie-vodă, și el mânca banii toți, și cei de leafă și ceielalți toți. Și lua aceste toate ce scrii mai sus din țară, de făcè trebile împărătești fără bani. Numai atâta cât da moldovenilor: le da carne, pită, ordzu. Și după ce s-au strânsu toată oastea ce era: lipcani, turci, moldoveni și alțâi, s-au făcut ca la 6.000 oaste. Și au mai ieșit frica lui Grigorii-vodă de nemți. Și de frica viziriului și de rușine s-au întorsu iarăș înapoi la Gălata. Ș-au făcut hendichiu în giurŭ împregiurul taberii ș-au pusu străji buni. Ș-au șădzut toată vara acolo, păn-în toamnă la Simedriu.

Iar Costantin-vodă, domnul muntenesc, cum au audzit c-au ieșit nemți în Țara Muntenească, cum au și fugit peste Dunări. Și boierii și slujitorii muntenești l-au petrecut 2, 3 ceasuri. Și ș-au luat dzua bună, și l-au lăsat toți și s-au întorsu la București. Ce nu numai boierii, ce și slugi de a lui, ce au fost la tată-său, l-au lăsat toți. Și nemții, viind la București, au luat pre boieri pre toți și i-au trecut cu casă cu tot în Țara Ungurească, pre unii cu voie, pre unii și can fără voia lor.

Împăratul, Turcul, și turcii, după ce-au vădzut aceste, tari s-au spăriet, ce împăratul nu numai de moscali și de nemți, ce și de oastea lui, să nu facă zorbà asupra lui. Au și păzit de-au schimbat pre viziriul ș-au tăiet pre chihaie, dzicând că s-au agiunsu ei cu moscalii de-au dat Vozia. După cum li-i hirea de dulău, de le dzâc că-s dulăi, adivărat că-s dulăi. Dacă văd că nu pot isprăvi, ei dau vina capetelor. Ș-au pus și han nou, anumi pe Adăle Gheri cel rău, ce fusăsă mai întâi la domnia întâi a lui Gligori-vodă, cându s-au făcut zorbà asupra lui, înțălegând că acela au pierit în Crâm, cari șede la Tighine păn-acmu, că la Crâm nu poate să margă. Atunce au triimis împărăția de-au luat pre Manolachie chiurci-bașe Psăolu, fratele hatmanului Costandin ce este aice în Moldova. Și l-au dus la Țarigrad, la împărăție, de i-au dat grè muncă păgânească, 5, 6 dzile, păn-au spus toat-averea ce-au avut, di i-au luat tot ce-au avut, ca la 3.000 pungi, cu odoară. Nu numai a lui, ce și a frățâni-său, a lui Costandin hatman și altor rude a lui, gineri și alțâi. Ce au găsât, tot au luat. Și apoi l-au spândzurat în mijlocul ulițâi, unde să vând blanile în târgu. Și i-au pusŭ o blan-în cap, dându-i pricină că el sfătuiè pre chihaie. Atunce l-au agiunsu osinda Țărâi Moldovii și Țărâi Muntenești. Că acest Manolachi să-nvățasă de să făcè tot d-è casăli chihaielilor, de mânca aceste săraci de țări, cum le era voia, cu alțî greci și alte pășii, de făcè schimbări și-adaușaguri cu mulțime de bani. Cum și mai înainte vremi, cându s-au făcut zorbà, de s-au schimbat împărăția, la Ibraim-pașa vizirul, cădzut la mare urgii, precum scrii la rândul său. Atunce au scăpat, și tot nu s-au lăsat de răutăți. Dar acmu n-au putut scăpa, după cum să dzâce că nu-s în toate dzilele Paștile. Așè dzâc că mai mult dispre Costantin-vodă să-i fi fostu pâra, avându pizmă pre dânsul. Ș-au scos ferman să omoare și pre gineri-său, Ștefăniță beizade, ficiorul lui Mihai-vodă, care ținè fata hatmanului Costandin. Numai nărocul lui c-au prinsu de veste, di s-au ascunsu la casăli solilor, multă vremi, păn’ s-au îndreptat.

Răiz-afende, solul turcescu de la Nimirova, vădzând aceste lucruri ce să poartă și moscalii nu priimăsc bani să facă pace, ce cer Dunărea cu Crâm cu tot, și nemții Bosna și altă somă de bani, cheltuiala oștii, și robii ce luasă, au făcut izvod de toate de aceste ce cerè moscalii și nemții. Și au dat multe daruri solilor nemțești și moschicești și lui Minih fertu-marșalih moschicesc, ca să mai aștepte 30 dzile, să nu pornească oștile, păn-or trimite la împăratul turcesc să vadă ce-or priimi. De-a priimi, bini, iar de n-a priimi, s-or bate. Tot ca să mai lungească, să treacă vara cu amăgele, după cum este nătura turcilor. Că să spăriesă prè rău. Ce, după cumu-i orânduiala aceștei lumi lacomă, au întunecat mintea solilor nemțești și moschicești, de-au priimit să aștepte celi 30 dzile, păn-a vini răspunsu de la Poartă. Și au și răpedzit Raiz-avende cu acele scrisori la împăratul turcesc pre terdzâmanul, fratele lui Grigorie-vodă, să umble într-aceste 30 dzile de olac, să aducă răspunsul, cum a fi: ia pace, ia nepace. Ș-au purcesŭ terdzâmanul ș-au vinit pre la Grigorie-vodă, frate-său, la Gălata, și l-au benchetuit 1 dzi cu mari cinste. Și l-au mai învățat și el meșterșuguri de-a lui, ce au mai știut. Că avè Grigorie-vodă mare jeli și frică, c-or lua creștinii țara, ce nu numai el, ce și grecii lui, și n-or avè ce stăpâni și ce mânca la Țarigrad.

Și la 30 dzile s-au întorsu iarăș înapoi la Nemirova, unde era solii, cu răspunsu că nu priimè turcii să dè nimic, numai să fie bătaie la anul. Și așè solii s-au dus cineș pre la stăpânii lor. Și vodă încă l-au triimis pre aga Enachi grecul cu 600 slujitori înaintea lui Reiz-afendi la Movilău, temându-să de căzaci să nu-l lovască, și l-au petrecut păn’ la Tighine. Iar Vădanii ghenărarul, dac-au ieșit la Oituz cu oaste, au și poroncit lui Gligorii-vodă să dè paci oaminilor den Sâret încolo de bir și să-i trimită 150 de pungi de bani, dacă i-i voia sa șadă cu paci în Ieș păn’ la o vreme. Deci Gligorii-vodă era la Frumoasa și n-apucasă să strângă oaste, nici să dusăsă la Prut. Au socotit și au trimis pe Toderașco vel-spătar și pe Alixandru Sârbul tretii-logofăt cu daruri și cu cărțî de la dânsul și de la boieri, scriind ghenărarului, lui Vădanii, să-i fii milă de țară, să n-o strâce. Și au mersu la dânsul la Oituz, și i-au priimit cu dragoste, și s-au adiverit cu bini. Numai, Grigorii-vodă nu s-au încredzut, ce s-au dus la Prut, după cum s-au scris mai sus, di ș-au strânsu oaste. Așijdere nici pe Păladi spătarul nu-l credè, fiind moldovan, să nu-i facă vrun meșterșiug. Și de ăaîcee au trimis și pe Alixandru Sârbul, fiind di casa lui, ca să nu poată faci vrun meșterșiug asupra lui cu Vădanii ghenărarul.

Turcii, păn-a umbla terdzâmanul la Poartă aceste 30 dzile, iar împărăţia au şi pus sarascher pre Chipruliul şi au şi rădicat oaste den Ţarigrad ca la 120.000 şi l-au trimis la Bosna asupra nemţilor. Şi viziriul au triimis pre Meniş-paşe de la Cartal cu 20.000 oaste, şi au purces de la Cartal pre marginea Dunării a mai strânge oaste ce putè. Şi s-au dus şi la Vidin asupra lui Vales, ghenărariul de Sibii, ce bătè Vidinul cetatea, ş-au gonit pre nemţi de la Vidin. Dar tot nu i-au bătut prè rău, numai cât i-au gonit de la cetate.

Ş-au dat şi lui Costandin-vodă, domnul muntenesc, vo 2, 3 paşi cu oaste, de-au gonit pre nemţi din Ţara Muntenească, că era puţinei, numai vo 3, 4 mii în Ţara Muntenească. Ş-au făcut turcii multă răutate şi prad-în Ţara Muntenească, c-au luat munţii în cap. Şi pre unde au găsât bejenii, au tot prădat şi au arsu. Şi au spartu şi mitropolia de la Târgoveşte şi au găsât multă avere a boierilor munteneşti şi au luat-o toată. Ce nu numai într-un rând au prădat-o, ce în câteva rânduri au umblat, prădând şi strâcând biata ţară.

Costandin-vodă, domnul muntenesc, iarăşi s-au aşădzat în Bucureşti cu vo 2, 3 paşi. Şi rè pradă au făcut turcii şi Bucureştilor. Şi mitropolia din Bucureşti au făcut-o mecet, di s-închină într-însa paşii. Şi Costandin-vodă au pus tot boieri de cei de gios, că boierii îs toţ în Ţara Ungurească, cei mari, duşi.

Iar ghenărariul cel mare de la Sibiiu, anume Valis, care mersesă la Vidin, vădzând că nu poate sta împotriva turcilor, că are oaste puţină, au scrisu la Vădanie ghenărariul, ce ieşis-în Moldova cu oaste, de-au trecut muntele înapoi de-au mersu agiutori la Vidin. Numai ce au rămas vo 500 oaste nemţi de strajă la Comăneşti, iar ceielalţi, măcar că s-au dus la Vidin, tot n-au putut isprăvi nimic împotriva turcilor. Deci ghenărarul Valis, vădzând că au greşit şi ş-au împrăştiet oastea pren Moldova şi pren Ţara Muntenească şi n-au putut isprăvi nimic să-l iè, ori de ciudă, ori de ruşine, ori de frica împăratului, au mâncat otravă singuru ş-au murit.

Mai ispititu-s-au turcii şi cu 2 soltani să margă preste munte în Ţara Ungurească. Şi s-au păzit nemţii mai bine, într-altu fel, că, după ce-au intrat în munte, le-au ţinut calea şi dinainte şi dinapoi. Ş-au pierit un soltan şi cu tătarâi mai toţi, numai unul au scăpat prè cu puţini tătari. N-apucând a intra

în munte, la Câmpina, s-au întorsu înapoi prădând și ardzând. Ș-au lovit pren București, fiind domnul în scaun, ș-au prădat târgul tot, cu mănăstiri cu tot, ș-au găsât mulțime de avere. Și domnul n-au putut să isprăvască nimic, să nu-i lasă să prade. Ce-u găsit a boierilor pribegi și nepribegi și a neguțitori pin hanuri, tot au luat. Acest războiu au fost mai pre urmă, la let 7246, la noiemvrii. Să lăsăm acmu Țara Muntenească, di om scrie înainte la rândul său.

Grigorie-vodă, ședzând cu tabăra la Gălata și înțălegând că s-au dus nemții cei mulțî și au rămas numai 500 nemți la Comănești de strajă, și vădzând că să găteadză tătarii și cu turci de la ordia viziriului să margă la dânșii, au scris la viziriul să nu margă nici turci, nici tătari, să strâci țara. Puținei ce au rămas de strajă, a triimite oastea lui și i-a goni. Deci viziriul îndată i-au și poprit să nu margă. Că era la Gălaț păn’ la Bârladŭ tot tătari, cu 2 soltani, de-au șădzut toată vara de-au mâncatŭ pre beții oameni, de-au rămas numai cu sufletele. Deci Gligorie-vodă au ales din oastea lui ca la 1.500 slujitori turci, lipcani, moldoveni și 2 steaguri de căzaci ș-au triimis pre Costandin hatmanul, fratele chiurci-bașii, și pre Toader Pălade spătariul să margă pre la gura Oituzului și la Comănești, să astupe poticile și să strâci pălăncile ce li făcusă nemții. Și mărgând acolo la Comănești, numai au și dat peste celi cinsute de nemți ce rămăsesă de strajă. De merat lucru este cum au dat Dumnădzău o spaimă nemților, cât n-au putut să stè la războiu. Că cum s-au tâmpinat și au discălecat căzacii de-au slobodzit focul ș-au pisat vo 3, 4 nemți, s-au și spăriet nemții ș-au plecat fuga și n-au apucat să sloboadă focul. Ș-au și-ntrat turcii cu moldovenii într-înșii ș-au prinsu ca vo 30, vii cu morți. Ș-au pierit și colonelul care era pre oastea nemțească mai mari. Și iarăși au dat Dumnădzău frică moldovenilor și turcilor, că nu i-au gonit, temându-să să nu fie oaste supusă, să fie vicleşug, că nu ar hi mai scăpat mai nici unul. Iar nemții tot gândiè că-i gonesc, că, cum au agiunsu la pălancă, cum ș-au lăsat pușcile și caii și 2 sacaluși și 2 căruță, iarbă, ș-au fugit care încotro au putut pren munte pe gios. Ș-a triedze au început a ieși câte unul, și vădzând că nu-s nime, ș-au luat pușcile și ce-au avut ș-au trecut muntele, dincotro vinisă, înapoi.

Iar hatmanul cu oastea, precum mai susu scrii, nici giumătate de ceas n-au zăbăvit și s-au și-ntorsu înapoi, fiind grec cu pele de iepuri la spate. Au fugit toată noaptea, făcându-să dzuă la Bistriță, negonindu-l nime, nici

vădzând pre nime, după cum este vorba că nu fac toate muștile miere. Că, când s-au tâlnit cu oastea nemțască, tremura de frică și vrè să fugă. Iar turcii, vădzând că vrè să fugă, au început a-l sudui ș-au scos și sabiile asupra lui, să-l taie. Și vădzând așè că fac turcii zorbà asupra lui, s-au slobodzit de frică asupra nemților. Și s-au tâmplat acè izbândă, după cum scrii mai sus. Numai tâmplându-să Toader Pălade spatariul și vădzând zorbaoa turcilor, el mai mult au început a îndemna oastea. Și după ce au vinit la Ieș hatmanul, i-au scris Grigorie-vodă cărțî la viziriul și l-au triimis cu 10 nemți vii și cu 17 capete morțî. Și cu acè puțină izbândă ș-au mai tocmit treaba, că era să pitreacă și el de la Poartă, ca frate-său Manolachi chiurce-bașe.

Tot într-acea vreme mers-au Chipruliul întâi la Niș, unde luasă nemții, ș-au încungiurat cetatea Nișul. Și n-au putut să sprejinească nemții și s-au închinat, c-au fost ca la 5.000-6.000 nemțî cu un ghenăral. Și pre ghenărari și pre nemțî i-au slobodzit cu pace, iar pre raiè au pus-o tot supt sabii, că să burzuluisă toată creștenătatea, de ținè cu nemții: sârbii, arbănașii și alții ce era prenpregiurŭ.

Purces-au Chipruliul de acolo asupra nemților ce bătè Bosna. Deci nemții nu putè lua Bosna, fiind locurile tari și raiaoa încă ținè tot cu turcii, nu vrè să să de nemților. Numai ce-au apucat de-au luat vo 2, 3 cetăți în marginea Bosnii, și au și sosât Chipriliul cu oastea lui agiutori bosnenilor. Și s-au lovit în vo 2, 3 rânduri, ș-au tot can zăticnit pre nemți și nu ș-au putut alege. Aceste toate s-au făcut la velet 7245. Iar dup-acee, la văletul 7246, în luna lui octoămâvrie, tot într-această toamnă, vădzând turcii că le-au mersu can bineșor spre nemți, că nemții nu făcusă gătire prè bună, în grab-au și pornit oastea de la Cartal și de la Tighine, câtă era strânsă, ca la 100.000 de iniceri și de spahii, c-un sarascher și cu Medle Gherie, hanul cel nou, cu toată tătărâmea de Bugeag, ca la 60.000 și 2 soltani, mai can cu toată puterea turcească ce era la Cartal. Și pre apă, de la Țarigrad, vo 20.000 să margă să iè Vozia de la moscali. Înțălegând că Mineh fertu-marșalih s-au dipărtat cu oștile moschicești la iernatic, la Perevoloșin, după ce s-au dus solii de la Nemirova, și ei înțălegând că-s numai 7.000 moscali și 2.000 căzaci, 9.000 de toată oastea, au socotit c-or lua-o prè lesne, și lùnd-o, or treci și or lua și Culburul ș-or treci și-n Crâm asupra-celora moscali și or duci și pre hanul cestu nou, pre Medle Ghirie. Ș-au luat și vo 60, 70 pușci

din Tighine și 400 cară moldovenești, de-au dus geabhanaoa. Și după ce-au agiunsu acolo, au început a bate cetatea. Ș-au bătut-o 2 săptămâni și n-au putut-o lua. Și așè da turcii feliuri de feliuri de năvăli strașnici asupra cetățâi, și și mai pierè. Spartu-s-au și vo 20 de pușci mare, umplându-le mai mult preste măsură, ca s-agiungă la cetate, și iară pre dânșii îi omorè. Făcut-au un meșterșug cu niște săcrii noaptea, ca să să apropii de cetate. Iar moscalii au făcut altu meșterșug, di s-au luminat ca dzua, ș-au îndreptat pușcile de i-au făcut fărâmi. Făcut-au turcii 2 lagumuri, și s-au strânsu acolo mulțime să dè năvală. Iar moscalii le-au găsât unde le pusesă turcii și le-au bătut dispre dânșii, ca să dè înapoi spre turci. Ș-au făcut și ei 2 lagumuri, alăture și cu gauri, din celi turcești, la a lor. Și când s-au strânsu mulțime de turci la lagumuri ș-au dat foc, iar lagumurile au dat înapoi, și s-au aprinsu și celi moschicești, cât au pierit mulțime de turci. Și atunce au ieșit și moscalii cu căzacii afară den cetate ș-au început a tăiè și ei pre câți nu îi omorâsă lagumul.

Așijdere sculatu-s-au turcii cu zorbà asupra hanului, dzâcând că gâlceava dispre dânșii s-au început întâi și ei dau năvală di pier, și tătarâi nu pier, umblă pre de laturi. Deci au luat hanul pre tătari împreună cu turcii, și carăle celi moldovenești le-au umplut de stuh ș-au început a pune pre moldoveni de împingè carăli, și turcii cu tătarâi după dânșii cu pușcile, ca să s-apropie de cetate, să bată cetatea. Iar moscalii așè au începutŭ a-i împroșca den cetate, și au ieșit și afară, și așè au dat o năvală turcilor, cât au pierit mulțime, și au luat și o samă de pușci. Așijdere era o zămculiță de laturi de cetate, și șidè niște moscali. Ș-au îngropat și moscalii un lagum acolo și s-au făcut a fugi spre cetate. Iar turcii au și-ntrat într-acè zămculiță ș-au găsât lagumul și l-au scos. Moscalii, vădzând că au gâsât turcii lagumul și l-au scos, au și îndreptat pușcile în zămculiță a bate. Și au pierit și acolo mulține de turci, și câțî n-au pierit le-au căutat a ieși, că nu putè să șadă, că-i împroșca den cetate. Așijdere vinit-au turci cu vasă pre apă, și moscalii încă avè vasă. Ce nu le-au sporit turcilor nici cu acel fel, că, cum au fost dându moscalii din tunuri de pe apă or den cetate, să și afunda vasăle turcești, de s-îneca, cât n-au rămas nici unul, iar moschicesc nici s-au betejit.

Mai pre urmă iarăș s-au rădicat turcii cu năvală asupra cetățâi, vădzând că au ieșit o samă de moscali din cetate. Și s-au și pornit turcii asupra

moscalilor să-i iè în unghi, iar moscalii s-au făcut a fugi asupra vasilor și au lăsat poarta cetățâi dișchisă. Iar turcii, cum au vădzut poarta cetățâi deșchisă, au lăsat pre moscali de-a-i mai gonire ș-au și-nceput a intra în cetate. Și i-au lăsat de-au intrat vo 4.000-5.000 și au slobodzit porțile cetățâi di i-au închis. Și așè moscalii den cetate, fiind supuș, au și-nceput a le da foc și din frunte și din coadă, și den dos a le da bombi, păn-i-au potopit pre toți. Da să dè înapoi, porțile cetățâi era închisă. Și câți n-au pierit, i-au luat pre toți de grumadzî.

Iar turcii cei ce rămăses-afară, de n-apucas-a intra în cetate, i-au și aruncatŭ lagumul. Atunce moscalii cei de-afară, ce să făcus-a fugi spre vasă, s-au și-ntorsu înapoi într-înșii a-i omorî câțî scăpasă de lagum.

Așijdere și moscalii di pre apă au prins a-i împroșca cari s-apucas-a să lipi de zidiul cetățâi, că nu putè să să mistuiască nici într-o parte. Ș-au început moscalii a-i bate și di pe apă, cât i-au potopit, ca la 30.000-40.000 de turci.

Iar în scurtă vreme au și sosit veste de la soltanul la sarascheriul, care soltan era între Buh de strajă, cum că vin de la Minih agiutori cetățâi prè mulți moscali pre apă, di s-au făcut spaimă în oastea turcească. Câțî rămăsesă vii nepieriți au și fugit preste noapte ș-au lăsat cetatea. 3,4 dzile de-ar fi mai zăbăvit turcii pre loc, nici unul nu vrè scăpa. Că au și dat Dumnădzău un vicol, că, cum era giumătate răniți, așè dzâc că-ntr-acel câmpu 4 părțî ar hi pierit și una de-ar fi scăpat bini. Fostu-s-au cerșut căzacii să-i lasă, călări, audzind că vin turci la Vozia, și Minih n-au vrut să-i lasă, fiind la Perevoloșin. Și au greșit că nu i-au lăsat, că nici un turcu n-ar fi scăpat, sau tătar.

Deci acel soltan ce era de straji între Buh, vădzând că turcii fug de la Vozia, slobodzit-au și el ceamburŭ pre marginea Ocrainii leșești, di-au prădat satele. Țân și ei prieteșugul ca cânii vinerea. Ce s-a mai face cu leșii, vremea viitoari va arăta.

Grigorii-vodă, vădzând că s-au dus nemții din Moldova, scris-au cu giurământ la boierii cei pribegi și la țară, cei haini, să să întoarcă înapoi la locurile sale, să nu poarte nici o grijă. Și i-au iertat pre toți, numai să nu mai fugă și alțâi, ca să iè bani. Deci s-au întorsu toți la locurili sale, și nimic nu

le-au făcut. Numai pre Costandin Balșe, având măraz pre dânsul, l-au bătut la talpe și l-au slobodzit. Făcut-au și acestu obicei Grigorii-vodă, de să bată boierii cei mari la talpe, turcește. Și pre Ștefăniță vornicul Ruset, hiind mai bătrân, l-au făcut surgun o lună la mănăstiri la Dobrovățŭ ș-apoi l-au adus la Ieș și l-au iertat. Și i-au măritat o fată ce avè, cu cheltuiala lui vodă, după Scarlata-chie comisul, ficior Lupului Gavriliți.

Iar pre Răducanul, fiind nepot lui Mihai-vodă și agiunsesă cu cărțî la Grigori-vodă de la nemți de făcè știre ce fac nemții și ce li-i sfatul, când era nemții la casa lui, la Grozești, pentru acee mai mult l-au boierit, de l-au făcut păharnic mare.

Pus-au turcii pre ficiorul lui Racoți, anume Iosif, ca să fii crai în Țara Ungurească, și i-au făcut coronă de aur, cu diiamanduri de mult prețŭ. Și i-au dat și cinci mii pungi bani, să-i fie de cheltuială și să-ș facă oaste, osăbit de ce i-au rânduit turci și tătari.

Și l-au pornitŭ den Țarigrad, de-au vinit la Brăila di să găteadză și-ș strânge oaste. Ispititu-ș-au nărocul, cu 2 soltani și cu turci, de-au triimis în Țara Ungurească, ca să treacă pre la Câmpina, pren Țara Românească. Ce nu i-au slujit nărocul ceastă dată, c-au pățât rău, precum scrie mai sus patima lor.

Împăratul nemțesc, înțălegând de Racoție, au strânsu toate capetele celi de frunte, boieri unguresți, di i-au dus pre toți la Beci, di-i ținè acolo de le dădè toate ce li trebuiesc. Ce s-a mai alege, vremea viitoare va arăta.

Deci înțălegând Poarta turcească di ce s-au lucrat la Vozia, trimis-au de-au luat pre viziriul la Țarigrad, la sfat, nu numai pre viziriul, ce și pi toate cepetele celi turcești, pre toate unde era. La ce va arăta, vremea viitoare va arăta. Aceste toate s-au făcut într-acești 2 ani a domnii lui Grigorie-vodă, păn’ la velet 7246, la istovul lui noiemvrie.

După aceste, așădzându-să Grigorie-vodă în scaun în Ieși să iernedză, după cum s-au scris mai sus, pus-au în Ieș și 4 steaguri de turci și cu 4 de lipcani, steaguri, să iernedză cu dânsul în Ieș, necredzând pre moldoveni. Bogate nevoi și rușini făcè turcii beților oameni la Ieș și la țară, pre unde

mergè. Că lua femei și fete mare și copii cu sâla, de-ș făcè râs. Și la drumuri îș râde și prăda pre oameni.

Iar în luna lui dechemvrii, bine nu s-au așădzat în Ieș, și au și scos hârtii, frunte de 3 ughi, mijlocul de 2 ughi, coada de 1 ughiu, și cârcimărit tij 5 lei, și cară pre țară, de căra fân și lemne la oaste. Și fân nu găsiè pre aproapi, că-l mâncasă de cu vară, ce lua ordzu a cui găsiè, fără bani. Și taberi de cară ducè la Siret, de măcina, că pe aproapi nu era mori. Și lua boi a cui găsâè, de pre drumuri. Ș-au început și ciuma a s-ațâța în Ieși, și au ținutŭ puțin, vo lună, acel omurŭ. Oh, oh, oh! săracă Țară Moldovă și Țară Muntenească, cum vă pitreciţî și vă dezmierdaţî cu aceste supărări, la aceste vremi cumplite, și făr' de milă de stăpânii noștri, care singuri noi ț-am poftit și ț-am aflatŭ! Nu ne săturam de domni de țară, nici de măritat fetele după peminteni, ce dzâcèm că-s proști și săraci. Și alergați la cei străini, greci, de-i apucaț cari de cari să vă hii gineri, că-s cilibii și bogaţî, și le dați moșii și-i puneț în capul mesâi. Iacă la ce am vinit! Aceste, adivărat că ne-au făcut cilibii la toate, cu lacrămi pre obraz și cu suspinuri la Dumnădzău strâgând. Iar altă puteri, făr-a suspina la Dumnădzău, n-au rămas. Ia priviț pre țările megieșilor cum țin pre cei străini! Le dau di mâncat, iar la sfat sau în capul mesâi nu-i pun, nici îi amestecă. Și pentru acee trăiesc prostimea lor păn-acmu necălcată. De-ș dau vo fată după vun străin, prè cu greu, dar moșan nu-l priimăscu, nici la sfat. Și pita ce o mânâncă, cu vărsari de singe și cu multă ostineală și grijă și slujbe, o mâncă streinii prentr-alte țări.

De ce s-au mai lucrat peste iarnă de acmu de la noiemvrii la vălet 7246. Viziriul, cum au sosât la Țarigrad, l-au și mazâlit, și au pus vizir pre altul. Și cum l-au pus vizir, cum au început a rândui oaste la Hotinŭ și la Tighine, și pre alțâi într-alte părţî, și a face mare gătire pen țară. Trecând la Hotin, și alțâi în gios de la Tighine și di la Hotin, mare stricăciune și pozne făce oamenilor pre unde loviè. Unii trece pre Bârlad, unii pre Sâretiu. Și în Ieș încă au iernatŭ 3, 4 mii de turci. Și acește încă destule răutățî făcè. Și era o scumpete mare de pâne și de fânŭ, cât agiunsesă carul de fân 4 lei, pre 2 boi. Și alte nevoi despre domnu: cară, ialoviță, chile, văcărit, și adăoșag peste văcărit câte un tultu de vită.

Așijdere și în Țara Muntenească turcii și tătarâi au iernat, și multă prad-au făcut trecând pren țară la Olt, de să bătè cu nemții.

Nemțâi și moscalii au șădzut în paci pre la iernatic, pre marginea țărâlor lor, făcând mare gătire. Hanul den Bugeag s-au sculat la ghenarie și s-au dus la Crâm, nefiind moscali în Crâm. Și de acolo s-au sculat și au strânsu oaste pre cine au putut, ca la 80.000, amestecaț tătari și turci, și s-au dus în pradă la Slobodzie, spre Harcov. Și i-au tâlnit moscalii și i-au biruit. Și abè au scăpat hanul cu 4, 5 mii de oaste. Și le-au luatŭ moscalii toț robii ce au luat de la dânșii, că le stătusă caii în ceambur, și i-au tot gonit păn-în Crâm.

Mihai-vodă era la închisoare, că-l pârè muntenii să dè 7.000 de pungi de bani. Și au șădzut la închisoari 11 luni, și apoi, cădzând acesta vizir ce mai sus s-au pomenit, fiindu-i prietin, l-au scos. Și fiind doamna lui Grigorie-vodă la Țarigrad, cu fiiu-său Scarlat, au făcut nuntă, și au luatŭ pre fiica lui Mihai-vodă, cari mai sus s-au pomenit că-i logodită, la ghenarie, la Boboteazdă. Iar Grigorie-vodă au făcut vesălie pentru fiiu-său o săptămână, împreună cu toț boierii. Aceste toate s-au făcut păn’ la în dzi întăi a lui aprilie, de primăvară.

Iar în 31 de dzile a lui mai, la 4 ceasuri den dzi, s-au făcutŭ un cutremur mare, de-au cădzut mănăstirea Golè, și multe casă, și mănăstiri în gios. Răchitoasa și altă mănăstire la Focșeni. Și s-au cutremuratŭ mai bine de 1 lună, mai în toate dzileli. Și s-au și început mare ciumă în Ieș, ș-au ținut păn’ despre iarnă omorul, toată vara păn’ la luna lui dechemvrie.

Iar Grigorie-vodă au ieșit afară cu ordia la Socola, în fundul văii, de au șădzut toată vara. Și începând și în ordie a pica câte un om de ciumă, s-au mutat la Țuțora, despre toamnă, ca să să mai răcorească de boală.

Viziriul s-au rădicat cu 300.000 oaste ș-au purces spre Niș asupra nemților. Și au făcut oaste în 3 părțî. Unii cu Racoți i-au pornitŭ pre Dunăre în sus, și cu tătari, de-au luatŭ Țara Oltului și alte pălănci ce era pre Dunări. Și siliè să treac-în Țara Ungurească, și n-au putut să răzbască de nemțî, și s-au apucat a bate cetatea Rușava. Alțâi șidè împrotiva taberii cei mare nemțești și au bătut-o toată vara, și nu putè s-o dobândească. Pierè turcii ca frundza, de pica pre Dunări în gios, și le aducè Dunărea trupurile pre la

Gălaț și pre la Smil, și-i prindè oamenii, morțî, de la lua borfili de pre dânșii. Că fiind Rușava în ostrov Dunării, da turcii năvală tare pre apa Dunării s-o iè, și den cetate pe turci îi tot prăvălè, di s-îneca în Dunări. Câteva mii au pieritŭ de turci la această cetate. Iar despre toamnă, vădzând nemții cei den cetate că agiutori, nemțî nu li mai vini de nicăiuri și bucatile li să sfârșăsc, și Dunărea încă scădè, și toată greimea turcilor cearcă prenpregiur, s-au închinat cu 1.500 nemțî. Atâțe nemțî au fost numai în Rușava. Și ieșind acel ghenăral den cetate, l-au îmbrăcatŭ viziriul cu căftan și cu mari cinste l-au slobodzit, de s-au dus la tabăra ce mari nemțască, cu dobi și cu surle dempreună cu toț oamenii lui, dzâcându-i viziriul: „Aferim, slugă bună și credincioasă! Măcar di s-ar afla om harnic și drept ca tine și la împărăția noastră! Cu puține oasti să stai să te bațî cu atâta puteri atâta vreme!“ Și după ce-au mărsu la nemțî, încă mai mari cinste au dobândit. Dzâc unii să hie dat viziriul bani să s-închine și să hie fost cu știrea împăratului nemțesc, și viziriul încă să-ș facă obraz despre împăratul turcescu. Că tabăra ce mare nemțască șidè între niști bălțî la loc tari, iar turcii nu cutedza să margă la dânșii, și nemții așijdere nu cutedza. Și așè au șădzut oștile păn-în toamnă, fără câtŭ câte o strajă de să lovie. Iar despre toamnă s-au dus viziriul la Țarigrad cu ăaîcè izbândă. Și s-au împrăștiet la iernatic oștile, și cele turcești și cele nemțești. Iar dincoaci, dispre moscali, au rânduitŭ un sarascheri cu oaste la Tighine, și altă oaste au mersu, de la Hotin și de aiure, ca 80.000 oaste, și cu tătarâi Bugeagului 60.000, de sta pe Nistru d-aștepta pre moscali.

Iar moscalii s-au făcut în 2 părțî. O samă, cu Les ghenăral, s-au dus în Crâm cu 100.000 oaste și s-au bătut acolo cu hanul Crâmului și cu 60.000 turci, ce era cu căpitan-pașe. Și i-au tot bătutŭ pre turci și pi tătari. Și au prădat și au arsu Crâmul vo 4 luni. Și apoi au ieșit den Crâm și au lăsat Crâmul și au vinit la ceasta oaste, la Perivoloșin, unde era Minih fertu-marșalic. Și s-au făcut ca la 300.000 oaste. Și au tot șădzut toată vara, și apoi de Sfeti Ilii s-au pornitŭ spre Nistru pre încetu. Iar tătarâi și cu o samă de turci călărime le-au ieșit înainte și-i tot ceheiè prenpregiur, de le lua oamenii di pre la iarbă, iar să le ste împrotivă nu putè. Să ispitè câteodată, și pica ca perile turcii și tătarâi. Și așè s-au apropiet cale de 4 ceasuri de Nistru tabăra cè mari, iar fruntea oștii, cu 20.000 oaste și cu o samă de căzaci, au agiunsu la Nistru, la Calanca, den gios de Rașcov, unde era de ceasta parte și sarascheriul cu toată inecerimea. Și au început moscalii a-i împroșca den

pușci și den bombe de piste Nistru, câtŭ nu putè turcii să să mistuiască nicăiuri pre di ceasta parte. Iar peste noapte le-au și vinit ocaz de la Minih să s-întoarc-înapoi. Și s-au întorsu noaptea la obuzul cel mari, unde era Minih. Și au purces iarăș cu toțâi înapoi la Buh. Și murindu-le caii și boii, țiindu-i toată vara în herbinteală la Buh, n-avè cu ce tragi privantul, pușcile. Ș-au îngropat acolo în câmpu 500 de cară de glonțuri și de combarale, osăbit de fănină și posmagi și alte bucate ce-au lepădat pre câmpu. Și după ce-au agiunsu la Buh, au triimis Minih ș-au rădicat și oastea ce era în Vozia. Și i-au dat foc ș-au răsipit-o detot, și Culburului tij. Și au vinit la dânsul, și s-au dus cu toții la iernatic la Perivoloșin.

Iar turcii iniceri vrè să treacă să agiungă pre moscali, dar nu-i lăsa să treacă Nistrul sarascheriul, neavând ferman, cât începusă inecerii cu zorbà, cum li-i obiceiul lor, să omoare pe sarascheriul. De mierat lucru este acesta, cum așè lesne să întoarsăr-înapoi și stricară și Vozia, și sarascheriul încă nu lăsa să treacă inicerii după dânșii, să-i gonească. Unii dzâc că au dat sarascherul mulțimi de bani lui Minih, iară alțâi dzâc că s-au temut Minih de ciumă, să nu i să umple oastea. Și să temè să nu iè turcii și tătarâi pre moldoveni în sabie și-n robie, că așè să lăuda turcii. Și să cerè și la sarascheriul, să le dè voie, cum or vidè că trec moscalii încoaci Nistrul și nu-i pot sprejini, să și sloboadă prad-în țară. Iar pentru Vozia, această pricină dzâcè Minih, că un an de când au luatŭ Vozia, și ciuma dentr-însa n-au mai ieșit, cât mai bine de 20.000 oaste s-au potopit într-însa, și pentru acee au stricat-o și au scos oastea dentr-însa. De nu-s niscai fapte a lui Minih, vremea viitoare va arăta adevărul.

Împăratul turcesc, înțălegând de acest lucru, s-au mânietŭ pre sarascheriul și l-au făcut surgun. Și au pus pre altu, anume Veli-pașe, vestit viteaz bun, ce au arătat mari îndrăznire la moscali. Și au tăiet și 4 pași, și au mazâlit și pe sultanul, căci n-au mersu după moscali să-i gonească. Că era bucuroș, și totŭ să temè să nu făcă vrun meșterșug, să s-întoarcă.

Tot într-această toamnă, la noiemvrii, murit-au ficiorul craiului unguresc, anume Racolci, la Dunări, ce-l pusesă turcii crai, la Udrii, ca să hie în Țara Ungurească. Și nu i-au slujit nărocirea, care mai sus s-au pomenit.

Vinit-au capigilar-chihaie de la împărăție, cu poroncă la Grigorie-vodă de-au mersu la Nistru să rădice pușcile ce le îngropasă moscalii, să le iè să le ducă la Tighine. Și s-au dus păn’ la Nistru și au triimis de-au încărcatŭ tot, cu mare frică, să nu-l lovască căzacii. Dar n-au avut nici o ostineală și au încărcatŭ 500 de cară de glonțuri, cum mai sus s-au pomenitŭ.

Și au umblat Grigorie-vodă pre la Soroca, pre la Rașcov, pre la Orhei, di s-au primblat să vadză locurile țării. Și pi urmă, de la Orhei n-au vinit în Ieș, că murè tari de ciumă, ce au trecutŭ la sat la Deleni, în ținutul Hârlăului, la vornicul Iordachie Cantacozino Deleanul, de-au șădzut păn-în dzi întăi a lui dechemvrie. Și apoi, înțelegând că au mai rădicat Dumnădzău focul, s-au dus în Ieș.

Iar nevoili în țară, prè multe, di chili, de ialoviță, de cară și de alte nevoi nespusă, tot ieșite pe catastijile banilor hârtiilor ce fusesă de primăvară. Ca și la Duca-vodă cel bătrân, ce ieșè pre banii hârtiilor, așè și acmu au fost.

Oamenii, de vară, să bejenisă la munți, la păduri, de frică să nu prade păgânii țara.

Leșii au avut paci, fără cât în Ocraina, pre unde au fost șleavul moscalilor, au avut oarece stricăciune de tătari.

Franțozului i-au tot umblat oamenii lui să facă paci turcilor dispre moscali și dispre nemțî.

Cazâlbașul încă au avut paci în cest an cu turcii.

Aceste toate s-au lucrat într-acestu an, de la noiemvrii, la vălet 7246, pănă iarna la istovul lui noiemvrii, la velet 7247. Și ce s-a mai lucra s-a scrii la rândul lui.

Iar am început a scrie acestu an. Iată, după ce au mersu Gligorie-vodă în Ieș, ciuma s-au potolit. Nevoi totuna au ținut în țară, precum scrie mai sus. Pre viziriul și pe hanul i-au chematŭ la sfat la Țarigrad. Ce pre viziriul l-au schimbat și au pus alt vizir, iar pre hanul l-au triimis de-au șădzut toată iarna în Bugeag păn-în primăvară, iar pimăvara s-au dus în Crâm. Și au

mersu ș-un poghiaz tătărăsc la moscali, dar puțină pagub-au făcut, iar mai mulțî au pierit ei. Iar de primăvară s-au sculatŭ viziriul cu toată puterea cât-au avut și s-au dus asupra nemților la Beligrad. Și nemțâi încă au strânsu tabăra lor acolo, 90.000-100.000 oaste nemțî, mai departe de Beligrad. Și au făcut șanțu și sta acolo de aștepta pe turci cale 7, 8 ceasuri. Și după ce s-au apropietŭ turcii de tabăra nemțască, iar nemțâi au ales 18.000 de oaste den tabăra lor și au triimis să lovască pe turci noaptea, făr' de veste, să-i spargă, înțelegând că nu-s turci mulțî. Și turcii au fostu prinsu limbă că vin nemțâi și au fostu stând gata. Și cum au sosit nemțâi, cum i-au și împresurat turcii, fiind mulțî. Deci nemțâi, vădzând așe, au mai ales 12.000 și au triimis după dânșii, ca să le dè agiutor. Dară nu le-au fost nice de un agiutor, că, când sosă, au început a-i sparge. Și așè, au purces turcii asupra taberii cei mare nemțești, bătându-i păn' ce i-au băgat în tabără. Dar prè puțini au scăpat. Și așè, dând năvală și taberii cei mare, n-au putut să stè împotriva turcilor. Numai ce le-au căutat de au lăsat șanțul și s-au supus supt cetatea Beligradului, de s-apăra de turci, că-i încungiurasă turci pre nemțî den toate părțile, de nu le vinè nice oaste de nicăiri nemților. Le-au fost viind agiutor 50-60.000 de oaste de la colegaturi, numai, fiind ciumă, nu cutedza, cu oastea cè proaspătă, să intre în cee oaste, ce sta mai departe, cale de 5, 6 dzile. Și așè câteva dzâle apărându-să de supt cetate, au stătut solii la pace. Că nu știè nemțâi că au luatŭ moscalii Hotinul și ce să lucreadz-în ceste părțî, fiind încungiurаț de turci. Și să temè nemțâi să nu margă turcii în Țara Ungurească, să nu să tulbure și ungurii. Așijdere și viziriul, viindu-i veste dencoace despre moscali că au luatŭ Hotinul, au tăinuit și au făcut veselie mare, cum că au bătut turcii pre moscali la Hotin. Și audzind nemțâi, au făcut pace. Precum s-au făcut pacea s-a scrii la rândul său.

Moscalii, de primăvară, cu Les ghenăral, cu 80.000 oaste, cu calmâș și cu căzaci și cu moscali, s-au dus asupra Crâmului. Și au avut acolo în Crâm în 2 rânduri bătai cu turcii și cu tătarâi. Și s-au rănit și hanul ș-au murit acolo în Crâm. Și turcii acmu de iarnă, după ce-au făcut pace, au pus han pe ... . Și moscalii s-au întorsu înapoi, nelùnd nice o cetate, fără câtŭ au strâcat Crâmul pre rău într-acești patru ani.

Meneh felt-mașalâc, de primăvară, au purcesu de la Chiov pen Țara Leșască dreptu asupra Hotinului pre la Nejboj și pre la Camenіță, cu 120.000 oaste moschicească, cu donțî, cu calmâș, cu cătane. Și au vinit pre-

ncetu toată vara păn’ la Hotin den Țara Căzăcească pen Țara Leșască, și numai la Nistru au zăbăvitŭ mai bine de 2 săptămâni. Și au trecut Nistru pe den sus de Hotin, pren ținutul Cernăuțului, pe la un satŭ ce să cheamă Gincăul, pre la Vasăleu.

Purces-au și pe dencoace Veli-pașe sarascheriul și cu 2, 3 pași, cu 20.000 de oaste turci, și soltanul cu 30.000 oaste tătari. Și era și la Hotin vo 7.000-8.000 de lipcani, și era și câteva mii de spafii, și capegilar-chihai împărătesc, cu bostangii, și Colceag-pașe, cu inicerii cetățâi. Și păn-a treci moscalii Nistrul, le-au ieșit și tătarâi cu turci înainte peste Nistru asupra Camenițâi, dar n-au isprăvit nimic, că i-au bătutŭ moscalii prè rău. Și după ce s-au pornitŭ moscalii de la Nistru asupra Prutului pe la Zestavna, pre la Sobraneț, și le-au tot datŭ năvală turcii și cu lipcanii, dar au pierit lipcanii mai toț. Și turcii cât s-au zăbăvit pe acolo, și au prădat marginea Țărâi Leșești căzacii și cu calmâșii și cu catanile, Horodinca, Snetinul, Cuturile, Tesmenița. Păn’ la Stanislav au agiunsu de-au prădat. Și după ce-au agiunsu la Jușca, au luat în gios de-au trecut codrul pe la Stanihorci, pre den sus de un satŭ ce să cheamă Boianul, și s-au întorsu pe supt poalele codrului, pre la Rerence. Și acolo iarăș au avut război, și iarăș au bătut pe turci moscalii. Și de la Rerence au purces pe suptu poalele codrului pre la Grozniți, și de la Grozniți tot în gios pe sup’ codru păn’ la ... . Și acolo era pedestrimea turcească, cu toată puterea. Și agiungând moscalii acolo într-o vineri, în 17 dzile a lui avgustu, la velet 7247, cum s-au tâmpinatŭ moscalii cu turcii și au începutŭ a să bate, n-au putut sprejini turcii focul moscalilor, și s-au și spărietŭ. Ș-au fugit turcii care încotro au putut, Veli-pașe sarascheriul și cu o samă de turci și cu soltanul cu tătarâi în gios pre Prutŭ, iar Colceag-pașe au intrat cu o samă de turci în cetate. Iar feltu-mașalâc n-au vrutŭ să lasă pre moscali să gonească pe turci, temându-să să nu facă vrun meșterșug, și au șădzut toată dzua, într-acel loc, la ... , unde-i bătusă pe turci. Iar turcii den Hotin, dac-au vădzut că i-au bătut, ș-au tot scos muierile, care cum au putut, într-acè dzi și s-au dus în gios asupra Tighinii. Deci a trie dzî, apropiindu-să Meneh feltu-mașalâc într-o duminică de Hotin, în 19 dzile a lui avgust, și i-au ieșit Colceag înainte și i-au închinat cetatea Hotinul. Și au purcesŭ cu Meneh și cu Colceag împreună ș-au intrat în cetatea Hotinul. Și au luatŭ pre toț turcii robi, iar pre pășoaia lui Colceagu au slobodzit-o, și au mersu în gios. Iar pre Colceag și pre alțî turci i-au pornitŭ la Moscu robi. Și au zăbăvit câteva dzile la Hotin și au întorsu și câteva mii de oaste înapoi,

înțălegând că să tulbură șvedzâi și leșii asupra lor. Și dup-acee au purcesŭ în gios pre Prut. Iar Grigorie-vodă încă era rânduitŭ de la Poartă cu Sară Mehmetu-pașe să margă la Cernăuț, să ții calea moscalilor la Nistru, să nu-i lasă să treacă despre acè parte. Și au făcutŭ ca patru, cinci mii de oaste, turci, moldoveni, și s-au dus în sus păn' la Livărda.

Apoi înțălegând că nu-i putință a-i sprejini, au mărsŭ spre Prutŭ la Bogdănești, și apropiindu-să moscalii de Hotin, s-au întorsu la Drăgșani, de-au șădzutŭ acolo păn-au luatŭ Hotinul, și au trecut și sarascheriul în gios. Atunce au vinit și Gligorie-vodă la Ieș, la Gălata, cu ordia, puind străj bune. Apoi, prindzând limbă den străj că s-au pornitŭ moscalii în gios pre Prut, au pus caimacani pe Sandul Sturdze vel-logofăt și pe Iordachie Cantacozino Deleanul vel-vornicŭ de Țara de Gios, și el au purces în gios cu câț boieri s-au tâmplat cu dânsul.

Iar Meneh, după ce-au agiunsu la Ișnovăț, au pornitŭ oastea cè ușoară, donțî, calmăși, cătane, și cu o samă de draguni, 2, 3 polcuri, înainte, cu Costantin Cantimir și cu Dumitrașco Cantimir, ficiorii lui Antioh-vodă, fiind acolo la moscali înstreinaț. Deci au și purcesŭ pen țară, strângând privantu și bucate turcești unde găsè. Și cai d-è cui găsè, și turcești și boierești, îi lua, că le slăbisă caii. Deci Dumitrașco beizadè maior au luat pe suptu munte, pre la Suceavă, și-n gios muntele a prăda păn' la Bacău și s-au întorsu la Ieșŭ cu duium. Iar frate-său Costantin Cantimir, ce era bregadiri, au luatŭ de la Ișnovăț Jijia în gios și pe la Botășeni și au răpedzât ca doă mii oaste să prindă pe Gligorie-vodă. Și au mersu poghiazul pe Bahlui în gios, pe la un satŭ ce să cheamă Căcărădzenii, au trecut Bahluiul ș-au luatŭ pre la Șanta de-u trecut codrul la Vaslui. Și de acolo s-au întorsu înapoi, că să temè de tătari.

Și Grigorie-vodă au prinsu veste den Roșieci și au fugitŭ în gios spre Gălaț. Deci Costantin beizadè au vinitŭ tot jăcuind păn-în Ieș și au intrat în Ieș săptemvrie în 2 dzile la velet 7248. Și i-au ieșitŭ înainte mitropolitul și cu caimacanii și cu alțî boieri care să mai tâmplasă, și călugări, și neguțitori den laturea târgului, despre muntenime, și i-au închinat cheile țărâi și steagurile slujitorilor. Și s-au împreunat cu mare bucurie ș-au purces pen Ieșŭ. Păn' la Frumoasa l-au pitrecutŭ boierii. Și s-au așădzat acolo cu oaste.

Iar Meneh feltu-mașalâc au trecut Prutul de la Ișnovăț în ceasta parte și au tot vinit pre Prut în gios, făcând ocopuri cale câte de cinci, 6 ceasuri unul de altul. Și de la Podul lui Gherman s-au lăsat obuzul cel mare să treacă Prutul iar în cee parte, și el, cu vo 10.000 de oaste, au vinit drept la Ieșŭ. A doa dzi, luni, septemvrie în 3, au intrat în Ieș, și i-au ieșit și lui înainte mitropolitul și cu caimacanii și cu alțî boieri care să tâmplasă, făcându-i mare cinste, păn' l-au adus în curțile domnești. Și au șădzut în Ieș o săptămână. Și cât au sădzutŭ în Ieș, în toate dzâlele chema pe mitropolitul și pe caimacani și pe alți boieri, de-i punè la masă de-i cinstè.

Și au umblat în giurŭ împregiurul târgului de-au ales loc de cetate. Și au pus semne și au pus săldați și salahori, de-au început a săpa de-au făcut șanțu și tabie. Și au lăsat 4.000-5.000 oaste, c-un ghenăral maiur, anumi Petre Șipon, și cu un polcovnic, ca să fie de paza târgului. Și au rânduitŭ și pe un ghenăral, anume Levendal, să margă la gura Jijii, să facă și acolo ocop. Și n-au apucatŭ a-l face. Și în Târgul Frumos și în Roman iarăș au lăsat oaste și au făcut ocopuri. Și au datŭ și aceste ponturi moscalii țărâi și au pus pe caimacani, pe Sandul Sturdza vel-logofăt și pe Iordachie Cantacozino vel-vornic, ce-i dzâce Deleanul, iar. Și ei să hie mai mare căimăcani, sănaturi, păn' s-a mai alege cum a mai fi.

Ponturile ce-u dat țeri:

1. Să fie moldovenii credincioși cu toată inima împărățâi Rusii.

2. Să n-aibă răspundeție cu neprietinii împărățiii Rusiii.

3. Boierii pribegi cu Gligorie-vodă să s-întoarcă toț păn-într-un an, iar care nu s-ar întoarce păn' la anul să n-aibă iertare, și moșiile să le hie pierdute.

4. Doaădzăci de mii de oaste să iernedză țara și s-o hrănească, și să șadă pen târguri, unde ar socoti.

5. 3.000 de sălahori să nu lipsască peste toț anii, să lucredză la cetăț la ce ar trebui.

6. Oamenii bolnavi de oaste, să cheltuiască cu dânșii și aptică, să le dè oțăt și usturoi.

7. Oficerilor ce-ș era cu aceste 20.000 oaste iar să le de ce le-ar trebui.

8. Moscal, grec sau alți oameni străini să nu încapă nice la o dregătorie în țară, numai cu neguțătorii.

9. Câț slujitori sau boieri ce n-or hi la vo dregătorii să încaleci toț să margă la oaste. Și leafă să le dè împărăția, iar la nevoia țărâi, ce le-a fi partea, să-ș dè.

10. 90 pungi bani să-i dè poclonul lui acmu.

11. 100 pungi masa lui în toț ani (12 mii galbini de aurŭ. Galbănul umbla 4 lei pre aceste vremi.)

12. Nime să nu tăgăduiască bucate sau haine sau bani turcești și grecești, că cu capul a da samă.

Aceste ponturi au dat Meneh boierilor și au dzisŭ că, de n-or priimi, a da foc târgului. Și i-au făcut cu de-a sâla de-au iscălitŭ, că să tâmplasă și boieri de nu s-învoiè. Și au iscălitŭ toț.

Care mai pe urmă viț vidè la ce au vinit cinstea lui Meneh pe boieri. Că vinul cel ungurescu dulce s-au făcut venin amar, și râsul plânsu, și voia ce bună groază și frică, și oh, oh, oh!, și bogăția sărăcie și lipsă și blăstăm și osindă vecinică, neuitată și neînchegată. Apoi, făcând aceste, Mineh au poftit pe boieri și pe mitropolitul de l-au petrecut păn’ peste Prutŭ la Zagarance. Și acolo au tocmit oastea șiraguri, de au vădzut-o boierii. Și au făcut o sfeștenie mitropolitul, și au blagoslovitŭ oastea și au stropit-o cu agheazmă. Și apoi au datŭ den tunuri, și s-au dus la cortu și au cinstit toată dzua, dând den tunuri. Și le-au dăruitŭ caimacanilor câte 200 ughi de aurŭ, și mitropolitului 300 ughi. Și apoi s-au întorsu boierii la Ieș. Iar Meneh au rânduitŭ al doiele rându pe Dumitrașco beizadè, cu căzaci și cu catani și cu moscali, să margă să prindă pre Gligorie-vodă de la Șărbăneștii cei de pe Sâret, înțălegând că-i acolo. Și au purcesŭ și s-au dus tot pe Sâretiu în gios, păn-aproape de Șărbănești. Iar Gligorie-vodă, prindzând veste, au trecut

Siretiul cu mare spaimă noaptea pre o ploaie și au fugit spre Brăila. Iar Dumitrașco beizadè n-au cutedzat să-l gonească, ce s-au întorsu înapoi și au lovit Focșenii, și cei de iasta parte și cei de cee parte, de i-au prădat, de-au rămas oamenii cu peili goale, numai cu sufletele. Și au lovitŭ și pe la Mera de au luat pe Lupul aga și pe socru-său, mitropolitul Sidis. Și i-au dus la Meneh, având el răspundeție mai denainte cu Meneh, de când era sărdar la Orhei, cu poronca lui Gligorie-vodă. Iar pe Costantin beizadè l-au rânduit cu oaste catane asupra Hușilor, ca să stè în prejma tătarâlor.

Iar Meneh s-au pornitŭ asupra Tighinii de la Prutŭ. Și au trecutŭ codrul în fundul Bâcului și au luatŭ în gios pănă lângă Bârâiac. Și acolo l-au agiunsu cărțî de la solii franțujești, că au făcutŭ pace, să s-întoarcă înapoi. Deci s-au și întorsu înapoi, iar în Tighine den turci mai nime nu rămăsesă și totŭ fugiè. Și tătarâi era morțî, sta înfipți și începus-a agiune să s-închine. Și Meneh s-au întorsu înapoi. Și scrie Meneh la caimacani că s-au întorsu înapoi, că să apropie iarna, iar pace nu-i, să poarte grijă la oastea ce este în Ieș și la Roman și în Târgul Frumos, că el merge la Hotin și pre marginea Țărâi Leșești, de-a ierna.

Și au și întorsu pe atamanul înapoi, și cu vahmistru cu donții, și au luatŭ și de la Roman și den Stoian, care s-au făcut 8.000 de oaste, și au purces în gios pre la Focșani. Ș-au intrat în Țara Munteneasc-în sus, prădând păn’ la Câmpina. Și de acolo n-au cutedzatŭ să vii înapoi, să nu le iasă turci înainte de la Brăila, ce au trecut în Țara Ungurească. Iar Meneh au tot mărsu în sus păn’ la Hotin și au șădzut câteva dzile la Hotin. Și tot scriè cărțî cu scârbe la boieri caimacani să poarte de grijă de privantu, să nu să mai protivască lui Gligorie-vodă, că nu-i pace. Și scriè și la Petre Șipon ghenărariul să zapciiască pe boieri de bani. Triimis-au Gligorie-vodă pe un postelnic cu carte la caimacani de le-au făcut știre că s-au făcut pace. Iar ghenărariul au triimis pe acel postelnic cu cartea la Mineh. Meneh l-au pus la calaur, și s-au mâniet, și au triimis de au strâcat casăle de la Frumoasa. Și au cădzut și caimacanii în mari prepus despre Minih. Mai tare prepus era pe vornicul Iordachii Deleanul Caănâtacozino, făcându-l șalvir cu 2 fețe.

Deci și caimacanii să spăriesă și să mera ce-or face, că au pus bani pe neguțitori și pe alte bresle, și nu putè scoati. Și pen țară nu putè umbla să strângă banii, că țara era bejănă și plină de tălhari de oaste. Încotro mergè,

vinè tot dizbrăcați, și unii tăiețî. În ținuturile cele de gios nu putè, de Gligorie-vodă, să iè bani.

Vinit-au și Costantin beizade de la Huș în Ieș, să hie cu boierii sinat. Și au lăsatŭ acolo o samă de cătane de strajă. Și i-au lovit tătarâi, și au pierit vo 300 cătane.

Apoi mai pe urmă au pus și zacuții la caimacani, vădzând că nu pot plini banii poclonului ș-a mesâi lui Meneh, cari mai sus s-au scris.

Iar mai pe urmă vinit-au poroncă de la Meneh la ghenărariul Petre Șipon să să rădice den Ieș și de pen alte târguri, să vii la Hotin toț și să iè și pe boierii caimacani cu calaur, de n-or hi plinit banii. Și s-au gătit și au purcesŭ den Ieș sâmbătă în 13 dzile a lui octomvrie. Și au purces a căuta în toate mănăstirili bani sau odoară, și n-au găsât, iar haine n-au luatŭ în Ieș. Iar grecești, turcești au luatŭ tot ce-au găsâtŭ, și a unora ce era sluge lui Gligorie-vodă. Mai multu Costantin beizadè le lua el. Iar la țară tot au jăcuitŭ, și bucate, și borfe. Și s-au pornitŭ moscalii den Ieș, iar o samă de cătane și cu câțva moscali rămăsesă în târgu de jăcuiè. Iar bieții oameni, pen mănăstâri închiș, săracii, cu atâta groază. Numai Dumnădzău tot nu s-au îndurat de istov, c-au și sosât Sară Mehmet-pașe cu lipcani și cu o samă de tătari și cu Toader Păladi vel-vistiernic de la Gligori-vodă, triimiș înainte de la Braniști. Și cum au sosit, cum au început a năvăli la obuzul moschicesc, ș-a intra în târgu, ș-a prindi pe cătane, ș-a-i lua cu caiușuri de grumadz pe lângă cai, ș-a-i face să plătească ce-au băutŭ. Și oca cè de vin s-au întorsu în sânge și în bătaie. Și au sărit și oamenii de pen mănăstiri de agiuta lipcanilor a-i prinde, și tătarâlor. Apoi ghenărariul, vădzând că i-au prinsu mulți moscali tătarâi, și pe un porocinic, au scris la pașe și la Pălade să-i sloboadă oamenii, că, neslobodzându-i, s-a-ntoarce cu tot obuzul înapoi ș-apoi a da foc târgului, și a sparge și mănăstirile, ș-a pune tot suptu sabie, că acmu este pace.

Deci au stătut pașa și au strânsu pe toț, catani, moscali, și i-au triimis la ghenărariu, pe câț au găsât prinși. Și ei încă s-au rădicatŭ de pe Căcaina și s-au dus în sus.

Iar tătarâi încă în sus după dânșii s-au dus. Și au scos multe bucati ce luasă den țară. Și au vinitŭ oamenii și au datŭ câte un leu de vită și ș-au scos

bucatele. Și de-ar hi lăsat pașa să margă tătarâi după dânșii păn’ lângă Hotin, puțini ar hi mersu cu dobândă, mai și fără dobândă, că-i lovise o ninsoari cu vicol, de-și sta de capetili lor.

Apoi și Gligorie-vodă au scris cărțî la Meneh să sloboadă pre mitropolitul și pe boierii caimacani de la Hotin. Sosind în scaun în Ieș, luni în 16 dzile, a trie dze după ce s-au pornit moscalii den Ieș, și-au arătat milă de iertăciuni, cine era greșit.

Deci Meneh i-au cinstit pe boieri la masă vo 2 dzile și nu le-au mai cerșut bani ce rămăsesă rămășiță den poclon, și i-au slobodzâtŭ. Și au vinit la Ieș. Iar Antonie mitropolitul n-au vrut să s-întoarcă. S-au temut di Grigorie-vodă, să nu oblicească că au fost agiunsu mai denainte cu moscalii, și s-au dus și el la Moscu.

Și atunce, și Meneh au trecut Nistrul în cee parte cu oastea toată. Numai ce au lăsatŭ un ghenăral în Hotin, anumi Levendalŭ, cu 3.000 de oaste. Și pusesă Minih de făcusă tot gauri pe supt cetatea Hotinul, apoi lagumuri, să-l spargă, dar apoi nu l-au spartu. Și atunce, la purcesul lui Mineh, triimis-au de au robitŭ toț oamenii den ținutul Hotinului și di pe marginea Cernăuțului. Și i-au trecutŭ cu copii, cu femei, la Mosc. Și împărțè pre oameni ca pre dobitoaci. Unii le lua copii, alții bărbații, alții muierile. Și-i vindè unii la alțâi, fără leac de milă, mai rău decât tătarâi. Și era vreme de iarnă. Bogate lacrămi era, cât s-audze glasul la cer.

Deci Grigorie-vodă, dac-au sosit în Ieși, a patra dza i-au și vinit veste că vahmistru și cu atamanul donților ies pe Oituz den Țara Ungurească, că nemții nu i-au lăsat să margă prin Țara Ungurească. Ieșind pe Oituz, au luatŭ în sus pe supt munti pre Bistriță, pre la Roznov, pe la Neamțu, pe la Suceavă, pre la Cernăuț, păn-au trecutŭ Nistrul, tot prădând ce le-au fost în calea lor. Acește au prădat mai rău, că ce mai scăpasă dentăi au luat acește tot. Triimis-au și Gligorie-vodă pre alai-bei, de-au mărsu cu lipcani, tot în preajma lor, păn-au trecut Nistrul.

Deci în scurtă vreme au triimis Gligorie-vodă pe Sara Mahmet-pașe cu lipcanii, cu poronca Porții. Și șidè pașa afară, și Levendal ghenărariul în cetate la Hotin. Și au șădzut o lună și mai bine așè, ca lupul cu oaia, launloc, de-ș căuta într-ochi. Oamenii de la Moscu ș-a franțojilor tot umbla

la Poartă și di la Poartă la Moscu, păn’ la o vremi au vinit poroncă, și au ieșitŭ moscalii și s-au dus den Hotin și au datŭ cetatea pre mâna pașii. Iar dup-acee, în 3 săptămâni, au vinit poroncă la Grigorie-vodă cum că au dat Hotinul în sama lui. Și în cetate șidè pașa, iar den afară n-avè treabă măcar o palmă. Și au triimis pre Lupul sărdariul pârcălab la Hotin.

Și la dzi întăi a lui dechemvrie au scos hârtii, și la fevrar au scos văcăritŭ, tot una după alta. Și s-au tâmplat de-au cădzutŭ și iarnă mare, păn’ la brù. Și au cădzutŭ de la vinerea mare și au ținut păn’ la Sfeti Gheorghie. Și pierè vitele oamenilor, câte mai scăpasă de oaste, și întrasă și boal-în vite și în oi, vărsatŭ, de să potopè cu totul. Că fân nu putusă face oamenii, de oaste și de ploai multă ce era. Și cât și făcusă, încă îl mâncasă moscalii păn-a s-întoarce înapoi. Și agiunsesă stogul de fân 15 lei, și nu să putè găsî nicăiuri, și vadra de vin un leu. Socotiț, fraților cititori, cum este osinda și mânia lui Dumnădzău pre țara aceasta! Că și Grigorie-vodă, de cum era, i să schimbasă firea îndoitŭ. Că boierii era toț în prepus și n-avè nici o credință. Orbitŭ în lăcomie, giudicăți era multi, de jacuri ce făcusă. Și era giudecățâle cu fățării, că cei drepțî era în urgie, și mulți din cei vinovaț era în cinste.

Triimis-au de ș-au adus și doamna și beizadelile de la Țarigrad, cu mulțime de greci. Și grecii dobândisă mândrie și obraz, cu clevite și fără rușine asupra beților boieri și cu nebăgare în samă într-o nimică pre moldoveni.

Că pe vornicul Iordachie Cantacozino, ce-i dzâce Deleanul, dacă au vinit de la Hotin, nici l-au priimitŭ vodă să s-împreuni cu dânsul. Și au pus pre baș-cihodar, cu 50 oameni, de l-au străjuitŭ la gazda lui câteva dzâle, apoi l-au pornitŭ la țară, la Deleni, la casa lui, nice să-l vad-în ochi. Și era să-l călu-gărească. Numai nărocul lui au fostu că era cumnatŭ cu Mihai-vodă, și Gligorie-vodă era cuscru cu Mihai-vodă. Și pentru voia lui Mihai-vodă l-au lăsat acasă. Că au fost înțăles Gligorie-vodă că scrisesă la moscali și pecetluiè cu ceara roșie, când era el căimăcan în Ieș și vodă era fugitŭ în gios la Gălaț. Și alte multe ca aceste îl pârâsă ciocoii. Ce la cât va vini pe urmă acest boieri, vremea va arăta.

Așijdere și pre mine, Ioan Neculce vornic, tâmplându-mă de am fost la vremea moscalilor în Ieș, m-au amestecat ciocoii și cu alți neprietini la Gligori-vodă. Și m-au închis la baș-bulucbaș câtiva dzâle. Și copiii miei s-

ascunsesă în laturi, și au triimis un postelnic de i-au căutat în toată țara, dându-mi și mii pricină că am bătut un ciocoi la vremea moscalilor, socotind că am fost și eu amestecatŭ la niscaiva fapte. Dar pre urmă au aflatŭ că n-am fost, și m-au slobodzit și pre mini la țară. Și atunce, la acè primejdie, am cheltuit mulț bani, care dè samă la Dumnă-dzău cini m-au amestecat. Ce la cè di pre urmă și pentru mine și pentru alții, vremea viitoare va arăta.

Iară Gligori-vodă trimis-au la Țarigradŭ de-u făcut afurisănie lui Anton mitropolitul, căci s-au dus cu moscali și n-au vurt să vie în țar-înapoi. Ce Anton s-au dus la împărăteasa, și i-au făcut mari cinste și l-au dăruit și l-au pus mitropolitu în Cernihoi în Țara Căzăcească pără acmu. Iar în locul lui Anton au pus mitropolit pe Nichifor, grec fiind.

Iară de vară, la văletul 7248, mărs-au soli moscali și turci de-u hotărât din Iuhurluc dreptu la Buh, în gios turcescŭ, în sus moschicescu, păn-în fundul Ehorlucului, și din fundul Iuhur-lucului dreptu în Buh, și din Buh în gios apa Buhului hotar păn-în Nipru, și din Nipru în gios, apa Niprului păn’ lângă Vozia, cale de 4 ceasuri din Vozia în sus. Și au tăiet dreptu la Don, tot din mare, cale de 4 ceasuri în sus, ș-au pus semne, iar din Don în cee parte au lăsat tot moscalilor hotar să fie cu Azac cu Tuman cu tot. Nămai din Or 4 ceasuri cale păn-în Vozia au lăsat cale crâmenilor.

Și au trecut și sol mare moschicescu la Poartă și sol mare turcescu la moscali cu aședzimântul păcii. Și n-au apucat a agiunge nici solul cel moschicescu la Poartă, nici cel turcescu la Petreburcu, și i-au agiunsu vestea pe drumuri c-au murit împărăteasa Anna cè moschicească la văletul 7249, octomvrie în 26. Și au stătut pe drum aciie doi soli, cari unde i-au agiunsu vestea, câteva dzili, de-u așteptat răspunsu. Și pe urmă, viindu-le răspunsu, s-au pornit de s-au dus și cela la Țarigradŭ și celalaltu la Petreburcu. Precum or aședza, vremea va arăta.

Într-acestu an murit-au și Carul, împăratul nemțescu. Și să strângu crai și alectorii la târgul Amburhu, la alecție. Ce la ce s-a alege, vremea va arăta.

Într-acestu an let 7248 rădicatu-s-au persi cu toată puterea lor și au mărsu asupra unui împărat a Indii, anume Gonorŭ. Și dându război tari, au

biruit persii și au prinsu și pe împăratul Indii la mână viu. Și i-au luat toate țărâle și apoi l-au lăsat să-i hie birnic. Și s-au umplut persii de multă avere.

Tot într-această vară, let 7248, la avgust, dat-au o brumă mare, de-u strâcat pânele, mălaiele, păpușoi. Și păn-în mart nu putusă ara oamenii. Și s-au făcut foamete în țară, și de pâne, și de vin, și de vite. Scumpete mare, că le cumpăra și de la Crâm, și vite și pâne, și de la Țarigrad și den toate părțile, de să scumpisă toate lucrurile: 80 lei, 100 lei părechea de boi, vaca 15, 20 lei. Că și la Țarigrad și la unguri și în Crâm, și mai cu prețŭ decât aice era bucatele toate. Aceste s-au făcut într-acestu an let 7248.

Și împărăteasa Anna, la moartea ei, au lăsat pe un copil mic de 2, 3 luni să hie împărat, când a vini la vârstă, iar până atunce să fie pitrop Biron Csenje de Cruleandia, împreună cu alții. Și după aceea n-au trecut 2, 3 luni, și după ce s-au strânsu cnedzii toți, n-au suferit să fie el cap împărățiii și l-au și făcut surgun, dând pricină că este liuter.

Iară la vălet 7249 au rămas pitropi împărățiii Moscului îma copilului, anume Anna, nepoată de sor împărătesii cei bătrâne, și cu bărbatu-său, Antonie Csenje de Lunimburcu, și cu un neamțu, anume Ișterhaz, și cu vro 2, 3 cnedzi moscali. Și pe Menih l-au mazilit, să nu mai fie fert-marșalic, iar pe alți liuteri ce au fost ofițeri i-au gonit pe toți. Și le-au luat moșiile ce le didese, ș-au rămas să fie iarăși împărătești.

Iară tot întru acestaș an văleat 7249 au început a face gâlceavă craiul șvedzilor, ginerele lui Petru împărat, dzicând că nu i să cade împărăția acelui copil, ce să cade să fie împărăția ficiorului lui, că este făcut din fata lui Petru, sau Elisaftii, fetii lui Petru, care era fată mare la Moscu. Și au început a scoate oaste șfedzască, fiind îndemnat de Franțoz, adeverind că le-a da agiutor și bani, cu îndemnătura Turcului. Ce și moscalii, după ce au simțit, au trimis oaste împotriva oștii șvedzești și i-au bătut prè rău pe șvedzi.

Tot întru acest an văleat 7249, după ce au agiunsu solul moschicesc la Poartă, pentru oarecare pricini neputându-să aședza, au pus împărăția și au tăiet capul lui Alexandru terdzimanului, fratelui lui Gligori-vodă. Și pe alți turci, carii fusese la aședzământul păcii împreună cu terdzimanul, i-au făcut

surguni, dzicând cum că au făcut vicleșug, de au viclenit împărăția și au învoit creștinilor.

Iară piste 6 luni, la văleat 7250, septemvrii 13 dzili, au vinit și lui Gligori-vodă mazilia, și l-au dus la Poartă cu cinste. Și în locul lui au vinit Costantin-vodă, ficiorul lui Neculai-vodă Mavrocordatŭ, din Țara Muntenească, careli au mai fost aice domnu, iară în locul lui Costantin-vodă au mărsu Mihai-vodă Racoviță cel bătrân. Atunce au trimis turcii în Țara Muntenească de au tăiet capul unui doftor, anume Testabudza, care acel Testabudza au fost credincios la Poartă. Și cădzind în prepus cum că să agiungè cu creștinii, au fugit 2, 3 ani. Și amăgindu-l turcii cu ferman de iertare, așè l-au prinsu și i-au tăiet capul.

Acest domnu Grigorie-vodă era foarte grabnicu și năselnic. Și în dzilele lui să îmbogățise ciocoii, că lua slujbele cu dări și cu mite de la greci. Iară boierii mazili n-avè căutare și rămăsese la sărăcie. Și începusă a-i și boieri pe ciocoi, că să mândrise, socotiè că n-a mai avè sfârșit. Iar Dumnădzău este tuturor giudecător dreptu.

CAP. XXV A doa domnie a lui Costantin-Vodă Neculai, la văleat 7250 octomvrii 1

După ce au vinit aici Costantin-vodă, ieșitu-i-au toată boierimea înainte cu multă bucurie, știindu-l din domnia dintâi că este om blând și bun. Și piste 3, 4 dzile au boierit boierii după obicei. Pus-au pe Sandul Sturdze iarăși vel-logofăt, pe Costachi Razul, ce era hatman, vel-vornic de Țara de Gios, pe Iordachi Roset Cilibiul vel-vornic de Țara de Sus, pe Ianache, ce-au fost spătar mare în Țara Românească, frate doamnei lui Neculai-vodă, l-au pus hatman, pe ficiorul lui, Adămițe, ce era cumant lui Costantin-vodă, l-au pus vel-postelnic, pe Andrieș Roset vel-ban, pe Manolachi Costachi vel-spătar, pe Ștefan Rusăt vel-păharnic, pe Toader Păladi vel-visternic, pe Ion Bogdan vel-stolnic, pe Chirițe Dracul vel-comis, pe Iordache Roset, ficior lui Ștefănițe Ruset vornicul, vel-medelnicer, pe Dumi-trașco Păladi vel-cliucer. Și după ce au boierit pe acești boieri, făcut-au și altă socoteală, că au pus, din boierii mazili, pe Ion Neculce biv-vel-vornic și pe Iordache Dulgheriul biv-vel-postelnic și pe Aristarhu biv-vel-ban să fie giudecători aici în Ieș, dimpreună cu boierii cei mari, la toate

trebile și giudecățili și sfaturili să fie nelipsiț. Și le-au făcut și nafacà câti 50 de lei de boier pe lună. Așijdere au mai ales câti un boier din boierii mazili și au pus la toati ținuturili ispravnici, și le-au dat ținuturili cu slujbe în mânule lor, și le-au ales răsura să iè giumătate mai mult decât soțiile lor. Așijdere au ales pe alți boieri mazili, carii n-au încăput la boierii și la isprăvnicii ș-au fost cu boierii-vel sau ficiori de boieri-vel, pe aceie i-au rânduit să-i puie pe rând pe toți la slujbe. Și le-au rădicat dăjdile, să nu dè nemică, nici ei, nici ficiorii lor. Iară pe alți mazili, carii au fost mai de gios, i-au pus dăjdi ușoare, să dè cineș după putința sa puțin. Așijdere au rădicat și dajdea tuturor mănăstirilor și dajdea tuturor preoților, să nu dè nemică. Și câti giudecăți să facè, toate le scriè la condice și giudecătorii din Ieș și ispravnicii de la țară. Și când făcè Costantin-vodă divanuri, toate giudecățili le rânduiè la boieri ori la ispravnici la țară, de li făcè. Și dacă nu plăcè oamenilor giudecata boierilor, viniè la divan, cu mărturie de la boieri, și vidè domnul mărturia și, pe cum îi părè, le curma giudecata.

Așijdere alesese vro 5, 6 logofeți de taină, de sta de cetiè răvașeli și le făcè răspunsuri, și punè logofătul al treile picete domnească în răvașe și scriè toate răvașeli la condică. Și era și un izbașe, om de curtea lui vodă, de strângè toate răvașeli de pe la oameni și le scotè răspunsu, fără de nici o cheltuială. Numai cât da diecilor oamenii câte 2, 3 parali de scris răvașeli.

Ispisoacele de moșie, câte mergè la divan, toate le scriè la condică. Mănăstirilor le-au făcut obicei vecinilor să lucredze cum au lucrat și mai înainte, cât vor. Iar alți oameni, streini, carii vor șidè pe moșiile lor, să le lucreze câte doăsprădzece dzile și să le dè și de a dzecea. Iară boierilor și mazililor le-au făcut obiceiu să lucredze cu oamenii lor, carii or șidè pe moșiile lor, cât le-a fi voia și cât or putè. Însă numai acei oameni ce vor șidè pe moșiile lor să lucredze, iar pe alte moșii a altor oameni să nu să întindă a stăpâni. Și pe țară au scos întăi banii steagului, câte 105 parali de om, cele 5 parali să fie a boierilor ce or strânge banii, iar 100 parali să margă la visterie. Și au aședzat să fie patru civerturi într-un an. Câte 105 parali să dè tot omul căsar, iar holteii cei cu părinți să dè câte cindzăci și cinci de parali. Și le-au dat peceți tuturor, tipărite anume, fețele lor, numele și poriclele. Și după ce s-au cisluit, le-au dat zlotașii izvoade, și la visterie le-au scris la condică.

Și au făcut obicei zlotașii pe oameni, pe țărani, să nu-i supere nemică. Ce dintr-acele cinci parali să-ș cumpere bucati, fân, ce le-ar trebui. Și alte obiceie rele, ce era mai înainte, nici unele de acele să nu fie, nici văcărit, nici pogonărit, nici cunițe, nici adăoșaguri, nici jacuri de ciocoi să umble pin oameni mâncându-i. Și Țărâi de Gios le mergè prè bine, iar Țărâi de Sus, fiind prădați de moscali și fiind lipsiți de pâine, le mergè mai greu, can fugiè din cei săraci, iar cei mai cu putință era mulțămiți.

Dat-au și strânsoare mare, de cerca pe oameni, și pe unde îi afla îi bătè. Și pe vornicei carii tăgăduiè pe oameni, de nu vrè să-i spuiè, îi da pe ulițe și-i trimitè la ocnă. Mai adeverit-au că, de i-a ieși somă bună, să poată rădica poroncile împărătești, a rădica boierilor mazili și mănăstirilor desetina și vădrăritul. Și așè toți au priimit și s-au bucurat. Numai vro doi, trii, boieri nu le plăce, și ciocoilor carii jecuiè țara. Că la acei boieri să strânsese mulți oameni pin satele ălorî, și alții nu rămăsese mai cu nime, și can sta împiedecare acești boieri, ca să strice această socoteală, dar nu pot isprăvi nemică. Dat-au și boierilor celor mari câte 50, 60 de oameni de scuteală, altora, boieri mazili, câte 20, câte 15, cate 5. Așijdere au dat și la giupânese sărace, ca de scuteală, câte 10, câte 15, fiecareș după boierie.

Tâmplatu-s-au de-au vinit un turcu de la Poartă cu ferman, să iè pe Lupul sărdariul, ficiorul lui Năstasii vornicul de lemne, pârându-l turcii și lipcanii de la Hotin că la vremea lui Gligori-vodă, când au vinit moscalii în țară, în Moldova, acel Lupul sărdariul să fie fost umblat ajungându-să cu moscalii. Și după ce s-au dus moscalii, l-au pus măria-sa Grigorii-vodă ispravnic pe ținutul Hotinului, și i-ar fi jecuit pre turci și pre lipcani, fiind vreme tulburată, și este hain și este bogat, de are o mulțime de bani. Și fermanul scriè la măria-sa Costantin-vodă să caute să-l trimită pre Lupul sărdariul și să-i scrie tot ce va avè. Iară măria-sa Costantin-vodă nu s-au îndurat, nici s-au grăbit, ce au chemat pre boierii cei mari și pre alți boieri mazili și pre călugări, pre egumeni și pre neguțitori și pre turcii balgii și i-au întrebat pre toți pentru Lupul sărdariul cum știu: „Fost-au hain?“ Deci boierii și călugării, egumeni și neguțitorii și turcii balgii au mărturisit cu toții cum nu-l știu pre Lupul sărdariul să fie fost hain. Și așa făcând mărturie de la toți, măria sa Costantin-vodă au trimis la Poartă, scriind la prietinii mării sale cum că-i este năpaste Lupului sărdariului. Și așa au isprăvit de i-au dat pace. Numai au cheltuit o sută de pungi de bani,

șeptedzăci pungi au dat Lupul sărdariul, iar doaodzăci și cinci de pungi au dat măria sa Costantin-vodă și boierii, și l-au scos. Iar mai pre urmă au dat Lupul sărdariul și aceli doaodzăci și cinci de pungi de bani și au plinit o sută de pungi de bani de au dat și au hălăduit.

Tot întru acelaș an 7250, de primăvară, venit-au câteva havalele asupra țărâi de la Poartă: să facă opt sute de salahori și o sută și cindzăci de cară la cetate la Vozia, să o zidească den nou să o facă, așijdere și câteva mii de chile să li cumpere și să le trimită la Țarigrad, așijdere și câteva pungi de bani să dè la omul lui casap-bașe să cumpere pentru sulgeria împă-rătească. Așijdere și solul moschicescu s-au pornit de la Țarigrad să margă la Petruburgu, la Moscu, și ajungând la Tighine, din oarecare pricini au ședzut vro trii luni de dzile de au iernat pănă în primăvară. Și au rânduit măria sa Costantin-vodă pre dumnealui Costachi Razul vel-vornic de Țara de Jos de au purtat de grije pentru tot conacul de bucate și ce au trebuit, că așe era poronca de la Poartă. Și făcusă ținutul Orheiului și ținutul Lăpușnii ca vreo trii sute de cară, de sta pentru treaba solului, că era ca la o mie și cinci sute de oameni și mai bine cu solul. Și purcegând de primăvară din Tighine, l-au dus pănă la hotarul leșescu. Și tâlnind pre solul cel turcescu, l-au adus și pre acela tot cu cheltuiala țărâi, pănă l-au trecut Dunărea la Gălați. Care au cuprinsu aceste havalele câteva sute de pungi de bani. Și nemică beilicuri în țară nu s-au făcut, ce tot cu bani au plătit măria sa Costantin-vodă din soma civerturilor. Numai, înglotindu-să cheltuiala, n-au fost numai patru civerturi în anul dintâi, ce au fost șase civerturi.

Lăsând ale pământului Moldovii, acmu am scris ale striinilor ce s-au lucrat în anul 7250. Zăbava solului moschicescu ce au zăbăvit la Tighine n-au fost altă pricină fără de cât la Petrburgu tâmplându-să de scotè epitropii împărățiii oastea cè mare, polcurile cele împărătești carele să cheamă Preobrajenschii polcu și Simionețschii polcu, ca să margă asupra șvedzilor. Și era foarte cu supărare mare oștenilor, fiind vreme de iarnă. Și ieșind toată oastea din Petrburgu afară și aședzindu-să cu obuzul, au triimis pre taină la Elisavet, fata lui Petru împărat, care era fată mare, ca să margă la oaste, să o rădice să le fie împărăteasă. Deci și è fiind supărată de epitropi și vădzind că umblă lucrurile prost și împotrivă, s-au sculat de la casa ei pre taină într-o noapte și s-au dus de au intrat în oștile împărătești. Iar oștile împărătești vădzind-o, foarte s-au bucurat și îndată i s-au închinat și au

priimitu-o cu mare bucurie, rădicându-o să le fie împărăteasă. Iară împărăteasa Elisavet au poroncit de au schimbat toate vărțile pre la toate porțile și au și triimis câte doao, trii sute de slujitori și câte un ofițier cap. Și sosind la porțile cetății, le-au și deșchis îndată cei dinlăuntru. Și așa au mărsu pre la toți epitropii și i-au prinsu pre la gazdele lor. Iar mergând și la Menih și vrând să-l prindză, au început a să pune împrotivă, și pănă a-l prinde, au pierit vreo cinci, șase moscali. Și au pierit și din oamenii lui Menih vreo cinci, șase. Și așa prindzindu-i pre toți epitropii, i-au închis într-un turnu de piatră. Și sculândusă și împărăteasa Elisavet tot întru aceeaș noapte cu toată oastea, au purces și au mărsu la curțile împărătești și au cuprinsu curțile de toate părțile și au prinsu cu taină toate vărțile, de n-au știut nime nemică pănă ce au sosit la ușile curților împărătești. Deci nu s-au putut apuca de nemică. Și intrând în curțile împărătești, împărăteasa Elisavet a doa dzi au și trimis surguni pre împărăteasa Anna și pre bărbatul său Antonie Csenje de Luțimburcu și pre copilul lor Ioan Anto-nieviciu la țara lor Luțimburgu. Și așe pornindu-i, au început a trage clopotile și a slobodzi pușcile celi mari și au început a dzice în trâmbițe și a striga: „Vivat, vivat, vivat!“ și a dzice: „Întru mulți ani să trăiască împărăteasa Elisavet“. Deci împărăteasa Elisavet mergând la biserică și coronindu-o să fie împărăteasa Moscului, după ce au luat samoderjavie, adecă stăpânirea împărățiii, au cinstit pre toți ofițierii și pre toți slujitorii.

Lăsându acmu cele streine, vom scrie iarăș a pământului Moldovii.

Așijdere Măria sa Costantin-vodă au mai socotit pre unii din ficiorii de boieri carii nu putè să încapă în boierie și era ficiori de boieri mari și de neamuri, și începusă acmu unii și a îmbătrâni și nu mai încăpe la boierie, că de la o vreme încoace era tot unii. Iar Măria sa Costantin-vodă au socotit de au făcut dreptate și au început a-i boieri și pre aceie ce era cădzuți din cinste. Mai socotit-au Măria sa Costantin-vodă pentru școali de învățătură, de le-au mai întărit școalele cele elinești și cele slovenești. Așijdere au mai făcut școali de învățătură și lătinești și arăpești, și au dat știre tuturor mazililor în toată țara ca să-ș aducă copiii la învățătură la școală, ca să învețe orice limbă le-ar fi voia, pentru ca să să afle oameni învățați și în pământul nostru al Moldovii, precum sunt și printr-alte țări și părți de locŭ. Iar dascalilor li să da plata din vistieria domnească. Așijdere au dat poroncă

la toată boierimea să-ș aducă scrisori ce or avè pre moșiile lor, să le scrie la condică, ca să să mai curme gâlcevile.

Socotit-au Măria sa Costantin-vodă și pentru pârcălăbiile de pre la târguri, având obicei pârcălabii de luoa osăbit di cei doaodzăci de bani, mai luoa și câte doao ocă de vin de bute de vin sau de horilcă, orice feliu de băutură ar fi fost. Și pârcălabii nu luoa numai aceli doao ocă, precum era obiceiul, ce luoa nește tidve mari câte de patru, cinci ocă, de jecuiè oamenii și neguțitorii, spărgându-le buțile. Iar Măria sa Costantin-vodă au strâcat acel obicei rău, să nu mai fie, să nu mai iè pârcălabii tidve și oce de vin și de horilcă, ce numai să iè pârcălăbiile drept pre obicei câte doi potronici de car, iar mai mult să nu supere oamenii și neguțitorii. Așijdere toate mănăstirile le-au dat să fie în sama mitro-politului și a episcopilor pre la eparhiile lor, ca să le iè sama egumenilor și călugărilor, să nu le prăpădească viniturile moșiilor și a bucatelor ce or avè fără de ispravă, precum făcè mai înainte vreme.

Făcut-au milă și întăritură la patriiarhia Alexandriei, de au închinat mănăstirea Hangul, ca să-i fie câte di ceva agiutoriu, pentru că această mănăstire o au fost închinat mai înainte vreme răpăosatul părintele Mării sale, Nicolae-vodă. Și având patriiarhia și hrisov, au socotit și Măria sa Costantin-vodă de o au închinat iarăș la patriiarhia ce mai sus s-au dzis, la Alexandria.

Iară în dzilele Mării sale lui Costantin-vodă vinit-au și prè fericitul părinte chirio-chir Parthenie, patriiarhul al Sfintei Cetăți a Ierusalimului și a toată Palestina. Și priimindu-l Măria sa Costantin-vodă cu bine, și osăbit de milă ce au făcut măria sa de au dat și au întărit Sfântul Mormânt a Domnului nostru Isus Hristos, au închinat și aceste patru mănăstiri, anume Tazlăul, Cașenul și Soveja și Pobrata. Care dentru aceste mănăstiri, Tazlăul, Cașenul și Pobrata mai fusese închinate și mai înainte vreme la Sfântul Mormânt, și la vreme de nepace le-au fost dat de bună voie patriiarhul de Ierusalim iarăș pre sama călugărilor moldoveni. Iar aședzindu-să pacea și fiind mănăstirili câte cu ceva vinit, au socotit măria sa că este lucru cu cale să fie închinate mănăstirile iarăș la Sfântul Mormânt a Domnului nostru Isus Hristos, să să ajutoredze și să să întărească Sfântul Mormânt, carele este de folosul mântuirii a toată creștinătatea.

Iară în anul 7251, în luna lui iulie în șese dzile, vinit-au și lui Costantin-vodă veste de mazilie. Că tâmplându-să la Țarigrad de au luat domnia Ion-vodă Mavrocordat, frate lui Costantin Mavrocordat, tiimis-au omul Mării sali aici la Iași, la boieri, cu cărți, puindu caimacami pre dumnealui Sandul Sturdze vel-logofăt și pre dumnealui Costache Razul vel-vornic. Iar preste doao săptămâni sosit-au și turcul capegi-bașe, și cetind fermanul iulie în doaodzăci de dzile și odihnindu-să Măria sa Costantin-vodă încă dzece dzile, și grijindu-l bine cu de toate cele ce i-au trebuit la purces și pre la toate conacele, purces-au în dzi întâi a lui avgust. Și au mărsu la Poartă, la Țarigrad, cu cinste și, neplinind anul mazil, au luat iarăși domnia Țărâi Muntenești. Iar aici la noi în Moldova au vinit domnu Măria sa Ion-vodă Mavrocordat.